

**T.C.
ADİYAMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**YAPI KREDİ SERMET ÇİFTER KÜTÜPHANESİ Y/0723 NUMARADA
KAYITLI MECMÛ'A-I KASÂİD'İN MECMÛ'ALARIN SİSTEMATİK
TASNİFİ PROJESİ'NE (MESTAP) GÖRE TASNİFİ**

Mikail KOŞTAN

DANIŞMAN

Prof. Dr. İbrahim Halil TUĞLUK

ADİYAMAN-2020

ADİYAMAN UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF TURKİSH LANGUAGE AND LİTERATURE
OLD TURKİSH LİTERATURE PROGRAM
MASTER’S THESIS

**CLASSIFICATION OF MECMÛ’A-İ KASÂİD, REGISTERED IN YAPI KREDİ
SERMET ÇİFTER LIBRARY NO. Y/0723Y, ACCORDING TO THE
SYSTEMATIC CLASSIFICATION OF MANUSCRIPTS PROJECT (MESTAP –
MECMÛ’ALARIN SİSTEMATİK TASNIFI PROJESİ)**

Mikail KOŞTAN

Supervisor

İbrahim Halil TUĞLUK

(Prof. Dr.)

ADİYAMAN-2020

BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Yapı Kredi Sermet Çifter Kütüphanesi Y/0723 Numarada Kayıtlı Mecnû’a-i Kasâid’in Mecnû’aların Sistematik Tasnifi Projesi’ne (MESTAP) Göre Tasnifi” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

25.12.2020

Mikail KOŞTAN

İmza

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Yapı Kredi Sermet Çifter Kütüphanesi Y/0723 Numarada Kayıtlı Mecmû'a-i Kasâid'in Mecmû'aların Sistematik Tasnifi Projesi'ne (MESTAP) Göre

Tasnifi

Mikail KOŞTAN

Adıyaman Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı

Türk Dili ve Edebiyatı Programı

Kasım, 2020

Mecmû'a kelime olarak Arapça *cem*' kökünden türemiş olup toplanmış, biriktirilmiş, tertip edilmiş el yazması kitap veya defter anlamına gelmektedir. Mecmû'aların temeli hadislerin derlenip bölümlere ayrılmasına dayanmaktadır. Temel olarak her konu, tür, şekil ve dilde yazılmış mecmû'alar vardır. Bu mecmû'alardan klasik Türk edebiyatı için en önemlileri şiir mecmû'alarıdır. Şiir mecmû'aları 15. yüzyılda ortaya çıkmaya başlamış, daha sonraki yüzyıllarda sayıları katlanarak artmıştır. Şiir mecmû'aları günümüzdeki antoloji kitaplarına karşılık gelmektedir. Bununla beraber mecmû'alar biyografik ve tarihi bilgiler içermeleri açısından önemlidir. Kasîde Arap edebiyatından Fars edebiyatına orada Türk edebiyatına geçmiştir. Türk edebiyatında ilk kasîdeler 13. yüzyılda Mevlânâ'nın Divân-ı Kebir'inde görülmeye başlanmıştır. Kasîdeler temel olarak övmek için yazılan şiirlerdir.

Mecmû'a-i Kasâid, farklı şairlere ait kasîdelerden derlenmiş bir kasîde mecmû'asıdır. Mecmû'a-i Kasâidde toplam 64 tane kasîde bulunmaktadır. Mecmû'ada 'Amrî, Necâtî, Nev'î, Ümîdî, Şem'î, Sâfî ve Hicrî olmak üzere 7 şaire ait kasîdeler tespit edilmiştir. Mecmû'ada yer alan şairlerin kasîdeleri divânları ile karşılaştırılmıştır. Mecmû'anın derleyicisi ve derlenme tarihi tespit edilememiştir. Mecmû'adaki kasîdelerin vezin, kafiye, redif, bölüm ve yazıldığı kişiler tablolarında gösterilmiştir. Mecmû'ada şiir dışında herhangi bir nesir bölüm yoktur. Çalışmaya transkripsiyonlu metin dâhil edilmiş olup, transkripsiyonlu metinden sonra ek halinde tıpkıbasım

eklenmiştir. Bu çalışmada Yapı Kredi Sermet Çifter Kütüphanesinde Y/0723 numarada kayıtlı “Mecmû‘ a-i Kasâid” MESTAP’a göre tasnif edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mecmû‘ a-i Kasâid, Kasîde, Yapı Kredi Sermet Çifter Kütüphanesi Y/0723, MESTAP

ABSTRACT

Master's Thesis

**Classification Of Mecnû'a-i Kasâid, Registered In Yapı Kredi Sermet Çifter
Library No. Y/0723Y, According To the Systematic Classification of Manuscripts
Project (MESTAP – Mecnû'aların Sistematik Tasnifi Projesi)**

Mikail KOŞTAN

Adıyaman Üniversitesi

Graduate School of Social Sciences

Department of Old Turkish Literature

Turkish Language and Literature Program

November, 2020

Derived from the word root “*cem*” in Arabic, Mecnû'a means a collected, accumulated, organized manuscript in the form of a book or a notebook. These manuscripts called "Mecnû'a" are based on the compilation and division of hadiths into sections. Basically, there are manuscripts written on any subject in different genres, forms, and languages. The most important ones for classical Turkish literature are poetry manuscripts. Poetry manuscripts started to appear in the 15th century, and their numbers increased exponentially in the following centuries. Poetry manuscripts correspond to today's anthology books. However, they are important as they include biographical and historical information. Kasîde (Ode) was transferred from Arabic literature to Persian literature and from there to Turkish literature. The first odes in Turkish literature started to appear in the Divân-ı Kebir by Mevlana in the 13th century. They are basically poems written to praise.

Mecnû'a-i Kasâid is a collection of odes belonging to different poets. There are a total of 64 odes in Mecnû'ai Kasâid. In the manuscript, odes written by 7 poets were identified: 'Amrî, Necâtî, Nev'î, Ümîdî, Şem'î, Sâfî, and Hicrî. The odes of the poets in the manuscript were compared with their aruz prosody. The compiler and date of compilation of the manuscript could not be determined. Information about the rhythm (vezin), rhyme (kafiye), suffix consonance (redif) features of odes in the manuscript and their section and the people to whom they were attributed to are shown in the tables. There is no prose section in the manuscript except poetry. The transcript version of the

text was included in the study, and the facsimile was added after the transcript version as an annex. In this study, “Mecmû‘a-i Kasâid”, registered in Yapı Kredi Sermet Çifter Library No. Y/0723 was classified according to MESTAP.

Keywords: Mecmû‘a-i Kasâid, Kasîde, Yapı Kredi Sermet Çifter Library Y/0723, MESTAP

ÖN SÖZ

Mecmû'alar farklı şairlere ait şiirlerin derleyiciler tarafından toplanması ile oluşturulmuş eserlerdir. Mecmû'a, günümüzde belirli aralıklarla çıkarılan dergi anlamına gelse de temel olarak dergilerden çok farklıdır. Klasik Türk edebiyatı alanına ait olan mecmû'alar genel bir yayın olmaktan ziyade daha çok bir şahsın kendi zevk, ilgi alanı, eğitim ve kültürüne göre düzenlediği defter veya kitaplardır. Bu yüzden bu alanda; Arapça, Farsça, Türkçe dillerde birçok tür, şekil ve konuda yazılmış mecmû'alar bulunmaktadır.

Günümüzde kütüphanelerde çok sayıda şiir mecmû'ası bulunmaktadır. Bunlardan; “*gazel mecmû'aları (mecmû'a-i gazeliyyât), kasîde mecmû'aları (mecmû'a-i kasâid), matla mecmû'aları (mecmû'a-i metâli), beyit mecmû'aları (mecmû'a-i ebyât), tarih mecmû'aları (mecmû'a-i tevârih), na't mecmû'aları (mecmû'a-i nu'ût), mu'amma mecmû'aları (mecmû'a-i mu'ammeyât), lugaz mecmû'aları (mecmû'a-i elgâz), medhiye mecmû'aları (mecmû'a-i medâyih), şehrengiz mecmû'aları*” bunlardan birkaçıdır. Geçmişte şiir mecmû'aları hem sayılarının fazlalığı hemde akademik çalışmaların merkezinde olmayışlarından dolayı divân, Mesnevî, tezkire gibi eserlere göre daha arka planda kalmışlardır. Günümüzde ise gerek araştırmacı sayısının artması, gerekse gelişen teknoloji ile birlikte mecmû'alar ilgili yapılan çalışma sayısı artmıştır. Bununla beraber sayılarının ve türlerinin çok olması, gerek mecmû'a özelinde gerekse sahada birçok problem ortaya çıkarmaktadır. Örneğin hangi kütüphaneden hangi mecmû'anın çalışılmak için alındığını, gerçekten çalışılıp çalışılmadığını tespit etmek araştırma alanı için en büyük problemlerden biridir. Bunun dışında kütüphanelerdeki nitelikli personel azlığı, esere ulaşmadaki problemler, dijital kopyanın istenilen sürede elde edilememesi gibi sorunlar eserlerle ilgili çalışmaların sekteye uğramasına ya da çalışmanın yapılmamasına sebep olmaktadır. Özellikle yaptığımız “Yapı Kredi Sermet Çifter Kütüphanesi Y/0723 Numarada Kayıtlı Mecmû'a-i Kasâd'ın Mecmû'aların Sistematik Tasnifi Projesi'ne (MESTAP) Göre Tasnifi” adlı çalışmada bu sorunlar göz önüne alınarak hareket edilmiş kütüphane, eser ve çalışma şekli bu ölçütlere göre seçilmiştir. Bununla beraber hali hazırda içinde bulunduğumuz alanın genişliği yüzünden bir sistem etrafında çalışma zorunluluğu ortaya çıkmıştır. MESTAP temeli 2011 yılında Prof. Dr. Mehmet Fatih Köksal tarafından atılan sistematik bir mecmû'a projesidir. Projenin yürütücülüğü Prof. Dr.

Mehmet Fatih Köksal tarafından yapılmaktadır. Projenin amacı klasik Türk edebiyatının gizli kalmış hazineleri olan mecmû'aları bir ekip çalışmasıyla gün yüzüne çıkarmaktır. Proje sayesinde mecmû'alar içeriklerine göre tasnif edilip MESTAP veri tabanına aktarılmaktadır. Bu sayede mecmû'alar için hem kayıt imkânı hem de erişim kolaylığı sağlanmaya çalışılmaktadır. Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde genel olarak mecmû'a kelimesinin anlamı ve önemi, mecmû'aların nasıl ortaya çıktığı, şiir mecmû'aları, mecmû'aların tasnifi ve MESTAP ile ilgili bilgiler verilmiştir. Bununla beraber bu bölüme; kasîde nazım şeklinin özellikleri ve Türk edebiyatı için kasidenin önemi eklenmiştir. Bu bölümde çalışmanın teorik çerçevesi oluşturulmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde; mecmû'ada yer alan şairlerin biyografileri eklenmiş, şairlere ait kasîdeler; vezin, kafiye, tür, uzunluk, kasîdelerin şairlere göre dağılımı, kasîdelerin sunulduğu şahıslar gibi açılardan incelenmiştir. Bu bölümde mecmû'aya alınmış kasîdelerin özellikleri ve derleyicinin kasîde ve şairler bağlamındaki tutumu ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde mecmû'anın tavsifi, mecmû'anın derleyicisi ve derlenme tarihi tespit edilmeye çalışılmıştır. Transkripsiyonlu metin kurulurken bir birlik oluşturulmaya çalışılmış, metin kurulurken kullanılan yöntemler "Metni Kurarken İzlenen Yöntem" başlığı altında toplanmıştır. Bu bölüme MESTAP tablosu eklenmiş olup bölümün sonunda transkripsiyonlu metin eklenmiştir. Bu bölümde tezin ana merkezi olan MESTAP tablosu oluşturulmuştur. Bununla beraber eklenen transkripsiyonlu metin sayesinde divanlar ve mecmû'a arasındaki farklılıklar ortaya çıkarılmaya çalışılmış, ortaya çıkan farklılıklar dipnotlarla belirtilmiştir. Çalışmanın sonunda ek halinde tıpkıbasım eklenmiştir.

Bu tezin hazırlanmasında bana bilgi ve birikimi ile yardımlarını esirgemeyen danışmanım ve değerli hocam Sayın Prof. Dr. İbrahim Halil Tuğluk'a teşekkür ve saygılarımı sunarım. Daha tezin aranma sürecinde sürekli yardımları ile benimle birlikte olan ve öğrencisi olmaktan büyük bir şeref ve onur duyduğum Sayın Dr. Öğr. Üyesi Özkan Cığa'ya, yüksek lisansa başladığımız günden beri dostluğunu ve yardımını sürekli gördüğüm arkadaşım Sayın Kiyaseddin Değirmenci'ye ve bütün eğitim hayatımda sürekli arkamda duran annem ve babama, sonsuz minnet ve şükranlarımı sunuyorum.

Adıyaman, Kasım, 2020

Mikail KOŞTAN

ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE LİTERATÜRE KATKISI

Mecmû'alar klasik Türk edebiyatının önemli kaynaklarından. Bunun sebebi mecmû'aların kaynaklarda silinmiş veya kaybolmuş şair ve şiirlerin derleyiciler tarafından kaydedilmiş olmasıdır. Mecmû'a-i Kasâidde toplam 7 şaire ait 64 kasîde tespit edilmiştir. Mecmû'ada bulunan şairlere ait şiirler, divânları ile karşılaştırılmış olup farklılıklar dipnotta gösterilmiştir. Bu kasîdelerden 58 tanesi şairlerin divânlarında tespit edilmiştir. Geriye kalan 6 kasîdeden 5 tanesinin tamamı, 1 tanesinin ise teşbib bölümü aidiyeti tespit edilmiş olan şairlerin divânlarında mevcut değildir. Burada çalışmamız şairlerin kaybolmuş veya eserlerinde mevcut olmayan şiirlerini ortaya çıkarmamız açısından önemli bir kaynaktır. Bunun dışında mecmû'ada kimliği tam olarak tespit edilemeyen bir şaire ait (Sâfi) bir kasîde tespit edilmiştir. Mecmû'ada kasîde başlığı altında terkib-i bent nazım şekli ile yazılmış bir şiir mevcuttur. Araştırmadan elde edilen çoğunlukla tablo ve grafiklere aktarılmış olup araştırmacıların istedikleri veriler daha kolay ulaşılması sağlanmıştır. Bunların dışında araştırmamız MESTAP veri tabanına aktararak araştırmacılarla paylaşılmıştır.

İÇİNDEKİLER

BEYAN.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ.....	vii
ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE LİTERATÜRE KATKISI.....	ix
KISALTMALAR	xiii
TABLolar LİSTESİ.....	xiv
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM MECMÛ'A VE ŞİİR MECMÛ'ALARI

1.1. MECMÛ'A	3
1.2. ŞİİR MECMÛ'ALARI.....	4
1.3. MECMÛ'ALARIN TASNİFİ	7
1.4. MECMÛ'ALARIN SİSTEMATİK TASNİFİ PROJESİ (MESTAP).....	11
1.5. KASÎDE.....	14
1.5.1. Arap Edebiyatında Kasîde.....	15
1.5.2. Fars Edebiyatında Kasîde.....	16
1.5.3. Türk Edebiyatında Kasîde.....	17
1.5.4. Kasîdenin Genel Özellikleri	18

İKİNCİ BÖLÜM
YAPI KREDİ SERMET ÇİFTER KÜTÜPHANESİ Y/0723
NUMARADA KAYITLI MECMÛ'A-İ KASÂİD'İN İÇERİĞİ

2.1. MECMÛ'ADAKİ ŞAİRLERİN BİYOGRAFİLERİ VE KASİDELERİNİN İNCELENMESİ.....	20
2.1.1. Mecmû'ada Bulunan Şairlerin Biyografileri	21
2.1.1.1. 'Amrî (doğ. ?- öl. 1523/1524).....	21
2.1.1.2. Necâtî Beg (doğ. ?- öl. 1509).....	22
2.1.1.3. Nev'î (doğ. 1533/1534-öl. 1599).....	26
2.1.1.4. Şem'î (doğ. ?-öl. 1529/1530)	29
2.1.1.5. Ümîdî (doğ. ?- öl. 1571)	30
2.1.1.6. Sâfî (?).....	32
2.1.1.7 Hicrî (doğ.?- öl. 1556/1557).....	33
2.1.2. Mecmû'adaki Kasîdelerin İncelenmesi	38
2.1.2.1. Mecmû'adaki Kasîdelerde Kullanılan Aruz Kalıpları	40
2.1.2.2. Mecmû'adaki Kasîdelerin Bölümleri	41
2.1.2.3. Mecmû'adaki Şiirlerin Kafiye ve Redifleri	43
2.1.2.4. Mecmû'adaki Kasîdelerin Sunulduğu Şahıslar	47

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
YAPI KREDİ SERMET ÇİFTER KÜTÜPHANESİ Y/0723
NUMARADA KAYITLI MECMÛ'A-İ KASÂİD'İN TAVSİFİ, MESTAP'A GÖRE TABLOSU VE TRANSKRİPSİYONLU METNİ

3.1. MECMÛ'A TAVSİFİ.....	51
3.2. DERLEYİCİNİN KİMLİĞİ VE MECMÛ'A-İ KASÂİD'İN DERLENME TARİHİ	53
3.3. METNİ KURARKEN İZLENEN YÖNTEM.....	56

3.4. YAPI KREDİ SERMET ÇİFTER KÜTÜPHANESİ Y/0723 NUMARALI MECMÛ'A-İ KASÂİD'İN MESTAP'A GÖRE TABLOSU.....	59
3.5. TRANSKRİPSİYONLU METİN	73
SONUÇ.....	252
KAYNAKÇA.....	256
ÖZGEÇMİŞ	274
EK LİSTESİ.....	275
EK-1. TIPKIBASIM.....	277

KISALTMALAR

AD.	: Amrî Divânı
Ar.	: Arapça
bk.	: Bakınız
bs.	: Baskı
C.	: Cilt
DİA	: Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
doğ.	: Doğum Tarihi
EAT	: Eski Anadolu Türkçesi
Far.	: Farsça
HD.	: Hicrî Divânı
H.	: Hazreti
İSAM	: İslam Araştırmaları Merkezi
NB.	: Necâtî Bey Divânı
ND.	: Nev'î Divânı
No.	: Numara
öl.	: Ölüm Tarihi
s.	: Sayfa
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
ŞD.	: Şem'î Divânı
TDK	: Türk Dil Kurumu
TEİS	: Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü
ÜD.	: Ümîdî Divânı
vb.	: Ve Benzeri
vs.	: Vesaire
Yay.	: Yayınları
yy.	: Yüzyıl

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Mecnû’adaki Şairler, Kasîde Numaraları ve Yaşadıkları Yüzyıllar	21
Tablo 2: Mecnû’adaki Şiirlerde Kullanılan Aruz Kalıpları	40
Tablo 3: Mecnû’adaki Kasîdelerin Bölümleri.....	41
Tablo 4: Mecnû’adaki Şiirlerin Kafiye ve Redifleri.....	43
Tablo 5: Mecnû’adaki Kasîdelerin Sunulduğu Şahıslar.	47
Tablo 6: Transkripsiyon Alfabeti	58
Tablo 7: Yapı Kredi Sermet Çifter Kütüphanesi Y/0723 Numaralı Şiir Mecnû’asının Mestap’a Göre Tablosu	59

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Mecnû’adaki Kasîde Dağılımı.....	39
Şekil 2: Kasîdelerdeki Kafiye Çeşitlerinin Dağılımı	46
Şekil 3: Kasîdelerdeki Rediflerin Dağılımı	46
Şekil 4: En Fazla Kasîde Sunulan Şahıslar	50

GİRİŞ

Osmanlı Devleti, çok geniş kültür ve medeniyet kayıtlarına sahiptir. Osmanlı'dan günümüze kanunnâmeler, şer'iyye sicilleri, vakfiyeler, tarihler, selimnâmeler, vekâyinâmeler, salnâmeler, siyasetnâmeler, tereke defterleri, tahrir defterleri, münşeat mecmû'aları, seyhâtnameler, hâtıralar, biyografi kitapları, cönkler, mecmû'alar, tezkireler, divânlar vs. birçok yazılı eser kalmıştır. Mecmû'alar bu yazılı eserlerin sadece bir çeşididir. Özel ve resmi kütüphanelerde binlerce mecmû'a mevcuttur. Mecmû'alar Arapça, Farsça, Türkçe; her konu, şekil ve türde tertip edilmiştir. Mecmû'aların en önemli özelliği, tarihi ve edebî bilgiler içermeleridir. Bu bakımdan mecmû'alar, divân edebiyatı ile ilgili önemli yazılı kaynaklardandır.

Şiir mecmû'aları, Türk edebiyatında ilk olarak 15. yüzyılda görülmeye başlanmıştır. 15 ve 16. yüzyıllarda Osmanlı sarayındaki yüksek kültür, şairleri etkilemiştir. Fâtih, Yavuz ve Kânunî gibi büyük padişahların etkisiyle tarihte bir çağ kapanmış, halifelik Osmanlı Devleti'ne geçmiş ve Osmanlı Devleti bir imparatorluk haline gelmiştir. Bu yükselişler silsilesinde en önemli pay İslam dinin getirdiği yüksek kültür ve ilimdir. Arap kültür ve dilinin batıya doğru hareket etmesi, İslâm dininin tamamlanmasıyla başlamıştır. Bu hareketten etkilenenler, Türklerden önce Farslardır. Farslar Hz. Ömer zamanında Arap hâkimiyetine girmiştir. Farslar Arap hâkimiyetindeyken onlara ait din, yazı, dil, edebiyat vs. alanlardaki birçok unsuru almışlardır. Bu unsurlardan iki tanesi kasîde ve mecmû'alardır. Kasîdeler ve mecmû'alar Arap edebiyatına ait nazım şekli ve eserlerdir. Mecmû'a ve kasîdeler Arap edebiyatından Fars edebiyatına geçmiş, buradan Türk edebiyatına girmiştir.

Divân edebiyatı 13. yüzyıldan 20. yüzyılın başlarına kadar etkisini sürdürmüş ve binlerce şair yetiştirmiştir. Şairler temelde şiir üreticileridir. Şiir mecmû'aları şairlerin ve şiirlerinin kalite, güç ve etkisinin bir yansımasıdır. “Şairler şiirlerinin dostların mecmualarını süslemesini istemiş ve şiirlerinin mecmualara girmesiyle övünmüşler; bunu usta şair olmanın özelliklerinden saymışlardır.” (Kurnaz ve Çeltik, 2013: 45) Şairlerin mecmû'alara bu yaklaşımı, mecmû'aların bir tür yayım aracı olmalarındandır. Genel olarak çalışılan mecmû'alarda mecmû'aların tertip edildiği dönemdeki usta şairlerin şiirleriyle yer aldıkları görülmektedir. Bu yüzden mecmû'alar tertip edildiği dönemdeki şiir anlayışları, şairlik kıstasları ve dönemdeki şiire olan

yaklaşımın bir ürünüdür. Özel olarak derleme türündeki şiir mecmû'aları dönemindeki şairlerin şiir etkileri için önemli bir çalışma alanıdır.

Mecmû'alar dışında farklı toplama eserlerde vardır. “Bunlara cönk, sefine, kırkambar, keşkûl, külliyyat gibi adlar verilmektedir.” (Köksal, 2012: 87) Cönkler¹ daha çok folklorik unsurların toplandığı kitaplardır. Cönklerde daha çok saz şairlerinin şiirleri vardır. Bunlar mecmû'alara göre daha eğitimsiz kişilerce yazılmıştır. Çoğunlukla içlerinde sosyal hayata ait kayıtlar da bulunmaktadır. Örneğin bazı cönklerde borçlar, dualar, ilaç tarifleri, mani ve ilahiler ve sıradan olaylar da kaydedilmiştir. Sefineler, içinde daha çok mensur eserlerin toplandığı eserlerdir. Bunun dışında keşkûl veciz söz, nükte ve fıkraların toplandığı eserlerdir. Külliyyatlar ise aynı müellife ait birden fazla eserin toplanması ile oluşturulmuş toplama eserlerdir. Elimizde olan Mecmû'a-i Kasâid, derleme bir kasîde mecmû'asıdır. Farklı şairlere ait kasîdelerin toplanmasından oluşturulmuştur.

Osmanlı kültür ve medeniyetinde şiirlerin önemli bir yeri vardır. Günümüze tarihi bir miras olarak kalmış olan birçok divân, tezkire, mesnevî, mecmû'a vs. eserlerin hepsi şiire verilen bu önem ve değerden dolayı ortaya çıkmıştır. Öte taraftan şiirlere şairlerin dışında, halk nezdinde verilen değer en büyük ispatı şiir mecmû'alarıdır.

¹ Detaylı bilgi için bk. Emel Esin, “Son Çağatay Devrinde Doğu Türkistandan Resimli Bir Han Silsilenâmesi (Prof. Zeki Velidi Togan'ın İran'da Bulduğu Bir Yazma)”, İslâm Tetkikleri Enstitüsü Dergisi, C4, 1973, s.170-204. Orhan Şaik Gökyay, “Cönk” DİA, İstanbul, 1993, (8, 73-75). Özer Şenödeyici, Ahmet Akdağ, “Mecmualar ve Cönkler”, Osmanlı Edebi Metinlerini Anlama Kılavuzu, Kesit Yayınları, İstanbul, 2015. s. 367-388.

BİRİNCİ BÖLÜM

MECMÛ'A VE ŞİİR MECMÛ'ALARI

Osmanlı kültür ve medeniyetinde şiirlerin önemli bir yeri vardır. Günümüze tarihi bir miras olarak kalmış olan birçok divân, tezkire, mesnevî, mecmû'a vs. eserlerin hepsi şiire verilen bu önem ve değerden dolayı ortaya çıkmıştır. Öte taraftan şiirlere şairlerin dışında, halk nezdinde verilen değer en büyük ispatı şiir mecmû'alarıdır.

1.1. MECMÛ'A

Mecmû'a kelime olarak Arapça *cem*' kökünden türemiş olup toplanmış, biriktirilmiş, tertip edilmiş kitap anlamına gelmektedir. "Mecmû'a: Arp. 1. Toplanıp biriktirilmiş, tertip ve tanzim edilmiş şeylerin hepsi. 2. Seçilmiş yazılardan meydana getirilen yazma kitap." (Devellioğlu, 1996: 711). Bunun dışında; " is. 1. Dergi. 2. Çeşitli yazılardan meydana gelmiş el yazması kitap. 3. Toplanmış, derlenmiş şeylerin bütünü. (Çağbayır, 2007: 3101)" gibi anlamlarına gelmektedir. Coğulu "Mecellât: Kitaplar, mecmû'alar, dergiler." (Devellioğlu 1996: 709) şeklindedir. İngilizce karşılığı "magazine" (Redhause, 2015: 591) olan mecmû'anın terimi olarak karşılığı; "Aynı veya farklı türden çeşitli hacimlerde metinlerin ve risâlelerin bir araya gelmesiyle oluşturulan eserlerin ortak adı" (Uzun, 2003: 265) olarak tarif edilmektedir. Mecmû'a; din veya din dışındaki konularda nesir, şiir veya nesir-şiirlerden derlenip toplanmış kitaplardır. Mecmû'aların temeli Hz. Peygamberin (s.a.v.) hadislerinin yazılıp toplanmasına dayanmaktadır. Yapılan hadis derlemeleriyle beraber hadislerin tasnifi de ortaya çıkmış, hadisler bablara göre toplanmıştır. Mecmû'aların belirli bir tertibe kavuşması ile birlikte belirli bir veya birkaç konu ve türü içine alan müstakil derleme kitapları haline gelmiştir. Mecmû'alar farklı şekil ve dillerde yazılmıştır. Aynı zamanda mecmû'alar birçok konuda tertip edilmiş (*mecmû'a-i eşâr, mecmû'a-i devâvin, mecmû'a-i edviye, mecmû'a-i ed'îye, mecmû'a-i tevârih, mecmû'a-i mu'ammeyât, mecmû'a-i münşe'ât, mecmû'atü'r-resâil, mecmû'atü'l-ehâdis, mecmû'a-i nu'ût, mecmû'a-i elgâz, mecmû'a-i medâiyih vb.*) ve içinde birçok türün olduğu kitaplardır. Örneğin mecmû'alar içinde fetva, tıp, tarih, edebiyat, fal, büyü, peygamber kıssaları, ilaç tarifleri, ilahi,

müsiki, mektup, latife gibi içinde birçok farklı konu ve bilgileri barındırmaktadır. Bu yüzden tek başına mecmû'a kelimesi çok geniş bir alanı kapsamaktadır.

1.2. ŞİİR MECMÛ'ALARI

Şiir mecmû'aları²; genellikle kütüphane kataloglarında şiir mecmû'ası, mecmû'a-i eş'âr, mecmû'atü'l-eş'âr, mecmû'a-i gazeliyyât, mecmû'a-i kasâid, mecmû'a-i metâli, mecmû'a-i ebyât, mecmû'a-i ebyât isimlerini taşıyan ve bir veya birden fazla şairin şiirlerini içeren; tür, şekil, dil, uzunluk gibi açılardan bir birliğin aranmadığı el yazması derleme kitap veya defterlerdir. Mecmû'alar çoğunlukla derleme türü eserler olduğu için bir derleyeni vardır. Derleyiciler kendi eğitim, kültür, yaşayış, zevk vb. özelliklerine göre mecmû'aları derlemişlerdir. Bu yüzden mecmû'aların derlenmesinde belirli bir düzen yoktur. "Herhangi bir nazım türü veya nazım şekli birliği/müşterekliği aranmaksızın derlenmiş manzum metinlerden oluşan toplamalara şiir mecmuası diyoruz." (Köksal, 2012: 84) Bütün bunlarla beraber mecmû'alar derlenirken daha çok halkın dilinde dolaşan, beğeni ve ilgi görmüş şiirler seçilmiştir. "Ancak bu seçimin kimi zaman cönklerde olduğu gibi sözlü gelenekte dolaşıma girmiş şiirler arasında olduğu söylenebilir." (Gürbüz, 2012: 101) Bu durumun temel sebebi sözlü kültüre geçmiş olan şiirlerin, halk nezdinde beğenilmiş şiirler olmalarındandır. Osmanlıda şiir mecmû'aları 15. yüzyılda ortaya çıkmaya başlamıştır. Bununla beraber bazı şairlerin divân ve divânçelerini mecmû'a adıyla kaydettiği de görülmektedir. Ayrıca bazı şairlerin divânlarını bitirdikten sonra yazdıkları şiirler mecmû'alarda tespit edilmiştir. Şiir mecmû'aları, günümüzdeki antoloji türü eserlere karşılık gelmektedir. (Aydemir, 2001) 15. yüzyılda bilinen ilk mecmû'a; Ömer Bin Mezîd'in Mecmû'atü'n-Nezâir (1436) adlı nazire mecmû'asıdır. 15. yüzyılda olgunlaşmaya evresine giren divân şiiri, 16. yüzyılda zirve noktasına yükselerek orijinal eserler verilmeye başlamıştır. 16. yüzyılda derlenen Eğirdirli Hacı Kemal'in Câmiü'n-Nezâir (1512), Edirneli Nizami'nin Mecmû'atü'n-Nezâir (1523), Pervâne Bey Mecmû'ası (1560) gibi mecmû'alarla beraber mecmû'aların sayıları katlanarak artmıştır. Bununla beraber 15.

² Şiir mecmû'aları ile ilgili daha fazla kaynak için bk. Kamil Ali Gıynaş, "Şiir Mecmuaları Hakkında Yapılan Çalışmalar Bibliyografyası", Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi. 2011, s. 245-260. Mine Mengi, "Bir Şiir Mecmuası Hakkında", Ankara Üniversitesi Türkoloji Dergisi, C.7, 1997, s.78. Ozan Yılmaz, "Metin Te'sisinde Şiir Mecmualarının Katkısına Bir Örnek: Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi Koleksiyonu 5214 Numaralı Mecmua ve Muhtevası", Divân Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, S.1, s. 255-280. Mehmet Fatih Köksal, Ya Kebikeç: Mecmualar Arasında, Kesit Yayınları, İstanbul, 2016. Yaşar Aydemir, "Şiir Mecmuaları ve Metin Teşkilinde Mecmuaların Rolü", Bilig, S:19 Güz, 2001, s.147-153.

yüzyıl olgunlaşma döneminde mecmû‘a türünde eserlerin verilmeye başlanması, şiirdeki gelişme ile alakalıdır. Lâtîfî Necâtî’yi anlatırken;

“Bu geldi meyân-ı nâsda mütedâvil olan emşâli rişte-i nazma çeküp bir vechle durûb-ı emşâli her bir meşeli bir beytde hasb-i hâl idüp halk-ı ‘âlem her biri meşel-i marzûm okur oldılar ve mahallinde her ne meşel ki îrâd itmek dileseler Necâtîde mevzûn buldılar. Vaktâ ki halâyık şî’rinde bu zevkî ve hazzı buldukda gayruñ eş‘ârından el çeküp müstagnî oldılar ...” (Canım, 2018: 502)

Necâtî’nin atasözü ve deyimleri nazma çekmesiyle, herkesin bunları okumaya başladığını söylemiştir. Lâtîfî’nin bir diğer dikkat çektiği nokta; insanların bunda derin bir haz ve zevk duymaya başlamasıdır. Bu günümüzde birçok mecmû‘da Necâtî Bey’in şiirlerinin bulunmasını da açıklamaktadır Şiir mecmû‘aları divân ve tezkirelerle beraber divân edebiyatının en önemli kaynaklarıdır.

Mecmû‘aların öneminden ilk olarak Fuad Köprülü bahsetmiştir. Köprülü “Türk Edebiyatı Tarihi’nde Usûl” adlı makalesinde mecmû‘aların öneminden “...hayatının büyük bir kısmını kütüphanelerde edebi metinlerin tedkikinde hasreden âlim, orada muhtelif mevzulardan bâhis mecmualar bulacaktır ki, fihristlerde ekseriya Mecmuatü’r-Risâil nâmı altında geçen bu türlü vesikalar, hakikat hâlde medfun ve meçhul birer hazine hükmündedir; eski şâirlerin hususî hayatlarına, muhiti ile münasebetlerine ait birçok karanlık noktalar o sayede aydınlanabilir.” (Köprülü, 1999: 37) şeklinde bahsetmiştir. Köprülü’ye göre; mecmû‘alar bilinmeyen ve hâli hazırda gömülü bir hazine niteliği taşımaktadır. Mecmû‘alar, şairler ve hayatlarının aydınlatılması için bir kaynaktır.

Mecmû‘aların öneminden bahseden bir diğer önemli kişi Ali Canip Yöntem’dir. Yöntem mecmû‘aları edebiyat ve tarih incelemeleri için çok değerli bir hazine olarak görmüştür. Yöntem’e göre; mecmû‘alar bir devrin edebiyatını inceleyenler için tezkirelerle beraber çok önemli sahit kaynaklardır. Mecmû‘alar, tezkireler için mihenk taşı görevi görmektedir. Yöntem, mecmû‘aların bu rölü ile ilgili Sâlim Tezkiresi’nde Sâlim Efendi’nin Nedim için yazdıklarını dile getirmiştir. Sâlim, Nedîm’i çok abaratılı bir şekilde övmüştür. Buna karşın aynı dönemde yazılan Safâyi Tezkiresi’nde Nedîm birkaç satırla anlatılmıştır. Yöntem bu durumun sebebini Sâlim’in genç yaşta Nedîm ile olan tanışıklığı ve hayranlığına bağlamıştır. Bununla beraber Safâyi, bu dönemde yaşlı olup şiire getirilen yeniliklerden heberdar olmamıştır.

Yöntem, bu durumda herhangi bir yanıla düşölmemesi için devrin mecmû'alarına başvurulması gerektiğini belirtmiştir. Çünkü mecmû'alar kim tarafından derlenmiş olursa olsun, devrindeki şöhet sahibi şairleri içine almışlardır. (Yöntem, 1996)

Mecmû'aların öneminden bahseden bir diğér önemli şahsiyet Ali Nihad Tarlandır. Tarlan mecmû'aların öneminden; *“Mecmû'alar, isimleri ve şiirleri unutulmuş, kimi nedenlerle edebiyat tarihlerinde yer bulamayan şairler için birinci dereceden kaynaktır. Mecmû'aların önemli işlevlerinden birisi de gerek nüsha eksikliğinden ve gerekse başka nedenlerle divân metnine girmemiş şiirleri içermesidir. Mecmû'alar, içinde barındırdığı şiir ve şairlerle dönemin okuyucu zevkini ve şairin okunurluğunu, popülaritesini de verir.”* (Tarlan, 1948: 126) şeklinde bahsetmiştir.

Mecmû'aların önemini M. Fatih Köksal da belirtmiştir. Köksal'a göre; mecmû'alar ontolojik ve biyografik bir kaynak hüviyetindedir. Özellikle metin neşrinde kaybolmuş veya hali hazırda eksik ve tamir gerektiren şiirlerin tamamlanmasına yardımcı olmaları yönünden önemli kaynaklardır. Bunların dışında mecmû'alar, isimleri bilinmeyen şairlerin isim ve şiirlerini içermeleri, şairlerin ve şiirlerinin yaşadıkları dönemdeki etkilerini göstermesi, mecmû'aların yazıldığı dönemin edebî zevklerini ortaya çıkarması, dönemde yaşayan insanların şiir ve edebiyata vukufiyetlerini göstermesi gibi yönlerden çok önemlidir. (Köksal, 2012)

Bu görüşlerden yola çıkılarak mecmû'aların önemi şu şekilde sıralanabilir.

1. Mecmû'alarda şiirleri kaybolmuş şairlerin şiirleri tespit edilebilir
2. Şairlerin eksik ve problemlili şiirleri mecmû'alarla düzeltilebilir.
3. Şairlerin Divânlarını tertip ettikten sonra yazdıkları şiirler mecmû'alarda bulunabilir.
4. Henüz varlığı bilinmeyen şairler ve şiirler ortaya çıkarılabilir.
5. Farklı şiir şekilleri ile yazılmış şiirler mecmû'alarda bulunabilir
6. Şairlerin kaynaklarda tespit edilemeyen eserleri mecmû'alar sayesinde tespit edilebilir.
7. Mecmû'alarda şairlerin hayatları ile ilgili biyografik bilgiler bulunabilir.
8. Özellikle mecmû'aların yapraklarında kayıtlı bazı edebiyat dışı konulara rastlanılabilir.

7. Mecmû'anın derlendiği dönemin dili, kültürü ve şiir zevkleri gibi konularda bilgi sahibi olunabilir.

8. Mecmû'aların yazıldığı dönemlerde usta sayılabilecek şairlerin etkileri tespit edilebilir.

9. Şiir ve şiir dilinin gelişimi mecmû'alar sayesinde ortaya çıkarılabilir.

1.3. MECMÛ'ALARIN TASNİFİ³

Resmi ve özel kütüphanelerde çok sayıda mecmû'a vardır. Mecmû'aların çokluğu ve manzum-mensur birçok, şekil dil ve konuda (mecmû'a-i eşâr, mecmû'a-i devâvin, mecmû'a-i edviye, mecmû'a-i ed'iyeye, mecmû'a-i tevârih, mecmû'a-i mu'ammeyât, mecmû'a-i münşe'ât, mecmû'atü'r-resâil, mecmû'a-i nu'ût, mecmû'a-i elgâz, mecmû'a-i medâiyih...) tertip edilmiş olmaları, kaynakların kullanımı ve bilinirliği açısından mecmû'alarla ilgili bir tasnif düşüncesinin oluşmasını sağlamıştır. Mecmû'alar ile ilgili ilk tasnifi Agâh Sırrı Levend yapmıştır. Levend mecmû'aları;

“a. Nazîre Mecmû'aları

b. Meraklılarca toplanmış, birer antoloji niteliğinde seçme şiir mecmû'aları

c. Türlü konulardaki risalelerin bir araya getirilmesiyle meydana gelen mecmû'alar

ç. Aynı konudaki eserlerin bir araya getirilmesiyle oluşan mecmû'alar

e. Tanınmış kişilerce hazırlanmış birçok yararlı bilgileri, fıkraları ve özel mektupları kapsayan mecmû'alar (Levend, 1998: 166-176). ” şeklinde tasnif etmiştir. Bu tasnif temelde sadece şiir mecmû'aları ile alakalı olmayıp genel bir mecmû'a tasnifidir.

³ Diğer tasnifler için bk. Mehmet Fatih Köksal, Şiir Mecmûalarının Önemi ve “Mecmûaların Sistematik Tasnifi Projesi” (MESTAP). Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı, Turkuaz Yayınları İstanbul, 2012, s. 409-431. Günay Kut, “Mecmua”.Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/ İsimler/ Eserler/ Terimler, Dergâh Yayınları, İstanbul,1986, (6. C, 170).

Bir diğ er tasnif Mehmet Gürbüz'e aittir. Ancak bu tasnif genel olarak mecm 'aları değıl, daha özel olarak ş ir mecm 'alarını içermektedir. Gürbüz temelde bütün mecm 'aları bir sınıflandırmaya alamamakla beraber, m rettibin tertip hususiyetleri üzerinde durmuştur. M rettiblerin mecm 'aları bir tema etrafında tertip ettiğini ve edebiyatla ilgili mecm 'alarında bu yöntemle oluşturulduğunu söylemiştir. Gürbüz'e göre; mecm 'a üzerinde yapılacak bir sınıflandırma, m rettibin mecm 'a karşısındaki tavrı ile alakalı olmalıdır. Gürbüz' n tasnifi;

“I. ş irlerin şekil özelliklerine göre oluşturulan ş ir mecm 'aları

1. Gazel mecm 'aları(Mecm 'a-i gazeliyy t)
2. Kaside mecm 'aları(Mecm 'a-i kas id)
3. M stezad mecm 'aları
4. Matla mecm 'aları(Mecm 'a-i met li)
5. Beyit mecm 'aları(Mecm 'a-i Eby t)
6. Mısra mecm 'aları(Mecm 'a-i Eby t)
7. Farklı nazım şekilleriyle yazılmış ş irlerden oluşan mecm 'alar

II. ş irlerin konularına g re oluşturulan (tematik) ş ir mecm 'aları

1. Tarih mecm 'aları (Mecm 'a-i tev rih)
2. Na't mecm 'aları (Mecm 'a-i nu' t)
3. Mu'amma mecm 'aları (Mecm 'a-i mu'ammey t)
4. Lugaz mecm 'aları (Mecm 'a-i elg z)
5. Medhiye mecm 'aları (Mecm 'a-i med yih)
6. şehrengiz mecm 'aları
7. Farklı konularda yazılmış ş irleri içeren mecm 'alar

III. Nazire mecm 'aları

1. Aynı zümreyi (tasavvuf  oluşum, meslek grubu vb.) mensup ş airlerin ş irlerini toplayan mecm 'alar
 - a. Mevlev  ş airlerin ş irlerini toplayan mecm 'alar
 - b. Hur f -Bektaş  ş airlerin ş irlerini toplayan mecm 'alar

2. Aynı coğrafyada ya da aynı şehirde yetişmiş ve aynı milliyete mensup şairlerin şiirlerini toplayan mecmû'alar

IV. Şairlerin Aidiyeti/Mensubiyeti Esasına Göre Hazırlanan Mecmûalar

1. Aynı zümreye (tasvvufî oluşum, meslek gurubu vb.) mensup şairlerin şiirlerini toplayan mecmûalar

a. Mevlevî şairlerin şiirlerini toplayan mecmûalar

b. Hurûfî-Bektaşî şairlerin şiirlerini toplayan mecmûalar

2. Aynı coğrafyada ya da aynı şehirde yetişmiş veya aynı milliyete mensup şairlerin şiirlerini toplayan mecmûalar

V. Bir mensubiyet ilişkisi gözetmeksizin belirli şairlerin dîvânlarını/şiirlerini bir araya getirmeyi amaçlayan mecmû'alar (Gülbüz, 2012:107-112).” şeklindedir.

Bir diğer tasnif Atabey Kılıç'a aittir. Kılıç, mecmû'aların tasnifini olumsuz etkileyen nedenlerin başında derleyen ve derleniş tarihinin kesin olarak bilinmemesine bağlar. Bunun dışında Kılıç'a göre, dağınık ve düzensiz hazırlanmaları, farklı türlerde eserler barındırmaları, mecmû'a ile ilgili okuma ve neşir sorunları, mecmû'a tasnifini olumsuz etkilemektedir. Kılıç'ın tasnifi şu şekildedir.

“ 1.Cilt ve tertip hususiyetleri bakımından

1.1. Cönkler

1.2. Mecmûalar

1.2.1. Tertip durumuna göre mecmûalar

1.2.1.1. Mürettep mecmûalar

1.2.1.2. Mürettep olmayan mecmûalar

1.2.2. Mürettip durumuna göre mecmûalar

1.2.2.1. Mürettibi bilinen mecmû'alar

1.2.2.2. Mürettibi bilinmeyen mecmûalar

1.2.3. Aynı zümreye mensup şahsiyetlerin eserlerinin toplandığı mecmû'alar

2. Şekil bakımından

2.1. Manzum metinler mecmû'aları

2.1.1. *Kaside mecmû'aları*

2.1.2. *Gazel Mecmû'aları*

2.1.3. *Nazire mecmû'aları*

2.1.4. *Mu'ammâ mecmû'aları*

2.1.5. *Manzûm lugât mecmû'aları*

2.1.6. *Îlâhî mecmû'aları*

2.1.7. *Şehrengiz mecmû'aları*

2.1.8. *Na't mecmû'aları*

2.1.9. *Hilye mecmû'aları*

2.1.10. *Mi'râciyye mecmû'aları*

2.1.11. *Matla' mecmû'aları*

2.1.12. *Mersiye mecmû'aları*

2.1.13. *Çeşitli mesnevîlerden seçkileri barındıran mecmû'alar*

2.1.14. *Güfte mecmû'aları*

2.1.15. *Müstezâd mecmû'aları*

2.1.16. *Tarih mecmû'aları*

2.1.17. *Musammat mecmû'aları*

2.1.18. *Kıt'a ve rubâ'î mecmû'aları*

2.1.19. *Dîvân mecmû'aları*

2.2. Mensur metinler mecmû'aları

2.2.1. *Lugaz mecmû'aları*

2.2.2. *Fetva mecmû'aları*

2.2.3. *Tefsir mecmû'aları*

2.2.4. *Şerh mecmû'aları*

2.2.5. *Sakk mecmû'aları*

2.2.6. *Mekân tasvirlerini içeren mecmû'aları*

2.2.7. *Münşe'ât mecmû'aları*

2.2.7.1. *Derleme münşe'ât mecmû'aları*

2.2.7.2. *tek şahsa ait inşa örneklerinden oluşan münşe'ât mecmû'aları*

2.3 Karışık manzum ve mensur eserler mecmû'aları

2.3.1. *Fevâid ve eş'âr mecmû'aları*

2.3.2. *Farklı türleri barındıran mecmû'alar*

3. Dil bakımından

3.1. *Arapça mecmû'alar*

3.2. *Farsça mecmû'alar*

3.3. *Türkçe mecmû'alar*

3.4. *Çok dilli mecmû'alar*

4. Muhteva bakımından

4.1. *Din*

4.2. *Tasavvuf*

4.3. *İlm - i nücûm/fal ve remil*

4.4. *Hikâye/latîfe*

4.5. *Hezel ve hiciv*

4.6. *Edviye*

4.7. *Mûsikî*

4.8. *Hat ve kitâbet*

5. *Şahısların tertip ettiği veya şahıslar için tertip edilen mecmû'alar.* ” (Kılıç, 2012: 75-96)

Atabey Kılıç sadece şiir mecmû'alarını değil, bütün mecmû'aları tasnif etmiş tasnifine cönkleri de almıştır. Bu tasnif diğer tasniflere göre daha ayrıntılıdır. Atabey Kılıç mecmû'aları özelliklerine göre cilt ve tertip, şekil, dil ve muhteva bakımından ayrıntılı bir şekilde tasnif etmiştir.

1.4. MECMÛ'ALARIN SİSTEMATİK TASNİFİ PROJESİ (MESTAP)⁴

MESTAP ilk olarak 03.05.2011 tarihinde, Mimar Sinan Üniversitesi'nde “Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları” adlı çalıştayda, Prof. Dr. Mehmet Fatih Köksal tarafından bilim insanlarıyla paylaşılmış ve projenin ismini “Mecmuaların Sistematiik Tasnifi Projesi” olarak adlandırmıştır. Prof. Dr. Mehmet Fatih Köksal, projenin fikir babasıdır.

⁴ MESTAP ile ilgili bk. Mehmet Fatih Köksal, Eski Türk Edebiyatında Tenkit ve Teori, Kesit Yayınları, İstanbul, 2012, s. 83-101.

MESTAP ile ilgili ilk özel olarak yapılmış ilk çalıştay 30.06.2012 tarihinde Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı'nda "Osmanlı şiirinin Hazinele: Mecmû'alar ve Cönkler" adıyla Başkent Öğretmenevi'nde dört oturumda yapılmıştır. Projeyi Prof. Dr. Mehmet Fatih Köksal dile getirmiş ve Projenin amacının kütüphanelerde bulunan mecmû'aların "sistematik bir çalışmayla" veritabanına aktarılması olduğunu belirtmiştir. Çalıştay MESTAP için bir yol haritası oluşturmak amacıyla toplanmıştır. Buna ilave olarak Prof. Dr. Osman Horata edebiyat alanında yapılan çalışmaların ekip çalışmasından uzak olduğunu, geniş ölçekli çalışmaların ekip çalışmasıyla yapılabileceğini vurgulamıştır. Proje 39 bilim insanının katılımıyla tartışılmıştır. Çalıştayda bilim insanların olumlu yaklaşımı üzerine projenin hayata geçmesi için çalışma grubu oluşturulmuştur. Prof. Dr. Mehmet Fatih Köksal "Şiir Mecmû'alarının ve Cönklerin Muhtevalarının Tespiti İçin Yapılacak Akademik Çalışmalarda Ortak Yaklaşımlar" adlı sunumunda MESTAP Projesi'nin hayata geçirilmesi ile ilgili;

- "1. Sayıları yaklaşık on bini bulan ve her biri içerdği çok çeşitli bilgiler dolayısıyla birer kültür hazinesi durumundaki mecmuaların nasıl ele alınması gerektiği,*
- 2. Bilgi çeşitliliğinin getirdiği bir problem olarak farklı bilimsel disiplinlere ait birikimin nasıl sunulması gerektiği,*
- 3. Nihai hedef olan, toplanan malzemenin (tabloların) bir araya getirilmesinin en kullanışlı ve ergonomik bir şekilde nasıl tasarlanabileceği,*
- 4. Projenin lisansüstü tezler üzerinden yürütülmesi hâlinde uygulamada karşılaşılabilecek muhtemel güçlüklerin neler olabileceği ve bunlara ne tür çözüm önerilerinin getirilebileceği,*
- 5. Çalışılacak veya kapsam dışı bırakılacak mecmua ve cönklerin nasıl tespit edilebileceği,*
- 6. Mecmualardaki Arapça ve Farsça şiirlerin nasıl gösterilmesi gerektiği,*

7. Cönklerdeki Divân şairleri ve mecmualardaki halk şairleri için bu iki alanda çalışan akademisyenler arasında nasıl bir irtibat kurulması gerektiği,

8. Aynı mahlası kullanan onlarca şairin olduğu göz önünde bulundurulduğunda mecmualardaki şairlerin kimliği konusunda bir tespit çalışmasına girişilmesinin doğru olup olmadığı,

9. Mecmua metinlerinin imlasında bir birlikteliğin sağlanabilmesi için neler yapılması gerektiği,

10. Metinler genel ağ üzerinden paylaşım açılacağından arama/erişim basamaklarının daha kolay gerçekleşebilmesi için transkripsiyon sisteminin kullanılıp kullanılmayacağı, eğer kullanılacaksa hangi transkripsiyon fontunun tercih edileceği,

11. Proje çerçevesinde ele alınacak mecmuaların içeriklerini oluşturan şiir ve düz yazıların tam metin olarak mı yoksa özet olarak mı verileceği,

12. Mecmualar üzerinde inceleme yapılıp yapılmayacağı gibi çözüm bulunması gereken sorunları ortaya koydu.” (Gülbüz, 2013: 2949) gibi yaklaşım ve sorunlardan bahsetmiştir.

Ankara’da gerçekleştirilen çalıştaydan sonra Ocak 2016’da Kırşehir Ahi Evren Üniversitesi’nde ve daha sonra Mart 2017’de Amasya Üniversitesinde toplantılar yapılmıştır. Toplantılarda MESTAP tablosu, veritabanı ve arama motoru hakkında görüşler belirtilmiştir. MESTAP ile ilgili ikinci çalıştay 27-28 Ekim 2017 tarihinde Ankara’da İsem Yayıncılık’ın destekleri ile gerçekleştirilmiştir.⁵ Bu çalıştayda MESTAP veri tabanı (www.mestap.gen.tr) tanıtılmıştır. Çalıştayda mecmû’aların yüksek lisans tezi olarak çalışılması ve MESTAP veri tabanı hakkında kararlar alınmıştır. (Kırlı, 2019)

Mecmû’aların özelliklerine göre genel bir şekilde tasnif edilmesi, kolay ve temelde çok fazla yararı olmayan bir yöntemdir. Bununla beraber çalışmamızın çoğu yerinde değindiğimiz gibi neredeyse her bir mecmû’a tek başına farklı içerikler ve

⁵ Çalıştay hakkında ayrıntılı bilgi için bk. <https://mestap.com/2-calistay/> (erişim tarihi:15.01.2020)

özellikler göstermektedir. Bunun sebebi derleyenin derlemeyi yapma şekli; kendi zevk, kültür ve yaşayışına göre yapmasıdır. Bu durum, mecmû'aların içeriğinin zenginleşmesine sebep olmuş ve günümüzde mecmû'alarla ilgili tasnif ve kullanım güçlüğü ortaya çıkarmıştır. Bu sebepten dolayı MESTAP çok önemlidir. Çünkü proje; hali hazırda sahada var olan mecmû'alar için bir yöntem ortaya koyarak, ekip çalışması ile birlikte, çalışmacıların alacağı yükün azaltılmasını sağlamıştır. Proje temelde; mecmû'aların içeriklerinin şekil ve muhteva yönünden bir tabloya dökülmesidir. Proje tez ödevi olarak yürütüldüğü için "MESTAP" uzmanlar tarafından yürütülmektedir. Hazırlanan internet tabanlı veri tabanı sayesinde (<https://mestap.com/mestap/>) çalışmacıların kullanımına sunulmaktadır.

1.5. KASİDE

Kasîde Arapça kasd "*kasd: bir işi bile bile yapmak. İsteyerek. Niyet ederek. Niyet. Tasavvur. İstikamet. Yolu doğru olmak.*" (Yeğin, 2013: 550) kökünden türemiştir. Buradaki kasd, daha çok bir büyüğü zımnen işaret etmek veya doğrudan kastederek anlatmak, övmek manasındadır. Kasîde kelimesi kastetmek, kast ederek anlatmak anlamına gelmektedir. İsm-i fâili kâsid, Çoğulu "*kasâid*" şeklindedir. Kasîde okuyana *kasîde-gû* kasîde yazana *kasîde-perdâz* denilmektedir. Arap edebiyatında ortaya çıkan bu nazım biçimi, şekil olarak "Kaside: çok bölümlü gazel" (Kurnaz ve Çeltik, 2010:171) olarak nitelendirilebilir. Bununla beraber gazelden, bölümlenmesi ve uzunluğu ile birlikte, içerdiği konu bakımından da ayrılmaktadır. Kasîder sıralama olarak divânların başında bulunur. Temel olarak kasîdeler, övmek amacıyla yazılan şiirler olarak nitelendirilebilir.

Şairler bütün dünyada olduğu gibi özellikle Doğu Edebiyatında da üstün şahsiyetlerdir. Bununla beraber İslam'ın temeli olan Kur'an'da, şairler anlamına gelen Şu'ara suresi vardır. Şu'ara suresinin 224, 225, 226 ayetlerinde şairler kötülenmiş, sapkın olarak nitelendirmişlerdir. Ancak Hz. Muhammed (sav) bir hadisinde şiirlerin bazılarının hikmet olduğunu söylemiştir. Şüphesiz bu şiirin zararlı tarafına değil, eğiten ve imana kuvvet veren tarafına yönelik bir tutumdur. Hz. Muhammed (sav), Bedir Gazası'na katılmayan Hassan Bin Sabit'e cihat sevabından mahrum kaldın diyenlere Hasan Bin Sabit'in şiirleriyle gaza ettiğini söylemiştir.(Yıldırım ve Akdemir, 2012) Aynı şekilde Peygamber Efendimiz Ka'b Bin Zühayr'ın kendisine okuduğu Kasîde-i

Bürde'ye karşılık olarak hırkasını hediye etmiştir. İslam tarihinde din ve devlet adamlarına kasîde yazılması ve onların bunu kabul etmesi bu sünnetin bir gereği olmuştur. Öte yandan kasîdeye karşı hediye sünneti, kasîdelerin divân şiirinin ekonomisi oluşturmalarını sağlamıştır. Yani kasîde şairliği bir meslek haline getiren bir biçim/türdür. Çünkü kasîdeler yazıldıktan sonra memduha sunulur ve bir karşılık alınır. Bu aynı zamanda beğenilme kaygısını ve sürekli memduha yakın olma isteğini ortaya çıkarmıştır. Yani kasîdeler diğer şiirlerden farklı olarak resmî destekleyicileri olan şiirlerdir. Bu yüzden kasîdeler şairlerin yazarken en çok dikkat ettiği şiirlerin başında yer alır.

1.5.1. Arap Edebiyatında Kasîde

Kasîde Arap edebiyatına ait bir biçim-türdür. Kasîde başlarda Arap edebiyatında kullanılan tek nazım şekli olmuştur. “Arap şiirinde ilk uzun kasîde örnekleri miladi V. yüzyıl şairleri nden Mühelhil (Adi) b. Rebia et-Tağlibi’de görülür.” (Elmalı, 2001: 562) Câhiliye devrinde şairler içinde bulunduğu kabilenin âlimi, sihirbazı, kâmilî ve koruyucusu sayılmıştır. Şairlerin ilhâm sahibi olduklarına ve öteki âlemle etkileşim halinde olduklarına inanılmıştır. Bu dönemde şairler yazdıkları şiirlerle üstün mertebelere yükselip aşağı düşmüşlerdir. Şairlerin kıymetli saydıkları halk nezdinde de kıymetli sayılmıştır. Câhiliye döneminde bir kabileden büyük bir şairin çıkması, o kabilenin diğer kabilelere hükmetmesi anlamını taşımıştır. Bununla beraber şairlik ve şiir İslamiyet’ten önce Arabistan’da kurulan Ukâz, Hecer, Suhâr, Debâ gibi pazar ve panayırılarda bir ustalık gösterme aracı ve parasal değeri olan bir meslektir. Kâbe duvarlarına asılan yedi şiir (Muallakât-ı seb’a) kasîde biçiminde yazılmıştır. Muallakât-ı seb’a şiirlerinin en büyük şairleri İmrü’l Kays, Tarafa, Zuheyr, Lebîd, Antere, Haris gibi câhiliye devrinin önemli şairleridir. (İpekten, 2015) İslamiyet’ten sonra Kur’an’ın icaz ve belagati bunu yıkmıştır. Örneğin büyük Arap şairi Lebîd’in kızı Kur’an’ın belagati karşısında babasının şiirini Kâbe’nin duvarından sökmüştür.

Klasik Arap kasîdeleri genel olarak 30-120 beyitten oluşmaktadır. Arap kasîdelerinde nesîb bölümünde şairlerin sevgililerin çadırlarına yaptığı ziyaret anlatılır. Daha sonra mahbûba övgü bölümü işlenir. Arap kasîdeleri hicviye ve dua bölümleri ile biter. Türk edebiyatında olduğu gibi Arap edebiyatında da kasîdedeki asıl amaç övgüdür. Arap edebiyatında kasîde denilince akla ilk gelen Ka’b bin Züheyr’in Kâsîde-i

Bürde'sidir. Bu kasîdenin karşılığına Peygamber efendimiz kendisine hırkasını vermiştir. Bu kasîde sanıldığıının aksine düz anlatımlı bir üslup değil sembol ve şiirsellik ile bezenmiş bir üslûp vardır.

“Yurdundan koparılmış gözleri sürmeli yaralı bir ceylan gibi Suat'ı alıp götürdüler.

Gönlüm öyle kırık ki!

Gönlüm azat nedir bilmeyen bir köle örneği ezgin.

Tan vakti Suat göçtü buralardan.

O ne mağrur bakışlardı Rabbim ne müstağni.

Suat ki boyu altın ölçüde; önden bakılınca zarif, nahif, incecik belli, tombul görünüşlü, arkadansa arka çizgileri bile belli.

Gülerken dişlerinde kar yağar gibi bir kış aydınlığı,

Öyle beyaz, onları şarapla yıkıyorlar durmadan sanki.”

(Yıldırım ve Akdemir, 2012: 4)

Buradan bakıldığında aslında Arap kasîdelerinde de sembolik anlatımın, kasîdenin en büyük araçlarından olduğu anlaşılmaktadır. Kasîdelerin içerik ve yapı bakımından değişmesi İslâm medeniyetinin yayılması ve Arap kültürünün çöllerden şehirlere taşınması ile başlamıştır. “Emevi ve Abbasi hilafetleri ve saray yaşamının ortaya çıkması gibi bilinen etkenler muvacehesinde tüm sosyal hayat ile birlikte güzel sanatların ve en başta edebiyatın formunda ve karakterinde değişikliklerin olduğu bir gerçektir.” (Karavellioğlu, 2015: 20) Başta çöl ve kabile hayatını anlatan kasîdeler, saray kültürünün oluşmaya başlamasıyla hâmilere yazılmaya başlamıştır.

1.5.2. Fars Edebiyatında Kasîde

Diğer birçok türde olduğu gibi kasîde Türk edebiyatına 13. yüzyıldan sonra Fars edebiyatından üzerinden gelmiştir. Bununla beraber birçok türde olduğu gibi kasîde de gelişimini Fars edebiyatında tamamlamıştır. “İran kasidesi Tahiriler ve Saffariler gibi İran kökenli devletlerin saraylarında gelişti. Özellikle Sâmânîler döneminde olgunluk çağına erişti.” (Vanlıoğlu, 2001: 564) Farslar kasîdeyi Arap hâkimiyetindeyken

almışlardır. Ancak Fars kasîdelerinin gelişimi Arap hâkimiyetinden sonradır. Sâ mânîler döneminde Fars kasîdelerinin en önemlilerini Rûdeki yazmıştır. Fars kasîdelerinin sıçrayışı 12. yüzyılda olmuştur. Fars şairleri 12. yüzyılda inayet arayışı yüzünden Sasani İmparatorluğu'ndan ayrılıp Hint-Türk Devleti olan Babür İmparatorluğu'na gitmişlerdir. Babür devletinin saraylarında Fars ve Türk şairlerce işlenen bu kültür Sebki-i Hindî'nin ortaya çıkmasını sağlamıştır. 12. yüzyıldan sonra Sadî-i Şîrâzî, Hafız-ı Şîrâzî, Selmân-ı Sâvecî, Enverî gibi büyük şairler çok önemli Farsça kasîdeler yazmışlardır. Bunun dışında Gazneliler döneminde Unsurî, Ferruhî'nin önemli kasîdeleri vardır. Selçuklular döneminde Mu'izzi ve Hâkânî önemli kasîdeler yazmıştır. Fars kasîdeleri uzunluk açısından 20-80 beyit arasında bir uzunluğa sahiptir. Fars kasîdelerinde Arap kasîdelerinden farklı olarak medhiye bölümünden önce bir mukaddime bulunmaktadır. Bu bölümün adı tegazzül, nesib veya teşbib olarak adlandırılmıştır. Bu bölümden sonra medhe geçmeden önce bir giriz bölümü vardır. Giriz bölümünden sonra medhiye bölümüne geçilir ve şair mahlas ve duasını söyleyerek kasîdesini bitirir. (Aydemir, 2002) Fars edebiyatında da kasîdenin anlamı övgüdür. Fars şairleri kasîdeyi memduhu övmek ve ona yakın olmak amacıyla yazmışlardır. Türk edebiyatında olduğu gibi Fars şairleri de kasîdeyi ekonomi aracı olarak görmüşlerdir.

1.5.3. Türk Edebiyatında Kasîde

Kasîde Türk edebiyatına Fars edebiyatı üzerinden gelmiştir. Türk edebiyatında kasîdelerin varlığı çok eski zamanlara dayanmaktadır. 13. yüzyılda Mevlânâ'nın divân-ı Kebir'inde 300 kadar kasîdesi vardır. Yine bu yüzyılda dışında Dehhânî, Ahmed Fakih kasîdeler yazmıştır. 14. Yüzyılda, Şeyyad Hamza, Nesîmî, Âşık Paşa ve Ahmedî'nin önemli kasîdeleri vardır. (İpekten, 2015), (Aydemir, 2002) 15. yüzyılda Ahmed-i Dâ'î, Ahmed Paşa, Necâtî, Şeyhî, Tacizâde Cafer Çelebi, Mihrî Hatun, Kemâl Ümmî, Âhî, İbrâhîm Beg, Cem Sultan, Adlî, Adnî, Edhemî, Amrî, Sâfî, Mesîhî, Çâkerî gibi şairlerin yazmış olduğu kasîdeler vardır. Kasîdenin Türk edebiyatında en fazla olgunlaştığı dönem 16. yüzyıldır. "XVI. yüzyıl kasidede İran örneklerinin aşılmaya çalışıldığı, bu sebeple Şehname kahramanlarının kasidelerde benzetilen öge olarak sıkça tekrarlanmaya başlandığı ve abartmalara yol açıldığı bir dönemdir." (Pala, 2001: 566) Bu yüzyılda Fars kasîdeleri aşılmaya çalışılmıştır. 16. yüzyılda kasîde denilince akla ilk gelen şair Fuzûlî'dir. Fuzûlî'nin her beyitte farklı bir özelliğiyle suyu ele alıp Hz.

Muhammed'i övmesi, genel manada kasîdenin Türk edebiyatında ele alınış biçimini de ortaya koymaktadır. 16. yüzyılda kasîde yazan diğer önemli şairler Bâkî, Nev'î, Hâyâlî, Taşlıcalı Yahya gibi şairlerdir. Türk edebiyatında kasîdeler 17. yüzyılda sıçrama yaparak Fars kasîdelerini aşmıştır. 17. yüzyılda kasîdenin en önemli temsilcileri Nedim ve Nef'i'dir. Özellikle divân şiirinin son örneklerini verdiği 19. yüzyılda Leylâ Hanım, Şeref Hanım, Âdile Sultan, Osman Nevres, Yenişehirli Avnî, Enderunlu Vâsîf, Fatîn Davut, Keçecizâde İzzet Mollâ, Hersekli Arif Hikmet gibi şairler kasîdeler yazmıştır. Bu yüzyılda yaşamış Akif Paşa'nın "*Adem Kasîdesi*" ve Namık Kemâl'in "*Hürriyet Kasîdesi*" türünün son örneklerindendir. Kasîdeler Türk şairlerinin yazdığı divânlarda sıralama olarak divânların başına konmuştur. Kasîdeler taşıdıkları muhtevaya göre divânda; tevhit, münacat, naat, dört büyük halifeye övgü, Hz. Hüseyin'e mersiye, devrin padişahlarına kasîde, devrin sadrazamlarına ve şeyhülislâmlarına kasîde şeklinde sıralanmıştır. Yani islâm inancına göre, değer ve sevgi bağlamında kasîdeler sıralanmıştır.

1.5.4. Kasîdenin Genel Özellikleri

Kasîde Türk edebiyatında en çok kullanılan nazım biçimlerinden biridir. Divân edebiyatında 13. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar birçok kasîde yazılmıştır. Yapı olarak bölümlerden oluşan kasîde bizim edebiyatımıza Fars edebiyatı üzerinden gelmiştir. Kasîde şeklen gazelin daha uzun halidir. Genellikle 33-99 beyitten oluşmakla birlikte çalışmamızda tespit ettiğimiz gibi 33 beyitten daha az kasîdelere de rastlanılmaktadır. Aynı zamanda kasîdenin alt sınırı "Kasîdenin alt sınırı 15 beyit ..." (Saraç, 2013: 48) olarak kabul edilmiş olmakla beraber bundan daha kısa kasîdeler de vardır. Bununla beraber 99 beyitten fazla kasîdelerde vardır. Genel olarak muhteva farkından dolayı divânlarda gazel ve kasîde birbirinden ayrılmıştır. Kasîde divânlarda genel olarak bir ser-levha yani başlık taşır. Burada kasîdenin muhtevasını ya da yazıldığı kişi belirtilir. Kasîdelerin başlıkları genellikle Farsçadır. Örneğin 15. yüzyılın en önemli temsilcilerinden biri olan Ahmed-i Dâ'î'nin divânında yazmış olduğu kasîdelerde "*Der Medh-i Sultân-ı Sa'îd-i Şehîd Muhammed Bin Bâyezîd Nevvera'llâhu Kabrehû, Kasîde-i Dâ'î Be-Nâm-ı Emîr Süleymân Bin Yıldırım Bâyezîd Han*" gibi başlıklar vardır. Bunun yanında divân edebiyatının büyük temsilcilerinden biri olan Şeyhî'nin (Yûsuf Sinâneddîn) divânında kasîdeler "*Der-Medh-i İbni Germiyân Tâbe Serâhum,*

Bahâriyyât, Tevhîd-i Sâni Bârî Te'âlâ şeklinde muhteva ve yazıldığı kişiye göre isimlendirilmiştir. Kasîdeler ilk olarak bir matla' beyiti ile başlar ve makta' beyiti ile biter. Kasîdede matla' beyitinden bir sonraki beyite hüsn-i matla, makta' beyitinden bir önceki beyite hüsn-i makta denir. Kasîdenin en güzel beyitine beytü'l-kasîde denir. Şairin mahlasını yazdığı beyite tâc beyit denilmektedir. Kasîdenin kafiye örgüsü (aa, xa, xa, xa, xa, xa...) şeklindedir. (İz, 2017) Ancak bazı şairlerin kasîdelerini tamamlamamış olmaları veya şiirlerinin bir bölümünün kaybolması ya da şairin şiirini yarım bırakmasından dolayı özellikle matla' beyitleri eksik kasîdelere de rastlanmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM
YAPI KREDİ SERMET ÇİFTER KÜTÜPHANESİ Y/0723
NUMARADA KAYITLI MECMÛ'A-I KASÂİD'İN İÇERİĞİ

Kasîde mecmû'aları, farklı şairlere ait kasîdelerden derlenmiş mecmû'alardır⁶. Kasîdeler, genel olarak övgü maksadıyla yazılan şiirlerdir. Kasîdeler sıralama olarak şairlerin divânlarının en başında yer almaktadırlar.

2.1. MECMÛ'ADAKİ ŞAİRLERİN BİYOGRAFİLERİ VE KASÂİDELERİNİN İNCELENMESİ

Mecmû'a-i Kasâidde genellikle 16. yüzyıllarda yaşamış şairler bulunmaktadır. Mecmû'a-i Kasâidde 7 tane şairin 64 kasîdesi vardır. Bu şairler; 'Amrî, Nev'î, Ümîdî,

⁶ Kasîde mecmû'aları ile ilgili bkz. Emire Sürmeli, Mecmû'a-i Kasâid-i Türkiye (İnceleme-Metin) (Varak 108-206) (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Niğde Üniversitesi SBE, Niğde, 2003.

Lokman Ateşoğlu, Mecmû'a-i Kasâid-i Türkiye (1-107) (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Niğde Üniversitesi SBE, Niğde, 2003.

Songül Özel, Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi Bölümü 3424 Numaradaki Mecmû'a-i Kasâid (261b-299a Varakları Arası) İnceleme-Metin (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Cumhuriyet Üniversitesi SBE, Sivas, 2016.

Harun Dikilitaş, Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi Bölümü 3424 Numaradaki Mecmû'a-i Kasâid (126b-165a Varaklar Arası) Transkripsiyonlu Metin ve İnceleme (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Cumhuriyet Üniversitesi SBE, Sivas, 2019.

Kübra Kacar, Bibliotheque Nationale Turc 306 Numarada Kayıtlı Mecmuanın Transkripsiyonlu Metni ve MESTAP'a Göre Tasnifi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Giresun Üniversitesi SBE, Giresun, 2019.

Hatice Aslan, Süleymaniye Kütüphanesi Es'ad Efendi Bölümü 3424 Numaralı Şiir Mecmuası (Mecmû'a-i kasâ'id) (299b-337a Varak) (İnceleme-Transkripsiyonlu Metin) (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Cumhuriyet Üniversitesi SBE, Sivas, 2016.

Muhammet Kaya, Mecmû'a-yı Kasâid ve Hikâyât: İnceleme-Metin-Sözlük-Tıpkıbasım (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi SBE, Kayseri, 2016.

Yasemin Karakuş, Seyyid Nizamoğlu Mersiyelerini İçeren Bir Şiir Mecmuası: Mecmû'a-i Kasâid (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi SBE, İstanbul, 2014.

Hakan Bozdağ, Mecmû'a-i Kasâid-i Türkiye (207-327 Varaklar) (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Niğde Üniversitesi SBE, Niğde, 2004.

Kamil Aldemir, Süleymaniye Kütüphanesi Es'ad Efendi Bölümü 3424 Numaralı Şiir Mecmuası (Mecmû'a-i Kasa'id) (52a-91a Varak) (Transkripsiyonlu Metin-İnceleme) (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Cumhuriyet Üniversitesi SBE, Sivas, 2015.

Sait Yilter, Mecmû'a-i Kasa'id ve Gazeliyyat (Mecmû'a-i Devavin) (Halet Efendi Mülhaka, Süleymaniye Ktp. No:245) (İnceleme-Metin-Tıpkı Basım) (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi SBE, Kayseri, 2006.

Şem’î, Necâtî, Sâfî ve Hicrî’dir. Mecmû‘ adaki şairlerin kasîde numaraları ve yaşadıkları yüzyıllar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1: *Mecmû‘adaki Şairler, Kasîde Numaraları ve Yaşadıkları Yüzyıllar*

Mecmû‘adaki Şairler, Kasîde Numaraları ve Yaşadıkları Yüzyıllar			
Sıra No:	Mahlas	Yaşadığı yy.	Kasîde No.
1.	Nev’î	16.yy	1,2, 3, 4, 5,6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29
2.	Ümîdî	16.yy	30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40
3.	Şem’î	16.yy	41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51
4	‘Amrî	15. yy	52
5.	Necâtî	15.yy	53, 54, 55, 56, 57, 58, 59
6.	Sâfî	?	60
7.	Hicrî	16.yy	61, 62, 63, 64

2.1.1. Mecmû‘ada Bulunan Şairlerin Biyografileri

Mecmû‘ a-i kasâidde toplam 7 şairin şiirleri tespit edilmiştir. Bu şairlerin şahsiyetleri aşağıda verilmiştir.

2.1.1.1. ‘Amrî (doğ. ?- öl. 1523/1524)

Asıl ismi ‘Amr olan ‘Amrî, Fâtih Sultân Mehmed ve II. Bayezid dönemlerinde kazaskerlik ve şeyhülislâmlık yapmış bir devlet adamıdır. Âşık Çelebi ‘Amrî ile ilgili Meşâ’irü’ş-Şu’arâ’da çok detaylı bilgiler vermiştir.

“ ‘Abdu’llâh oğludur. Müftî olan monlâ ‘Abdü’l-kerîm kuludur. Merhûm ‘Abdü’l-kerîm iki gulâm-ı sagîr olup birinüñ ismin Zeyd ve birünüñ adın ‘Amr virür Ogul idinüp ol iki bebeği medüm-i didesi gibi nasb-ı ‘aynı ider... ‘Amrîlikle eş’ârına iştirâk-ı şu’arâdan mahlas bulup fûrûğ-ı şem’-i nâmın mahlasıyla ziyâde ider. İshâk Çelebi-i merhumla

hem-şerîkler medresede hem-süfreler, mey-hânedede hem-kâseler imiş... Şûh-tâb' u hoş-mezâk, neşve-i 'ışk ile 'âlemde tâk. Zarîf-şân u nazîf-nişân, şâhid-bâz u sâ'ir-pîşe ve tâlib-i hüner ü ma'rifet-endîşe kimesne imiş. Sebûk-rûh u latîf-tab' olduğına eş'ârı şâhid ve nazmı şânında hâlet-i 'ışk olduğına me'eyyiddür. Her beytinde çâşnî-i 'ışk vardır. Bir eyliği dahı budur ki kasâid ü medâ'ih dimekle tazyi'-i evkât itmeyüp ancak hâlet-i 'ışk ile olan hasb-i hâlin ve sûz-ı derd ü melâlin ve dil-beri ile beyninde cârî olan vasl u hecr ve lutf u zecr tekâzasıyla derd-i derûnın hikâyet ve gâh şükr ü geh şikâyet itmişdür.” (Kılıç, 2018: 488-489)

Buna göre babasının adı Abdullah'tır. Molla Abdülkerim'in kölesidir. Ona 'Amr ismini Molla 'Abdülkerim vermiştir. Şiirlerinde 'Amrî mahlasını kullanmıştır. İshak Çelebi'nin medrese arkadaşı olup onunla birçok yerde görüşmüşlerdir. Şuh yaratılışlı zarif ve nazik biridir. Yumuşak ruhlu ve güzel yaratılışlı bir insandır. Şiirlerinde aşk duygusunu çokça işlemiş ve âşıkane şiirler yazmış. 'Amri'nin diğer bir özelliği, kasîde ve medihlerle çok uğraşmamasıdır. Zaten 'Amrî'nin Divânında tek bir tane kasîdesi vardır. 'Amri daha çok gazellerle uğraşmış ve gazellerinde aşkın hallerini anlatmıştır. 'Amrî hassas mizaca sahip, nüktedan ve şakacı bir şairdir. Akıcı ve ilk okunuştan anlaşılan bir dili vardır. Divânındaki bütün gazeller; aşkın hallerini anlatmakta olup bunları sanat göstermek kaygısıyla yazmamıştır. 'Amri zamanın edebî muhitlerine katılmış ve çokça tanınmış bir insandır. (Çavuşoğlu, 1991)

'Amrî'nin elimizdeki tek eseri Divânıdır. Amrî Divânı'nı Mehmed Çavuşoğlu çalışmıştır.⁷ Divânda; 1 kasîde, 1 terci'-i bent, 5 murabba, 143 gazel, 16 kıt'a, 1 rubai, 7 müfret beyit mevcuttur.

2.1.1.2. Necâtî Beg (doğ. ?- öl. 1509)

15. yüzyılda Anadolu'da yetişen en büyük şairlerindendir. Doğum tarihi ile ilgili kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Edirne'de doğmuştur. Beyânî ve Kınalızade Hasan Çelebi'ye göre; “*Mahrûsa-i Edirnedede vücûda gelüp Kastamonıda neşv ü nemâ bulmuşdur.*” (Sungurhan, 2017: 203) “*Dârü'n-nasr ve'l-meymene mahrûsa-i şehir-i Edirnedendür. Lâkin neşv ü nemâsı belde-i Kastamonıdan olmuşdur.*” (Sungurhan,

⁷ Mehmed Çavuşoğlu, Amri Divân (Tenkidli Basım) Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul, 1979. Mehmed Çavuşoğlu, “'Amrî” DİA, İstanbul, 1991, (3. 96-97).

2017:837) aslen Edirneli olduğunu ancak Kastamonu’da şöhret kazandığını söylemiştir. Kendi döneminde tezkire sahibi Sehi Bey ile arkadaşlık kurmuştur. Sehi Bey “*Mevlidi Edirnedür. İsmi ‘İsa’dur.*” (İpekten vd. 2017: 95) Necâtî’nin gerçek isminin İsa olduğunu söylemiştir. Ailesi ile ilgi kesin bir bilgi bulunmamakla birlikte Lâtîfî’ye göre; “*‘Abdullah oğludur ve şehir-i Edirne’de Sâ’ilî nâm bir müte’acem şâ’irüñ kuldur.*” (Canım, 2018: 501) Sâ’ilî adında bir şairin yanında yetişmiştir. Bir diğer rivayete göre yaşlı bir kadının yanında yetişmiştir. Necâtî Fatih Sultan Mehmet’e yazdığı kasîdelerle dikkat çekmiş ve bu dönemde İstanbul’a gelip divân kâtibi olmuştur. Bunun dışında Sehi Bey onun Manisa’da “*. Merhûm Sultân Mahmûd tâbe serâhu hazretlerinüñ âsitan-ı sa’âdet âşiyânlarında nişâncı olup divân-ı saltanat-eyvânlarında nişân-ı şerîf hizmetin iderdi. Her zamânda şeref-i rikâb-bûsları ile mesrur ve bisât-ı neşât-ı musâhabet-i sa’âdet-bahşları ile pür-huzur idi Bir an bir zaman anlaruñ hizmet-i müsahabetlerinden dûr ve mülâzemet-i meclis-i sa’âdetlerinden mehcûr olmak yog idi.*” (İpekten vd. 2017: 95) Sultan Mahmud’a nişâncılık yapmıştıgını yazmıştır. Necâtî Sultan Mahmud’un ölümünden sonra bu görevden ayrılmış ve bir daha herhangi bir devlet görevini yapmamıştır. Necâtî’nin şairliği ile ilgili tezkirelerde şunlar yer almaktadır.

Sehi Bey:

“*Cevdet-i tab’ı nihâyetinde ve kuvvet-i zihni gayetde fasih şâ’ir-i kâdir ve söz rengine sâhir ü fâhirdür. Şi’ri bir mertebe latîf ü pâk ve sözi bir dercede nazîf ü sûznâkdür letâfet-i şi’r ü suhanı çak hadd-i i’câza iletmişdür. Eş’ârı rengîn ve nazmı sihr-i mübîn tarz-ı gazelde hûb ve tarîka-i meselde mergûb hoş-âyende ‘âşıkanne gazelleri çok pesendîde matla’larına nihâyet yok. Kasâyidi hayâl-engiz ve kı’aları gevher-riz divânı elsine-i nâsda mütedâvil ve kendüsi ma’ârif ile mükemmel kimesnedür. Eş’ârına bir veh ile şîve virmüşdür ki enîs-i melâ’ike-i mukarebbîn ve celîs-i melâ’-i a’la-yı ‘iliyyine’l müzeyyen bî-enfâsı nefîs. Mevlânâ Şeyh İdrîs-i Bitlîsî rehmetu’llâhi ‘aleyh yazduğı Tevârîh-i Âl-i ‘Osmanuñ altıncı cildinde ki Sultân Mahmûd cildidür Necâtî’yi Husrev-i Rûmdur diyü yazup ma’lûm ider.*” (İpekten vd. 2017: 96)

Sehi Bey’e göre; Necâtî Hüsrev-i Rum’dur. Şiiri şaşırtıcı renklere koymakta çok iyi bir sihirbazdır. Açık, pürüzsüz ve yaratılış itibari ile son derece iyi bir tarzı vardır. Şiirleri

çok yakıcı ve renklidir. Gazelleri âşıkane ve darb-ı meselleri⁸ herkesin ilgisini çekmiştir. Kasîdeleri hayallerle doludur.

Beyânî:

“Ser-gazel-i dîvân-ı belâgat beytü’l-kasîde-i mecmu’a-i fesâhat şu’arâ-yı Rûmun pîşvâ vü re’îsi tevkî-i berâ’atun tugra-nüvîsi şâ’ir-i sihr-âferîn nâzım-ı adîmü’l-karîndür. Mahrûsa-i Edirne vü cûda gelüp Kastamonıda neşv ü nemâ bulmuşdur. İsmi sâmişi Nûhdur. Tarz-ı gazelde cihânun ferîdi îrâd-ı darb-ı meselde devrânun vâhididür.” (Sungurhan, 2017: 203)

Beyânî’ye göre; Necâtî Rum şairlerinin önderi ve reisidir. Şiirleri belâgat divânının baş gazeli, fesahat mecmû’asının en güzel beytidir. Gazel tarzında cihânda eşsiz ve darb-ı meselde devranda tektir.

Lâtîfî:

“Meydân-ı nazmuñ pehlevân-ı hoş-gûyı ve eş’âr-ı âbdâr-ı revân-bahş ile şu’arâ-yı vilâyet-i Rûmuñ yüzi şuyıdur. Tarîk-ı durûb-ı emsâlde mütefferid ü muhterî’ ve üslûb-ı şîve-i makâlde mücid ü mübdi’dür. Şî’r-i selîs ü nefîsi elfâz u selâsetde hemvâr u yekdest ve gayrılarıñ eş’ârı aña nisbet ba’zı bülend ü ba’zı pestdür. Şu’arâ-yı kudemâ-yı Rûm buña gelince müdevvenât-ı Fürsden ma’ânî ahlz idüp eş’ârı tettebbu’ ile dirlerdi ve îrâd-ı ma’ânide ekâbir-i Fürse iktidâ iderlerdi. Bu geldi meyân-ı nâsda mütedâvil olan emsâli rişte-i nazma çeküp bir vechle durûb-ı emsâli her bir meşeli bir beytde hasb-i hâl idüp halk-ı âlem her biri meşel-i manzûm okur oldılar ve maḥallinde her ne meşel ki îrâd itmek dileseler Necâtide mevzûn buldılar. Vaktâ ki ḥalâyîk şî’rinde bu zevki ve ḥazrı buldukda gayruñ eş’ârından el çeküp müstagnî oldılar ve bi’l-cümle bir tarz-ı maḥşûş tarḥ itdi ki kendüye eḥaşş u muḥtaşşdur. Nazm-ı kelâmınuñ kelimât-ı âḥara ve nazm-ı uḥara kaṭ’â müşâbehet ü mümâseleti yokdur. Egerçi muḥallid ü pey-revleri nihâyetde çokdur. Şî’r-i meşel-âmizde evvel sözüñ rûḥın ol bulmuş ve ma’dâ-yı ḥalef sebîl-i suḥande ol pîşvâya pey-rev olmuşdur.” (Canım, 2018: 502)

⁸ “darb-ı mesel: atalar sözü, atasözleri” (Devellioğlu, 1996: 199)

Lâtîfî'ye göre; Necâtî nazm meydanının hoş sözlü pehlivanı, Rum şairlerinin yüzü suyudur. Atasözü söylemede yeni bir tarz oluşturmıştır. Şiiri akıcı ve nefistir. Sözün ruhunu o bulmuş diğerleri onu takip etmişlerdir. Ona göre bu (Necâtî) gelmiş insanlar arasında kullanılmakta olan atasözlerini nazma dökmüş ve herkes manzum atasözlerini okur olmuşlar. İnsanlar onun (Necâtî'nin) şiirlerinde bu zevk ve hazzı bulduklarında diğerlerinin şiirlerinden yüz çevirmişler.

Necâtî'nin şairliği ile ilgili tezkirelerde en çok bahsedilen yönü, şiirlerinde halk deyimlerini ve atasözlerini çok iyi bir şekilde kullanmasıdır. Bunun dışında Türkçeyi ve aruz ölçüsünü çok güzel bir şekilde kullanmıştır. Gazelleri âşıkane olup kasîdelerinde hayal unsurlarını çokça kullanmış, kullandığı redif ve kafiyelerle kendisinden sonra gelen birçok şairi etkilemiştir. 16. yüzyılda Fuzûlî, Bâkî, Hayâlî, Zâtî gibi büyük şairler Necâtî'nin etkisinde kalmışlardır. Yazdığı âb, hançer, seher, tığ, gül, degül, kerem, hâtem, nişân, serv, benefşe, yine, arpa redifli kasîdeleri birçok şaire ilham kaynağı olmuş ve bunlara çeşitli nazireler yazılmıştır. Necâtî 1509 tarihinde ölmüştür. Kınalızâde Hasan Çelebi, Necâtî'nin ölümüne öğrencisi Sun'î'nin şu tarihi düşürdüğünü söylemiştir.

“Nâ-gâh işitdi Sun'î bî-çâre rihletün

Târîh didi mevtüne gîtdün Necâtî âh (914)”(Aksungur, 2017: 847)

Sehi Bey Necâtî'nin “*Münazara-i Gül ü Husrev*” adlı kitabından bahsetse de bu eser günümüze ulaşmamıştır. Necâtî'nin elimizdeki tek eseri divânıdır. Divânında 25 kasîde 650 gazel bulunmaktadır. Divânının 20 nüshasını karşılaştırılarak Ali Nihad Tarlan tarafından yayınlanmıştır.⁹ Necâtî Divânı'nın tahlili Mehmed Çavuşoğlu tarafından yapılmıştır.¹⁰

⁹ Ali Nihad Tarlan, Necâtî Beg Divânı, Akçağ Yayınları, Ankara, 1992.

¹⁰ Mehmed Çavuşoğlu, Necâtî Bey Divânının Tahlili, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1971.

2.1.1.3. Nev'î (doğ. 1533/1534-öl. 1599)

Aslı adı Yahya olup Edirne'ye bağlı Malkara'da doğmuştur. Nev'î, divân şairi Nev'î-zâde Atâyî'nin babasıdır. İstanbul'da, Ahîzâde Ahmed Efendi ve Ahîzâde Mehmed Efendi'den medrese eğitimi almıştır. Nev'î, İstanbul ve Gelibolu'daki medreselerde hocalık yapmıştır. Nev'î kendi döneminde özellikle Sultân III. Murat'ın teveccühünü kazanmış ona birçok kasîde yazmıştır. Bununla beraber Nev'î devrin Sultanu'ş-Şûarası Bâkî'nin yakın arkadaşıdır. (Tolum ve Tanyeri, 1977) Nihad Sami Banarlı onun ilminin “Bu asrın sonunda, Osmanlı şehzâdelerine hoca seçilecek ve onları yetiştirmeye me'mur edilecek kadar, ilmi ve faziletiyle mevki ve takdir kazanmış, müderris bir şair de Pir Ali-zâde Nev'î'dir.” (Banarlı, 1983: 578) şehzâdelere hocalık yapacak kadar kuvvetli olduğunu söylemiştir. Nev'î ilim ve fazilet sahibidir. Arapça ve Farsça'ya son derece vakıftır. Hocalık görevlerinden sonra çalışmayı bırakmış, geçimini kasîdeler yazarak sağlamıştır.

Nev'î'nin şairliği ile ilgili Kınalızâde Hasan Çelebi Tezkiretü'ş-Şuarâ'da;

“Dikkat-i ma'nâ ile letâfet-i edâya şîr ü şekker gibi imtizâc virmekle kelimât-ı rengîni gâyetde hôşter ü şîrîn idügi cây-ı 'inâd u leccâc degüldür. Bir sefine yokdur ki nefâ'is ü emti'a-ı kelimât-ı letâfet-âyâtı ile memlû olmya ve mecâmi' ü mahâfilden bir yir olmaz ki anda âyât-ı medâ'ih-i zât u sıfâtı mezkûr u metlû olmya.” (Sungurhan, 2017: 817)

Nev'î'nin doğru manalar ile güzel ifadeyi, süt ve şeker gibi birbirine karıştırıp anlattığını söylemiştir. Süt ve şekerin rengi beyazdır ve birbirlerine karıştıklarından birbirlerinde ayırt edilemez niteliktedirler. Bununla beraber Hasan Çelebi, Nev'î'ye yer vermeyen hiçbir (sefine) düzyazıların toplandığı eser ve mecmû'anın olmadığını söylemiştir.

Beyânî tezkiresinde ; *“Dikkât-i ma'nâ ile letâfet-i edâya şîr ü şekker gibi imtizâc virdügi asla beyâna muhtâc degüldür. Zurefâ elinde bir sefine yokdur illâ anun cevâhir-i kelimâtı ile meşhûndur ve bülegâ elinde bir mecmû'a bulunmaz illâ anun nefâ'is-i ebyâtıyla mahzûndur. Müretteb ü mükemmel dîvânı vardır. Ve sagîr ü kebîr miyânında şöhret-pezîr âsârı-ı bî-girânı vardır.”* (Sungurhan, 2017:215)

Nev'î ile ilgili aynı durumu anlatılmıştır. Beyânî'ye göre; mecmû'alarında Nev'î'nin beyitlerine yer vermeyen hiçbir belagat sahibi yoktur.

Bağdatlı Âhdi Gülşen-i Şu'arâ'da;

“Tab'-ı mustakîmi envâ'-ı ulûma şâmil ve her bir nev'-i ilmüñ müṭâla'asında kâmil ve ol tûṭî-i şîrîn-zebân ve ol bûlbûl-i gülşen-i cân üslûb-ı kaşâyidde fuşahâ-yı müteḳaddimîn gibi kemâl ile mükemmel ve tarz-ı meşnevîde ḥikâyâ-yı laṭîfle yârândan fâyık ve reng-i ḡazelde ma'ânî-i nazm edâsına mutâbıkdur.” (Solmaz, 2018: 284)

Nev'î'nin, tatlı dilli bir papağan ve can bahçesinin bûlbülü olduğunu söylemiştir. Kasîdede kemal sahibi ve mükemmeldir. Mesnevî tarzında güzel hikâyelerle diğerlerinden üstündür. Gazellerinin anlamları ve ifadesi birbirine uygundur.

Rıza tezkiresinde;

“Eş'âr-ı dürer-bârları pâkîze vü 'âşıkâne ve güftârı dürüst-mi'yârları sûz-nâk u sâdık-ânedür.” (Zavotçu, 2017: 209)

Nev'î ile ilgili onun temiz ifadeli, âşıkâne, yakıcı ve dürüst bir ifadesi olduğundan bahsedilmiştir.

Nev'î'nin kaynaklarda ifade edildiği gibi dürüst ve sadık bir yapısı vardır. Şiirlerinde anlam ve güzel ifadeyi imtizaç ettirip, âşıkane ve renkli şiirler yazmıştır. Özellikle gazellerinde çok akıcı bir dil kullanmış olan Nevî, kasîdelerini parlak ve renkli hayallerle süslemiştir. Beyitlerinde deyim ve veciz sözlerin önemli bir yeri vardır. Şiirlerinde Arapça ve Farsça'yı çok başarılı kullanmış tasavvufi ve hikmetli sözler söylemiştir. Nev'nin bilinen 11 tane manzum ve mensur eseri vardır.¹¹

A. Manzum Eserleri

¹¹ Ayrıntılı bilgi için bk. M. Nejat Sefercioğlu, “Nev'î”, DİA, İstanbul, 2007, (33, s. 52.54).

1. Divân: Nev'î'nin divânında 2 tanesi Farsça olmak üzere 58 kasîde mevcuttur. Bu kasîdelerin 11 tanesinde redif vardır. Kasîdeler dışında divânda 559 gazel, 1 Mesnevî, 4 terkeb-i bent, 4 terc-i bent, 11 tarih müsemmen, 2 müseddes, 1 tesdis, 2 tahmis, 1 muhammes, 4 murabba, 82 mukatta', 11 rubai, 17 müfret bulunmaktadır. Divânı üzerine Mertol Tolum ve M. Ali Tanyeri çalışmıştır.¹² Nev'î Divânı'nın tahlilini M. Nejat Sefercioğlu yapmıştır.¹³

2. Tercüme-i Hadis-i Erbain: Manzum 40 hadis tercümesidir.¹⁴

3. Hasb-i Hal: Tasavvuf ile ilgili 800 beyitlik bir Mesnevîdir.¹⁵

4. Gül-i Sadberg: Mecmû'a-i Kasâidde de mevcut olan bu kasîde dini-tasavvufî hikmet ve öğütleri anlatan bir kasîdedir. Sultân III. Murat'a adına yazılmıştır.¹⁶

B. Mensur Eserleri

1. Keşfü'l-Hicâb Min Vechi'l-kitâb: Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin Fuşûşü'l-hikem adlı tasavvufî eserin Türkçe tercümesidir.¹⁷

2. Netâyicü'l-Fünûn ve Mehâsinü'l-mütûn: 12 fen ile ilgili ansiklopedik bir eserdir.¹⁸

3. Nevâ-yı Uşşâk: Münacat tarzında yazılmış mensur bir eserdir.

4. Faslun Fî Fazîleti'l-ışk: Aşkın mahiyetini anlatan küçük bir risaledir.

¹² Mertol Tolum, M. Ali Tanyeri, Nev'î Divân, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1977.

¹³ M. Nejat Sefercioğlu, Nev'î Divânının Tahlili, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1990.

¹⁴ Ali Sever, "Malkaralı Şair Nev'î'nin Manzum Kırk Hadis Tercümesinin Neşri ve Tahlili", Tasavvur Tekirdağ İlahiyat Dergisi, c. 4 sy. 1, 2018, s. 220-256.

¹⁵ Nesrin Sis, "Nev'î'nin Hasb-i Hâl Adlı Eserinde Deyimler, Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi", S.8, 2015, s. 72-79.

¹⁶ Ayrıntılı bilgi için bk. İbrahim Çetin Derdiyok, "Nev'î'nin Gül-i Sad-berg'i", Türk Kültürü dergisi, 2000, XXXVIII/449, s. 524-533.

¹⁷ Serap Telek, Malkaralı Nev'î Yahya'nın "Keşf'ül-Hicab an Vechi'l-Kitab" Adlı Eserinin Metin ve İncelenmesi (1a-219b Yaprakları Arası) (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2010.

¹⁸ Nadir İlhan, Nev'î Efendi: Netâyicü'l-fünûn ve Mehâsinü'l-mütûn: Giriş-Metin-Dizinler (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ, 1992. Nadir İlhan, "Nev'î Efendi: Netâyicü'l-fünûn ve Mehâsinü'l-mütûn", Tuncer Gülensoy Armağanı (haz. Ahmet Buran), Kayseri, ts. (Bizim Gençlik Yayınları), s. 254-259.

5. Fezâilü'l-vüzerâ ve Hasâilü'l-ümerâ: Vezirlerle ilgili bir risaledir.
6. Risâle-i Şikâyet-i Rûzigâr: Sinan Paşa için yazılmış bir risaledir.
7. Sinan Paşa'ya Mektup: Sinan Paşa'ya yazdığı mektup türündeki bir eserdir.¹⁹

2.1.1.4. Şem'î (doğ. ?-öl. 1529/1530)

Şem'î, Üsküp'e bağlı Prizren kasabasında doğmuştur. Asıl adı bilinmemektedir. Bayânî tezkiresinde onun Mevlvî ve Şeyh Vefa sofilerinden olduğunu söylemiştir.

“Âsitân-ı Hazret-i Mevlânâya rûy-mâl ve iktisâb-ı vecd ü hâl idüp evâhir-i hâlinde hankâh-ı Şeyh Vefâda inzivâ idüp bir gice cem'iyet idüp yârân-ı safâ zikr-i Vefâya meşgûl olurlar.”(Sungurhan, 2017: 103)

Sehi Bey'e göre, Şem'î burada çilesini tamamladıktan sonra şeyh olmuştur. *“Edirne'de tabbaglar içinde olan Şeyh Muslihü-dîn softî-hânesine i'zâz u ikrâm ile şeyh nasb eyledi.”* (İpekten vd. 2017: 141)

Şem'î, Edirne'deki şeyhlik vazifesinden sonra perişan bir hale düşmüş ve ölmüştür. Mezarı İstanbul'dadır.

Şem'î ile ilgili tezkirelerden anlatınların önemli bir kısmı mahlası ve şairin kişiliği ile ilgi olan uyumdur. Kelimenin mum anlamı daha ağırlıklıdır. Bununla beraber kelimenin “balmumu, tasavvufî nur” anlamaları da vardır. Divân şiirinde Şem' (mum) daha çok yanması, erimesi, başından çıkan duman ile âhın benzeştirilmesi, aşkın halleri, ruh-can, aşk ateşi, sevgilinin yanağı, âşığın canı, lale, boy, göz, sine, vuslat, âşık gibi durumlarla benzeştirilerek anlatılır. Şem'î mahlasını almasının sebebi onun yakıcı ve hararetli tabiatından dolayıdır. Şem'î Türkçe deyim, atasözleri ve ince manalı kelimeleri çok başarılı kullanan bir şairdir. Lâtîfî, yakıcılık ve ateşin onun üzerine yapıştığını belirtmiştir.

¹⁹ Tunca Kortantamer, “Nev'î Efendi'nin Sadrazam Sinan Paşa'ya Ders Veren Bir Mektubu”, Osm.Ar., sy. 11, 1991, s. 215-228.

“Galebe-i fakr u fenâdan miķdar-ı zerre kendüye ķadr-i vücûd virmezdi ve âyîne-i enânîyyetde ĥod-bînlük idüp kendüyi görmezdi. Bir şem ‘-i âteş-zebân ve rûşen-beyân idi ki şem ‘-i şeb-efrûz-ı encümen-sûz gibi zebanından tutuşmuş idi ve şem ‘ilük taķalluşı ismen ve resmen üstine düşmüş idi.” (Canım, 2018: 304)

Aynı zamanda Lâtîfî, Şem’î’nin kendisini varlık âleminde soyutladığını, kendisine bir vücut vermediğini, dilinin ateş, sözlerinin parlak ve her dem yandığını söylemiştir. Şem’î düzenli bir eğitim görmese de tasavvuf yolunda kendisini çok iyi yetiştirmiş âşıkane ve yakıcı şiirler söyleyen bir şairdir. Şem’î kendi döneminde en fazla Pîrî Mehmet Paşa’dan himaye görmüştür. Bunun yanında Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman, İbrahim Paşa gibi devlet adamlarına kasîdeler sunmuştur. (Karavellioğlu, 2014) Şem’înin bilinen tek eseri divânıdır. Divânında; 15 kasîde, 1 Mesnevî, 3 musammat, 191 gazel, 4 kıt’a, 2 beyit bulunmaktadır. Şem’î Divânı M. A. Karavellioğlu tarafından yayınlanmıştır.²⁰

2.1.1.5. Ümîdî (doğ. ?- öl. 1571)

Ümîdî ile ilgili Beyânî (Sungurhan, 2017: 30), Kınalızade Hasan Çelebi (Sungurhan, 2017: 208), Bağdatlı Ahdî (Solmaz, 2017: 110) ve Âşık Çelebi (Kılıç, 2018: 153) bilgiler vermiştir. Beyânî, Bağdatlı Ahdî ve Âşık Çelebi’ye göre İstanbulludur. Ahdî, onun İstanbul danişmentlerden biri olduğunu söyler. Bunlara göre Asıl adı Ahmet olan Ümîdî İstanbul’da doğmuştur. Tezkirelerde öne çıkan bir diğer bilgi ise Bostan efendinin yanında öğrenimine başlamasıdır.

“Öğrenimine Bostan Efendi’nin yanında başlamış ve Kadızade’den mülazım olmuştur.” (Buyruk, 2009:4)

Kaynaklarda onun hastalığı ve Bâkî’yi kendine örnek almasından bahsetmiştir. Beyânî Ümîdî ile ilgili;

²⁰ Ayrıntılı bilgi için bk. Murat Ali Karevellioğlu, Şem’î Divânı (Prizrenli Şem’î), Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, İstanbul, 2014.

“İstanbuldandır. Mülâzım iken fevt olmuştur. Bâkî Efendinin mukallidlerindendir. Zerd ü nizâr olmağa kendüye hasb-i hâl dinmiştir.” (Sungurhan, 2017: 30)

Bâkî'nin taklitçilerindedir demiştir. Bununla beraber Beyânî;

“Dâ'imâ Bâkîye taklîd idüp gazellerine ve kasîdelerine nazîre dimekle mukayyed idi. Hâtem-i şu'arâ-yı zemân ve Hâtem-misâl makbûl-ı halk-ı cihân olan Bâkî Çelebinin Hatem kasîdesine nazîrede bu beyti hûb vâki' olmuştur.

Beyt : Altun âdın bakır eyler hazer itsün zinhar

Böyle dâ'im taklup illere n'eyler hâtem” (Sungurhan, 2007:209)

Ümîdî'nin, Bâkî'nin kasîdelerine birçok nazire yazdığını söylemiştir. Ümîdî'nin nazîre olarak yazdığı Hatem kasîdesi mecmû'amızda da mevcuttur. Beyânî; Ümîdî'nin Bâkî'ye birçok nazire yazdığını söylemiştir. Ümîdî tıpkı Bâkî gibi rint yaratılışlı bir şairdir. (Buyruk, 2009) Eğlence ve zevke düşkün, epikürist sayılabilecek bir şairdir. Ümîdî hayatın değerlendirilmesi, gam ve kederler uğraşılmasının anlamsız olduğunu düşünür. Şiirleri çok derin olmayan ilk bakışta anlaşılabilen şiirlerdir. Aynı zamanda Bağdatlı Ahdî, onun dönemin şairlerinin dilinde şöhret sahibi olmadığını söylemiştir.

“Zurefâ yanında eş'âr-ı 'âşıkânesi çok lâkin şu'arâ dilinde ma'ânî-i hâs ile çendân şöhreti yok.” (Solmaz, 2018:110)

Ümidinin tek eseri divânıdır. Divânında 12 kasîde, 279 gazel, 13 kıt'a, 17 müfred ve 7 matla mevcuttur. Ümîdî Divânı'nı İbrahim Ethem Buyruk ve Muhammed Selvi tarafından yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır. Çalışmamızda mecmû'adaki kasîdeler için İbrahim Ethem Buyruk'un yüksek lisans tezi kullanılmıştır.²¹

²¹ Ayrıntılı bilgi için bk. İbrahim Ethem Buyruk, Ümîdî Ahmet Dîvânı (İnceleme-Metin-Özel Adlar Dizini), (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2009., Muhammed Selvi, Ümîdî, Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği ve Dîvânı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon, 2008.

2.1.1.6. Sâfi (?)

Mecmû'a-i Kasâidde 60 numaralı kasîde “Kasîde-i Sâfi Der-Hakkı ‘Âli” başlığını taşımaktadır. Mecmû'adaki kasîde defterdar ‘Âli Beg adında bir defterdara yazılmıştır. Kasîde nesib, girizgâh, medhiye ve dua bölümlerinden oluşmaktadır.

- 12 Muşannif-i kütüb-i behre-i ‘ulûm u kemâl
Mü’ellif-i hucub-i çehre-i mütûn-ı metîn
- 13 Cenâb-ı hâzreti ‘**Âli Beg** ol ki dergehine
İki büküldi yüzün sordı âsumân-ı berîn
- 15 Hâfâyı kâğıda hâf çekse hâmesi ne hâtâ
Olur fezây-ı Hoten’de gazâl-i sünbül-i Çîn
- 18 Hadîş-i âyet-i nazmına hadd-i i‘câz-sâ
İder lisân-ı bedî‘ ü’l-beyân ile tebeyyîn
- 19 Kelâm-ı ma‘nevî-yi nükte-sâzın itse semâ‘
Düzerdi meşnevîden Hâzreti Celâle’d-dîn
- 20 Akar şudur harem-i Ka‘be-i şafâda sözi
Aña bir altun olukdur o hâme-i zerrîn
- 29 Olalı mâl-i şâh-en-şâh-ı dehre **defterdâr**
Yazıldı hâtır-ı defter mişâl-i kalb-i gamîn

Kasîdenin medhiye bölümünde Sâfi kasîdeyi takdim ettiği ‘Âli Beg’in kalemini övmüş onun ilim ve kemal sahibi biri olduğundan bahsetmiştir. Sâfi’ye göre “‘Âli Beg” belâgat ve şiir ilmine vakıf bir defterdardır.

- 41 Tapuñ-ı mülâzemetin bende iltizâm iderin
Şu şartla ki olam guşşadan cihânda emîn
- 42 Mişâl-i nâfe sıkışmaz derisine cârî
Kapuñda mesken idinürse **Şâfi**-i miskîn

Kasîdenin 41 ve 42. beyitlerinde Sâfi; kendi miskinliğini anlatarak ondan inayet istemiştir. Kasîdede defterdar ‘Âli Beg ve Sâfi ile ilgili belirleyici bir özellik tespit edilememiştir. Öte yandan Osmanlı Devletinde defterdarlığın tarihi 14. yüzyıla kadar gitmektedir. Bununla beraber Fatih Sultan Mehmet zamanında başdefterdarlık ve defterdarlık olarak ikiye ayrılmış, 15. yüzyıldan sonra toprakların genişlemesiyle

sayıları artmıştır. Kaynaklarda²² defterdar ‘Âlî Beg ile ilgili herhangi bir bilgi tespit edilememiştir. Bu yüzden buradan hareketle bir çıkarım yapmak mümkün değildir.

Sâfi ile ilgili olarak yaptığımız araştırmalarda; Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü,²³ DİA, TURUZ, Hatice Aynur Arşivi, Yök Tez, Nihad Sami Banarlı'nın Resimli Türk Edebiyatı, İbnülemin Mahmud Kemal İnal'ın Son Asır Türk Şairleri, Mehmed Süreyya'nın Sicil-i Osmanî, Tuhfe-i Naili, Tezkirelere Göre Divân Edebiyatı İsimler Sözlüğü vs. gibi tezkire ve kitaplarda²⁴ 21 tane Sâfi mahlaslı şair bulunmuştur. Mecmû'a-i Kasâid 15 ve 16. yüzyıllarda yaşamış şairlerin kasîdelerini içermektedir. Buna göre Mecmû'adaki kasîdenin sahibi bu yüzyıllarda yaşamış olmalıdır. Elimizdeki kaynaklara göre bu özelliğe uyan 6 tane Sâfi mahlaslı şair vardır. Bunlar Sâfi (?-1484), Cezerî Kasım Paşa (?- 1484), Nakkaş Sâfi (?-1485/1486), Sâfi (?-1532), Sâfi Çelebi (?-1589), Sâfi (?-1598), Sivrihisarlı Mevlana Sâfi(?-?) şeklindedir. Ancak elimizdeki verilerden bu mecmû'adaki kasîdenin hangi Sâfi'ye ait olduğu tespit edilememiştir.

2.1.1.7 Hicrî (doğ.?- öl. 1556/1557)

Hicrî ile ilgili yaptığımız araştırmalarda Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, Tezkirelere Göre Divân Edebiyatı Sözlüğü, Tuhfe-i Naili, Yök Tez, Mehmed Süreyya Sicil-i Osmani, Hatice Aynur Arşivi, Nihad Sami Banarlı'nın Türk Edebiyatı Tarihi,

²² Mübahat S. Kütükoğlu, “Defterdar”. DİA, İstanbul, 1994, (9, 94-96). Süleyman Faruk Göncüoğlu, “Osmanlı Defterdar ve Defterdarlık Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi” Osmanî Devlet Teşkilatının Kadim Bir Kurumu; Defterdarlık, (Ed. Süleyman Faruk Göncüoğlu), Erkam Yayıncılık, İstanbul, 2016.

²³ TEİS: http://www.turkEDEBIYATIisimleriSOZLUGU.com/index.php?sayfa=arama_sonuc&detayli_arama=1&M_AD=safi&KMT_ALANI%5B%5D=1&KMT_MADDE_YY%5B%5D=1&KMT_MADDE_YY%5B%5D=2&M_ESERLERI=&M_DOGUM_YERI=&M_DOGUM=&M_OLUM=&KMT_YETISTIGI_SAHAI%5B%5D=6&M_MESLEK=&M_YAZAR= (Erişim Tarihi: 15.02.2020)

²⁴ Bunların dışında Sâfi ile ilgili bk. İsmail Erusal, “Cezerî Kasım Paşa”. DİA, İstanbul, 2003, (24, 545-546). Timuçin Aykanat, Sâfi Baba ve Divânı, (İnceleme-Karşılaştırmalı Metin-Sadeleştirme-Sözlük-Dizin), (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Erzurum, 2015. Harun Gündüz, Mehmet Nâil Tuman ve Tuhfe-i Nâilî'si (İnceleme- Metin-İdeks Sayfa 1-100), (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir, 2009. Haluk İpekten, Mustafa İsen, Recep Toparlı, Naci Okçu, Turgut Karabey, Tezkirelere Göre Divân Edebiyatı İsimler Sözlüğü, KTB Yay, Ankara, 1988, 410-412. Nuran Uzer Altuner, Safâî ve Tezkiresi (İnceleme-Tenkitli Metin-İdeks) (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul, 1989. Ahmet Sevgi, Hakan Sevindik, Sâfi Divânı, Palet Yayınları, Konya, 2016. Ömer Özkan, II. Murat Devri Şairlerinden Bursalı Nakkaş Sâfi, Bursa Büyükşehir Belediyesi Yay, Bursa, 2015. İsmail Erusal, “II. Murat Devri Şairlerinden Nakkaş Sâfi ve Divânı”, Osmanlı Araştırmaları, XXXIV, sayı: 2, 2009, s. 105-118. Ahmet Doğan, Sâfi Divânı, Kesit Yayınları, İstanbul, 2019. Özlem Ercan, Sâfi Divânı (Hayatı-Sanatı-karşılaştırmalı Metin-Sözlük-Dizin), Gaye Kitabevi, İstanbul, 2014. Özlem Ercan, “Bektâşî ve İsrâkî Bir Şair: Sâfi, Hayatı ve Divân'ının Nüshaları”, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 8/1 (Winter), 2013, s. 1375-1395. Ahmet Yıldız, “Üsküdarlı Sâfi'nin “Şî'r-i Sâfi” İsimli Eseri Üzerine”, Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, sayı: VI/ II, 2002, s. 269-288. <http://www.suleymaniye.yek.gov.tr/Content/UploadFile/Doc/mikrofilm.pdf> (16.02.2020), <http://www.yazmalar.gov.tr/katalog-tarama> (16.02.2020).

İbnülemin Mahmud Kemal İnal'ın Son Asır Türk Şairleri, vb. tezkire ve kaynaklarda 5 tane Hicrî mahlaslı şair tespit edilmiştir. Bunlardan ilki Tosyalı Ahmed Hicrî'dir²⁵ (1875-1920). Tosyalı Ahmed Hicrî'nin 45 kadar koşması vardır. İkincisi Hicrî Mehmed Çelebi'dir (?-1609). Hayatı ve eserleri hakkında pek fazla bilgi yoktur. Mehmed Hicrî ile ilgili Riyâzi, tezkiresinde Nevrekoplu olduğunu söylemiştir. Bunun dışında Tuhfe-i Naili'de, Neverkoplu veya Konyalı olduğu söylenmiştir. Öte yandan Sicil-i Osmani'de Mehmed Süreyya; “ Konyalıdır. 1018'de (1609/10) vefat etti.” (Süreyya, 1996:671) demiştir. Mehmed Hicrî 16. yüzyılın başında vefat etmiştir. Üçüncüsü Kerküklü Hicrî Dede'dir²⁶. 1877 yılında Kerkük'te doğmuş 1952'de ölmüştür. Bu Hicrî Mecmû'a-i Kasâiddeki Hicrî'den çok uzaktır. Dördüncüsü Tuhfe-i Nailide “Hicrî veya Es'ad veya Hâsim” (Şener, 2013:474) adı altında kayıtlı şairdir. Hakkında pek fazla bilgi yoktur. Tuhfe-i Naili'ye göre Köprülüzade Mustafa Paşa'nın oğludur.²⁷ Beşincisi Hicrî Kara Çelebi'dir (?- 1556/1557)²⁸.

Hicrî Kara Çelebi ile ilgili tezkirelerde; Riyazi (Açıkgöz, 2017:343), Gelibolulu Ali (İsen, 2017: 283) Kınalızade Hasan Çelebi (Sungurhan, 2017: 914) bilgiler vermiştir.²⁹ Bunlara göre Bursalıdır. Babası Kadı Hüsamü'd-din'dir. Hicrî, Kemal Paşazade'nin çırağıdır. Kara Çelebi lakabıyla meşhur olmuştur. İstanbul'da kadılık yapmıştır. (965) 1556/1557 yılında vefat etmiştir. Hicrî Kara Çelebi'nin şairliği ile ilgili tezkirelerde pek fazla bilgi yoktur. Hicrî Kara Çelebi'nin divânını Ömer Zülfe ve Ahmet Selman Yiğit çalışmıştır³⁰. Ömer Zülfe, şairin mahlasını **Hecrî** (ayrılığa alışkın) şeklinde okumuştur. Ancak biz tezkirelerde okunmuş hali olan Hicrî'yi kabul ettik. Ahmet Selman Yiğit Hicrî ile ilgili; “*Hicrî de bu gelenekten beslenen tüm şâirler gibi*

²⁵ Ayrıntılı bilgi için bk. Hüseyin Sıtkı Köker, Şair Ahmet Hicrî, Ulus Basımevi Ankara, 1950.

²⁶ Detaylı bilgi için bk. Muhammed Seadgul, Kerküklü Şair Hicrî Dede Hayatı, Sanatı ve Eserleri, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2015.

²⁷ Osman Zahit Şener, Tuhfe-i Naili Metin ve Muhtevâ II. Cilt s.1000-1263, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Cumhuriyet Üniversitesi Sosya Bilimler Enstitüsü Sivas, 2013.

²⁸ TEİS: http://www.turkedebiyatilisimlersonuzlugu.com/index.php?sayfa=arama_sonuc&detayli_arama=1&M_AD=H%C4%B0CR%C3%8E&M_DOĞUM_YERİ=&KMT_ALANI%5B%5D=1&M_OLUM=&KMT_YETİSTİĞİ_SAHASI%5B%5D=6&M_MESLEK=&M_ESERLERİ=&M_DOĞUM=&M_YAZAR= (Erişim Tarihi: 07. 02. 2020)

²⁹ Hicrî ilgili olarak bakılan diğer kaynaklar; Mehmed Süreyya, Sicil-i Osmanî yahud Tezkire-i Meşâhir-i Osmaniye II., Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1996. Süleyman Solmaz, Gülşen-i Şu'arâ Süleyman İnceleme-Metin, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara, 2005. Yunus Kaplan, “Bursalı Divân şâiri Hicrî ve şiirleri”, Erzurum Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü (TAED), Sayı: 43, 2010, s. 231-257. Haluk İpekten, Mustafa İsen, Recep Toparlı, Naci Okçu, Turgut Karabey, Tezkirelere Göre Divân Edebiyatı İsimler Sözlüğü, KTB Yay, Ankara, 1988, s. 208.

³⁰ Detaylı bilgi için bk. Ahmet Selman Yiğit Hicrî Divânı (İnceleme-Tahlil-Metin-Dizin), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, 2013. Ömer Zülfe, Hecrî Kara Çelebi Muhyi'd-dîn Mehmed Dîvân (İnceleme-Metin-Çeviri-Dizin), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2016.

şairini ve sanatını beğendiği Hayretî, Necâtî Beg, Tâci-zâde Câfer Çelebî, Ahmet Paşa, Zâtî, Visâlî, Hârimî gibi şâirlere nazire yazmıştır. Şâirin hemen her şiirinde atasözü ve deyimlere yer vermesi hususu göz önünde bulundurulduğunda Necâtî Beg şiirinde kemalini bulan bilgece hikmetlerle süslenmiş gazel yazma üslubunu benimsediğini ve bu vadiye şiirlerini terennüm ettiğini söyleyebiliriz.” (Yiğit, 2013: 6) tespitinde bulunmuştur. Tespit gazel merkezli olmakla beraber Hicrî’nin divânında sadece 127 gazel tespit edilmiştir. Aynı durum kasîdeler içinde geçerli olması kuvvetle muhtemeldir. Mecnû‘ a-i Kasâidde bulunan Hicrî’nin tîğ redifli kasîdesi Necâtî’nin tîğ redifli kasîdesine yazılmış bir naziredir. Nazirenin kelime anlamı “örnek, karşılık” (Devellioğlu, 1996: 973) şeklindedir. Bununla beraber terim anlamı bir şairin başka bir şairin şiirine aynı vezin, kafiye, redif ve konu bakımlarından aynı vezin ve kafiye yazılmış benzer şiirlerdir.³¹ İki kasîde de derleyen tarafından mecnû‘ aya alınmıştır. Kasîdelerin vezni “Me‘ ūlū Fā‘ lātū Me‘ fāilū Fā‘ ilūn” şeklindedir. Hicrî’nin kasîdesini “Kasîde-i Hicrî Der-Medh-i Sultân Süleymân” başlığı ile Kanuni Sultan Süleyman’a yazmıştır. Hicrî’nin kasîdesi 70 beyittir. Necâtî ise “Kasîde Der-Vasf-ı Tîğ Berâ-yı Sultân Bâyezîd”³² başlığıyla Sultan II. Bâyezîd’e yazmıştır. Necâtî’nin kasîdesi 65 beyittir.

(Necâtî) 1 Ey ceng-cūy u ‘arbede sâz u yegâne tîğ
Vey hışm u kîn odına zebâne tîğ (K54/62)

(Hicrî) 1 Pür-âteş olsa hışm ile çekse zebâne tîğ
Benzer nazarda ejder-i âteş-feşâna tîğ (K61/1)

(Necâtî) 13 Yer yüzünū Ĥalîfesi Sultân Bâyezîd
Ki anuñ şerîf adına geldi cihâna tîğ (K54/62)

³¹ Nazire ile ilgili bilgi için bk. Kemal Yavuz, “Türk Şiirinde Nazire”, Divân Edebiyatı Araştırmaları Dergisi. Sayı:10, 2010, s. 359-424. Mehmet Fatih Köksal, “Nazire”. DİA, İstanbul, 2003, (32, 456-458). Mustafa Çiçekler, “Fars Edebiyatında Nazire”, DİA, İstanbul, 2006, (32, 457). İsmail Durmuş, “Arap Edebiyatında Nazire”, DİA İstanbul, 2006. (32, 455-456).

³² Kasîde için bk. Ali Nihad Tarlan, Necatî Beg Divânı. Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1963, s.71-75.

(Hicrî)	22	Sultân-ı berr ü baħr Süleymân -ı ins ü can Nâm-ı şerîf-i naķşına geldi cihāna tîĝ (K61/22)
(Necâtî)	5/1	Şol bir demür ķuşaķlu cihān-pehlevān gibi (K54/62)
(Hicrî)	54/1	Ĥaķķā demür yürekli cihān pehlüvānıdur (K61/54)
(Necâtî)	35	Düşmanlaruĝ gözine ecel uyķusu gelür Çün ser-güzeştı ĥaşmuĝa ide fesāne tîĝ(K54/62)
(Hicrî)	7	Ĥāb-ı ecel gözini başar pehluvānlaruĝ Destān-ı pür-fisūnını itse fesāne tîĝ (K61/7)
(Necâtî)	33/2	Baķmayub aza çoĝa kıyar başa cāna tîĝ (K54/62)
(Hicrî)	54/2	Dönmez kıyar ne deĝlü diseĝ bāş ü cāna (tîĝ) (K61/54)
(Necâtî)	17	Düşman ĝünü ki kıdan el urub çıkara Şāh Beĝzer şu püsttan çıkan ef'î yılana tîĝ (K54/62)
(Hicrî)	10	Çıkısa niyāmdan çekilüp zü'l-fiķārvār Beĝzer hemān şol iki dillü yılana tîĝ (K61/10)
(Necâtî)	18	Devrān Sikenderinüĝ elinden Ĥızır gibi Her dem ĥayāt suyun iķer ķana ķana tîĝ (K54/62)
(Hicrî)	32	Cām aldı cem eline ya İskender āyine

Bezîm-i rezîmde alsın ele hüsrevâne tîğ(K61/32)

Hicrî ile ilgili diğerk bir durum deyimleri sıkça kullanmasıdır. “Hecrî, şiir dilinde yer yer açık söyleyişlere ve halk diline özgü ifadelere de yer vermiştir. Halk diline özgü ifadelere gönül itler gibi peşîmândur (G.29/2), kanlu bıçaklu yağıdur... (Zülfe, 2016: 37) Ömer Zülfe Hicrî’nin şiirlerinde deyimlerin sıkça kullanıldığını belirtmiştir.

“ Bir ayak üstünde seyrete-”

(Hicrî) Bu ‘ aceb hikmet degül mi himmet-i merdân ile
Şark u ğarbı bir ayağ üstine seyr eyler (‘ ilm) (K61/9)

“kana kana iç-”

(Hicrî) Devr-i zamânde çün didiler kana kândür
Hûn-ı ‘ adûyı içse n’ola kana kana tîğ (K60/58)

“Kanat aç-”

(Hicrî) Feth u nuşret gülşeni kim şolmaz ol cennet mişâl
Bâl açup uçmağ diler tâvûs-ı zerrîn-per (‘ ilm) (K61/13)

“ Ayağı toprağına yüz sür-”

(Hicrî) Âfitâb-ı evc-i devlet Şeh Süleymân-ı zamân
Ki ayağı toprağına yüz sürmegi ister (‘ ilm) (K61/15)

“ Su içinde gibi titre-”

(Hicrî) Tîğ-i âteş-tâb-nâkuş heybetinden cengde
Dem olur kim şu içinde gün gibi dîtrer (‘ ilm) (K61/22)

“Otağ önünde dikil-”

(Hicrî) Şâha gündüz sâyebân u gice olup pâsbân
Dikilüp otag önünde şubha dek binler (‘ ilm) (K61/28)

“Ocağına su koy-”

(Hicrî) Şular koyar ocağına â‘ dâ-yı devletün

Teşbîh olursa yeridür âb-ı revāna tîğ (K61/6)

Bir diğ er önemli husus Hicr   Kara  eleb  'nin gazellerinde geçen deyimlerin mecm  'adaki kas delerde de olmasıdır.

C  n yed r rken g  n l her lahza  e m-i mest ne
Ger  anu la m je  **kanlu bı aklu yağıdır** (G54/3) (Zülfe, 2016: 105)

 anlu bı aklu y    iken d   men ile ol
 albinde girü yir idinür ' arif ne t   (K61/62)

 evk-ı t  -ı  bd aru la der n-ı sinede
G ll u g  dan s  f oluban **su gibi d  rer** g  n l (G93/3) (Zülfe, 2016: 143)

T  -i  te -t b-n ku  heybetinden cengde
Dem olur kim ** u içinde g  n gibi d  rer** ('ilm) (K62/22)

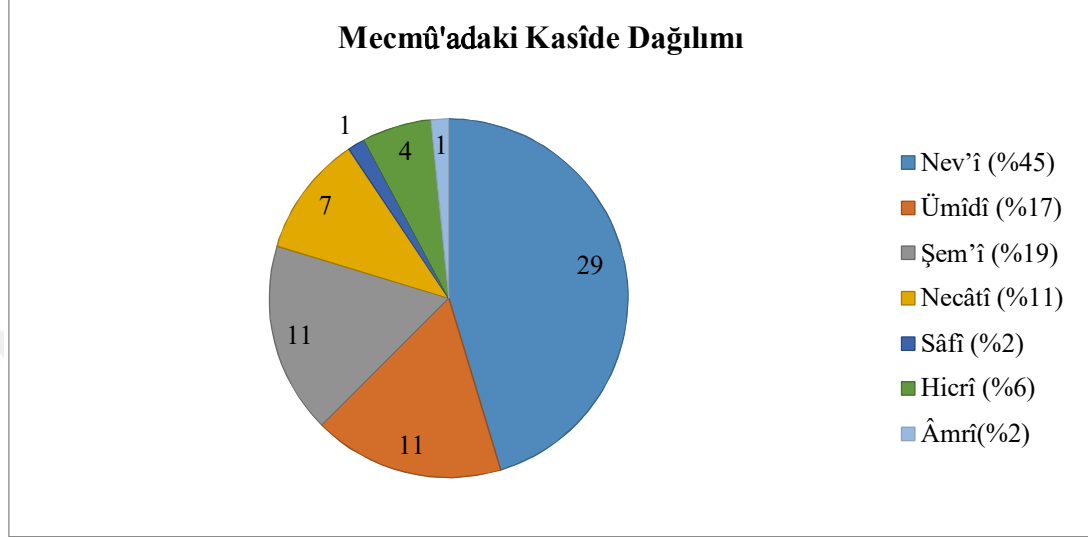
Hicr  'nin mecm  'ada bulunan diğ er kas delerinde de halk deyimleri ve atasözlerinin önemli bir yeri vardır. Mecm  'adaki kas delerin    tanesi Kanuni Sult n Süleyman'a bir tanesi Nak  ibend   tarikat  için yaz lm  tır. Kanuni 1520 yılında tahtta   km  tır. Yani mecm  'adaki kas deler 16. yüzyıl ve daha sonrasında ya am   olan Hicr  'ye ait olmalıdır. Çünkü hem zaman açısından, hem Nec ti'ye nazire yazması açısından, hem de şiirlerde kulland   deyimler açısından bir tutarlılık vardır. Burdan yola çıkarak Mecm  'a-i Kas  iddeki Hicr  nin; Hicr   Kara  elebi olması kuvvetle muhtemeldir.

2.1.2. Mecm  'adaki Kas delerin  ncelenmesi

Mecm  'ada 63 tane kas de nazım şekli ile yaz lm    şiir vardır. Mecm  'ada 1 şiir terkeb-i bent nazım şekli ile yaz lm  tır.. Mecm  'a-i Kas  id'deki 29 kas de Nev' 'ye, 11

kasîde Ümîdî'ye, 11 kasîde Şem'î'ye, 7 kasîde Necâtî'ye, 1 kasîde Sâfî'ye, 1 kasîde Âmrî'ye ve 4 kasîde Hicrî'ye aittir.

Şekil 1: *Mecmû'adaki Kasîde Dağılımı*

Yüzdelik olarak; Mecmû'anın % 45 yani hemen hemen yarısı Nevî'nin kasîdelerinden oluşmaktadır. Mecmû'ada bulunan Nevî'nin 29 kasîdesi; divânında mevcuttur. Mecmû'ada en fazla kasîdesi bulunan bir diğer şair Şem'î'dir. Yüzdelik olarak mecmtû'anın %19'si Şem'î'nin kasîdelerinden oluşmaktadır. Şem'î'nin divânında 15 kasîde mevcuttur. Mecmû'ada Şem'î'ye ait 11 kasîdenin hepsi divânında mevcuttur. Mecmû'anın %19 Ümîdî'nin kasîdelerinden oluşmaktadır. Ümîdî'nin divânında 12 kasîde vardır. Bu kasîdelerin hepsi Ümîdî'nin divânında mevcut olup, divânda “Kasîde-i Ümîdî Efendi Der-Hakkı Mehmed Paşa” başlıklı kasîdenin teşbib bölümü, Ümîdî Divânı'nda yoktur. Mecmû'anın %11 Necâtî'nin kasîdelerinden oluşmaktadır. Mecmû'ada Necâtî'nin 7 tane kasîdesi vardır. Bunların içinde gül, tîğ, benefşe, kerem gibi önemli kasîdeler vardır. Necâtî'nin divânında 25 kasîde mevcuttur. Mecmû'ada bulunan kasîdelerin tamamı Necâtî'nin divânında mevcuttur. Mecmû'adaki diğer 1 kasîde Sâfî'ye, 1 kasîde 'Amrî'ye ve 4 kasîde Hicrî'ye aittir. Hicrî'nin 4 kasîdesi divânında yoktur. Sâfî'nin kasîdesi için Sâfî mahlaslı şairlerin divânlarına bakılmış olup bu kasîde divânlarda bulunamamıştır.

2.1.2.1. Mecmû'adaki Kasîdelerde Kullanılan Aruz Kalıpları

Mecmû' a-i Kasâiddeki bütün şiirler aruz kalıbı ile yazılmıştır. Mecmuâ' adaki kasîdelerde bulunan aruz kalıpları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 2: *Mecmû'adaki Şiirlerde Kullanılan Aruz Kalıpları*

Mecmû'ada Kullanılan Aruz Kalıpları				
No.	Aruz Kalıbı	Aruz Bahirleri	Şiir Numaraları	Adet ve Oran
1.	Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün	Remel	6, 17, 19, 20, 26, 27, 28, 32, 33, 34, 39, 40, 46, 59, 62, 65	16(%26,15384615)
2.	Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün	Hezec	5, 8, 9, 12, 13, 14, 22, 23, 25, 41, 43, 44, 50	13 (%20)
3.	Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün	Muzari	2, 3, 7, 10, 21, 30, 49, 51, 53, 54, 55, 56, 61	13(%20)
4.	Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün	Remel	16, 31, 35, 36, 37, 38, 42, 47, 48, 58, 63, 64	12(%16,92307692)
5.	Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün	Müctes	4, 11, 18, 24, 52, 60,	6 (%9,230769231)
6.	Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün	Hezec	1, 57	2 (%3,076923077)
7.	Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün	Hezec	15, 45	2 (%3,076923077)
8.	Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün	Rezec	29	1 (%1,538461538)
Toplam	8	5	65	65

Mecmû' daki kasîdelerde 5 farklı bahirde, 8 tane farklı aruz kalıbı vardır. Kasîdelerde en fazla remel, hezec ve muzari bahirleri kullanılmıştır. Kasîdelerde en fazla bulunan kalıp (%26,15384615) oranla “Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün” kalıbıdır. Bu kalıptan sonra en fazla (%20) oranla kasîdelerde “Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün” ve

(%20) oranla “*Mef’ûlü Fâ’ilâtü Mefâ’ilü Fâ’ilün*” kalıpları kullanılmıştır. Bu üç aruz kalıbından sonra en fazla bulunan aruz kalıbı “*Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilün*” kalıbıdır.

2.1.2.2. Mecmû’adaki Kasîdelerin Bölümleri

Kasîdeler standart olarak 6 bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler sayesinde kasîdenin tekdüze ve donuk anlatım kırılmış, kasîde için anlatım açısından bir manevra alanı oluşmuştur. Kasîdelerde bölümlerin varlığı beyit sayısı ile orantılıdır. Örneğin genellikle kısa kasîdelerde tegazzül bulunmamaktadır. Ters anlamda genellikle uzun kasîdelerde tegazzül bölümü vardır.

Tablo 3: *Mecmû’adaki Kasîdelerin Bölümleri*

Kasîdelerin Bölümleri								
No.	Beyit	Teşbib	Nesib	Girizgâh	Medhiye	Tegazzül	Fahriye	Dua
1.	31	-	*	*	*	-	*	*
2.	22	*	-	*	*	-	*	*
3.	12	*	-	-	*	-	-	*
4.	46	*	-	*	*	-	*	*
5.	23	*	-	-	*	-	-	*
6.	38	*	-	*	*	-	*	*
7.	48	*	-	*	*	-	*	*
8.	28	*	-	-	*	-	-	*
9.	20	*	-	-	*	-	*	*
10.	28	*	-	*	*	-	-	*
11.	41	*	-	*	*	-	*	*
12.	27	*	-	-	*	-	-	*
13.	19	*	-	*	*	-	*	*
14.	13	*	-	*	*	-	*	*
15.	35	*	-	*	*	-	-	*
16.	25	*	-	*	*	-	*	*
17.	101	*	-	*	*	-	*	*
18.	45	*	-	*	*	-	*	*
19.	27	*	-	*	*	-	-	*
20.	32	*	-	*	*	-	-	*
21.	38	*	-	*	*	-	-	*
22.	54	*	-	*	*	-	*	*
23.	22	*	-	-	*	-	-	*
24.	23	*	-	-	*	-	*	*
25.	29	*	-	-	*	-	-	*
26.	28	*	-	-	*	-	*	*

27.	23	*	-	*	*	-	-	*
28.	6-70	Terkib-i Bent						
29.	17	*	-	*	*	-	-	-
30.	37	*	-	*	*	-	*	*
31.	47	*	-	*	*	-	*	-
32.	42	*	-	*	*	-	-	*
33.	39	*	-	*	*	-	*	*
34.	39	*	-	*	*	-	*	*
35.	56	*	-	*	*	-	*	*
36.	40	*	-	*	*	-	*	*
37.	45	*	-	*	*	-	*	*
38.	42	*	-	*	*	-	*	*
39.	50	*	-	*	*	-	-	*
40.	41	*	-	*	*	-	-	*
41.	40	*	-	*	*	-	-	*
42.	39	*	-	-	*	-	-	*
43.	30	*	-	*	*	*	-	*
44.	31	*	-	*	*	-	*	*
45.	28	*	-	-	*	-	-	*
46.	41	*	-	-	*	-	-	*
47.	54	*	-	*	*	-	-	*
48.	47	*	-	*	*	-	-	*
49.	30	*	-	*	*	-	-	*
50.	30	*	-	-	*	-	-	*
51.	23	*	-	-	*	-	-	*
52.	44	*	-	*	*	-	-	*
53.	41	*	-	*	*	-	*	*
54.	62	*	-	*	*	*	*	*
55.	45	*	-	*	*	-	-	*
56.	52	*	-	*	*	-	-	*
57.	47	*	-	*	*	-	*	*
58.	32	*	-	-	*	-	-	*
59.	40	*	-	*	*	-	*	*
60.	49	*	-	*	*	-	-	*
61.	70	*	-	*	*	*	-	*
62.	40	*	-	-	*	*	-	*
63.	30	*	-	*	*	-	-	*
64.	28	*	-	-	*	-	-	*
Toplam		63	1	46	64	4	28	62

Mecmû'adaki kasîdelerden sadece birinde nesib bölümü vardır. Diğer kasîdelerde giriş bölümünde teşbib yani; aşk ve sevgili konuları işlenmemiştir. Mecmû'aya alınan kasîdeler genel olarak 5 bölümden oluşmuştur. Bunlar teşbib, girizgâh, medhiye, fahriye, dua şeklindedir. Mecmû'adaki en kısa kasîde 12 beyittir.

Buna karşın mecmû'adaki en uzun kasîde 101 beyittir. Mecmû'daki kasîdelerde toplam 2423 beyit vardır. Her bir kasîdede ortalama 37 beyit bulunmaktadır. Bununla beraber kasîdelerin beyit sayılarında bir standart yoktur. Bölüm olarak 4 tane kasîde de tegazzül bölümü tespit edilmiştir.

2.1.2.3. Mecmû'adaki Şiirlerin Kafiye ve Redifleri

Kafiye; mısra sonlarındaki aynı sesli ve farklı görevli ses tekrarlarıdır. Buna karşın redif; mısra sonlarındaki aynı sesli ve aynı görevli ses tekrarlarıdır. Divân şiirinde, halk şiiri ile aynı bir kafiye ve redif sistemi olmakla beraber adlandırmaları farklıdır.

Tablo 4: Mecmû'adaki Şiirlerin Kafiye ve Redifleri

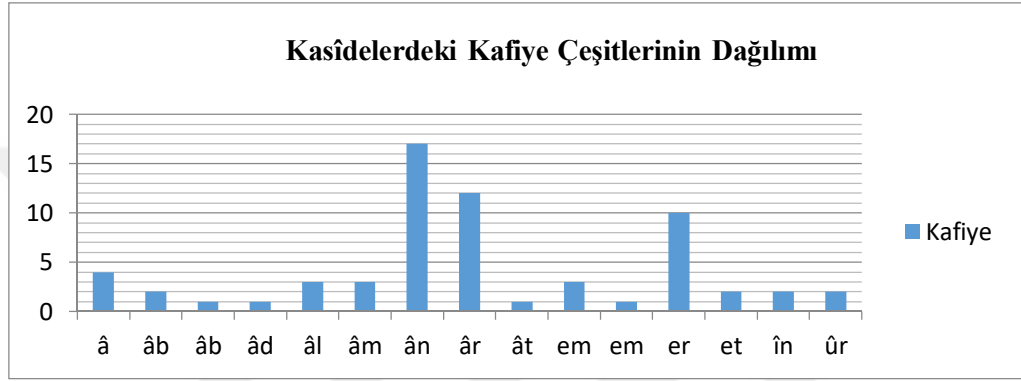
MECMÛ'ADAKİ KASİDELERİN KAFİYE VE REDİFLERİ					
Kasîde No.	Beyit Sayısı	Başlık	Kafiye	Redif	Kafiye Çeşidi
1.	31	KAŞAYİD-İ NEV'İ RAHMETU'LLÂHİ ‘ALEYHİ'R-RAHMETİ VÂSİ' ATEN	ā	dur	Mücerred
2.	22	BERĀ-Yİ SİYĀVÜŞ PAŞA	ām	Yok	Mürdef
3.	12	RE'İS-İ KÜTTĀB HAMZĀ BEG'E DİNEN KAŞİDEDÜR	āt	Yok	Mürdef
4.	46	SİNĀN PAŞA SERDĀR OLDUĞUNA DİDÜKLERİDÜR	er	Yok	Mücerred
5.	23	VEZİR-İ A'ZAM 'OŞMĀN PAŞAYADUR	ān	ī	Mürdef
6.	38	KASİDE-İ DER-MEDH-İ KAŞR-I Bİ-KUŞÜR	ān	Yok	Mürdef
7.	48	KASİDE-İ DÜZER-BĀR DER EVSĀF-I SÜR-I ŞEHİRİYAR-I CEM-VAKĀR	ār	Yok	Mürdef
8.	28	H'ACE EFENDİ İÇÜN DİNİLMİŞDÜR	em	Yok	Mücerred
9.	20	RŪM İLİNDE MİHĀL-OĞLI SŪLEYMĀN BEG CĀMİ'İ VAŞFINDA	ā	Yok	Mücerred
10.	28	MERHŪM SULTĀN SŪLEYMĀN EDİRNEYE GÜZERĀN İTDİKLERİNDE MAQDEM-İ MEYMENET- MERHŪN İÇÜN	ād	Yok	Mürdef
11.	41	BERĀ-Yİ SİNĀN PAŞA	ān	Yok	Mürdef
12.	27	-	er	Yok	Mücerred
13.	19	-	ān	ı	Mürdef
14.	13	-	ān	ı	Mürdef
15.	35	-	er	Yok	Mücerred

16.	25	-	ān	Yok	Mürdef
17.	101	ḤİKMETÜ'L-EBRĀR	er	Yok	Mücerred
18.	45	-	āl	Yok	Mürdef
19.	27	-	ār	Yok	Mürdef
20.	32	BERĀ-YI MU' ALLİM-ZĀDE MAḤMŪD BEG	ār	Yok	Mürdef
21.	38	-	ān	Yok	Mürdef
22.	54	BERĀ-YI CELĀL BEG MUŞĀḤİB-İ SULTĀN SELĪM	ūr	Yok	Mürdef
23.	22	RE' İSŪ'L-KÜTTĀBİKEN FERİDŪN BEGE VİRŪLMİŞDİ	ān	1	Mürdef
24.	23	ḤASAN AĞA İÇÜN	em	Yok	Mücerred
25.	29	DER-ŞİFAT-I CENG-İ TĀBŪR-I SİNĀN PAŞA Kİ DER-ĀN TĀRİḤ GÜFT	er	Yok	Mücerred
26.	28	DER-VAŞF-I SULTĀN-I 'ĀLİŞAN VĀLİDE SULTĀN	ān	nuḡdadur	Mücerred
27.	23	BERĀ-YI SULTĀN	āb	1 salṭanat	Mürdef
28.	6-70	MERŞİYE-İ BERĀ-YI SULTĀN MURĀD	-	-	Terkib-i Bend
29.	17	MERŞİYE-İ BERĀ-YI ŞEH-ZĀDEGĀN	ān	oldı āh	Mürdef
30.	37	İBTİDĀY-I KAŞĀYİD-İ BELĀGAT NİZĀM ÜMİDİ EFENDİ ' ALEYHİ'R- RAḤME DER-ḤAKKI PĀDİŞĀHĀN U VEZZĀ' İR	ām	Yok	Mürdef
31.	47	KAŞİDE-İ ÜMİDİ DER-MEDḤ-İ MEḤEMMED ÇELEBİ	āl	Yok	Mürdef
32.	42	KAŞİDE-İ ÜMİDİ EFENDİ DER-ḤAKKI SELİM HĀN	ār	göl	Mürdef
33.	39	KAŞİDE-İ ÜMİDİ EFENDİ DER-ḤAKKI ḤĀCE-ZĀDE	ān	oldı āh	Mürdef
34.	39	KAŞİDE-İ ÜMİDİ EFENDİ DER-ḤAKKI ḤĀCE-ZĀDE	ār	Yok	Mürdef
35.	56	KAŞİDE-İ ÜMİDİ EFENDİ DER-ḤAKKI MEḤEMMED PAŞA	er	hâtem	Mücerred
36.	40	KAŞİDE-İ ÜMİDİ EFENDİ DER-ḤAKKI KĀDİ-ZĀDE EFENDİ	en	Yok	Mücerred
37.	45	DER-MEDĀYİḤ-İ NİŞĀNCI MEḤEMMED ÇELEBİ	ān	Yok	Mürdef
38.	42	KAŞİDE-İ ÜMİDİ BERĀ-YI AḤMED ÇELEBİ	er	lâle	Mücerred
39.	50	KAŞİDE-İ BAHĀRİYYE-İ ÜMİDİ DER-MEDḤ-İ MEḤEMMED ÇELEBİ RAḤMETU'L-LAH	ār	Yok	Mürdef
40.	41	KAŞİDE-İ ÜMİDİ DER-CULŪS-I SULTĀN SELİM HĀN	ān	Yok	Mürdef
41.	40	KAŞİDE-İ ŞEM' İ DER-	er	dür	Mücerred

		MEDH-İ SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN			
42.	39	KAŞİDE-İ ŞEM'İ DER- HAĞK-I SÜLEYMÂN HÂN	ā	Yok	Mücerred
43.	30	KAŞİDE-İ ŞEM'İ DER- HAĞK-I SÜLEYMÂN HÂN	et	den	Mücerred
44.	31	KAŞİDE-İ ŞEM'İ DER- MEDH-İ SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN	ân	ı	Mürdef
45.	28	KAŞİDE-İ ŞEM'İ DER- HAĞK-I İBRÂHİM PAŞA	em	Yok	Mücerred
46.	41	VE LEHU EYDAN DER- HAĞK-I İBRÂHİM PAŞA	et	i	Mücerred
47.	54	VE LEHU EYDAN DER- HAĞK-I PİRİ PAŞA	ār	Yok	Mürdef
48.	47	VE LEHU EYDAN DER- HAĞK-I CA'FER BEG	āl	Yok	Mürdef
49.	30	VE LEHU EYDAN DER- HAĞK-I AHMED BEG	ār	Yok	Mürdef
50.	30	KAŞİDE-İ DER-HAĞK-I MUHAMMED BEG Lİ- ŞEM'İ EFENDİ	er	dür	Mücerred
51.	23	VE LEHU MERŞİYE-İ DER- HAĞK-I VEFÂ ÇELEBİ ‘ALEYHİ'R-RAHME	ār	Yok	Mürdef
52.	44	VE LEHU EYDAN DER- MEDH	ā	Yok	Mücerred
53.	41	KAŞİDE-İ NECÂTİ BEG DER-MEDH-İ BÂYEZİD HÂN	ār	Yok	Mürdef
54.	62	KAŞİD-İ NECÂTİ DER- HAĞK-I BÂYEZİD	ân	e tiğ	Mürdef
55.	45	-	āb	Yok	Mürdef
56.	52	KAŞİDE-İ NECÂTİ BEG DER-MEDH-İ SULTÂN BÂYEZİD HÂN	ā	seher	Mücerred
57.	47	KAŞİDE-İ NECÂTİ BEG DER-MEDH-İ ŞEH-ZÂDE SULTÂN MAHMÜD	ā	benefşe	Mücerred
58.	32	KAŞİDE-İ NECÂTİ BEG DER-MEDH-İ ŞEH-ZÂDE SULTÂN MAHMÜD	ân	ı kerem	Mürdef
59.	40	KAŞİDE-İ NECÂTİ BEG DER-MEDH-İ SULTÂN BÂYEZİD HÂN	ār	göl	Mürdef
60.	49	KAŞİDE-İ ŞAFİ DER- HAĞKI ‘ALİ	în	Yok	Mürdef
61.	70	KAŞİDE-İ HİCRİ DER- MEDH-İ SULTÂN SÜLEYMÂN	ân	a tiğ	Mürdef
62.	40	KAŞİDE-İ HİCRİ DER- HAĞK-I SÜLEYMÂN HÂN:	er	‘ilm	Mücerred

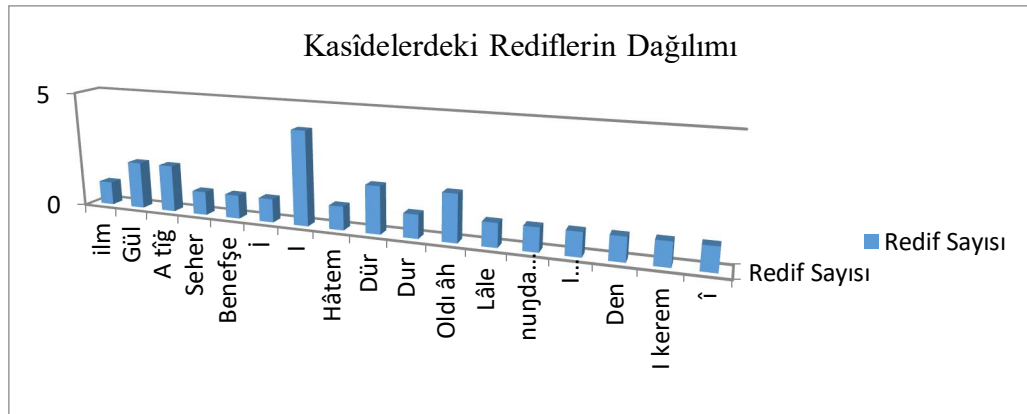
63.	30	KAŞİDE-İ HİCRİ EFENDİ DER-ĦAĦĦ-I SÜLEYMÂN ĦÂN	ûr	Yok	Mürdef
64.	28	-	âr	Yok	Mürdef
65.	2	YILDUR UĞRISI ĦAĦĦINDA DENİLMİŞDÜR	în	Yok	Mürdef

Şekil 2: Kasîdelerdeki Kafiye Çeşitlerinin Dağılımı

Buna göre en çok kullanılan kafiye türü (ân) mürdef kafiye türüdür. Sayı bakımından diğerlerine göre daha fazla kullanılan diğer kafiye türleri (âr) ve (er) mürdef kafiye türleridir. Mecmû'adaki kasîdelerde müesses ve mukayyed kafiye yoktur.

Şekil 3: Kasîdelerdeki Rediflerin Dağılımı

Mecmû'ada, terkeb-i bent nazım şekliyle yazılan şiir dışında redifi olmayan kasîde sayısı 40 tane. Diğer 23 kasîdenin redifleri mevcuttur. Redifi ek halinde olan 10 tane kasîde vardır. Bu eklerin 8 tanesi Türkçedir. Bunun dışında redifi iki kelimeli

olan 2 kasîde, redifi ek ve kelime halinde olan 4 kasîde, redifi sadece tek bir kelime halinde olan 7 tane kasîde vardır. Bu rediflerin hepsi Arapça ve Farsça kelimelerdir. Mecmû'ada aynı redifle yazılmış 4 tane kasîde vardır. Bunlar Necâtî ve Hicrî'nin tîg redifli kasîdeleri ve Necâtî ve Ümidî'nin gül redifli kasîdeleridir. Hicrî'nin tîg redifli kasîdesi, Necâtî'nin Tîg redifli kasîdesine bir naziredir. Aynı şekilde Ümidî'nin gül redifli kasîdesi, Necâtî'nin gül redifli kasîdesine bir naziredir.

2.1.2.4. Mecmû'adaki Kasîdelerin Sunulduğu Şahıslar

Kasîdeler, ilk başta şairlerin geçim kaynağıdır. Bu yüzden şairler sürekli saraya ve padişahlara yakın olmaya çalışmış ve onlara kasîdeler yazmışlardır. Şairler, devrin kendi devirlerinin önemli şahıslarına kasîdeler sunmuştur.

Tablo 5: Mecmû'adaki Kasîdelerin Türleri ve Sunulduğu Şahıslar.

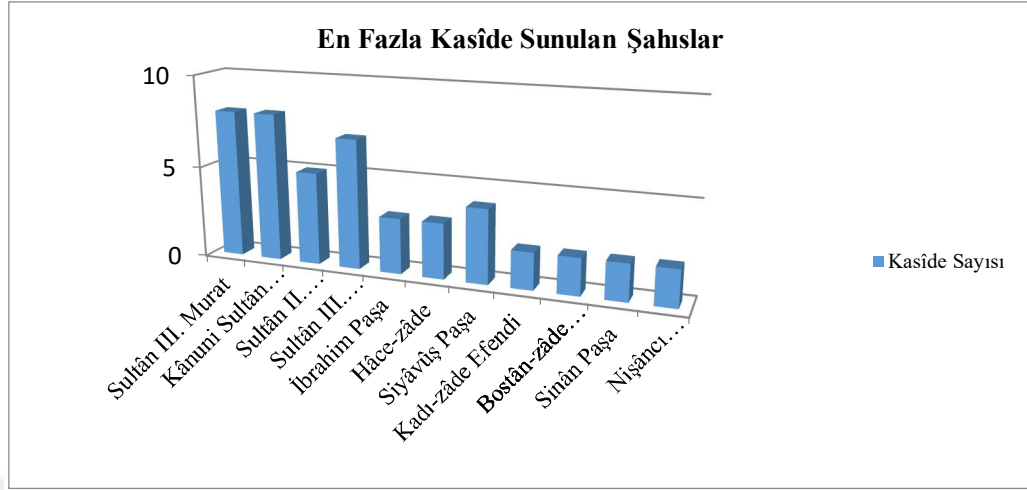
Mecmû'adaki Kasîdelerin Sunulduğu Şahıslar			
KASİDE NO.	BAŞLIK	KASİDE TÜRÜ	YAZILDIĞI KİŞİ
1.	KAŞAYİD-İ NEV'İ RAHMETU'LLÂHİ 'ALEYHİ'R- RAHMETİ VÂSİ' ATEN	İydiyye	Sultân III. Murat
2.	BERÂ-Yİ SİYÂVUŞ PAŞA	İydiyye	Siyâvûş Paşa
3.	RE'İS-İ KÜTTÂB HAMZÂ BEG'E DİNEN KAŞİDEDÜR	Rahşiye	Hamzâ Beg
4.	SİNÂN PAŞA SERDÂR OLDUĞUNA DİDÜKLERİDÜR	Medhiye	Sinân Paşa
5.	VEZİR-İ A'ZAM 'OŞMÂN PAŞAYADUR	Medhiye	Osmân Paşa
6.	KASİDE-İ DER-MEDH-İ KAŞR-I Bİ-KUŞÜR	Kasriyye	Siyâvûş Paşa
7.	KASİDE-İ DÜRER-BÂR DER- EVSÂF-I SÜR-I ŞEHİRİYÂR-I CEM-VAKÂR	Sûriye	Sultân III. Murat
8.	H'ÂCE EFENDİ İÇÜN DİNİLMİŞDÜR	Medhiye	Hoca Sa'deddîn Efendi
9.	RÛM İLİNDE MİHÂL-OĞLI SÜLEYMÂN BEG CÂMİ'İ VAŞFINDA	Dâriyye	Süleymân Beg
10.	MERHÛM SULTÂN SÜLEYMÂN EDİRNEYE GÜZERÂN İTDİKLERİNDE MAKDEM-İ MEYMENET-MERHÛN İÇÜN	Medhiye	Kânuni Sultân Süleymân
11.	BERÂ-Yİ SİNÂN PAŞA	Şitâiyye	Sultân III. Murat
12.	-	Medhiye	Siyâvûş Paşa
13.	-	Medhiye	Sultân III. Murat
14.	-	Medhiye	Sultân III. Murat

15.	-	Şitâiyye	Bostan-Zâde Şeyhü'l-İslam Mehmed Efendi
16.	-	Medhiye	Siyâvûş Paşa
17.	HİKMETÜ'L-EBRÂR	Tevhîd-Tasavvuf-Hikmet	Sultân III. Murat
18.	-	Culûsiye	Sultân III. Murat
19.	-	Bahariye	Şemsî Paşa
20.	BERÂ-YI MU'ALLİM-ZÂDE MAHMÛD BEG	Bahariye	Muallim-Zâde Mahmud Beg
21.	-	Medhiye	Vezir-i Âzam Ali Paşa
22.	BERÂ-YI CELÂL BEG MUŞÂHİB-İ SULTÂN SELİM	Medhiye	Celâl Beg
23.	RE'İSÜ'L-KÜTTÂBİKEN FERİDÛN BEG'E VİRÛLMİŞDİ	İydiye	Feridun Beg
24.	HASAN AĞA İÇÜN	Medhiye	Hasan Ağa
25.	DER-ŞİFAT-I CENG-İ TÂBÛR-I SİNÂN PAŞA Kİ DER-ÂN TÂRİH GÜFT	Medhiye	Sinân Paşa
26.	DER-VAŞF-I SULTÂN-I 'ÂLİŞAN VÂLİDE SULTÂN	Medhiye	Vâlîde Sultân
27.	BERÂ-YI SULTÂN	Medhiye	Sultân III. Mehmet Hân
28.	MERŞİYE-İ BERÂ-YI SULTÂN MURÂD	Mersiye	Sultân III. Murat
29.	MERŞİYE-İ BERÂ-YI ŞEH-ZÂDEGÂN	Mersiye	Sultân III. Mehmet Hân
30.	İBTİDÂY-I KAŞÂYİD-İ BELÂĞAT NİZÂM ÜMİDİ EFENDİ 'ALEYHİ'R-RAHME DER-HAKKI PÂDİŞAHÂN U VEZZÂ'İR	Medhiye	Kadı-Zâde Efendi
31.	KAŞİDE-İ ÜMİDİ DER-MEDH-İ MEHMMED ÇELEBİ	Medhiye	Bostan-Zâde Şeyhü'l-İslam Mehmed Efendi
32.	KAŞİDE-İ ÜMİDİ EFENDİ DER-HAKKI SELİM HÂN	Verdiyye	Sultân II. Selim Hân
33.	KAŞİDE-İ ÜMİDİ EFENDİ DER-HAKKI HÂCE-ZÂDE	Medhiye	Hâce-zâde
34.	KAŞİDE-İ ÜMİDİ EFENDİ DER-HAKKI HÂCE-ZÂDE	Bahâriye	Hâce-zâde
35.	KAŞİDE-İ ÜMİDİ EFENDİ DER-HAKKI MEHMMED PAŞA	Medhiye	Mehmed Paşa
36.	KAŞİDE-İ ÜMİDİ EFENDİ DER-HAKKI KÂDİ-ZÂDE EFENDİ	Şitâiyye	Kadı-zâde Efendi
37.	DER-MEDÂYİH-İ NİŞÂNCI MEHMMED ÇELEBİ	Medhiye	Nişâncı Mehmed Çelebi
38.	KAŞİDE-İ ÜMİDİ BERÂ-YI AHMED ÇELEBİ	Medhiye	Ahmed Çelebi
39.	KAŞİDE-İ BAHÂRİYYE-İ ÜMİDİ DER-MEDH-İ MEHMMED ÇELEBİ RAHMETU'L-LAH	Bahâriye	Mehmed Çelebi
40.	KAŞİDE-İ ÜMİDİ DER-CULÛS-I SULTÂN SELİM HÂN	Culûsiyye	Sultân II. Selim Hân
41.	KAŞİDE-İ ŞEM'İ DER-MEDH-İ SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN	İydiye	Kânuni Sultân Süleymân
42.	KAŞİDE-İ ŞEM'İ DER-HAKK-I SÜLEYMÂN HÂN	Medhiye	Kânuni Sultân Süleymân
43.	KAŞİDE-İ ŞEM'İ DER-HAKK-I SÜLEYMÂN HÂN	Medhiye	Kânuni Sultân Süleymân

44.	KAŞİDE-İ ŞEM'İ DER-MEDH-İ SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN	Medhiye	Kânuni Sultân Süleymân
45.	KAŞİDE-İ ŞEM'İ DER-HAĞĞ-I İBRÂHİM PAŞA	Kudûmiyye	İbrahim Paşa
46.	VE LEHU EYDAN DER-HAĞĞ-I İBRÂHİM PAŞA	Medhiye	İbrahim Paşa
47.	VE LEHU EYDAN DER-HAĞĞ-I PİRİ PAŞA	Medhiye	Pîrî Mehmed Paşa
48.	VE LEHU EYDAN DER-HAĞĞ-I CA'FER BEG	Medhiye	(Tâcizâde)Cafer Beg
49.	VE LEHU EYDAN DER-HAĞĞ-I AHMED BEG	Medhiye	Ahmed Beg
50.	KAŞİDE-İ DER-HAĞĞ-I MUHAMMED BEG Lİ-ŞEM'İ EFENDİ	Medhiye	Muhammed Beg
51.	VE LEHU MERSİYE DER-HAĞĞ-I VEFÂ ÇELEBİ 'ALEYHİ'R- RAHME	Mersiye	Vefâ Çelebi
52.	VE LEHU EYDAN DER-MEDH	Bahâriye	İbrâhim Paşa
53.	KAŞİDE-İ NECÂTİ BEG DER- MEDH-İ BÂYEZİD HÂN	Medhiye	Sultân II. Bâyezîd Hân
54.	KAŞİD-İ NECÂTİ DER-HAĞĞ-I BÂYEZİD	Tiğiyiye	Sultân II. Bâyezîd Hân
55.	-	Medhiye	Sultân II. Bâyezîd Hân
56.	KAŞİDE-İ NECÂTİ BEG DER- MEDH-İ SULTÂN BÂYEZİD HÂN	Medhiye	Sultân II. Bâyezîd Hân
57.	KAŞİDE-İ NECÂTİ BEG DER- MEDH-İ ŞEH-ZÂDE SULTÂN MAHMÛD	Medhiye	Sultân Mahmûd
58.	KAŞİDE-İ NECÂTİ BEG DER- MEDH-İ ŞEH-ZÂDE SULTÂN MAHMÛD	Seheriyye	Sultân Mahmûd
59.	KAŞİDE-İ NECÂTİ BEG DER- MEDH-İ SULTÂN BÂYEZİD HÂN	Verdiyye	Sultân II. Bâyezîd Hân
60.	KAŞİDE-İ ŞÂFİ DER-HAĞĞ-I 'ÂLİ	Medhiye	Defterdar âlî beg
61.	KAŞİDE-İ HİCRİ DER-MEDH-İ SULTÂN SÜLEYMÂN	Tiğiyiye	Kânuni Sultân Süleymân
62.	KAŞİDE-İ HİCRİ DER-HAĞĞ-I SÜLEYMÂN HÂN	Medhiye	Kânuni Sultân Süleymân
63.	KAŞİDE-İ HİCRİ EFENDİ DER- HAĞĞ-I SÜLEYMÂN HÂN	Medhiye	Kânuni Sultân Süleymân
64.	-	Medhiye	Nakşibendî Tarikatı

Mecmû'adaki kasîdelerin hemen hemen hepsi şahıslar için yazılmıştır. Nevî'nin mecmû'ada bulunan 17. Kasîdesi, III. Murat'a yazılmış olup tevhîd-tasavvuf-hikmet türünde bir kasîdedir. Hicrî'nin mecmû'ada bulunan 64. kasîdesi Nakşibendî tarikatı ile ilgili bir medhiyedir. Mecmû'ada özel olarak tevhid, münacat, na't türü kasîde yoktur

Şekil 4: En Fazla Kasîde Sunulan Şahıslar

Mecmû‘a-i Kasâidde, en fazla devrin padişahlarına yazılmış kasîdeler vardır. Bu tür kasîdeler divânlarda münacat, na‘t ve tevhitlerden sonra gelmektedir. Mecmû‘ada; Kanuni Sultân Süleymân ve Sultân III. Murât’a yazılmış sekizer tane kasîde vardır. Bunun dışında Sultân III. Mehmed’e yazılmış 7, Sultân II. Bâyezid’e yazılmış 5 tane kasîde vardır. Mecmû‘adaki kasîdelerle ilgili bir diğer durum ise içinde devrin önde gelen şahsiyetlerine yazılmış kasîdelerin de olmasıdır. Mecmû‘a-i Kasâidde; İbrahim Paşa’ya yazılmış 3, Siyavûş Paşa’ya yazılmış 4, Kadı-zâde Efendi’ye yazılmış 2, Sinan Paşa’ya yazılmış 2, Nişancı Mehmed Çelebi’ye yazılmış 2, Hâce-zade’ye yazılmış 2, Bostân-zâde Şeyhü’l-İslam Mehmed Efendi’ye yazılmış 2 kasîde vardır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
YAPI KREDİ SERMET ÇİFTER KÜTÜPHANESİ Y/0723
NUMARADA KAYITLI MECMÛ'A-İ KASÂİD'İN TAVSİFİ, MESTAP'A
GÖRE TABLOSU VE TRANSKRİPSİYONLU METNİ

3.1. MECMÛ'A TAVSİFİ³³

Cilt Özelliği: Sırtı yeşil bez, üstü baskı ebru cilt içindedir.

Kâğıt: Âharlı nohudî ve elvan kâğıda yazılmıştır.

Yazı: Eser ta'lik hatla yazılmıştır.

Dil: Türkçe

Mürekkep: Şiirler siyah mürekkeple yazılmıştır. Şiirlerin başlıkları ise kırmızı mürekkeple yazılmıştır.

Varak: 79 varak olup 79. varak boştur.

Sütun: 2 sütun

Satır: 17

Reddâde: Var

Derkenar: Mecmû'anın 1b. 2a. 27a. 30a.'da der-kenarlar mevcuttur.

Ebat: 190x120 (150x70) mm. ebatındadır.

Derlenme Tarihi: ?

Derleyen: ?

Başı:

Ben unutmam seni gözüm nûrû
Sen dağî dâ'imâ bu mehcûrû

Sonu:

Dest-i hırşî kes anuñ vaşlinda ey miskîn saña
Ol meh-i nâ-mihribândan göğdeki yıldız yakîn

³³ Nüsha tavsifinde Yapı Kredi Sermet Çifter Kütüphanesi veri tabanından yararlanılmıştır. İnternet erişimi: <https://kutuphane.ykykultur.com.tr/yordambt/yordam.php> (Erişim tarihi: 07.02.2020)

Elimizdeki Mecmû'a Yapı Kredi Sermet Çifter Kütüphanesi kataloğunda "Mecmû'a-i Kasâid" olarak kayıtlıdır. "Mecmû'a-i Kasâid" 79 varak olup 158 sayfadır. Bununla beraber 79. varak boştur. Mecmû'a-i Kasâid, kasîde nazım şekli ile yazılmış şiirlerden tertip edilmiş bir kasîde mecmû'asıdır. Mecmû'a-i Kasâid kısmen nazire mecmû'ası özelliği de göstermektedir. Mecmû'ada birbirine nazire olarak yazılmış kasîdeler de vardır. Mecmû'ada bulunan Hicrî'nin tîğ redifli kasîdesi ve Ümîdî'nin gül redifli kasîdesi Necâtînin aynı redifli kasîdelerine birer naziredir. Ümîdî'nin Mecmû'a-i Kasâidde bulunan hâtem redifli kasîdesi Bâkî'nin hâtem redifli kasîdesine bir naziredir. Ümîdî'nin mecmû'adaki 30 numaralı kasîdesi, Nev'î'nin 2 numaralı "*Berâ-yı Sîyāvûş Paşa*" başlıklı kasîdesine bir naziredir.

Mecmû'a fiziksel erk açısından genel olarak bir bütündür. Ancak mecmû'anın 2a-b. varağının baş tarafı kopuktur. Bununla beraber zahiriyedeki tarih kıt'asının son beyiti ve 19a.'daki 2. beyit siliktir. Şem'î'nin 48 numaralı Ve Lehu Eydân Der-Hakk-ı Ca'fer Beg başlıklı kasîdenin 15. beyitinin ikinci mısrası ve 49 numaralı Ve Lehu Eydân Der-Hakk-ı Âhmed Beg başlıklı kasîdenin 1. beyitinin birinci mısrası eksiktir. Mecmû'ada muhtemelen nemden kaynaklanan varakların alt, üst ve birleşim yerlerinde lekeler ve bazı varaklarda yine nemden kaynaklanan siyah lekeler mevcuttur. Mecmû'ada 1b., 2a-b., 3a. varakları arasında cetveller mevcuttur. Bu cetveller iki sütun şeklinde olup mecmû'nın diğer varaklarında kullanılmamıştır. Mecmû'anın sayfaları kurşun kalemle numaralandırılmıştır. Mecmû'a-i Kasâid tamamen şiirlerden oluşmaktadır. Mecmû'ada mensur bölüm yoktur. Mecmû'adaki şiirlerin tamamı Türkçe olup, devrin önemli şahsiyetlerine yazılmış kasîdelerdir. Mecmû'anın zahiriyesinde bir müfred beyit, bir tarih manzumesi ve 77a. varağında bir kıt'a vardır. Mecmû'ada Nev'î'nin "Mersiye-i Berây-ı Sultân Murâd" başlıklı terkeb-i bendi, baştaki tarih manzumesi ve sonundaki kıt'a dışında bütün şiirler kasîde nazım biçimiyle yazılmıştır.

Mecmû'ada kasîdelerin başlıkları (ser-levha) kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Başlıklarda şairlerin mahlasları mevcuttur. Mecmû'a-i Kasâidde 55 kasîdenin (ser-levha) başlığı mevcut olup 9 tane kasîdenin (ser-levha) başlığı yoktur. Bunlardan 1 tanesi Necâtî, 1 tanesi Hicrî ve diğer 7 tanesi Nev'î'nin kasîdeleridir. Aynı zamanda bazı kasîdelerde şairin mahlası veya kasîdenin yazıldığı kişinin adının geçtiği beyitlerin alt veya üst kısımları da kırmızı mürekkeple çizilmiştir. Mürettip redifi olan kasîdelerin beyitlerini yazarken bazı beyitlerin rediflerini yazmamıştır.

Mecmû'a-i Kasâid tertip açısından genel olarak düzenli ve tertiplidir. Mecmû'ayı derleyen, mecm'ûada bulunan kasîdeleri yazarken aynı şairlerin kasîdelerini ard arda yazmış ve hepsini olmasada bazı şairlerin kasîdelerinin genel bir başlık altında toplamıştır. Örneğin Nev'î'nin kasîdeleri “Kasâyid-i Nev'î Rahmetu'llâhi 'Aleyhi'r-Rahmeti Vâsi'aten” üst başlığı altında verilmiş, Ümîdî'nin kasîdelerine başlanırken “İbtidây-ı Kasâyid-i Belâgat Nizâm Ümîdî Efendi 'Aleyhi'r-Rahme Der-Hakkı Pâdişâhân ü Vezzâ'ir” şeklinde belirtilmiştir. Bunun dışında aynı şairlerin art arda gelen kasîdelerinde “Ve Lehu Mersîye Der-Hakk-ı Vefâ Çelebi 'Aleyhi'r-Rahme, Ve Lehu Eydân Der-Hakk-ı İbrâhîm Paşa” başlıklarını kullanılmıştır. Mecmû'ada Nev'î'nin bazı kasîdelerinin birkaç beyiti, Nevî'nin aynı kafiye ve redifli diğer kasîdelerinden alınmıştır. Mecmû'a-i Kasâidde bazı kasîdelerdeki beyitlerinin sıralanışı, şairlerin divânları ile örtüşmemektedir. Örneğin; Ümîdî'nin; *Kasîde-i Ümîdî Efendi Der-Hakkı Mehmed Paşa* başlıklı kasîdesi ve Necâtî'nin; *Kasîde-i Necâtî Beg Der-Medh-i Sultân Bâyezîd Hân*, *Kasîde-i Necâtî Beg Der-Medh-i Şehzâde Sultân Mahmûd*, *Kasîde-i Necâtî Beg Der-Medh-i Sultân Bâyezâid Hân* başlıklı kasîdelerinde beyit sıralanışı divânla örtüşmemektedir.

3.2. DERLEYİCİNİN KİMLİĞİ VE MECMÛ'A-I KASÂİD'İN DERLENME TARİHİ

Mecmû'anın zahiriyesinde bir müfred beyit, bir tarih manzumesi ve bir imza bulunmaktadır.

“BİSMİLLÂHİ'R-RAHMÂNİ'R-RAHİM VE BİHİ NESTA'İN”³⁴

Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün
(Fâ' ilâtün) (Fa' lün)

Ben unutmam seni gözüm nûrû
Sen dağı dâ'imâ bu mehcûrû

Me'ülû Fâ' ilâtü Me' fâ'ilü Fâ' ilün

Ey hâce-i cihân bize feryâd-reslik it

³⁴ “Rahman ve Rahim olan Allâh'ın adıyla. Ve ondan (Allâh'tan) yardım ister ve onun yardımına güveniriz.” 1b.

‘Uḡbāda dāḡı rütbeḡi Allāh ide yüce

Biz reng-i kuẓāt-ı melāzım u ācizüz
Faḡr u mülāzemetle geḡer gündüz ü gice

... itdi müftī alup nice menāşıbı
Ḳomayup anı şabr u taḡammül ḡatı göḡe

‘Aynī Efendi ile Ġanī-zāde ġadr idüp
Sürgün idüp bir ikimizi atdılar uca

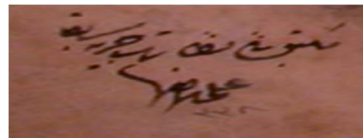
Eyyām-ı savm-ı şehr-i mübārekde her biri
Keşti-i ġamda nicesi ursa yele yüce

Olursa senden yine olur merḡamet bize
Tāriḡ düşdi cümlemiz içün buna hāce

Cān-ı nā-pākine ... ola ḡumlar şaġısınca la‘ net
Bu renge ... biḡ mücrim tā-seḡe sā‘ at sā‘ at

Mekṡtübī-i Neẓāret-i Ḥarbiye-i Sabıḡan (668)

‘Āli Rızā

Tarih manzumesinde tarihin düşüldüğü son beyitin bir kısmı siliktir. Bu nedenden dolayı mecmû‘anın derlenme tarihi hakkında elimizde mevcut bir bilgi yoktur. Mecmû‘ada zahiriye sayfasının sol alt tarafında “Mekṡtübī-i Neẓāret-i Ḥarbiye-i Sabıḡan (668) ‘Āli Rızā” imzası bulunmaktadır. Harbiye Mektebi “ II. Mahmut zamanında 1835’te subay yetiştirmek için açılan askeri mektep (Özcan 2003: 115).” olarak bilinmektedir. Bununla beraber Harbiye 1908 yılında Harbiye Nezareti adı

altında dönemin Milli Savunma Bakanlığı haline getirilmiştir. Ancak imzanın sahibinin hangi Ali Rıza olduğu ile ilgili gerek tarih manzumesinde gerekse imzada net bir bilgi yoktur. Bununla beraber bu imza ve tarih manzumesi sonradan da eklenmiş olabilir. Mecnû'ada, derleyen ve derlenme tarihi ile ilgili kesin bir bilgi bulunamamıştır.

3.3. METNİ KURARKEN İZLENEN YÖNTEM

1. Şiirlerin sıralanmasında herhangi bir değişiklik yapılmamış olup mecmû‘ adaki tertibe uyulmuştur.
2. Şiirlerdeki beyitler 1, 2, 3, ... şeklinde numaralandırılmıştır.
3. Şiirde vezin gereği ünlü düşmelerinin olduğu yerler (') kesme işareti ile ayrılmıştır. Örnek; n’oldu, k’eyleyevüz.
4. Kelimelere getirilen Eski Anadolu Türkçesine ait eklerdeki ünlüler yuvarlak halleriyle okunmaya çalışılmıştır.
5. “MESTAP” tablosunda bulunan her bir satır bir şiir için ayrılmış olup buna uygun olarak yerleştirilmiştir.
6. Şiirlerin “eğer beyit esasına göre yazılmışsa” matla ve makta beyitleri, bent esasına göre yazılmışsa ilk ve son bentleri “MESTAP” tablosuna uygun olarak eklenmiş olup, açıklama kısmına şiirlerin “eğer mecmû‘ ada mevcutsa” başlıkları eklenmiştir. Eğer “mecmû‘ ada yok ise” tabloda “başlık yok” şeklinde belirtilmiştir.
7. Tabloda vezinler gösterilirken (-) ve (.) şeklinde gösterilmiştir. Örneğin vezni “Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün” olan bir kasîdenin vezni “-.-/-.-/-.-/-.-” şeklinde gösterilmiştir.
8. Mısralardaki vezin kusuru mevcut ise dipnotta belirtilmiştir.
9. Mecmû‘ ada mevcut olan şiirler, hem şairlerin basılmış divânları hem de yayınlanmamış yüksek lisans ve doktora tezleri ile karşılaştırılmıştır.
10. Mecmû‘ a ve divânlar arasındaki farklar dipnotlarla gösterilmiş olup manzumenin bulunduğu varak numarası belirtilmiştir.

11. Mecmû'ada divânda mevcut olup mecmû'ada olmayan veya mecmû'ada olup divânda olmayan beyit, kelime ve harflerde dipnotta gösterilmiştir.
12. Divânlar için kısaltmalar kullanılmıştır. Örneğin Necâtî Bey'in divânı için "NB.", Nev'î 'nin divânı için "ND" kısaltmaları kullanılmıştır.
13. Mecmû'adaki eksiklikler divânlardan tamamlanmıştır. Eğer bu eksiklik beyit veya beyitlerin tamamı ise italik şekilde yahut bu eksiklik mısra, tamlama, kelime veya harf düzeyinde ise () içinde gösterilmiştir.
14. Mecmû'adaki kasîdelerin yazıldığı kişiler ve şairlerin mahlasları kalın şekilde gösterilmiştir.
15. Mecmû'ada okunmayan yerler metin içerisinde " ..." şeklinde gösterilmiştir.
16. Ayet, hadis ve iktibaslar metinde kalın bir şekilde belirtilmiş ve mealleri dipnotta gösterilmiştir. Örneğin; "O ki ölümü ve hayâtı yarattı" Mülk: 67/2" şeklinde gösterilmiştir.
17. Metnin çevirisinde birlik sağlamak amacıyla İsmail Ünver'in "*Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler*"³⁵ adlı makalesi esas alınmıştır.
18. Farsça kelimelerdeki "vâv-ı ma'dûle" metinde " ~ " işaretiyle gösterilmiştir.
19. Sayfa numaraları şiirlerin üst tarafında verilmiştir.
20. Metin çevirisinde aşağıdaki transkripsiyon alfabesi kullanılmıştır.

³⁵ İsmail Ünver, "Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler", Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 3/6, 2010, s. 1-46.

Tablo 6: *Transkripsiyon Alfabeti*

Ünlüler	
a) Kısa	b) Uzun
ا : a, e, ı, i, u, ü	ā, ī : ā
ه, ا : a, e	ی : ī
ی : ı, i,	و : ū, ō
او, و, و, و : u, ü, o, ö	

Sessizler			
ء ʾ	خ ḫ	ص ṣ	ك k, g, ŋ
ب b, p	د d	ض ḍ, ḏ	گ g
پ p	ذ ḏ	ط ṭ	ل l
ت t	ر r	ظ ḏ	م m
ث ṯ	ز z	ع ʿ	ن n
ج c, ɟ	ژ j	غ ğ	ه h
چ ɟ	س s	ف f	و v
ح ḥ	ش š	ق q	ی y

3.4. YAPI KREDİ SERMET ÇİFTER KÜTÜPHANESİ Y/0723 NUMARALI MECMÛ'A-İ KASÂİD'İN MESTAP'A GÖRE TABLOSU

Tablo 7: *Yapı Kredi Sermed Çifter Kütüphanesi Y/0723 Numaralı Şiir Mecmû'asının Mestap'a Göre Tablosu*

Yer No.: Yapı Kredi Sermet Çifter Kütüphanesi Y/0723							
Yp. no.	Mahlas	Matla' beyti / bendi	Makta' beyti / bendi	Nazım şekli / birimi	Nazım türü	Vezin	Açıklamalar
2a	Nev'î	Tâ 'îd-i ruhuñ Ka'be-i aşhâb-ı şafâdur Âyine-i kalbüm aña hoş kıble-nümâdur	Her-bâr ola maķrûn-ı dem-i Hızır u Mesîhâ Ol zât ki 'îsâ-nefes ü Hızır-liķâdur	Kasîde/31 Beyit	Medhiye	--./--./--./--	Ķasâyid-i Nev'î Raĥmetu'llâhi 'Aleyhi'r- Raĥmeti Vâsi'aten ³⁶
2b	Nev'î	<i>Her yılbaşında mâh görüp 'îd ider 'avâm³⁷</i> <i>Göster kaçuñ ki 'îd ide erbâb-ı dil müdâm</i>	Tenvîr-i tal'atunle zamân ola müstenîr ³⁸ Temkîn-i kudretunle zemîn ola müstedâm	Kasîde/22 Beyit	İydiyye	--./--./--./--	Berâ-yı Siyâvüş Paşa ³⁹
4a	Nev'î	Naţ -ı murâdum üstine sürüp hemîşe at Bir lu'b ile ider beni devr-i zamâne mât	Nev'î du'â-yı devletün eyler şabâh u şâm "Bi'1-vâhibi'llezi ĥaleķa'1-mevte ve'1- ĥayât"⁴⁰	Kasîde/12 Beyit	Medhiye	--./--./--./--	Re'îs-i Küttâb Ħamzâ Beg'e Dinen Ķaşîdedür ⁴¹
4a	Nev'î	'Ale's-sabâh ki serdâr-ı leşker-i hâver Sipâh-ı Rûm ile kıldı diyâr-ı şarkâ sefer	Bi-ĥaķķ-ı fazl-ı Ebûbeķr ü heybet-i Fârûķ Bi-ĥaķķ-ı ĥürmet-i 'Osmân u 'İşmet-i Ħayder	Kasîde/46 Beyit	Medhiye	.-./.-./.-./.-	Sinân Paşa Serdâr Olduĥuna Didükleridür ⁴²

³⁶ Ķasâyid-i Nev'î Raĥmetu'llâhi 'Aleyhi'r-Raĥmeti Vâsi'aten: 'İdiyye Berâ-yı Sultân Murâd ND. s. 47. Mertol Tulum, , M. Ali Tanyeri, Nev'î Divân, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1977. "Bu divânın kaynağı burada gösterildiği için bir daha gösterilmeyecektir.

³⁷ Kasîdenin 1-7.beyitleri mecmûanın 3b. varâğının baş tarafı kopuk olduğu için eksiktir. ND. s. 103.

³⁸ ola müstenîr: müstenîr olup ND. s. 103.

³⁹ Berâ-yı Siyâvüş Paşa: 'İdiyye Berâ-yı Siyâvüş Paşa ND. s. 103.

⁴⁰ "O ki ölümü ve hayâtı yarattı" Mülk: 67/2

⁴¹ Re'îs-i Küttâb Ħamzâ Bege Dinen Ķaşîdedür: Berâ-yı Re'îsü'l-Küttâb Ħamza Beg Der-Recâ'î Feres ND. s. 24.

⁴² Sinân Paşa Serdâr Olduĥuna Didükleridür: Medĥ-i Serdâr-ı Zafer-Kirdâr Vezîr Sinân Paşa ND. s. 54.

5a	Nev'î	Seherden dāver-i evreng-i dīvān-ı Süleymānī Vezāret şadrına bir rūḥ-ı şānī kıldı erzānī	Hemişe ıṭṭb-ı 'ālem gibi ol şabit vezāretde Getürme 'aynūḡe hergiz ḫilāf-ı vaz'-ı devrānī	Kasīde/23 Beyit	Medhiye	.---/.---/.---/.---	Vezīr-i Ā'zam 'Oşmān Paşayadur ⁴³
6a	Nev'î	Kaşr-ı cennet mi bu yā bāḡ-ı İrem yā gūlsitān Yā ḫarīmū'l-ḫuds ü yā beytū'l-ḫarem yā āsumān	Maḫremūḡ olsun neşāṭ u ḡande vü 'ayş u ṭarab Ḥādīmūḡ ferḡunde vü ḡandān u ḡurrem şādmān	Kasīde/38 Beyit	Kasriye	---/.---/.---/.---	Kasīde-i Der-Medḡ-i Kaşr-ı Bī-Ḳuşūr ⁴⁴
7a	Nev'î	Bir şubḡ-dem ki sūr-ı güle ebr-i nev-bahār Gönderdi jāleden şaçılık dürr-i bī-şümār	Naṭ'-ı zemīnde ⁴⁵ şāḡ ile şeh-zāde var olup Erkān-ı devleti ola bāḡi vü pāyidār	Kasīde/48 Beyit	Sūriyye	--/.---/.---/.---	Kasīde-i Dürer-Bār Der- Evsāf-ı Sūr-ı Şehriyār-ı Cem-Vaḡār ⁴⁶
8b	Nev'î	Seḡāb-ı cūd u faẓluḡ bāḡ-ı dehri ideli pūr-nem Nesīm-i büy-i ḡulḡuḡla bahār-ı memleket ḡurrem	Şabā-yı şöhretin fāyih ziyā-yı şevketin lāyih Nehār-ı kevkebin ferruḡ bahār-ı ṭālī'in ḡurrem	Kasīde/28 Beyit	Medhiye	.---/.---/.---/.---	Ḥ'āce Efendī İçün Dinilmüşdür ⁴⁷
9	Nev'î	Olaldan cāmī'-i eflāke mi'mār-ı ezel zibā Ṭolaldan mescid ü miḡrāb ile ma'müre-i dünyā	Binā-yı 'ömrūḡ olsun dünyeler ṭurdukça pāyende Nihāl-i devletūḡ ser-sebz ide ol kādir-i yek-tā	Kasīde/20 Beyit	Dāriye	.---/.---/.---/.---	Rüm İlinde Miḡāl-Oḡlı Süleymān Beg Cāmī' i Vaşfinda ⁴⁸
10	Nev'î	Bir şubḡ-dem ki perde-i şāmı götürdi bād	İdüp ḡıyām-ı ḡadrūḡi Ḥaḡ ḡarḡdan bülend	Kasīde/28 Beyit	Medhiye	--/.---/.---/.---	Merḡūm Sultān Süleymān Edirneye Güzerān

⁴³ Vezīr-i Ā'zam 'Oşmān Paşayadur: Berā-yı Tehniyet-i Vezāret-i 'Oşman Paşa ND. s. 142.

⁴⁴ Kasīde-i Der-Medḡi Kaşr-ı Bī-Ḳuşūr: Kaşriyye Berā-yı Siyāvūş Paşa ND. s. 112.

⁴⁵ zemīnde: cihānda ND. s. 46.

⁴⁶ Kasīde-i Dürer-Bār Der-Evsāf-ı Sūr-ı Şehriyār-ı Cem-Vaḡār: Kasīde-i Dürer-Bār Der-Evsāf-ı Sūr-ı Şehriyār Sultān Murād Berā-yı Şehzade Sultān Meḡemmed ND. s. 42.

⁴⁷ Ḥ'āce Efendī İçün Denilmüşdür: Berā-yı Ḥ'āce Sultān Murād Sa'deddīn Efendi, Kasīde-i Nev'î Efendi der-Ḥaḡḡ-ı merhum Sa'deddīn Efendi (Aleyhi'r-Raḡme) ND. s. 105.

⁴⁸ Rüm İlinde Miḡāl-Oḡlı Süleymān Beg Cāmī' i Vaşfinda: Rüm İline Seyre Varup Miḡāl-Oḡlı Süleymān Beg'ün Cāmī' i Vaşfinda Dimişler ND. s. 17.

		Kıldı ‘arūs-ı mihr-i şafaq burka’ın güşād	Virsün tınāb-ı ‘ömrünge devletle imtidād				İtdiklerinde Maḳdem-i Meymenet-Merhūn İçün ⁴⁹
11a	Nev’î	Meger şitāda şikest oldı şîşe-i devrān Pür oldı ḥurde-i mīnā ḥarīm-i bāg-ı ciḥān	Hemîşe nāme-i ‘ömründe naḳş-ı mihr-i baḳā Berāt-ı ḳadrünge tevki’-ı “ lem-yezel ” ‘ünvān ⁵⁰	Kasīde/41 Beyit	Şitāiyye	.-./.-./.-./.-	Berā-yı Sinān Paşa ⁵¹
12b	Nev’î	Müşir-i ekrem ü rükn-i mu‘azzam dāver-i ekber Kerem-sāz u suḥan-dān u hūner-bīn ü hūner- perver	Dürūd-ı lā-yenām ile mükeḥḥal dīde-i baḥtūḡ Fürüg-ı lā-yezāl ile çerāğ-ı devletūḡ enver	Kasīde/27 Beyit	Medhiye	---/---/---/---	Başlık yok. ⁵²
13b	Nev’î	Seher kim ḳasr-ı çarḥūḡ ḥusrev-i ḥurşid-i tābānı ⁵³ Sipīhr-i zāle bir altunlu ḥil‘at ḳıldı erzānī	Ḳapūndan ḥil‘at-i teṣrīf geysūn ḥusrev-i ḥāver Elūḡden cām-ı zehr-ālūd içsūn şarḳ sulṭānı	Kasīde/19 Beyit	Medhiye	---/---/---/---	Başlık yok. ⁵⁴
14a	Nev’î	İdüp bir noḳtanūḡ remzinde ‘āciz bīḡ suḥan-dānı Elifden başladur mīm-i femūḡ erbāb-ı ‘irfanı	İlāhī eyle her bir meyvesin bir naḥl-i ber- ḥurdār Hemîşe çeşmesār-ı ⁵⁵ feyz-i faḫlūḡ beslesūn anı	Kasīde/13 Beyit	Medhiye	---/---/---/---	Başlık yok. ⁵⁶
14b	Nev’î	Şikest oldı meger mīnā-yı ahzār Zemīn pür ḥurde-i mīnā ser-ā-ser	Tenūḡ cān olduḡınca şadra olsun Lisānūḡ maḳşad-ı eṣrāfa maşdar	Kasīde/35 Beyit	Şitāiyye	---/---/---	Başlık yok. ⁵⁷
15b	Nev’î	Şubḡ-dem sine-i aḥbāb gibi ḳalb-i ciḥān	Ḳarem-i cāhını Ḳaḫ ḥurrem ü ḡandan itsūn	Kasīde/25	Medhiye	---/---/---/---	Başlık yok. ⁵⁸

⁴⁹ Merḥūm Sulṭān Süleymān Edirneye Güzerān İtdiklerinde Maḳdem-i Meymenet-Merhūn İçün: Berā-yı Sulṭān Süleymān Der-Güzerān-ı ü Bā-Edirne ND. s. 30.

⁵⁰ “Zevāl bulmaz, zāil olmaz, bāki, kalıcı. (Allāh’ın sıfatlarındandır.)” (Devellioḡlu, 1996: 654)

⁵¹ Berā-yı Sinān Paşa: Şitā’iyye Berā-yı Sulṭān Murād Ḥān ND. s. 116.

⁵² “Şaḡn Pāyesinde İken Siyāvūş Paşa’ya Virilmişdür” ND. s. 68.

⁵³ tābānı: rahşānı ND. s. 138.

⁵⁴ “Şām Beglerbegisine Virilen Kılıç Ve Ḳalkānūn Müjdesi Kendülerine Virildükde Sulṭān Murād’a Virmişler” ND. s. 138.

⁵⁵ çeşmesār-ı: cūybār-ı ND. s. 141.

⁵⁶ “Şeḡzade Sulṭān Muşṭafa’ya Ḥ’āce Olduklarında Sulṭān Murād’a Virmişler” ND. s. 140.

⁵⁷ “Şitā’iyye Berā-yı Bostān-Zāde Şeyḡū’l-İslām Meḥemmed Efendi” ND. s. 65.

		Pür idi şıdķ u şafā ile olup reşk-i cinān	Esmesün devletinüñ gülşenine bād-ı ħazān	Beyit			
16b	Nev'ī	Ey vücūd-ı mümkünāt inşā-yı lutfundan eşer Cümle 'ālem mübtedā-yı feyz-i cüdundan ħaber	Pādişāhuñ ide Ĥaķ eyyām-ı devr-i devletin Dā'imā maķşületü'l-amāl ü maķzıyyü'l-vaṭar ⁵⁹	Kasīde/10 1 Beyit	Medhiye	-.--/-.--/-.--/-.--	Ĥikmetü'l-Ebrār ⁶⁰
19b	Nev'ī	Meger ki çekdi kulağın mübeşşir-i iķbāl Şafaķda ħayli kızarmış göründi gice hilāl	'İdād-ı leşkerüñe Ĥaķ virüp şümār-ı nücüm Nücüm-ı leşkerüñ olsun rücüm-i ehl-i ḍalāl	Kasīde/45 Beyit	Culüsiye	.-./.-./.-./.-.	Başlık yok. ⁶¹
20b	Nev'ī	Dāstān-ı mihr okur hep nüşā-i gülden hezār Neylesün ammā ki yok güllerde güş-ı i' tibār	Günlerüñ 'id ü bahār olsun giceñ Ĥadr ü Berāt Devletüñ mihrini tābān eylesün perverdigār	Kasīde/27 Beyit	Bahāriye	-.--/-.--/-.--/-.--	Başlık yok. ⁶²
21b	Nev'ī	Yemm-i āḥḍar gibi mevc urdı çemen geldi bahar Zevraķ-ı cām ile demdür idelüm 'azm-i kenār	Çemen-i cāhuñı Ĥaķ tāze vü ser-sebz itsün İrmesün bād-ı ħazāndan aña hergiz āzār	Kasīde/32 Beyit	Bahāriye	-.--/-.--/-.--/-.--	Berā-yı Mu'allim-Zāde Maḥmūd Beg ⁶³
22b	Nev'ī	Maķşüd idüp müdebbir-i abdān-ı ⁶⁴ "kūn fe-kān" ⁶⁵ Āsāyiş-i ma' išet-i cumhūr-ı ins ü cān	Olsun vücūdi şıḥḥat-ile pāydār olup Düşmen za'if ü baḥt kavī 'ömr nev-cüvān	Kasīde/38 Beyit	Medhiye	--./-.--/-.--/-.--	Başlık yok. ⁶⁶

⁵⁸ "Berā-yı Siyavüş Paşa Şāḥn Medresesi Virildükde" ND. s. 124.

⁵⁹ "Emellerin mahsülü ve kazaların gereği"

⁶⁰ Ĥikmetü'l-Ebrār: Ĥikmetü'l-Aḥrār Gül-i Şad-Berg Berā-yı Sulṭān Murād ND. s. 33.

⁶¹ "Berā-yı Tehniyet-i Cülüs-ı Sulṭān Murād" ND. s. 91.

⁶² "Der-Sıfat-ı Bahār Berā-yı Şemsī Paşa" ND. s. 50.

⁶³ Berā-yı Mu'allim-Zāde Maḥmūd Beg: Bahāriyye Berā-yı Mu'allim-Zāde Tuğrāyī Maḥmūd Beg ND. s. 60.

⁶⁴ Abdān-ı: aḥkām-ı ND. s.120.

⁶⁵ "Ol' (kūn) der, o da hemen oluverir" Bakara: 2/117

⁶⁶ Zikr-i Şükrān-ı Şıḥḥat-i Vezir-i A'zam 'Alī Paşa ND. s. 120.

24a	Nev'î	Sarây-ı emn ü iķâmet degül bu cāy-ı ğurūr Döşer mi 'âķil olan āb u gilde nať -ı ğuzūr	Bi-ĥaķķ-ı sūre-i Ṭāhā vü ĥürmet-i Baťhā Bi-ĥaķķ-ı nuťķ-ı Kelim ü bi-ĥaķķ-ı nūr-ı Zebūr	Kasīde/54 Beyit	Medhiye	.-./.../-./...-	Berā-yı Celāl Beg Muşāĥib- ı Sultān Selīm ⁶⁷
25b	Nev'î	Hilāl-i 'ıyd kim gird-i şafaķdan ğoriceķ anı Ĥayāl itdüm ğöñülde ĥançer-i ĥün-rīz-i cānānı	Vücūdun nāme-i iķbāle tevķī' -i refī' olsun Hilāl-i 'ıydvēş ğünden ğüne bul ķadr ü 'unvānı	Kasīde/22 Beyit	İydiyye	.../.../.../...	Re'isü'l-Küttābiken Ferīdün Bege Virülmışdı ⁶⁸
26a	Nev'î	Ne māĥ durur ruĥun iy mihr-i āsumān-ı kerem Ki ṭal' atünġle bulur nūr u fer çerāġ-ı himem	Binā-yı 'ömrünġe keşr ü zevāl irişmeye ĥiç Fütüh u yümn ü sa' ādet olup aña munzam	Kasīde/23 Beyit	Medhiye	.-./.../-./...-	Ĥasan Aġa İçün ⁶⁹
27a	Nev'î	Mücāhid fi-sebīl-ıllāĥ Sinān Paşa-yı ceng-āver Kim oldur cān u ser virür fedāyilerde ser-defter	İlāĥi bādbān-ı devletin şaķla yavuz yilden Vücūdı zevraķına ķıl ĥadīd-i 'işmetün lenger ⁷⁰	Kasīde/29 Beyit	Medhiye	.../.../.../...	Der-Şıfat-ı Ceng-i Tābūr-ı Sinān Paşa Ki Der-Ān Tārīĥ Ġüft ⁷¹
28a	Nev'î	Ĥall ü 'akd-i milk ü millet dürr-i dendānuġdadur Dillerün cem' iyyeti zülf-i perişānuġdadur	Ĥaķ Ta' ālā'nuġ yem-i cūdından alsun feyzini Ol nemek kim kefçe-i baĥr-i nemek- dānuġdadur	Kasīde/28 Beyit	Medhiye	.-./.../-./...-	Der-Vaşf-ı Sultān-ı 'Ālişan Vālide Sultān ⁷²
29a	Nev'î	İy cemāl-i maťla' -ı nūr-ı cenāb-ı salťanat Ṭal' atünġden zāĥir oldı āfītāb-ı salťanat	Bī-ĥaber olsun maķām-ı ķadr ü cāĥuġdan 'uķül Māverā-yı 'arşa ķūr çetr-i tınāb-ı salťanat	Kasīde/23 Beyit	Medhiye	.-./.../-./...-	Berā-yı Sultān ⁷³

⁶⁷ Berā-yı Celāl Beg Muşāĥib-i Sultān Selīm: Berā-yı Celāl Beg Muşāĥib-i Sultān Selīm Ĥān ND. s. 71.

⁶⁸ Re'isü'l-Küttābiken Ferīdün Bege Virülmışdı: 'İdiyye Barāy-ı Ferīdün Beg ND. s. 144.

⁶⁹ Ĥasan Aġa İçün: Berā-yı 'Umdetü'l-Ekābir Ve'l-A' yān Ĥasan Aġa, Berā-yı Ĥasan Aġa ND. s. 108.

⁷⁰ Bu beyit divānda 29. beyittir. ND. s. 59.

⁷¹ Der-Şıfat-ı Ceng-i Tābūr-ı Sinān Paşa Ki Der-Ān Tārīĥ Ġüft: Der Vaşf-ı Ceng-i Tābūr-ı Cigala-Zāde Sinān Paşa Der-Sefer-i Egri ND. s. 57.

⁷² Der-Vaşf-ı Sultān-ı 'Ālişan Vālide Sultān: Berā-yı Vālide-i Sultān Meĥammed ND. s. 80.

⁷³ Berā-yı Sultān: Berā-yı Vālide-i Sultān Meĥammed Ĥān ND. s. 22.

29b	Nev'î	Başlayaldan devre bu fânüs-ı çarh-ı pür 'iber Bağlayaldan peyker-i tekvini ressam-ı şuver Hük-m-i âba ile idelden takâzâ-yı zuhûr Ümmehât-ı çâr 'unşurdan mevâlid-i beşer Olalı mensüb-ı tās-ı gerdiş ü naṭ' -ı zemin Lu' bet-i nerd-i kâzâ şaṭranc-ı esbâb-ı kader Böyle haşmın itmedi hergiz dahı nerrâd-ı hâk Böyle şeh mât itmedi ferzîn-i çarh-ı hileger Yazmadı nakḳâşlar böyle temâşîl-i 'aceb Virmedi vaşşâflar 'ayn ü nazîrinden haber⁷⁴ Böyle ne bir vâkı' a gösterdi mir'ât-ı hayâl Böyle ne bir şekl-i hâ' il gördi ḥâssâs-ı başar Kıldı naḳş-ı Ka' beteyn-i 'âlem-i kevn ü fesâd Bir 'aceb bâziçe kim tahtında muzmer ḥayr ü şer Nâyib-i sultân-ı hurşîd oldu var ise Zühâl Şîve-i Behrâm idi ḥûn-ı şafaḳ vaḳt-i şehîr Şefkat-i evlâdını bu zâl-i bed-mihrûn görüp Merd olanlar rişte-i peyvend-i zenden el keser Üstine gerçi dönersin bir iki gün 'aḳıbet Âsiyâ gibi idersin daneḡi zir ü zeber Âh elünden ey ḥaḳîḳatsüz vefâsuz dehr-i dūn Şâhlar şeh-zâdeler sultân-ı ḳahrûndan zebûn	Gül gamından bûlbûli nālân idersin 'aḳıbet Bir iki gün güldürüp giryân idersin 'aḳıbet Ey felek her nâzenin cismi n' idersin besleyüp Çünki sen perverdeḡi ḳurbân idersin 'aḳıbet Bir gün evvel bârî gel cân milkin âbâd idelüm Çün ki ten ma' müresin vîrân idersin 'aḳıbet İtmesün devründe hergiz ḳahḳaha kebk-i derî Giryeden çün gözlerini ḳan idersin 'aḳıbet Kimseler cām-ı gurûrundan senüḡ mest olmasun Ḥ'âbnâk-i merg idüp hayrân idersin 'aḳıbet Pister itseḡ her kimüḡ cismine dehrüḡ güllerin Çeşmine her goncasın peykân idersin 'aḳıbet Ḳalbümüz Ya' ḳûb-veş bir Yûsuf' a meftûn idüp Furḳatinden maḡzen-i aḡzân idersin 'aḳıbet 'Ömr-i Nuḡ olsa müyesser yoḳ elünden ḡiç ḡalâş Fülk-i cismi ḡarḳa-i tûfân idersin 'aḳıbet Şîr-i engürî içüp devründe her kim şad olur Ḥûn-ı eşkin sübhâ-i mercân idersin 'aḳıbet Raḡt u baḡtın her şehüḡ bir demde ber-bâd eyleyüp Taḡta ile taḡtını yeksân idersin 'aḳıbet Bir kefen bulmaz dem-i âḡırda alup⁷⁵ 'ariyet	Terkib-i Bend/ 6 Bend	Mersiye	-.--/-.-/-.-/-.-	Mersiye-i Berâ-yı Sultân Murâd ⁷⁷
-----	--------------	--	--	---	---------	------------------	---

⁷⁴ Divânda bu beyit 1. bendin 6. beyittir. ND. s. 171.

⁷⁵ alup: alur ND. s. 176.

			Pîrehenden cismini ‘üryân idersin ‘aķıbet Bî-vefâlık ey felek mâhiyyet olmışdur şaṅā Sîret-i nâ-mihribânı şaṅ‘at olmuşdur şaṅā ⁷⁶ ‘Aķıbet bulsun sözün besdür şikâyet Nev‘î‘yâ Cümlesine eylesün Allâh rahmet Nev‘î‘yâ				
32a	Nev‘î	Gül vakti geldi ḥâkde güller nümâyân oldu âh Şimdi bizüm bir ḡoncamuz ḥâk içre pinhân oldu âh	Ḥıfz u amânına Ḥaķ‘uṅ ıṣmarladum şâhum seni Ol bezme kim her şeb aṅa şem‘-i fûrûzân oldu âh âh	Kasîde/17 Beyit	Mersiye	--./--./--./--.-	Merşîye-i Berâ-yı Şehzâdegân ⁷⁸
32b	Ümîdî	Devr itdi çenber-i felegi mâh-ı nev-tamâm Güyâ tolandı ḥalķa-i bezm-i şafâyı cām	Ḳadd-i ‘adûṅı bâr-ı melâl eylesün hilâl Sen ol hemîşe gün gibi rif‘atde müstedâm	Kasîde/37 Beyit	Medhiye	--./--./--./--.-	İbtidâ-yı Ḳaşıyîd-i Belâgat Nizâm Ümîdî Efendi ‘Aleyhi’r-Raḥme Der- Ḥaķķı Pâdişâhân ü Vezzâ’ir ⁷⁹
33b	Ümîdî	Yazdı altunile bir lâm-ı hilâl-i şevval Leyle-i ‘îd-i hümayûna ola tâ kim dâl	Bedr olup burc-ı sa‘âdetde hilâl-i ḳadrûṅ Âfitâb-ı şeref-i zâtuna irmeye zevâl	Kasîde/47 Beyit	Medhiye	.../.../.../...-	Ḳaşıde-i Ümîdî Der-Medḥ-i Meḥemmed Çelebi ⁸⁰
35a	Ümîdî	Şaḥn-ı bağ içre olup ser-‘asker-i ezhâr gül	Sîne-i a‘dâda tîrûṅ şâḥlar peydâ idüp	Kasîde/42 Beyit	Verdiyye	--./--./--./--.-	Ḳaşıde-i Ümîdî Efendi Der- Ḥaķķı Selîm Ḥân ⁸¹

⁷⁷ Merşîye-i Berâ-yı Sultân Murâd: Merşîye-i Sultân Murâd ve Şeh-zâdegân ND. s. 171

⁷⁸ Bu beyit divânda mevcut olmayıp der-kenara yazılmıştır. Beyitin redifi bentle uyuşmamakla birlikte beyit bente göre fazladır. 31b.

⁷⁹ Merşîye-i Berâ-yı Şeh-zâdegân: Merşîye ND. s. 133.

⁸⁰ Divânda bu kasîdenin başlığı “Ḳaşıde-i Merḥûm Ümîdî Berâ-yı Merḥûm Ḳâdî-zâde Efendi” şeklindedir. Buyruk, İbrahim Etem Buyruk, Ümîdî Ahmet Divânı (İnceleme-Metin-Özel Adlar Dizini), (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bu divânın kaynağı burada gösterildiği için bir daha gösterilmeyecektir.

⁸¹ Ḳaşıde-i Ümîdî Der-Medḥ-i Meḥemmed Çelebi: Ḳaşıde-i Ümîdî Der-Medḥ-i Meḥemmed Çelebi Goft ÜD. s. 114.

		Urdı başına şehir bir miğfer-i zerkâr gül	Zahm-ı peykânundan anda açıla her-bâr gül				
36b	Ümîdî	Mevc urup yatur çemen mânend-i bahr-i bi-kerân Pençe-i mercâna döndi şâhsâr-ı ergâvân	Hürrem ü handân olup dâ'im bahâr-ı devletün Reşkden olsun 'adûnuñ çihresi berg-i hazân	Kasîde/39 Beyit	Medhiye	-.--/-.--/-.--/-.--	Kaşîde-i Ümîdî Efendi Der- Hakkı Hâce-Zâde ⁸²
38a	Ümîdî	Bir şehir gül-geşt-i gülzâr itdi bād-ı nev-bahâr Jâleler ⁸³ kıldı ayağına niçe gevher nişâr	Hâşılı ser-sebz olup her ân 'ömrün hâşılı Şâhsâr-ı ravza-i ⁸⁴ ümmîdün ola mîvedâr	Kasîde/39 Beyit	Bahâriye	-.--/-.--/-.--/-.--	Kaşîde-i Ümîdî Efendi Der- Hakkı Hâce-Zâde ⁸⁵
39a	Ümîdî	Gerden ü güşına takup zer ü gevher hâtem Kendüye virdi bugün zînet ü zîver hâtem	Eyleyüp sadr-ı vezâretde sa'âdetle karar Vire engüşt-i yed-i kâdrüñe zîver hâtem	Kasîde/56 Beyit	Medhiye	.../.../.../...-	Kaşîde-i Ümîdî Efendi Der- Hakkı Mehemmed Paşa ⁸⁶
40b	Ümîdî	Gâret idüp yine gülzârı sipâh-ı Behmen Havf u haşyetle yirinde kuruyup ⁸⁷ kaldı çemen	Mesned-i câh-ı celâlinde ser-efrâz oluban İrmeye hatır-ı âsüdeñe âşâr-ı subhân	Kasîde/40 Beyit	Şitâiyye	..--/..--/..--/..-	Kaşîde-i Ümîdî Efendi Der- Hakkı Kâdî-Zâde Efendi ⁸⁸
42a	Ümîdî	Zeyn olup gevher-i jâleyle yine berg-i hazân Şan kırân eyledi Pervîn ile mâh-ı tâbân	Tâze vü hürrem olup devha-i bâğ-ı 'ömrün Hoş geçe sâye-i servünde senün halk-ı cihân	Kasîde/45 Beyit	Medhiye	.../.../.../...-	Der-Medâyih-i Nişancı Mehemmed Çelebi ⁸⁹

⁸¹ Kaşîde-i Ümîdî Efendi Der-Hakkı Selim Hân: Kaşîde-i Gül-i Ümîdî Berâ-yı Sultân Selim Hân ÜD. s. 109

⁸² Kaşîde-i Ümîdî Efendi Der-Hakkı Hâce-zâde: Kaşîde-i Merhûm Ümîdî Berâ-yı Merhûm Hâce-zâde Efendi ÜD. s. 139.

⁸³ Mecmû'ada beyitin ikinci mısrasının ilk harfi "Lâleler" şeklinde yazılmıştır. Ancak üzerine bir çizgi çekilmiş olup üstüne "jâleler" yazılmıştır. Biz burada Divânı esas alarak "Jâleler" olarak kabul ettik. 37b., ÜD. s. 119

⁸⁴ ravza-i: mîve-i ÜD. s. 122.

⁸⁵ Kaşîde-i Ümîdî Efendi Der-Hakkı Hâce-zâde: Kaşîde-i Diğer Mevlânâ Ümîdî Çelebi el-Bahâriyye Der-Hakkı Hâce-zâde ÜD. s. 119.

⁸⁶ Kasidedeki beyitlerin sıralanışı divânla örtüşmemektedir. Ayrıca divânda bu kasidenin nesib bölümü eksiktir. Bu yüzden divânda kasidenin başlığı yoktur. ÜD. s. 151.

⁸⁷ kuruyup: kurıyü ÜD. s. 147.

⁸⁸ Kaşîde-i Ümîdî Efendi Der-Hakkı Kâdî-zâde Efendi: Kaşîde-i Şitâ'iyye-i Ümîdî Berâ-yı Kâdî-zâde Efendi ÜD. s. 147.

⁸⁹ Der-Medâyih-i Nişancı Mehemmed Çelebi: Kaşîde-i Ümîdî Berâ-yı Mehemmed Çelebi ÜD. s. 134.

43b	Ümîdî	Çekdi şāhāne bugün gülşene ‘ asker lāle Al yapraklarını çözdî ser-ā-ser lāle	Dil-i a‘ dāña dem-ā-dem ura hañçer süsen Yağa düşmenlerünün başına āzer lāle	Kasîde/42 Beyit	Medhiye	.../.../.../...-	Kaşîde-i Ümîdî Berā-yı Ahmed Çelebi ⁹⁰
45a	Ümîdî	Milket-i bāğı gelüp feth itdi sultān-ı bahar Cā-be-cā dikdi ‘ alemler serv-i bustān-ı bahār	‘ İzzet ü rif‘ atle bul dünyāda ‘ ömr-i cāvidān Sağa zeyn itsün cinān bāğını Rıdvān-ı bahār	Kasîde/50 Beyit	Bahāriye	.../.../.../...-	Kaşîde-i Bahāriyye-i Ümîdî Der-Medḥ-i Meḥemmed Çelebi Raḥmetu’l-lāh ⁹¹
46b	Ümîdî	Bir seḥer kil-k-i bedī‘ in destine alup revan Başladı tecdid-i aḥkāma debîr-i āsumān	Dilerüm dā‘im ⁹² murāduñ luṭf-ı Hāḡ bağışlasun Devlet ile süresin ‘ ālemde ‘ ömr-i cāvidān	Kasîde/41 Beyit	Culûsiyye	.../.../.../...-	Kaşîde-i Ümîdî Der-Culûs-ı Sultān Selîm Hân ⁹³
47b	Şem‘î	Bi-ḡamdillāh bu gün ḡadr ile ‘ ālem ‘ ıyd-i ekberdür Mübārek baḡtlu begler gibi ferḡunde- aḡterdür	İki ‘ ālemde maḡsūd ⁹⁴ u murāduñ Hāḡ revā ⁹⁵ itsün Umaram her ne kim Hāḡdan murād itsen müyesserdür	Kasîde/40 Beyit	İydiyye	.../.../.../...-	Kaşîde-i Şem‘î Der-Medḥ-i Sultān Süleymān Hân ⁹⁶
49a	Şem‘î	Çekdi suṭān-ı zafer gün gibi bir şubḡ livā Kūs-ı nuşret çalınup ṭoldî cihān şıyt u şadā	Hāḡ te‘ ālā nitekim ḡahr ide düşmenlerünjî Serverā cümleñüz üzre kılıcuñ üstün ola	Kasîde/39 Beyit	Medhiye	.../.../.../...-	Kaşîde-i Şem‘î Der-Hāḡḡ-ı Süleymān Hân ⁹⁷

⁹⁰ Kaşîde-i Ümîdî Berā-yı Ahmed Çelebi: Kaşîde-i Lāle-i Ümîdî Ez-Berā-yı Meḥemmed Çelebi ÜD. s. 129.

⁹¹ Kaşîde-i Bahāriyye-i Ümîdî Der-Medḥ-i Meḥemmed Çelebi Raḥmeti’l-Lah: Kaşîde-i Bahāriyye-i Ümîdî Berā-yı Meḥemmed Çelebi ÜD. s. 124.

⁹² dā‘im: her dem ÜD. s. 108.

⁹³ Kaşîde-i Ümîdî Der-Culûs-ı Sultān Selîm Hân: Kaşîde-i Ümîdî Der-Medḥ-i Sultān Selîm Ç. ÜD. s. 103.

⁹⁴ maḡsūd: maḡsūdun ŞD. s. 82

⁹⁵ revā: edā ŞD. s. 82

⁹⁶ Kaşîde-i Şem‘î Der-Medḥ-i Sultān Süleymān Hân: Der-Hāḡḡ-ı Sultān Süleymān ‘Aleyhi Raḥmeti Ve’l-Guḡrān ÜD. s. 79. Murat Ali Karevellioglu, Şem‘î divanı (Prizneli Şem‘î), Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, İstanbul, 2014. Bu divânın künyesi burada gösterildiği için bir daha gösterilmeyecektir.

⁹⁷ Divānda bu kasîdenin başlığı yoktur. ŞD. s. 82.

50a	Şem'î	Hidāyet gün ⁹⁸ gibi toğdı yine bürc-i 'ināyetden Felek fülki hālāş itdi bizi girdāb-i miñnetden	Nitekim 'iyd ola diller ola biñ can ile mesrur Şeh-i 'ālem-penāhı şağlagıl yā Rab küdüretten	Kasīde/30 Beyit	Medhiye	---/---/---/---	Kaşīde-i Şem'î Der-Haqq-ı Sülymān Hān ⁹⁹
51a	Şem'î	Se'ādetle şalup sāye hümā-yi evc-i sulṭānī Günümüz toğdı gördük āfitāb-ı zıll-i Yezdānı	Gıce gündüz du'ā eyler dil ü cān ile mü'minler Cihān tırduqça ol şāhuñ tura devletü divānı	Kasīde/31 Beyit	Medhiye	---/---/---/---	Kaşīde-i Şem'î Der-Medh-i Sulṭān Süleymān Hān ¹⁰⁰
52a	Şem'î	Qudümünle eyā maṣsūd-ı 'ālem Göñüller güldi cānlar oldı ħurrem	Cihān tırduqça tursun devlet ile İki 'ālemde Haq itsün müselleme	Kasīde/28 Beyit	Kudumiyye	---/---/---/---	Kaşīde-i Şem'î Der-Haqq-ı İbrāhīm Paşa ¹⁰¹
52b	Şem'î	Yine bir şāhib-(kerem) gün ¹⁰² gibi buldı rif'atı Geydi devlet ħil'atın urındı tāt-ı 'izzeti	Nitekim zerrīn ¹⁰³ ola güllerle 'arūs-ı nev- bahār ¹⁰⁴ Görmesin hergiz kırān ¹⁰⁵ gülzār-ı 'ömrün zīneti	Kasīde/41 Beyit	Medhiye	---/---/---/---	Ve Lehu Eydan Der-Haqq-ı İbrāhīm Paşa ¹⁰⁶
54a	Şem'î	Yine āyīne-i eflāke düşüp 'aks-i bahar Oldı bu şırça sarāyın içi pür-naqş-ı nigār	Olasın devlet ile bāğ-ı sa'ādetde muḳīm Eylesün taze nihālünî Ĥudā ber-ħordār	Kasīde/54 Beyit	Medhiye	---/---/---/---	Ve Lehu Eydan Der-Haqq-ı Pirī Paşa ¹⁰⁷

⁹⁸ gün gibi: kevkebi ŞD. s. 85.

⁹⁹ Divānda bu kasīdenin başlığı yoktur. ŞD. s. 85.

¹⁰⁰ Divānda bu kasīdenin başlığı yoktur. ŞD. s. 87.

¹⁰¹ Divānda bu kasīdenin başlığı yoktur. ŞD. s. 89.

¹⁰² Divānda bu kelime "şāhib-kerem" şeklindedir. Kelime divāndan tamamlanmıştır. ŞD. s. 91.

¹⁰³ zerrīn: zeyn ŞD. s. 94.

¹⁰⁴ Bu mısra da bir hece fazladır.

¹⁰⁵ kırān: ħazān ŞD. s. 94.

¹⁰⁶ Divānda bu kasīdenin başlığı yoktur. ŞD. s. 91.

¹⁰⁷ Ve Lehu Eydan Der-Haqq-ı Pirī Paşa: Der-Haqq-ı Pirī Paşa ŞD. s. 94.

55b	Şem‘î	Şahid-i gül yine ‘arz eyledi gülşende cemâl Gülşenün güldi yüzi buldı le‘âfetde kemâl	Olasın devlet ile gülşen-i ‘izzetde mu‘kîm Zâtuñı tâze tuta lu‘tf ile Hâk celle celâl	Kasîde/47 Beyit	Medhiye	..--/..--/..--/..--	Ve Lehu Eydan Der-Hâk-ı Ca‘ fer Beg ¹⁰⁸
57a	Şem‘î	(Bir şubh-dem ki bād-ı şabā yaydı müşk-bār) Virmişdi rûzigāra şeref mevsim-i bahār ¹⁰⁹	Ser-sebz ü hurrem ola gülistān-ı devletün Sağa yavuz şananları qahr ide Kirdigār	Kasîde/30 Beyit	Medhiye	--./-./-./-./-.	Ve Lehu Eydan Der-Hâk-ı Aḥmed Beg ¹¹⁰
58a	Şem‘î	Yine ‘âlem behār ile bu gün Firdevs-i ekberdür Şanevber bāğda tûṭi zülâl-i Ḥizr Kevşerdür	Elūnden gül gibi cām-ı murāduñ olmasun ḥālî Behār ile nitekim bezm-i gülşen bir-gül-i ¹¹¹ terdür	Kasîde/30 Beyit	Medhiye	---/---/---/---	Ḳaşıde-i Der-Hâk-ı Muḥammed Beg Li-Şem‘î Efendi ¹¹²
59a	Şem‘î	Hoş devr idi zemāne eger olsa ber-karār Ammā qarārı yok nitekim eşk-i cüybār	İşbu du‘āya şıdḳ ile āmin diyenlere Şem‘î cemālî nūrını ‘arz ide Bîr ü Bār	Kasîde/23 Beyit	Mersiye	--./-./-./-./-.	Ve Lehu Mersîye Der- Hâk-ı Vefā Çelebi ‘Aleyhi’r-Raḥme ¹¹³
60b	‘Amrî	Yine ‘arūs-ı bahār oldı nāz ile peydā Gülāb u müşkle kıldı cihānı ‘anber-sā	Surūr-ı zevḳ ile ‘âlemde müstedām olasın İrilmaya özün den İlāhî zıll-ı Ḥudā	Kasîde/44 Beyit	Bahāriye	.-./...-./-./-.	Ve Lehu Eydan Der- Medḥ ¹¹⁴
61a	Necātî	Zi ‘âlem-i ḥuceste zihî mevsim-i bahar Kim bād hoş-nesim dūrür āb hoş-güvār	Ser-sebz-ü hurrem ola gülistān-ı devletün Devr itdügince bu yedi ṭolāb-ı ¹¹⁵ bî-qarār	Kasîde/41 Beyit	Medhiye	--./-./-./-./-.	Ḳaşıde-i Necātî Beg Der- Medḥ-i Bāyezîd Ḥān ¹¹⁶

¹⁰⁸ Divânda bu kasîdenin başlığı yoktur. ŞD. s. 98.

¹⁰⁹ Beyitin ilk mısrası mecmû‘ada yoktur. Mısra divândan tamamlanmıştır. ŞD. s. 102.

¹¹⁰ Ve Lehu Eydan Der-Hâk-ı Aḥmed Beg: Der-Hâk-ı Aḥmed Beg Raḥmetullâhi ‘Aleyhi Ve’l-Ğufrân ŞD. s. 102.

¹¹¹ bir-gül-i: pür-gül-i ŞD. s. 106.

¹¹² Ḳaşıde-i Der-Hâk-ı Muḥammed Beg Li-Şem‘î Efendi: Der Hâk-ı Muḥammed Beg ‘Aleyhi’r-Raḥmeti Ve’l-Ğufrân ŞD. s. 104.

¹¹³ Divânda bu kasîdenin başlığı yoktur. ŞD. s. 108.

¹¹⁴ Bu kasîde ‘Amrî’ye ait olup Şem‘î’nin kasîdelerinden sonra yazılmıştır. Mehmed Çavuşoğlu, Amri Divân, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul, 1979. Bu divânın kaynağı burada gösterildiği için bir daha gösterilmeyecektir.

¹¹⁵ ṭolāb-ı: dolabı NB. s. 66.

62b	Necâtî	Ey ceng-cüyü ‘arbede sâz ü yegâne tîğ Vey hışm ü kîn ü hiddet odına zebâne (tîğ) ¹¹⁷	Rüy-ı zemîn kılıcıñuñ efgendesı ola Şalduqça âfitâb zemîn ü zamâna tîğ	Kasîde/62 Beyit	Medhiye	--./-.-./-.-./-.-	Kaşîd-i Necâtî Der-Haqq-ı Bâyezîd ¹¹⁸
65a	Necâtî	Bir dün ki kılmış idi cemâline âfitâb Müşgin gülâlesin gicenüñ ‘anberîn niqâb	Gündüzi ‘ıyd ü gicesi qadr ola dem-be-dem Bârî katında her dilegi ola müstecâb	Kasîde/45 Beyit	Medhiye	--./-.-./-.-./-.-	Başlık yok. ¹¹⁹
65b	Necâtî	Bidâr oluñ ki derde irişür devâ şehër ‘ Âdetdür açılur der-i darü’ş-sifâ şehër	Tārîk ide şām-ı ecel rûz-i ‘ömrini ¹²⁰ Kıla ¹²¹ çerâğı devletini ¹²² intıfâ şehër ¹²³	Kasîde/52 Beyit	Seheriyye	--./-.-./-.-./-.-	Kaşîde-i Necâtî Beg Der- Medh-i Sultân Bâyezîd

¹¹⁶ Kaşîde-i Necâtî Beg Der-Medh-i Bâyezîd Hân: Kaşîde-i Der-Vasf-ı Sultân Bâyezîd Aleyhi’r-Rahme NB. S. 64. Ali Nihad Tarlan, Necâtî Beg Divânı, Akçağ Yayınları, Ankara, 1992. Bu divânın kaynağı burada gösterildiği için bir daha gösterilmeyecektir.

¹¹⁷ Mecmû‘ada ilk beyitin ikinci mısrasının redifî “tîğ” eksiktir. 62b.

¹¹⁸ Kaşîd-i Necâtî Der-Haqq-ı Bâyezîd: Kaşîde Der-Vasf-ı Tîğ Berâ-yı Sultân Bâyezîd NB. s. 71.

¹¹⁹ Divânda bu kasîdenin başlığı “Der-Medh-i Sultân-ı Berrin ü Hâkân-ı Bahreyn Sultân Bâyezîd” şeklindedir. NB. s. 52.

¹²⁰ ‘ömrini: haşmuñı NB. s. 69.

¹²¹ Kıla: Bula NB. s. 69

¹²² devletini: devletinin NB. s. 69.

¹²³ Divânda bu kasîdede mevcut olan;

- “27 Şād ol ki gird-i bâliş-i zer-beftin âfitâb
İtdi yesâr-ı devletüñe müttekâ şehër
- 28 Sañnı çemen ‘araqlarını jâle le sanma kim
Hulkuñ işidüb itdi çiçekler hayâ şehër
- 29 Arz ü semâ arasına düşürdü şeb keder
Adlünle virdi aralarına sefâ şehër
- 22 Dünyâyı tutsalar ne aceb ola ki oldılar
İskender âfitâb ü Aristo aña seher
- 36 Hürşidi titreten kılıcun korkusıdırür
Yâ yok yere mi âgarub oldı dü-tâ şehër

							Ḥān ¹²⁴
67a	Necātî	Gülşende re'is olmağa ezhâra benefşe ¹²⁵ Demdür ki qadem-rence kıla vara benefşe	Ḥağdan dilerem devlet ü 'ömrün ola cāvî Nitekim ola pîş-rev ezhâra benefşe	Kasîde/47 Beyit	Medhiye	--./--./--./--	Ḥaşıde-i Necâtî Beg Der-Medḥ-i Şehzâde Sulṭân Mahmûd ¹²⁶
68b	Necātî	Ḥamdüli'llâh kim irişdi yine devrân-ı kerem Baḥt ile çıkdı şeref taḥtına sulṭân-ı kerem	Gıceyi ¹²⁷ qadr ü günün 'id ide Sübhân-ı Qadîm Görelüm taḥt-ı şerefde seni Sulṭân-ı ¹²⁸ kerem	Kasîde/32 Beyit	Medhiye	.../.../.../...	Ḥaşıde-i Necâtî Beg Der-Medḥ-i Şehzâde Sulṭân Maḥmûd ¹²⁹
69b	Necātî	Yine gösterdi menâr-ı şâhdan dîdâr gül Şanasın kim oldu nûr-i Aḥmed-i Muhtâr gül ¹³⁰	Tâc-verler üzre şâhâ şehriyâr olsa şehriyâr Nitekim ¹³¹ her nev-bahâr olur şeh-i ezhâr gül ¹³²	Kasîde/40 Beyit	Verdiyye	-.--/-.--/-.--/-.--	Ḥaşıde-i Necâtî Beg Der-Medḥ-i Sulṭân Bâyezîd Ḥān ¹³³

49 'İd ola her günün nitekim rûz-i rûzede
Vaḫt-i mesâda cû' ola vü imtilâ şeh'r" numaralı beyitler mecmû'ada yoktur. 65b. 66a-b. 67a.

¹²⁴ Ḥaşıde-i Necâtî Beg Der-Medḥ-i Sulṭân Bâyezîd Ḥān: Ḥaşıde-i Der-Vasf-ı Sulṭân Bâyezîd Aleyhi'r-Raḥme NB. s. 55.

¹²⁵ Mecmû'ada bulunan kasîdenin beyit sıralaması divânla örtüşmemektedir.

¹²⁶ Ḥaşıde-i Necâtî Beg Der-Medḥ-i Şeh-zâde Sulṭân Mahmûd: Kasîde-i Benefşe NB. s. 105.

¹²⁷ Gıceyi: Gıcenî NB. s. 91.

¹²⁸ Sulṭân-ı: Hâkân-ı NB. s. 91.

¹²⁹ Ḥaşıde-i Necâtî Beg Der-Medḥ-i Şeh-zâde Sulṭân Mahmûd: Kasîde-i Kerem Der-Medḥ-i Sulṭân Maḥmûd NB. s. 89.

¹³⁰ Divânda bu beyit

"1 Yıldı bir kerre menâr ı şâhdan dîdâr gül
Gösterür nite ki nûr-i Aḥmed-i Muhtâr gül" şeklindedir. NB. s. 82.

¹³¹ Nite: Nice NB. s. 84.

¹³² Divânda mevcut olan;

"2 Oldı mânend-i Medîne hoş münevver gülsitân
Devḥa-i güldür menâre pertev-i envâr gül

9 Bâde-i ḥamrâ ile çeng ü neye virdi 'amel
Tevbe vü zühd ü şalâḥı eyledi bî-kâr gül

13 Sağlu sollu hârdan ḥançer taḫnımış güyyi
Zâhid-i yâbis-dimâğ ile ider peykâr gül

70b	Sâfi	Seher ki peyk-i beşâret nevîd-i çarh-ı berîn Urındı farkına bir âfitâbe-i zerrîn	Sipîhr-i evc-i sa‘ âdetde gün gibi dâ‘im Vücûd-ı zât-ı şerîfün metîn ide mu‘în	Kasîde/49 Beyit	Tiğiyye	.-./.-./.-./.-	Kaşîde-i Şâfi Der-Ĥaqqı ‘ Âli
72a	Hicrî	Pür-âteş olsa hışm ile çekse zebâna tiğ Beñzer nazarda ejder-i âteş-feşâna tiğ	Gelmez yola ‘adûlaruñı gönderüp felek Râh-ı fenâya ire revânın revâne tiğ	Kasîde/70 Beyit	Tiğiyye	--./.-./.-./.-	Kaşîde-i Hicrî Der-Medĥ- iSultân Süleymân
74a	Hicrî	Ey ser-efrâz u ser-âmed serv-şad u server-i ‘ilm Feth ü nuşret ĥayline serdâr u ser-‘ asker -i‘ ilm	Arz tûrdıķça felek döndükçe dâ‘im kâ‘im ol Aksün olmasın o gençce olmadan rehber-i ‘ilm	Kasîde/40 Beyit	Medhiye	.-./.-./.-./.-	Kaşîde-i Hicrî Der-Ĥaqqı-ı Süleymân Ĥân:
75b	Hicrî	Pertev-i mihr-i cemâlün vireli ‘ âleme nûr Gidüp zulmet-i ğam geldi şafâ ile sürür	Âsitânun oluban maķşud-ı erbâb-ı niyâz Çalına nevbet-i şâhî şevke dek çalına şûr	Kasîde/30 Beyit	Medhiye	.-./.-./.-./.-	Kaşîde-i Hicrî Efendi Der- Ĥaqqı-ı Süleymân Ĥân
76b	Hicrî	Naķşibendî ne ‘ aceb tâ‘îfedür ey dil-i zâr Tırma pergâr-şîfat kârdadur leyl ü nehâr	Şedef-âsâ yûrı var ser-be-ser ey dil gûş ol Tâ ki ol dürr-i yetime olasın cây-ı qarâr	Kasîde/38 Beyit	Medhiye	..--./.-./.-./.-	Başlık yok.
77b	-	Saņa kaşd-ı hezl edüp ey şâdıķ-encüm-i kühen ‘ Arz u iĥlâs itse de ol tıfl-ı şûh-ı meh-cebin	Dest-i hırşî kes anuñ vaşlında ey miskîn saņa Ol meh-i nâ-mihribândan gögdeki yılduz yakîn	Kıt‘ a/ 2 beyit	-	.-./.-./.-./.-	Yılduz Uğrısı Ĥaqqında Dinilmişdür

16 Bunca nâz ü bunca şîve ile bir aylık ‘ ömri var
Kendüyi zînet iderse tñan mı şehrîvâr gül” beyitleri mecmû‘ ada yoktur. NB. s. 71. 69b. 70a-b.

¹³³ Kaşîde-i Necâtî Beg Der-Medĥ-i Sultân Bâyezîd Ĥân: Gül Kasîdesi NB. s. 82.

3.5. TRANSKRİPSİYONLU METİN

[1b]

KAŞĀYİD-İ NEV'İ RAḤMETU'LLĀHİ 'ALEYHİ'R-RAḤMETİ VĀSİ'ATEN¹³⁴

1

Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ülün

- 1 Tā 'id-i ruḥuṇ Ka' be-i aşḥāb-ı şafādur
Āyine-i ḳalbüm aña hoş ḳible-nümādur
- 2 Halka işigün Ka' be vü bābuṇdaki halka
Ḳullāb-ı ḳulüb-ı 'ulemā vü fuḫalādur
- 3 Kūyuṇ 'Arafātındaki lebbeyk-i tavāyif
Taşra ḳalana ḳāfileden şavt-ı derādur
- 4 Hep Ka' be-i kūyuṇda olan nāle-i 'uşşāḳ
Āheng-i hicāz ile ser-āğāz-ı nevādur
- 5 Ğamdur yükümüz nāle ile āh-ı ceresdür
Türmaz çekilür ḳāfile-i derd ü belādur
- 6 Aldanma dilā sebz görüp cāme-i çarḫı
Biñ şah u gedā artuğı bir köhne ḳabādur
- 7 Gün gibi gerekse şoyunup terk-i ḳabā ḳıl
Rağbet aṇadur şimdi ki dülbendī ḳabādur
- 8 Hep bülbül ü tūḫī gibi maḥbūs-ı kafesdür
Anlar ki lisān ehli olup 'uḳde-güşādur
- 9 Esbāb-ı ğam oldı ḳaleme siḥr ü beyānı
Maḥbūs-ı devāt oldı yiri çāh-ı 'anādur
- 10 'Işk ehline dā'im elem-i şavm u riḫāzāt
Ağyāra hemişe ni'am-ı 'ide şalādur
- 11 Oldı ğam-ı 'ışk ile tenüm şüret-i dīvār
Mecnün gibi tasvīrüm alurlarsa revādur
- 12 Her naḳş-ı dil-ārāya göñül olma giriftār
Bu ḳayd-ı ta'alluḳ saña çün dād-ı Ḥudādur
- 13 Bağla kemer-i ḫidmeti **Sultān Murād'a**

¹³⁴ Kaşāyid-i Nev'î Raḥmetu'llāhî 'Aleyhi'r-Raḥmeti Vāsi'aten: 'İdiyye Berā-yı Sulṭān Murād ND. s. 47. Mertol Tulum, M. Ali Tanyeri, Nev'î Divân, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1977. **Bu eser çalışmamızda bundan sonra "ND" kısaltması ile gösterilecektir.**

- Kim tâbi^c -i fermânı anuñ hükm-i kazâdur
- 14 Bir şâh-ı felek-câh u melek-mertebedür kim
Cevlân-ı semendine semâ teng fezâdur
- 15 Bir şâh-ı cihândur ki anuñ hâk-i cenâbı
Tartılsa eger misk-i Hıtâ ile hañâdur¹³⁵
- 16 Bir şâh-ı cihândur ki ğubâr-ı süm-i esbi
Sultân-ı Şifâhân gözine kühl-i cilâdur
- 17 *Nisbet nice mümkün seni şâhân-ı cihâna¹³⁶*
Sen nûr-ı Hudâ anlar ise zıll-ı Hümâ^c dur
- 18 *Ne vech ile medh idecegüm zâtuñı bilmem*
Kim var ki cemâlûñ aña teşbihe sezâdur
- 19 *Yokdur haberûñ gerçi ki Kânûn-ı Şifâ'dan*
Nuṭkuñ dem-i 'İsâ gibi her derde devâdur
- 20 *Vaşfuñda seher câna şafâ virdi bu maṭla^c*
Güya eşer-i nağme-i nevrüz u şabâdur
- 21 *Cândur leb-i la^c lün suhanuñ câna şafâdur*
Nâz ile olan handelerün rûha ğidâdur¹³⁷
- 22 *'Uşşâka yine ol girih-i hañṭ-ı 'izârûñ*
Bağlandı ruhuñ vaşfına bir tâze nevâdur
- 23 *Her taş ki cefâ kaşdına 'uşşâka atarsın*
Hep meyve-i şâh-ı çemen-i mihr ü vefâdur
- 24 Evşâf-ı cebînünde sevâd-ı hat-ı şî^c rûm
Şubh üzre yatur ṭurra-i müşğîn-i mesâdur
- 25 Erbâb-ı hüner bende-i hüsn-i nazaruñdur
Anlara baқаtursa¹³⁸ gözûñ 'ayn-i 'aṭâdur
- 26 Bir küşe-i râhat bulımaz Nev^c i'yi ğam-h'âr
Küyuñde döner güy-şıfat bî-ser ü pâdur
- 27 Her küşede çevgân-ı belâ-yı yed-i düşmen
Her cânibe ṭop atsa nişâñgâhı kañâdur

¹³⁵ Bu beyit der-kenara yazılmıştır. 1b.

¹³⁶ Kasîdenin 17-23. beyitleri Mecmû'anın 2a. varağının baş tarafı kopuk olduğu için eksiktir. Divânda bu beyitler bu şekildedir. ND. s. 48.

¹³⁷ Bu beyit der-kenarda olup 2a. varağı kopuk olduğundan beyitte sadece“ rûha ğidâdur” okunabilmektedir.

¹³⁸ baқаtursa: baқаtur ki. ND. s. 49.

- 28 Top eyleyeyin başumı çevgān-ı kazāya
Bî-çārelerüñ çāresi teslīm ü rızādur
- 29 Gūya şıfat-ı serv-i revāndur bu kaşidem
Her mısra' ınun şāhı birer dest-i du' ādur
- 30 Hāk bāğ-ı tenün āb-ı hayāt ile şuvarsun
Kim hālka vücūduñ sebeb-i nazm-ı bakādur
- 31 Her-bār ola maḳrūn-ı dem-i Hızr u Mesihā
Ol zāt ki 'İsā-nefes ü Hızr-likādur

[2a]

2

BERĀ-YI SİYĀVÜŞ PAŞA¹³⁹

Meḫ'ülü Fā' ilātü Meḫ' ilü Fā' ilün

- 1 Her yılbaşında māh görüp 'īd ider 'avām¹⁴⁰
Göster kaşun ki 'īd ide erbāb-ı dil müdām
- 2 Ebrūlarun kemanına nisbet hilāl-i 'īd
Gūya ki bir yabana atılmış şikeste cām
- 3 Vaḳt-i şikest-i rüzeye eyler işāreti
Çeng-i ḫamīde-şekl ile gūyā meh-i şiyām
- 4 Çıkdı kenāra māhī-i sīmīn degül hilāl
Beñzer temevvüc itdi bu deryā-yı nılām
- 5 Şest-i hilālī sāhil-i deryāya şaldılar
Çün yutdı mihr yūnusını māhī-i zālām
- 6 Yā pīr-i çarḫ zāhir idüp ḫācib-i seḫid
Tağıtdı sūnbül ü semenin nev-'arūs-ı şām
- 7 Re'y-i münīri pertevini 'arz ider yaḫūd
Bildürmege meh-i neve eksükligin tamam
- 8 Burc-i vezāretün şerefi rükn-i salṭanat
Paşa-yı māh-menḫabet ü müşteri-maḫām

¹³⁹ Berā-yı Siyāvüş Paşa: 'İdiyye Berā-yı Siyāvüş Paşa ND. s. 103.

¹⁴⁰ Kasîdenin 1-7.beyitleri mecmû'anın 2b. varâğının baş tarafı kopuk olduğı için eksiktir. ND. s. 103.

- 9 Lām itdi kām̄eti feleginde hilāl-i ‘īd
Ya‘nī virür cenābuña ta‘zim ile selām
- 10 Tab‘-ı kerimūñ olmasa perverde-i selīm
Olmazdı hūsn-i hūlk ile zātuñ¹⁴¹ huceste-nām
- 11 Beñzer ki çār ‘unşur-ı terkībūñ oldılar
Hilm ü vaķār u heybet ü temkīn ü ihtīşām
- 12 Hāyli dem oldı şā‘im-i hicrān-ı manşıbuñ
Gitdi zamān-ı rüze irişdi namāz-ı şām
- 13 Bayramı göster irmedin encāma ‘ömrümüz
Eyyām-ı devletūñde bizi kılma bī-merām
- 14 Dā‘i-i devletüz nefes-i hayra mā‘il ol
Uyma hevā-yı ğayra eyā serv-i hoş-ħırām
- 15 Gūş-ı zamānı gevher-i medħūñle pür kılam
Lāyık mıdur ki olmaya hālümde intizām
- 16 Meddāh-ı devlet olana kaçır¹⁴² it ‘ināyetūñ
Nefsinde lāzım olmayanı itme iltizām
- 17 Āb-ı hayāt-ı nazmiledür zinde-nāmlık
Zinde degül mi Hüsrev ü Efrāsiyāb u Sām
- 18 Dīvān-ı şī‘r içinde henüz nāmı söylenür
Kāvūs u Key kanı kanı Cemşīd u kanı cām
- 19 Hep idegeldi şimdiye dek şehriyārlar
Erbāb-ı tab‘ olanlara ikrām u ihtirām
- 20 İtmezse ger halāvet-i nazmum saña eşer
Nefsüme ben de loķma-i şī‘ri idem ħarām
- 21 Tā kim mişāl-i ‘āşık u ma‘şūk mäh-ı çarħ
Gāhī hilāl-i naķış ola gāh bedr-i tām
- 22 Tenvīr-i tal‘atūñle zamān ola müstenīr¹⁴³
Temkīn-i kudretūñle zemīn ola müstedām

¹⁴¹ zātuñ: nāmūñ ND. S.104.

¹⁴² kaçır: haşr ND. s. 104.

¹⁴³ ola müstenīr: müstenīr olup ND. s103.

RE'İS-İ KÜTTÂB HAMZÂ BEG'E DİNEN KAŞİDEDÜR¹⁴⁴

Meṣ'ulü Fā' ilātü Meṣā'ilü Fā'ilün

- 1 Naṭ'-ı murādum üstine sürüp hemîşe at
Bir lu' b ile ider beni devr-i zamâne mât
- 2 Leng itdi pây-i esbümi seng-i cefâ-yı çarḥ
Şābit-kaḍem ḳodı beni bu dehr-i bî-şebât
- 3 Bir āt idi ki olmış-idi 'izz ü ḳadr ile
Na' lî hilāl-i 'id ü şaḥı Leyle-i Berāt
- 4 Şüretde at u ma' nide āb-ı ḥayāt idi
Zulmetde Hızr olur-idi rehber-i necāt
- 5 Tab'-ı latîf ü vaż'-ı zārîfinde¹⁴⁵ var idi
Seyr-i şabâ ile revîş-i Dicle vü Furat
- 6 Tab' ı semend-i tab'uma beñzerdi fi'l-meşel
Bir laḫzalıḳ mesiresidi bûşiş-i cihāt
- 7 Bilmem ne bed naẓar yitişüp eyledi helāk
Reftārına irişmez iken çeşm-i kâ'ināt
- 8 Maḳbûle geçse bārî aña bir de' özr-i leng
'Aybına anuñ itmezidüm hergiz iltifāt
- 9 Tebdîle ḳābil olmadı ıslāha çāre yok
“Yā muḫyiye'l-‘izāme ve yā münşiye'r-rüfāt”¹⁴⁶
- 10 Ḳarż alunan bahā-yı feres oldı hep hebā
Ol bir bahāne idi kim iḥsān oluna āt
- 11 Luṭf u 'aṭāyı bendeye çün 'ādet eyledi
Ḳānūnı terk ider mi re'is-i kerīm-zāt
- 12 Nev'î du' ā-yı devletün eyler şabāḥ u şām
“Bî'l-vāhibi'llezî ḫaleḳa'l-mevte ve'l-ḥayāt”¹⁴⁷

¹⁴⁴ Re'is-i Küttâb Hamzâ Bege Dinen Kaşidedür: Berâ-yı Re'isü'l-Küttâb Hamza Beg Der-Recâ'-ı Feres ND. s. 24.

¹⁴⁵ zārîfinde: şerîfinde ND. s24.

¹⁴⁶ “Ey büyük hayat veren (yaratıcı) ve ey yüce inşa edici”

¹⁴⁷ “O ki ölümü ve hayâtı yarattı” Mülk: 67/2

SİNÂN PAŞA SERDÂR OLDUĞUNA DİDÜKLERİDÜR¹⁴⁸

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 'Ale's-sabâh ki serdâr-ı leşker-i hâver
Sipâh-ı Rûm ile kıldı diyâr-ı şark'a sefer
- 2 Şikâr kaçdına bal açdı şâhbâz-ı sefid
Gurâb-ı zengî-i şeb dökdi heybetinden per
- 3 Mişâl-i mihr-i şafağ hûn-ı sürh-serdür kim
'Acem'den anı revân itdi Rûm'a serverler
- 4 Meger ki şark ilinüñ peyki mihr-i zerrîn-tâc
Getürdi nâme-i nuşret esüp nesim-i zafer
- 5 Çalındı bürc-i sipihr üzre nevbet-i şadî
Güneş nakâre-i zer Zühre-i felek mehter
- 6 Şitâ gidüp yirine hâkim oldı şâh-ı bahâr
Nişân-ı hükmi-hümâyûnı şekl-i sünbül-i ter
- 7 Hurûşa geldi cüyüş-ı şükûfe şahrâda
Benefşe kâfile-sâlâr u lüle ser-asker¹⁴⁹
- 8 Şadâ-yı şâ'ika vü bîm-i berğ ile nergis
Fırâş-ı sebze de bî-h'âb u mübtelâ-yı seher
- 9 Sefer yarağını ihzâr ider meger sünbül
Elinde nîze vü başında âhenin miğfer
- 10 Mübârizân-ı çemen ya'nî nergis ü süsen
Birisî tîğ kuşanmış biri tutar şeş-per
- 11 Vilâyet açdı yeñiden meger ki şâh-ı bahâr
Ki bağlanup şatılur sünbül ü gül ü 'abher
- 12 Kenâr-ı sebze de pervâzî lâledür güya
Sipihr-i âhzar u sürh-i şafağ sefid-i seher
- 13 Beyâz-ı şubh ile hurşid ufukdan itdi tulû

¹⁴⁸ Sinân Paşa Serdâr Olduğuna Didükleridür: Medh-i Serdâr-ı Zafer-Kirdâr Vezîr Sinân Paşa ND. s. 54.

¹⁴⁹ Kasîdenin divânda bulunan 8. beyiti

“8 Müsevvîdât-ı çemen geldi hep beyâz oldu
Yeñicerilerin ezharuñ ildiler defter” mecmû'ada yoktur. ND. s. 54. 4a-b. 5a.

- Kenār-ı cūda zuhūr itdi şanki nîlûfer
- 14 Diyār-ı şarkā gider yā meger **Sinān Paşa**
Virildi şāh-ı cihāndan livā vü tîğ u kemer
- 15 Dilîr-i ‘arşa-i şevket emîr-i kişver-i cūd
Zahîr-i ehl-i şecā‘ at mübārîz-i şaf-der
- 16 Güzîn-i ehl-i zemîn āb-ı rûy-i ‘Osmānî
Yegāne-i vüzerā ihtiyār-ı nev‘ -i beşer
- 17 Müşîr-i feth-i Yemen kâhîr-i cezîre-i ğarb
Vezîr-i zâir-i Ka‘ be mücâhid-i ekber
- 18 ‘Alem-mişāl ser-efrâz u müstakîmü’ l-hāl
Sinān-ı nîze gibi yek-zebân ü şâf-güher
- 19 O bir dilâver-i devr-i zamānedür ki kılur
Felekde gün gibi tîr ü kemana sîne sîper
- 20 Yakup yıkar ne Revân’ı kôr ol ne Şirvan’ı
Halâş iderse ‘Acem begleri revânı yiter
- 21 Okur lisân-ı sinānı ‘adûya karşı tûrup
Sevād-ı âyet-i “naşrun min’ allâh”ı ezber¹⁵⁰
- 22 Du’â-yı seyf ile ol düşmeni ider teşhîr
Meger hamâ’il olup ham-ı tîğî kurtara ser
- 23 Ser-i ‘adûyı dîker nîzeye kerameti gör
Elinde haşıl ider çûp-ı huşg meyve-i ter
- 24 Başıldı heybet-i şemsîr-i âhenînünden
Şadâ-yı fitne-i Ye’cûc u sedd-i İskender
- 25 Sipâh-ı şark ideler kaşd-ı Mâverā‘ ü’n-nehr
Senûñ revân ola serhadde āb-ı tîğûn eger
- 26 Diyār-ı Mışır’a eser kılmasaydı inşâfuñ
Şafâ-yı Nîl ile kesb itmez idi dad-ı şeker
- 27 Senûñ ‘adîlûñ olur bir vezîre gelmedi râst
Kubād u Husrev ü Dārâ vü Tugrul u Sencer
- 28 Hikâyet-i şîfat-ı Âşaf ü Nizāmü’ l-mülk
Hadîs-i menkâbetünden fesâne-i kemter

¹⁵⁰ “Bir zafer(yardım) Allâh’tan” Saff: 61/13

- 29 Sipāh-ı leşker-i a‘ dāyı maḥv ider kılıcuḡ
Mişāl-i ṭal‘ at-i ḥurşīd ü ḡaybet-i aḡter
- 30 Hevā-yı tāc ü kemer terkin eyleyüp düşmen
Zen-i felek gibi devründe bağlanur çenber
- 31 Eger muḡābil olup leşkerünle cünd-i ‘ adū
Dil almaḡ ister-ise tiḡ u ḡançerün göster¹⁵¹
- 32 Yanuḡda buldı senün ḡadr ü i‘ tibār kılıç
Elünden aldı senün feyz-i terbiyet ḡançer
- 33 Revā degül ki niyām-ı dehende jeng ṭuta
Cefā-yı dehr ile tiḡ-ı lisān-ı ehl-i hüner
- 34 İletdi başa işin tiḡ gibi her nā-kes
Reva mıdur ḡala Nev‘ ī ḡalem gibi ebter
- 35 Benem zamānede ser-leşker-i sipāh-ı suḡān
Benem zamānede erbāb-ı naḡma ser-defter
- 36 Egerçi şems-i kemālüm irişdi eflāke
Murādum üzre degül muḡteżā-yı devr-i ḡamer
- 37 Dilümde nehr-i hüner gerçi ‘ ayn-ı āb-ı ḡayāt
Virür velik ḡubār-ı ḡam-ı zamāne keder
- 38 Ümīd beste vü tāli‘ zebūn felek ḡaddār
Zemīn mehīn-i ahālī zamāne dūn-perver
- 39 Ne kevkebümde sa‘ ādet ne tende şıḡḡat var
Bitürdi ḡahr zemīn cevır āsümān ser-ber
- 40 Kemāl ü ma‘ rifet ehline ey felek besdür
Cefā-yı sille-i üstād ü ḡuş-māl-i peder
- 41 Belā yolında eger ölseler şorulmazlar
Zamāne ḡanını erbāb-ı faḡluḡ itdi heder
- 42 Anuḡ haḡı ki seni kıldı Yūsuf-ı Mışrī
Elüm alup beni zindān-ı ḡuşşadan ḡurtar
- 43 Anuḡ haḡı ki seni kıldı mazḡar-ı kudret
‘ İnāyet eyle virüp ben za‘ ife ḡuvvet ü fer

¹⁵¹ Mecmu‘ada bu mısranın altına divānda olduḡu gibi “gönder” yazılmıştır. 4b.

- 44 Nite ki bayrak-ı berrāk-ı şubḥ ile ḥurşid
Diyār-ı şarkā çeke rāyet-i zāfer-peyker
- 45 Sipāh-ı düşmenünün tīg olup kafādārı
Zahīri gürz-i girān ola hem-seri şeş-per
- 46 Bi-ḥaḳḳ-ı fazl-ı Ebūbekr ü heybet-i Fārūḳ
Bi-ḥaḳḳ-ı ḥürmet-i ‘Oşmān u ‘İşmet-i Ḥayder

[4b]

5

VEZİR-İ A‘ZAM ‘OŞMÂN PAŞAYADUR¹⁵²

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Şeḥerden dāver-i evreng-i dīvān-ı Süleymānī
Vezāret şadrına bir rūḥ-ı şānī kıldı erzānī
- 2 Cenāb-ı devlete düşdi münāsib ṭab‘-ı mevzūnı
Cemāli maṭla‘ ı gün gibi pür-nūr itdi dīvānı
- 3 Sa‘ādet gülbüninden bāḡbān-ı gülşen-i devlet
Eline şundı teşrif eyleyüp bir verd-i ḥandānı
- 4 Kabul itse vezāret mührini lāyıḳdur ol server
Riyāzat āteşi mum eylemişdür ḳahr ile anı
- 5 Cenāb-ı şadr-ı a‘zam **Ḥazreti ‘Oşmān Paşa** kim
Uyandı şem‘-i tīgından çerāḡ-ı bezm-i ‘Oşmānī
- 6 Yıkup bāb-ı ḥadīdi ḥiddet-i bāzū-yı bā-zūrı
Yeñiden yaptı sed Ye‘cüc-i ḥaşma tīg-ı bürrānı
- 7 Sezāvār-ı sadāret rükn-i dīn sermāye-i devlet
Niḡām-ı ehl-i sünnet ‘avn-i millet Āşaf-ı şānī
- 8 Şeref gelse revādur sānına mühr-i vezāretten
Revacı sikkeden taḥşil ider hep naḳd-i ‘Oşmānī
- 9 Açarsa mührini devlet ‘arūsınun yaraşur kim
Fidā-yı cān u serdür çün anuñ mihr-i firāvānı
- 10 Meger şandūk-ı şadrı maḡzen-i esrār-ı devletdür
Anı ḥıfz itmek-içün vaż‘ olundı mühr-i sulṭānī

¹⁵² Vezir-i Ā‘zam ‘Oşmān Paşayadur: Berā-yı Tehniyet-i Vezāret-i ‘Oşman Paşa ND. s. 142.

- 11 ‘ Aceb hercāyī dilberdür gelür her sīneye ammā
Kiminün verd-i ḥandanı kiminün dāğ-ı hicrānı
- 12 Yirin buldı vezāret diyü bin şükr eyleyüp Ḥaḳḳ’a
Cihān ḥalkının oturdı yirine cümleten cānı
- 13 Bi-ḥamdi’llāh ki bulduḡ kadr-i ‘ālī luṭf-ı ṭab‘ uḡla
Ḳudüm-i ‘unşur-ı pākün müşerref itdi erkānı
- 14 Şafā geldün eyā devr-i sipihrün mihr-i raḥşānı
Ġubār-ı maḳdemünle rüşen itdün çeşm-i a‘ yānı
- 15 Ayaḡuḡ topraḡından kesb-i nur itse n’ola a‘ yān
Haḳīkatde getürdün anlara kühl-i Şıfāhānı
- 16 Revānı cān gibi ḥıfz itmege bürc-i beden yapduḡ
‘İmāret eyleyüp Şirvān’ı vīrān itdün İrān’ı
- 17 Şecā‘ atde seni bu deḡlū vaşf itmek hemān besdür
Ki evşāfuḡ tecāvüz eylemişdür ḥadd-i imkānı
- 18 Elinden Rüstem-i Efrāsiyāb‘ un milkini aldun
Seni medḡ itmiş olmazlar diyenler Rüstem-i şānı
- 19 Cihānda adumuz kalsun diyen nām ehli serverler
Du‘ ālar idüp isterler benüm gibi şenā-ḡānı
- 20 Degül mi naẓm u neşr-i kışşa-i Vaşşāf u Firdevsī
Ḳoyan dünyāda resm-i Rüstem ü nām-ı Nerīmānı
- 21 Bilürler cevherinden ḡaṇçeri ābından elmāsı
Sözinden sen de fehm it kadr-i Nev‘ī-i suḡan-dānı¹⁵³
- 22 Nitekim devr ide sultān-ı encüm burc-i eflāki
‘Uṭārid ola anuḡ kātib-i erkān-ı divānı
- 23 Hemīşe ḡuṭb-ı ‘ālem gibi ol şabit vezāretde
Getürme ‘aynūne hergiz ḡilāf-ı vaz‘ -ı devrānı

¹⁵³ Divānda bu beyit “Berā-yı Tehniyet-i Cülüs-ı Sultān Meḡmed Ḥān” başlıklı kasīdede bulunmaktadır. s. 137.
Divānda 21. beyit;

“Esās-ı devletisin tā-ezelden Nev‘ī-i zāruḡ
Yine luṭfuḡdur ābād idecek bu kalb-i vīrānı” şeklindedir. s. 143.

KAŞİDE-İ DER-MEDH-İ KAŞR-I Bİ-ĞUŞÛR¹⁵⁴

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Kaşr-ı cennet mi bu yā bağ-ı İrem yā gülsitān
Yā ḥarīmü'l-kuds ü yā beytü'l-ḥarem yā āsumān
- 2 Āsmāndur gerçi ammā āsmān-ı bā-şebāt
Gülsitāndur gerçi ammā gülsitān-ı bī-ḥazān
- 3 Sāye-i sakf-ı hümayūnı hümayā cilvegāh
Ṭurra-i ṭāq-ı ser-efrāzı sipihre sāyebān
- 4 Rif'at-i eyvānının bu' dı verā-yı şeş ciḥāt
Füşat-i meydānının ser-ḥaddi ḥadd-i lā-mekān¹⁵⁵
- 5 Her sūtūnı cā-be-cā erkān-ı devletdür meger
Bir ayağ üzre turur hizmetde dāmen der-meyān
- 6 San'at-i ebyāt-ı mevzūnın gören vaşşāflar
Her biri ebkar-ı efkarın getürmiş armağān
- 7 Pertev-i mişkātı beyt-i Enveriden muḳtebes
Cāminuḡ mışra' ları Dīvān-ı Cāmī'den nişān
- 8 Ṭāq-ı mīnā-yı sarāyı ṭāq-ı gerdūn ile cüft
Küngür-i eyvānının farkına tev' em farkadān
- 9 İrtifā'-ı evc-i kaşruḡ şöyledir kim serverā
Nagme-i bezmüḡ ider Nāhīd-i çarḡı ser-girān
- 10 Micmerüḡde muttaşıl 'ūd-ı mülebbes yanmada
Cem' olur bezmüḡde ervāḡ-ı mücerred her zamān
- 11 Şemse-i kaşruḡla şems-i çarḡı naḳḳāş-ı ezel
Birisin resm-i zemīn itmiş birin resmi-i zamān
- 12 Yaptılar bir ṭāq-ı 'ālī kurdılar bir bezm-i ḡāş
Kim revāḡ-ı çārumīn ol bezme olmaz şem' dān

¹⁵⁴ Kaşide-i Der-Medhi Kaşr-ı Bî-Ğuşûr: Kaşriyye Berā-yı Siyāvûş Paşa ND. s. 112.

¹⁵⁵ Divānda bulunan 5. beyit

“Sahnının her çeşme-i dil-cüyü reşk-i selsebil

Kaşrının her beyt-i ma' mūrı bihişt-i cāvidān” mecmû'ada yoktur. ND. s. 112.

- 13 Āfitāb ol bezm-i hāşa girmege yol bulmayup
Revzenüñden düşmege eyler şu‘ā‘ ın rismān
- 14 Kaşruña yol bulmağa şeb-revlik eyler gerçi māh
Küngür-i eyvānuña irmez kemend-i kehkeşān
- 15 Tāc-ı devlet idine başına hindū-yı Zuhal
Atsa kaşruñdan yire köhne külāhın pāsubān
- 16 Mihr ü māh-āsā kıbābuñda görünen cāmlar
‘Arz ider āfāka envār-ı zamīrūñden nişān
- 17 Ey Nizāmü’l-mülk ü Āşaf-menkabet Yūsuf-liķā
Zübde-i ehl-i zemīn çeşm-i çerāğ-ı āsmān
- 18 Hāzreti paşa-yı rūşen-re‘y ü gerdün-ihtişām
Şāhib-i tedbīr-i pīr ü mālīk-i baht-ı nev-cüvān¹⁵⁶
- 19 Nūr-ı re‘yünle fūrūzāndur çerāğ-ı saltanat
Nī‘met-i cūduñla memlūdur simāt-ı ins ü cān
- 20 Bağlamışdur rişte-i re‘yün nice Dārāları
Lāle gibi dāğdaruñdur **Siyāvūş-ı Keyān**
- 21 Gülşen-i devlet tarāvet mi bulurdı gül gibi
Olmasa nergislerūñ bāğ-ı cihāna dīdebān
- 22 İhtiyarım yok şenā-hān olmada sulţānuma
Eyledi tab‘uñ şarāb-ı iltifatuñ nev-cüvān
- 23 Gülşen-i medhuñde āfāķı tarabnāk itmege
‘Andelīb-i dil ser-āğāz itdi bu şi‘ri revān
- 24 Sineden cānum revān oldıķda iy kaşı keman
Okларуñdan eylesün cism-i za‘ifüm merdübān
- 25 Canı yokdan var iden Pervendigārun haķķı-çün
Can viren baña kelām-ı rūḥ-baḥşuñdur hemān
- 26 Lebleruñ şehd-i mükerrerdür velīkin bī-mekes
Ruḥlaruñ şem‘-i münevverdür velīkin bī-duḥān
- 27 Āsitānuñdur hümā-yı devletūñ menzil-gehi
Gerçi kim meşhūrdur olmaz hümāya āşiyān
- 28 Hey ne zībā maṭla‘ olmışdur kapuñ mışra‘ları

¹⁵⁶ baht-ı nev-cüvān: baht-ı cüvān, bu mısradā bir hece fazladır. ND. s113.

- Kim olur andan senün ħurşid-i ruĥsāruñ ‘ıyān
- 29 Çāre yok dilleşmege deryā-yı medħūñle senün
Kaṭra veş ħāmūş olup olsam ‘aceb mi bī-zebān
- 30 Jeng idi ‘uzlet niyāmında nice eyyām idi
Kāğad ile eyledüm tīt-ı lisānum imtiḥān
- 31 Yūsuf-ı naẓmam n’ola sevmezse iḥvān-ı ħusūd
Ĥüsn-i ta‘ bīrüm beni eyler ‘Azīz-i kāmrān
- 32 Sen Nīzamü’l-mülk ü ben Firdevsī-i naẓmam bugün
İşte bak gūy-ı feşahat işte çevgān-ı lisān
- 33 Fāris-i miẓmār-ı faẓlam ben diyen gelsün beri
Esb-i ṭab‘ umla benüm olsun ‘inān-ender-‘inān
- 34 Luṭf-ı ṭab‘ umdur şeref viren baṇa ‘İsā gibi
Ādeme lāzım degül olmak fülān ibni fülān
- 35 **Nev’ī**’ye luṭf it mu‘in ol kim Zahīr-i vaḳt ola
Bāķī’yi luṭf-ı Süleymān itdi Selmān-ı zamān
- 36 Nitekim ola mücedded işbu kaşr-ı lāciverd
Her seḫer anı zer-endūd eyleye mihr-i cihān
- 37 Hāk Ta‘ālā kaşr-ı ma‘mūruñ mübarek eylesün
Üstüvār olsun sarāyuñ raḥt u baḥtuñ cāvidān
- 38 Maḥremün olsun neşāt u ḥānde vü ‘ayş u ṭarab
Ḥādimün ferḥunde vü ḥandān u ḥurrem şādmān

[6b]

7

KAŞİDE-İ DÜRER-BÂR DER-EVSÂF-I SÛR-I ŞEHİRİYÂR-I CEM-VAḲÂR¹⁵⁷

Mef’ülü Fā’ilātü Mefā’ilü Fā’ilün

- 1 Bir şubḫ-dem ki sūr-ı güle ebr-i nev-bahār
Gönderdi jāleden saçılık dürr-i bī-şümār
- 2 Reftāra geldi serv eline şem‘-i sebz alup
Ezhārı sū-be-sū oķıdı gülşene hezār

¹⁵⁷ Kaşide-i Dürer-Bâr Der-Evsâf-ı Sûr-ı Şehriyâr-ı Cem-Vakâr: Kaşide-i Dürer-Bâr Der-Evsâf-ı Sûr-ı Şehriyâr Sultân Murâd Berâ-yı Şehzade Sultân Meḫemmed ND. s. 42.

- 3 Demlendi bād-ı şubḥ ile eşcār-ı ergāvān
Uydı uşul-i devr-i güle şavt-ı cūybār
- 4 Yazıldı şun^ç ile yeñiden nüşha-i çemen
Şebnem düşüp zemīne bozuldı ḥaṭ-ı ğubār
- 5 Erbāb-ı ^ç ayşā ya^ç nī ṭarab ḥāşıl itmege
Bir tāze naḳş baġladı üstād-ı sāzkār
- 6 Hep muṭribün terāne vü āġāzı¹⁵⁸ sünbüle
Hep çalınan ḳulaġına ^ç üdun benefşeẓār
- 7 Cāmın şarāb-ı jāle pür itmişdi lālenün
Bezm içre kāsels idi ḥurşid-i tābdār
- 8 Ḳaldurmadı simāṭın o gün āfitāb-ı çarḥ
Aḥşām olunca cāmını döndürdi lālevār
- 9 Āḥir hicāb-ı şāma girüp lu^ç betān-ı Rūm
Dutdı ciḥānı ma^ç reke-i cünd-i Zengibār
- 10 Ol gice mühre-bāz-ı telek ḳıldı nāgehān
Bir peyker-i ġurāb ile biḡ beyẓa āşikār
- 11 Evrāḳını tokuz felegün kat kat eyleyüp
Āfāḳa āteş işleri gösterdi rūzgār
- 12 Encüm degüldi zāhir olan gökde ol gice
Yakdı sürūr-ı sūr ile gerdün tokuz ḥişār
- 13 Meclisde Zühre-i felege yir bulunmadı
Bām-ı sipihre çıkşa temaşaya vechi var
- 14 Etḫāl-i encüm encümen-i çarḥa sıġmayup
Yıldızlar aldılar yire ol gice bī-şümār
- 15 Hep gökde istedüklerini yirde buldı ḥalk
Hic itmez oldılar reviş-i çarḥa i^ç tibār
- 16 Bir şem^ç idi ki gün gibi gündüz ziyā vire
Güyā o çüp-ı sürḥ ile ol top-ı zer-nigār
- 17 Gülgün-ı çarḥa Ḥusrev-i gerdün¹⁵⁹ olup suvār
Gün gibi altun üsküf ile şehriyārlar

¹⁵⁸ āġāzı: āvāzı ND. s. 42.

¹⁵⁹ gerdün: hurşid ND. s43.

- 18 Ol gün ki sūr-ı sünnet-i sulṭān için seher
Şaf bağlamışdı āşaf-ı sulṭāna şad hezār¹⁶⁰
- 19 Ol rüz-ı haşrı seyr iden ölmez cihānda kim
Dīdār-ı hūra çekmezidi kimse intizār
- 20 Zeyn oldı naḥl-i şem^ʿ ile meydān-ı kaşr-ı şāh
Yapıldı şanki cāmi^ʿ -i çarḥa niçe menār
- 21 Gūyā içinde ḥazreti şeh-zāde bunların
Bir naḥl idi ki yapmış anı sun^ʿ -ı Kirdigar
- 22 Ol esb-i bād-pāy ile ol kadd-i ser-firāz
Bir cūybār idi kim ide servi der-kenār
- 23 Bu tāḳ-ı bī-sūtūna sūtūn oldı yā meger
Re'y-i münir ü rāyet-i manşūr-ı şehriyār
- 24 Sulṭān-ı dīn ü devlet ü izzet **Murād Hān**
Dānā-yı re'y-i ḥikmet ü Dārā-yı dād-gār
- 25 Bir pādīşāhdur ki karar eylemez felek
Kuṭb-ı murādın eylemese bir nefes medār
- 26 Bir şāhdur ki eyledi ṭab^ʿ ında imtizāc
Ḥilm ü şecā^ʿ at ü vera^ʿ u heybet ü vaḳār
- 27 Tāc ile faḥr iderdi ezel pādīşāhlar
Tāc ile taḥt anuḥla ider şimdi iftiḥār
- 28 Seyyāreden heyākil-i nūr aşdı boynına
Kıldı sipihri dehşet-i şemşīri bī-karār
- 29 Şehbāz ile ḥuşūmete kādir midür ḥoroz
Terk eylesün^ʿ inādı kızılbaş-ı nā-bekār
- 30 Sūr-ı^ʿ aẓīm-i sünnetine ḥizmet itmege
Cem^ʿ oldı serverān-ı selāṭīn-i rūzgār¹⁶¹
- 31 Hāḳān-ı Türk ü Hān-ı Huten hākim-i Yemen
Rāyān-ı Hind ü dāver-i Keşmir ü Kāndehār

¹⁶⁰ Divānda 17. ve 18. Beyitler;

“17 Ol gün ki sūr-ı sünnet-i sulṭān için seher
Gūlgūn-ı çarḥa Husrev-i ḥurşīd olup suvār

18 Gün gibi altun üskūf ile şehriyārlar
Şaf bağlamışdı āşaf-ı sulṭāna şad hezār” şeklindedir. ND. s. 43.

¹⁶¹ rūzgār: her diyār ND.s44.

- 32 Bilmez düğün evin ki gele kâse-lis ola
Fağfūr-ı mülk-i ÇİN ile Kısra-yı tãcdâr
- 33 Hep sünnet-i Muhammed'e cem' oldu ümmeti
Â'dâ-yı ehl-i sünnete la' net hezâr bâr
- 34 Bir kaçra gelmeye kef-i kadrine¹⁶² fî'l-meşel
Sûrı güninde saçılık olsa idi bihâr
- 35 Şol deñlü pişdi matbağ-ı sūrında at' ime
Kûr eyledi tãma' gözini keşret-i buğâr
- 36 Sîr oldu aç olan eli yufka gülâçdan
Geldi mizâca kelle-i sükkerden inkisâr
- 37 Tutdı cihânı gün gibi kurş-ı ziyâfeti
Olsam ' aceb mi ben dahi bir zerre behredâr
- 38 Kadrüm egerçi zerreden eksik zamânede
Fazlum velik gün gibi bulmuşdur iştihâr
- 39 Şi' rüm ne deñlü fazla ise i' tibârdan
Lâyık mıdur olunmaya hiç fazla i' tibar
- 40 Ağır bahâludur kim alur dürr ü gevheri
Geldüm ki ' arz idem saña iy şâh-i kâmgâr
- 41 Medhûñ güherlerin delüp elmâs-ı tab' ile
Dizdüm zamâne silkine bir nazm-ı yâdigâr
- 42 Hüsn-i edâ cevâhiri medhûñde yaraşur
Şehler hazînesinde gerek dürr-i şâhvâr
- 43 Hep idegeldi şimdiye dek pâdişâhlar
Erbâb-ı ma' rifet sözini dürr-i gûşvâr
- 44 Evşâf-ı Şeyh Sa' dî vü Firdevsî'dür kalan
Hâk oldu Sa' d-i Zengî vü Maḥmûd-ı şehriyâr
- 45 Âb-ı hayât-ı nazm ile hep zinde-nâmdur
Devrân egerçi tenlerini kıldı hâksâr
- 46 Evşâf-ı pâdişâhı çü haşra mecâl yok
Nev' i yiter uzat sözi kim yigdür ihtîşâr

¹⁶² kadrine: cûdına ND. s44.

- 47 Tā kim bahār-ı sünnet-i dīn-i Muḥammedī
Sūr-ı nehār-ı maḥşere dek ola ber-ḳarār¹⁶³
- 48 Naṭ^ç -ı zemīnde¹⁶⁴ şāh ile şeh-zāde var olup
Erkân-ı devleti ola bâḳī vü pâyidār

[8a]

8

ḤÂCE EFENDİ İÇÜN DİNİLMÜŞDÜR¹⁶⁵

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün

- 1 Şehâb-ı cūd u faẓluḡ bâğ-ı dehri ideli pür-nem
Nesīm-i būy-i ḥulḳuḡla bahār-ı memleket ḥurrem
- 2 Şu^ç â^ç -ı cevher-i re'ÿün fūrūğ-ı efser-i şāhī
Le^ç âl-i ḥüsn-i tedbīrūḡ nizām-ı ^ç âlem ü âdem
- 3 Felek¹⁶⁶ ḳānūn-ı ḥikmet gösterür itse işārātı
Suḡanda ḥall olur lülū dişūḡden ^ç uḡde-i mübhem
- 4 Żamīrūḡ vāḳıf-ı sırr-ı verā-yı ^ç âlem-i şuret
Lisānuḡ ḥāmil-i dürr-i edā-yı ma^ç nī-i mülhem
- 5 Ne zātuḡ gibi gösterdi felek mir'âtı bir şuret
Ne ṭab^ç uḡ gibi bir âyīne gördi şüret-i ^ç âlem
- 6 Suḡan-dān ü hüner-bīn ü hünermend ü suḡhan-perver
Re'īs-i ehl-i faẓl üstād-ı sultān ḡ^ç âce-i ekrem
- 7 Sa^ç âdet-vaşf u Sa^ç dī-nām u devlet-kām u ^ç âlī-baḡt
Muḥammed-hulk u Yūsuf-rūy ü Āşaf-re^ç y ü ^ç ĩsī-dem
- 8 Fünūn u ḥikmet ü faẓl u kemālūḡ Faḡr-ı Rāzī'dür
Şihāb-ı Enverī kim zerredür sen neyyir-i a^ç ṡam
- 9 Mesīh-āsā leb-i la^ç lūḡle lülū-yı suḡan hem-zād
Kemāl-i ^ç ilm ü fitnat nuṭfe-i ensābuḡa tev^ç em
- 10 Meşāmı yarılup turmaz ru^ç âfī¹⁶⁷ ḡāmenün hergiz

¹⁶³ Divānda mevcut olan;

“48 Tā kim tura bu ma^ç reke-i bezm-i mümkināt
Biḡ lu^ç bet-i hayāl ola her gice āşikār” mecmû^ç ada yoktur. ND. s. 45.

¹⁶⁴ zemīnde: cihānda ND. s. 46.

¹⁶⁵ Ḥ^ç âce Efendī İçün Denilmiştir: Berā-yı Ḥ^ç âce Sultān Murād Sa^ç deddīn Efendī, Ḳasīde-i Nev^ç ī Efendī der-
Ḥaḡḡ-ı merhum Sa^ç deddīn Efendī (Aleyhi'r-Raḡme) ND. s105.

¹⁶⁶ Felek: Ḳaşuḡ ND. s. 105.

- Havāyı eyledi enfās-ı luṭfuṣ şöyle müşgīn-dem
- 11 Du‘ ā-yı devletünde şānuma rif‘ at müsellemdür¹⁶⁷
N’ola kılsam sutūr-ı şafḥa’-ı eş‘ ārdan süllem
- 12 Çenār-āsā Cenāb-ı Hāḳḳ’ a el ḳaldurduğum bu kim
Çıkar bālāya çün keff-i terāzū olsa bī-dirhem
- 13 Görünür yarası yok ehl-i derdün çāresi müşkil
Derūn-i sinede dāğ-ı ḥamiyyet zaḥm-ı bī-merḥem
- 14 Kime ‘arz ide senden ġayrı tūl-i ḳışsın Nev‘ī
Kime şerh ide rāz-ı sinetin ol bī-dil ü pūr-ġam
- 15 Ḥiṭāb-ı ‘ilm ü ḥikmet istimā‘ indan aşam dünyā
Kemāl ü ma‘rifet nuṭḳında ‘ālem ‘āciz ü ebkem
- 16 Cihan mest-i teġāfūl şaḥne mey-ḥ’ār muḥtesib maġrur
‘Arūs-ı ‘ayş ü rāḥat hem-nişīn-i merd-i nā-maḥrem
- 17 Müneccim bī-başar kaḥḥāl a‘ meş mürte‘ iş ḥaccām
Tabīb-i ḥaṣṭeden ümmīd ider bī-mārlar emsem
- 18 Nedendür bī-sebeb sā‘irlere bu luṭf-ı isti‘dād
Nedendür yā benüm bu ḳahra istiḥḳāḳımı bilsem
- 19 Henüz irişmedüm bezm-i murada oldı ‘ömr āḫır
Yaşum tār u ḳadüm ceng eyledi ḳānūn-ı el-aḳdem
- 20 Dirīġā olmadı faşl-ı mümeyyez fażl u ‘irfānum
Benī-nev‘ümde oldum gerçi ‘ilm ü fażl ile mu‘lem
- 21 Benüm nāmemle ḥāmem yügrügidür şimdi meydānuḡ
Birinde peyker-i ablaḳ birinde şīve-i edhem
- 22 Dirīġā ma‘rifet ḳullabı çekmez ehl-i dünyāyı
Gerekdür bunları cezb itmege zencīr-i zer muḥkem
- 23 Muḥayyel sözlerüm çeşm-i ‘avama şūret-i aḥyel
Ruḳūm-ı saṭr-ı eş‘ārum ḥasūda hey’et-i erḳām
- 24 ‘Azīzān-ı zamāna ‘işmet-i Yūsuf müfid olmaz
Tefāvūt eylemez nuṭḳ-ı Mesīḥā ‘iffet-i Meryem

¹⁶⁷ ru‘āfi: zükāmı ND. s. 106.

¹⁶⁸ müsellemdür: müsellemdik ND s. 106.

- 25 Riyā vü zerķ ile meşhūr olursın ħalk-ı ‘ālemde
Tutalum ‘ışķ ile Mansūr-ı vakt ol zühd ile Edhem
- 26 Dilā şayd-ı merām efsün-ı eş‘ār ile rām olmaz
Yörü terk eyle bu efsāneyi var sākıt ol epsem
- 27 Du‘āsın hazreti ‘izzet-me’ābuħ dilde ķıl tekrar
Ki itsün Ħaķ esās-ı devleti oldukça müstaĥkem
- 28 Şabā-yı şöhretin fāyiħ ziyā-yı şevketin lāyiħ
Nehār-ı kevkebin ferruħ bahār-ı ṭālī‘ in ħurrem

[9a]

9

RŪM İLİNDE MİĦĀL-OĞLI SŪLEYMĀN BEG CĀMİ‘İ VAŞFINDA¹⁶⁹

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Olaldan cāmī‘ -i eflāke mi‘mār-ı ezel zībā
Ṭolaldan mescid ü miĥrāb ile ma‘müre-i dünyā
- 2 Ṭuraldan mecma‘ -ı kālū belā milk-i eleşt içre
Çıkaldan minber-i ‘arşa ḥatīb-i ‘allem’e1-esmā
- 3 Ne bir ṭāķ-ı mu‘allā yapıdı bānīler buħa benzer
Ne bir saķf-ı mu‘azẓam ḥadiş olmışdur buħa hem-tā
- 4 Naẓırın görmedi kimse meger āyīnede ‘aksin
Ḳalemle şüretin naķķāş-ı Çinī itmedi imlā
- 5 Melekler virdiler sümn-i felekden beyt-i ma‘muruħ
Şu dem kim ṭarĥ-ı bünyādın yire vaż‘ eyledi bennā
- 6 Anuħ tahmīr olundu ṭopraħı misk ü gülāb ile
Ṭaşı elmās-ı terdür ṭopragıdur ‘anber-i sarā
- 7 Menārı gülşen-i zühd ü şalāĥa serv-i bālādur
Mü‘ezzinler o serv üzre mişāl-i bülbul-i güyā
- 8 Ḥatīb-i minber üzre şan ki göklerde Mesīhā’dur
Deminden baĥş ider gūş idene enfās-ı rūĥ-efzā

¹⁶⁹ Rŭm İlinde Miĥāl-OĞlı Sŭleymān Beg Cāmī‘i Vaşfinda: Rŭm İline Seyre Varup Miĥāl-OĞlı Sŭleymān Beg’ün Cāmī‘i Vaşfinda Dimişler ND. s.17.

- 9 İderler maḥfilinde cem‘ olup elḥān-ı Dāvūdī
Bu gün Qur‘ān okunma ḫatm olmuş durur maḥzā
- 10 Girenler aḥa hergiz lā dimez ḥüsn-i bināsına
Meger şol mü‘min-i zākir ki diye lā ile illā
- 11 Ne cāmi‘ dūr bu kim zühd ü şalāḥ u şevki cāmi‘ dūr
Olupdur ehl-i ‘ışḫa melce’ ü zühd ehline me’vā
- 12 Şorarsan bana bu ‘ālī binānuḡ şaḥibi kimdür
Süleymān Beg kim oldur mīr-i ‘āḫil ‘ālim ü danā
- 13 Yıḫup dünyā sarāyın āḫiret ḫaşrın binā itdi
Yaḡup bārān-ı cūdı itdi ḫāḡ-ı¹⁷⁰ mürdeyi iḫyā
- 14 Muḫarrerdür bu ‘ārif gönli yapmaḫ Ka‘be yapmaḫdur
Revādur Ka‘be bünyād idesin şāhum ḫalīl-āsā
- 15 Döküp bunca zer ile sīmi bir cāmi‘ binā itdün
Yıḫuḫ göḡlin ‘imāret eyle Nev‘ī’nün daḫı şāḫā
- 16 Beni atlandurup luṭf eylesen bir esb-i ḫoş-reftār
Senün medḥünde hergiz olımazdı bana bir hemtā
- 17 Benüm sen nazmumı iller kelāmına ḫıyās itme
Piyāz ile ḫaçan bir ola büy-i ‘anber-i sārā
- 18 Dizilmekde berāberdür egerçi sīr ile gevher
Velīkin ḫanda sīr ü ḫanda ḫadr-i lülü-yi lālā
- 19 Hemīşe tā ola sābit-ḫadem bu cāmi‘-i gerdün
Anı ḫandīl-i kevkeb ide her şeb rüşen ü zībā
- 20 Binā-yı ‘ömrün olsun dünyeler ṭurdukça pāyende
Nihāl-i devletün ser-sebz ide ol kādir-i yek-tā

¹⁷⁰ Divānda bu mısra “Yaḡup bārān-ı āb-ı cūdı itdi mürdeyi iḫyā şeklindedir. ND. s. 18.

MERHÛM SULTÂN SÜLEYMÂN EDİRNE'YE GÜZERÂN İTDİKLERİNDE
MAĞDEM-İ MEYMENET-MERHÛN İÇÜN¹⁷¹

Meḥ'ülü Fā'ilātü Meḥ'ilü Fā'ilün

- 1 Bir şubḥ-dem ki perde-i şāmı götürdi bād
Kıldı 'arūs-ı mihr-i şafaḫ burḳa' ın güşād
- 2 Aldı sevād-ı şāmı olup tīg-ı ḥūr 'ıyān
Rūm illeri bu ḥavfla gösterdi inḳıyād
- 3 Maḥv itdi bir nefesde 'adū bī-şümār iken
Güyā ki tīg-ı ḳahr-ı şeh-i Ḳahramān-nihād
- 4 Fer virdi ya' nī çeşm-i ḍarīr-i zāmaneye
Nūr-ı gubār-ı maḳdem-i Cemşīd-i 'adl ü dād
- 5 Şāhenşeh-i zamāne **Süleymān**-ı dīn-penāh
Serdār-ı milk-i şer' ü süvār-ı reh-i cihād
- 6 Zīr-i nigīn-i devletidür kişver-i zafer
Rām-ı zimām-ı şevketidür tevsen-i murād
- 7 Serheng-i kemter olmaya cünd-i sipāhına
Nūşinrevān ü Sencer ü Dārā vü Keyḳubād
- 8 Ḳāşır edāda şevketini nefis-i nāṭıḳa
'Āciz beyānda ḳudretini 'aḳl-ı müstefād
- 9 Beṇzer nesīm-i 'adli ezel virdi i' tidāl
Kim buldı çār 'unşur-ı ten böyle ittiḥād
- 10 Başı irişdi göklere mihr-i münīrveş
Zer gibi dergehinde olan ḥālīşu'l-fu'ād
- 11 İsterse ḳaddi rāst olup nev-cüvān ola
Gerdün 'aşā-yı rāyetine ḳılsun i' timād
- 12 Ḥurşīdün eylemez yüzine kimseler nāzar
Ḳoyup işigin itdügi-çün aḡa¹⁷² istinād

¹⁷¹ Merḥūm Sultān Süleymān Edirneye Güzerān İtdiklerinde Maḳdem-i Meymenet-Merhūn İçün: Berā-yı Sultān Süleymān Der-Güzerān-ı ü Bā-Edirne ND. s. 30.

¹⁷² aḡa: çarḫa ND. s. 31.

- 13 Yazup şümār-ı ‘adlini her şeb debîr-i çarh
Eylerse rûz-nâmesini ser-te-ser sevâd
- 14 Tâ-şubh-ı haşr kılmaya ol defteri beyâz
Gerdûn eger devât ola vü târ-ı şeb midâd
- 15 İy şehriyâr-ı baht u sezâvâr-ı tâc ü taht
Vehhâb-ı ‘adl ü bânî-i dîn hâdim-i fesâd
- 16 Bir şâhsın ki nâme-i kâdründe yazılır
İskender-i zamâne vü Cem az‘afü’l-‘ibâd
- 17 Şemşîr-i ‘adlün olmasa meş‘al-fürûz eger
Bî-nûr olurdu zâviye-i ‘işmet ü sedâd
- 18 Telkîn-i dîn ider kılıcuñ uzadup zebân
Engüş-t-i nîzen oldu müşîr-i reh-i reşâd
- 19 Bünyâd-ı kaşr-ı şer‘ inen olmazdı üstüvâr
Râyât ü nîzen iy şeh-i dîn olmasa ‘imâd
- 20 İrse cemâda kaşra-i bârân-ı himmetün
Hayvân ile nebâta nemâ bahş ide cemâd
- 21 Rezmünde sümm-i esbüñ ile haşm olur helâk
Güyâ ki bâd-ı şarşar-ı kahr ile kavm-i ‘Âd
- 22 Gelmez cihânda çünki yalın yüzlüden vefâ
Şemşîre tayanup saña haşm itmesün ‘inâd
- 23 Her şeb hisâb-ı leşkerün eyler raqam döküp
Yummaz sitâre gözini mânend-i çeşm-i şâd
- 24 Medhûñde oldu nâl-i kalem tıfl-ı câna kût
Mûr-ı za‘ife pâ-y-i melaḥ oldu şanki zâd
- 25 Tab‘um şarâb-ı şevk ile mest oldu şöyle kim
Yokdur mecâli kılmağa evşâf-ı şâhı yâd
- 26 Mûr-ı za‘if ü ricl-i cerâd oldu fi’l-meşel
Bu tuḥfe-i ḥakîr ile Nev‘î-i nâ-murâd
- 27 Tâ kim tura bu ḥayme-i zer-kâr-ı rûzigâr
Zâ’il kıla zâlâm-ı şebi şem‘-i bâmdâd
- 28 İdüp ḥıyâm-ı kâdrünḡi Ḥaḡ çarḡdan bülend
Virşün tınâb-ı ‘ömrünḡe devletle imtidâd

BERĀ-YI SİNĀN PAŞA¹⁷³

Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

- 1 Meger şitāda şikest oldı şīşe-i devrān
Pür oldı ħurde-i mīnā ħarīm-i bāg-ı cihān
- 2 Bürüdet ile felek mübtelā-yı renc-i zükām
Akıtsa dīde vü binisi taḡ mī āb-ı revān
- 3 Kenār-ı¹⁷⁴ gülşene yazılmaz oldı ḥaṭṭ-ı çemen
Havā-yı serd ile toḡdı meger devāt-ı zamān
- 4 Şikār olanlara şahrada tīr-i şayyāda
Dem-i seher ser-i şaḡ üzre reşk ider mürgān
- 5 Kōnuldı şan' at ile şanki şışede eşkāl
Göründi hār ile ḥasler derūn-ı yaḥda 'ıyān
- 6 Cüvān olana şitādan ne ġuşşa diyü nihāl
Fezā-yı sebze de gönlekçek oldı raqş-künān
- 7 Şitāda mihr n'ola kılsa ḥanesine şitāb
Yolı kılāl-i cebel cismi cümleten 'üryān
- 8 Libās-ı sebz idinüp geymege bahār günü
Nihāl-i nev-res-i gül cem'-i sīm ider el-ān
- 9 Kef-i ' atıyye-i **Sultān Murād**'dur güyā
Çemen gedālarımā bezl-i sīm ider devrān
- 10 Bahār-luṭf u şitā-ḳahr u āfitāb-cemāl
Sipihr-ḳadr ü ḳader-ḳudret ü ḳazā-fermān
- 11 Eger işāret-i ḳahr ide cīn-i ebrūsı
Ne rāy-ı Hind ü ne fagfūr ḳala ne ḥaḳān
- 12 Nesīm-i luṭfı eger ire şaḥn-ı gülzāra
Bahār cem'ini bozmaya iḥtilāf-ı ḥazān
- 13 Bürüdet olmaya ḥergiz harārete ġālib

¹⁷³ Berā-yı Sinān Paşa: Şitā'ıyye Berā-yı Sultān Murād Ḥān ND. s. 116.

¹⁷⁴ Kenār-ı: Kitāb-ı ND. s. 116.

- Eger cihāna ola mihr-i şefkati tabān
- 14 Ezelde kā‘ide-i ‘adlünün eşerleridür
Nizām-ı şeş cihet ü ihtilāf-ı¹⁷⁵ çār erkān
- 15 Vücūd-ı pākine mānend kân-ı hulk u şiyem
Getürmedi vü getürmez meşīme-i imkân
- 16 Anuñ yem-i kef-i cūduñdan aldı neşv ü nemā
Zemīne olsa ‘aceb mi zamān hazīne-feşān
- 17 İgende böyle yüz ağardımazdı cünd-i şitā
Riyāh-ı kahrı çemen mülkin itmese talān
- 18 Sevād-ı midhat-i zātında hātır-ı¹⁷⁶ üstād
Bu iki mışra‘ ile kıldı feth-i bāb-ı beyān
- 19 Ki ey cenāb-ı derün cāy-i cebhe-i Keyvān
Zemīne pāy-i segün naqşı dāğ-ı reşk-i Keyān
- 20 Esīr-i hār işigünde ekābir-i Hārzem
‘Ubeyd-i hāk-i deründür ekārim-i Kirmān
- 21 Bitürdi feyz irişüp çüp-i tahta taze bahār
Geçince cān gibi sen tahta iy şeh-i devrān
- 22 Nite ki mürde idi cismine revān geldi
Çün oldu şinesi sen cān-ı pāke taht-ı revān
- 23 Ğubār-ı eşhebünj kühl idindi ‘ayn-i ‘alem
Yoluñda perçemini atdı tūğ-ı müşg-efşān
- 24 Urulsa nevbet-i şāhī senün firākun ile
Neķāre sīne dögerdi nefir olup nālān
- 25 Meger feraħdan ola giryese şürāhives
Ğam ile kalmadı şimdi zamānede giryān
- 26 Velī bu guşsa hilāl itdi hançerün çün kim
Kuçup miyānını şemşīr elünj öpdi kemān
- 27 Vücūd-ı haşmuñı ‘ālemde mün‘adim kılduñ
Mişāl-i müy-i miyān u dehān-ı mehrüyān
- 28 Geyerse şüret-i āyīne gibi ger pülād

¹⁷⁵ ihtilāf-ı: ittifāk-ı ND. s. 117.

¹⁷⁶ hātır-ı: hāme-i ND. s. 117.

- Mu‘ arızuñ yüzüñi göricek olur bî-cân
- 29 ‘ Adūya karşı tūrup ‘ arşagāh-ı rezmünde
Lisān-ı tīgūn okur “**küllü men ‘ aleyhā fān**”¹⁷⁷
- 30 Kifāyet itmeye hergiz nevāl-i maṭbahuña
Boşansa kîse-i kân ile kâşe-i ‘ ummān
- 31 Nüfūs-ı naṭıķa kim feyz ider devāta suḡan
Senüñ le‘ ālî-i nazmuñla lāl ü beste-dehān
- 32 Cihān beden gibidür cismüñe vü cismüñ rûḡ
Sözüñ olursa cihānuñ ‘ aceb mi canına cān
- 33 Revā budur uyuya ḡāķe arkası üzre
Zemîne ma‘ diletüñ virdi çünki emn ü āmān
- 34 Koyup ḡuşūmetini ḡan yalaşdı kebk ile bāz
Henüz kebk-i derīnüñ elinde barmağı ḡan
- 35 Şehā ḡapūñda senüñ Nev‘î-i ḡaķîr-nihād
Diler ki midḡat-i şānuñla bula nām u nişān
- 36 Çıķardı dūr şadefî çünki ḡa‘ r-ı deryādan
ḡomaz kemāl-i suḡan saḡibinde ḡiç noķsān
- 37 Şehā bu Yūsuf-ı nazmuñda ḡüsn-i ta‘ bîrüm
Yiridür itse beni reşķ-i zümre-i iḡvān
- 38 Egerçi peyrev-i nūr-ı çerāğ-ı Enverîyem
Sözüm güherleri medḡūñle gün gibi tabān
- 39 Nite ki cünd-i bahār ide berg-i sūseni tīg
Nite ki āhen-i yaḡdan ola şitāya sinān
- 40 Hemîşe fā’iz olup cūybār-ı şemşîrūñ
Anuñla ḡurrem ola şāḡ-ı devha-i imān
- 41 Hemîşe nāme-i ‘ ömründe naķş-ı mihr-i baķā
Berāt-ı ḡadrüñe tevkî‘-ı “**lem-yezel**” ‘ ünvnān¹⁷⁸

¹⁷⁷ “ Yeryüzündeki herşey fanidir.” Er-Rahmān:55/26

¹⁷⁸ “Zevāl bulmaz, zâil olmaz, bâkî, kalıcı. (Allāh'ın sıfatlarındandır.)” (Devellioğlu, 1996: 654).

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

- 1 Müşir-i ekrem ü rükn-i mu' azzam dāver-i ekber¹⁷⁹
Kerem-sāz u suḥan-dān u hüner-bīn ü hüner-perver
- 2 Sa' ādet yār u devletdür o bālā-ḳadd u 'ālī-şadr
Güzin-i zümre-i eşbāh u 'unşur zübde-i cevher
- 3 Vezir-i a' zam-ı şāh-ı cihān kim zāt-ı mes' ūdı
Nizām-ı milk u millettür şalāh-ı leşker-i kişver
- 4 Kişie cāh u devlet hizmetine āşinālıḳdur
Huşuşā baḥr-i cūdından ala bir behre-i kemter
- 5 Velī çeşm-i tama' ḳani' degül lezzāt-ı dünyādan
'Ulüvv-i himmet ile ḡayret-i ākrān ise¹⁸⁰ ser-ber
- 6 İrişdi rif' at-i cāh ile ḡayruḡ payesi çarḫa
Daḫı ben¹⁸¹ pāye-i şaḥn içre zar u 'āciz ü muḫtar
- 7 Niçe demdür simāt-ı ni' met-i **Sultān Meḥemmed**'den
Sekiz şaḥnuḡ birisin çeşm-i ümmīdim¹⁸² recā eyler
- 8 Kerīmü't-tab' olanlar sā'ilin redd eylemek olmaz
Degül müşkil su'ālüm çünki luṭf eyle cevābın vir
- 9 'Aṭā-baḫşā senüḡ meydān-ı luṭfuḡ söyle vāsi' dür
Recā itsem ḳapunda şaḥn-ı çarḫı olmaya münker
- 10 Baḡa luṭf-ı ilāhī ol zamān itdi 'ināyet kim
'Aṭā itdi senüḡ gibi kerāmet kānı bir server
- 11 Revā mı jeng ola devründe bir tīg-ı belāḡat kim
Feşāhat birle Ḥassān-ı 'Arab'dan olmaya ebter
- 12 Revān-ı Enverī'yi şem'-i nazmum itdi pervāne
'İzām-ı Ḥusrev'i sūz-ı kelāmum ḳaldı ḫākister
- 13 Müşevveş levḫ-i mebnā-yı dilümde şimdi her ma' nā
Ḥuṭūṭ-ı inkisārı gerçi ṭutdı hey'et-i manḡar

¹⁷⁹ “Şaḥn Payesinde İken Siyāvüş Paşa'ya Virilmişdür” ND. s. 68.

¹⁸⁰ ākrān ise: ākrāndur ND. s. 68.

¹⁸¹ ben: biz ND. s. 68.

¹⁸² ümmīdim: ümīd ND. s.68.

- 14 Semend-i ṭab‘ umı leng itdi seng-i sebkat-i akrān
‘ Aceb mi olsa meydān-ı suḥanda peyrevānı fer
- 15 Beni güyā iden dīdār u güftārūn durur el-haḳ
Ki olur nuṭṭa bā‘ iṣ bülbüle gül tūṭiye şekker
- 16 Benümle nisbet itme şüret-i aḡyārı zīrā kim
Netice virmeyen şekl-i beşer ma‘ nen olur ebter
- 17 Terāzū-yı güherle vezn iderler ṭab‘ -ı mevzūnı
Ḳaçan olur bu kim şeng-i siyāha denk ola gevher
- 18 Ḳıdem da‘ vāsın itmek ṭab‘ -ı cevherdāra lāyıḳdur
Ki güher¹⁸³ eskimez eksilmek olmaz ḥāke düşse zer
- 19 Naḡardan dūr olur amma libās-ı atlas-ı köhne
Mūrūr-ı vakt ile bī-nūr olur şem‘ -i zīyā-güster
- 20 Senün ḥāksāra mūhūr-i luṭufūn her zamān tābān
Velī bende sa‘ ādet yoḳ muvāfıḳ olmadı aḡter¹⁸⁴
- 21 Ġarīb-i¹⁸⁵ ḥāk-i pāyūnden tecāvüz eyler iḥsānūn
Ayaklara¹⁸⁶ düşer serv-i bülendün sāyesi ekser
- 22 Baḳā-yı ‘ ömrün ile devletūndür evvel ü āḡir
İki ‘ ālemde maḳşūd u murādum ekber ü aşḡar
- 23 Nitekim bāḡ-ı dehre ebr-i nīsānī şalup saye
İde sīrāb anı dūlāb-ı çarḡı-ı nīlgün-peyker
- 24 Vücūdūn gülşenin ser-sebz ü tābān¹⁸⁷ eylesün Bārī
Medar itsün murādūn ḳuṭbını bu günbed-i aḡzar
- 25 Basīṭ-i ḥāki itdükçe müzeyyen nergis ü lāle
Bisāṭ-ı çarḡı ḳıldukça münevver meş‘ al-i āḡter
- 26 Hemīşe eylesün envārı eşnāf-ı ‘ atāsından
Hakīm-i Ḳādir-i mutlaḳ İlāh-ı dāver-i ekber
- 27 Dürūd-ı lā-yenām ile mükeḥḥal dīde-i baḡtūn
Fūrūḡ-ı lā-yezāl ile çerāḡ-ı devletūn enver

¹⁸³ güher: cevher ND. s. 69.

¹⁸⁴ Her zaman: muttasıl ND. s. 69.

¹⁸⁵ Ġarīb-i: Karīb-i ND. s. 69.

¹⁸⁶ Ayaklara: Iraklara ND. s. 138.

¹⁸⁷ Tābān: ḡandān ND. s. 138.

*Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün*¹⁸⁸

- 1 Seher kim asr-ı aru usrev-i hurid-i tbnı¹⁸⁹
Siphr-i zle bir altunlu il‘ at ıldı erzn
- 2 Du‘ -y seyf ourdum anki vird-i ubgahumda
Geturdiler gme bir mcevher tg- brrn
- 3 Meger kim ullarından birine h- felek-rtbet
Sez grm ‘ a-y il‘ at-i terf-i n
- 4 Beret izmetin ben bendesine eylemi in
Kim ol in ile mecm‘ ola alb-i perin
- 5 Meger kim bkr-i nazmım far ile ‘ rynlgn grm
Diler kim gstere ab‘ um libs- sn ile an
- 6 Zamnu dest-i ahrından libs- fikrmu el-aq
Ne daman btn almd hergiz ne girbn
- 7 Yrrken fari u zde boynuma yed-i cd
akup zencr-i zer ıldı esr-i luf u in
- 8 eh-i dery-kerem **Sultn Murd** ol h- ‘ dil kim
Unutdurd af-y cevheri kn ile ‘ ummn
- 9 Keremdr var-ise bir vaf- z‘id ab‘ - pkinde
Lefetdr eger mevcd-ise cisminde non¹⁹⁰
- 10 Zeh elf- b-minnet zeh in- b-yet
Mededkrun ola fey-i ‘ a-y luf- Rabbn
- 11 Cihn usrevlerine cmleten ztun muaddemdr
Zaman ekskligidr saa dinmek Husrev-i n
- 12 Elinden Rstem-i Efrsiyb‘u milkini aldu
Seni Rstem deyu med eylemi olmaz m hi n
- 13 Ne esb-i ab‘ uma vafunda bir pd olur peyda
Ne rh- ‘ iuu zhir olur add ile pyn

¹⁸⁸ “m Beglerbegisine Virilen ılı Ve alkanun Mjdesi Kendlerine Virildkde Sultn Murd’a Virmiler” ND. s. 138.

¹⁸⁹ tbn: rahn ND. s. 138.

¹⁹⁰ Bu beyit divnda “Ber-y Tehniyet-i Cls- Sultn Meemmed n” balıklı kasidededir. ND. s. 136.

- 14 Benüm nev-güfteyi ezberlesün şimden girü ‘âlem
Oda yansun ‘Acem şâ’irlerinüñ köhne dīvânı
- 15 Elümde şî‘rümün her mışra‘ı bir tâziyânemdür
Semend-i sahâ’-ı cûd u kerem kıлмаğa cevlanı
- 16 Degül mi nazm u neşr-i kışsa-i Vaşşâf u Firdevsî
Koyan dünyâda resm-i Rüstem ü nâm-ı Nerîmânî¹⁹¹
- 17 Bilürler cevherinden hañçeri âbından elmâsı
Sözinden sen de fehm it qadr-i Nev‘î-i suhan-dânî¹⁹²
- 18 Nitekim her seher tîğın çeküp İsfendiyâr-ı mihr
Elinde Zâl-i gerdünuñ şeb-i târ ola qalkânı
- 19 Kaşuñdan hil‘at-i teşrîf geysün husrev-i hâver
Elüñden cām-ı zehr-âlûd içsün şark sultânı

[13b]

14

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

- 1 İdüp bir noqtanuñ remzinde ‘âciz biñ suhan-dânî¹⁹³
Elifden başladur mîm-i femün erbâb-ı ‘irfanı
- 2 Ne bilsün râz-ı vahdet nüktesin öğrenmeyen âdem
Maqâm-ı “‘**alleme’l-esmâ**”da¹⁹⁴ sırr-ı ‘ilm-i Sübhânî
- 3 Sebak-dâş oldı dil fenn-i gamuñda Kays ile ammâ
Verâ-yı ‘aql imiş tavr-ı maḥabbet bilmedük anı
- 4 Şıfatuñ söyleyüp iller neden meftûn olur diller
Cemâlün kim görür evvel senün iy Yûsuf-ı şânî
- 5 Mu‘allim iy gönül saña¹⁹⁵ ne sihr öğretti kim olduñ
Sezâ-yı iltifât-ı pâdişâh-ı milk-i ‘Oşmânî
- 6 Esâs-ı dîn ü devlet şehriyâr-ı ma‘nî vü şuret
Güzîn-i milk ü millet nûr-ı hikmet şun‘-i Yezdânî
- 7 Revâdur meclisinde kâse-lis olsa eger Fağfûr
Binâ-yı kaşruña lâyıq ecir olsa Leh’ün bânı

¹⁹¹ Bu beyit divânda “Berâ-yı Tehniyet-i Vezâret-i ‘Oşmân Paşa” başlıklı kasîdededir. ND. s. 143.

¹⁹² Bu beyit divânda “Berâ-yı Tehniyet-i Cülûs-ı Sultân Meḥemmed Hân” başlıklı kasîdededir. ND. s. 137.

¹⁹³ “Şehzade Sultân Muştafa’ya H’âce Olduklarında Sultân Murâd’a Virmişler” ND. s. 140.

¹⁹⁴ “(O) Bütün isimleri öğretti” Bakara: 2/31

¹⁹⁵ iy gönül saña: saña iy gönül ND. s. 140.

- 8 Sipāh u leşkerinüñ kemleri şāh-ı ‘Acem Tātār
Niçe Dārā vü Keyḡusrev muṭī‘-i ḡahr u fermānı
- 9 Meşeldür söylenür yañlış döner Bağdād’dan dirler
N’ola kılsa hidāyet baña necm-i re’y-i raḡşānı
- 10 Şikest itdi vüçüdüm zevrakını bu rüzgār ammā¹⁹⁶
Beni ḡarḡ itdi āḡīr pādīşāhuñ baḡr-i iḡsānı¹⁹⁷
- 11 Bu deñlü gevher-i ma‘ nāyı beslerdüm bi-hamdi’llāh
Dür-i yek-dāneyi buldum açıldı gevherüñ kānı
- 12 İlāhī şāh-ı ‘ömrin ser-bülent¹⁹⁸ it şāh-ı devrānuñ
Yörüsün devleti dursun ḡad-i serv-i ḡurāmānı
- 13 İlāhī eyle her bir meyvesin bir naḡl-i ber-ḡurdār
Hemīşe çeşmesār-ı¹⁹⁹ feyz-i faḡluñ beslesün anı

[14a]

15

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fe‘ülün

- 1 Şikest oldı meger mīnā-yı ahḡar²⁰⁰
Zemīn pür-ḡurde-i mīnā ser-ā-ser
- 2 Yire ḡaṭṭ-ı çemen yāzılmaz oldı
Devāt-ı çarḡ-ı çīnī ṭoḡdı beḡzer
- 3 Sefid oldı zemīn²⁰¹ çün çeşm-i Ya‘ ḡüb
Güm oldı Yūsuf-ı ḡurşīd-i ḡāver
- 4 Bürüdet pīr-i çarḡı itdi mazlūm
Olup (āb-ı) dimaḡından zemīn ter²⁰²
- 5 Ḳonulmuş şişede şān‘atle eşkāl
Degül yaḡ-pārelerde ḡar ü ḡasler

¹⁹⁶ Bu mısra da vezinin kusurludur.

¹⁹⁷ Bu beyit “Berā-yı Tehniyet-i Cülūs-ı Sultān Meḡemmed Ḥān” başlıklı kasīdede

“18 Şikest itmişdi cismüm zevrakını rüzgār ammā

Beni ḡarḡ itdi ol şāhuñ muḡit-i baḡr-i iḡsānı” şeklindedir. ND. s. 136.

¹⁹⁸ ser-bülent: sen bülent ND. s. 140.

¹⁹⁹ çeşmesār-ı: cūybār-ı ND. s. 141.

²⁰⁰ “Şitā’ıyye Berā-yı Bostān-Zāde Şeyḡü’l-İslām Meḡemmed Efendi” ND. s. 65.

²⁰¹ zemīn: çemen ND. s. 65.

²⁰² Divānda bu mısra “Olup āb-ı dimaḡından zemīn ter” şeklindedir. Mısra divāndan tamamlanmıştır. ND. s. 65.

- 6 Kebāb-ı sîh olan mürğa ider reşk
Ser-i şaḡ üzre her bir mürğ-ı bî-fer
- 7 Şabā ḡallāc oldu berf penbe
Kemān şeklinde her şaḡ-ı şanevber
- 8 Şitādan derdi yok göḡlekçek olmuş
Meger nev-res cüvāndur naḡl-i ‘ar‘ ar
- 9 Güneş lerzān iken ‘uryānlığından
Şitāb ü şiddet eyler bād-ı şarşar
- 10 Şitā iken ‘acebdür ḡalb-i āteş
Yine ḡalbi ider germ ü müsahḡhar
- 11 Götürdi ḡopuzı bezm-i felekden
Ḳırup tār-ı şu‘ā‘ın mihr-i enver
- 12 Felekler kimi çengī kimi raḡḡaş
Zamāne perde-sāz oldu ser-ā-ser
- 13 Mişāl-i nakd-i mümsik berf mütlef
Naḡīr-i ḡalb-i bāzil dest ile der
- 14 Zemīn mümsik zamān bir güne bāzil
Ki yanında türāb u sīm yek-ser
- 15 Belī ḡāl-i zamān ifrāḡ u tefrīt
‘Ināda cāhil ü sā’il hūner-ver
- 16 Meger kim ebr-i baḡr-i ma‘deletden
İrişe feyz-i ‘adl-i dād-güşter
- 17 Gül-i bāḡ-ı hūner **Boştān-zāde**
Ki aḡa ‘ilmle²⁰³ ḡikmet şīr-i māder
- 18 Ḥudāvend-i ‘aḡā vüçūd u iḡsan
Emīr-i şadr-ı faẓl üştād-ı ekber
- 19 Suḡan-dān-ı²⁰⁴ hūnermend ü hūner-bīn
Ḥakīm-i nükte-sāz u nükte-perver
- 20 Kerem zātına ‘arız līk lāzım
Müfārıḡ şān-ı zātı līk cevher

²⁰³ le: ü ND. s. 66.

²⁰⁴ r: u ND. s. 66.

- 21 Eger ‘adl ile tartılsa fazīlet
Anuñla kimseler olmaz ber-ā-ber
- 22 Qarīn-i nūr-ı ‘adlūñ olmayup mäh
Görünür gāh fāzıl gāh ebter
- 23 Olurdu rüz u şeb dā‘im müsavi
Olaydı luṭf ile qahrūña mazhar
- 24 Müşārik yoq saña cins-i beşerde
Disem haqqūnda lāyık nev‘-i dīger
- 25 Dehānuñ noḡta-i qalb-i rebī‘ī
Kelāmuñdur neşīm-i rūḡ-perver
- 26 Tenüm ḡāk olsa ḡākümde çemenler
Oqıya medḡūñi şu gibi ezber
- 27 Cenānum ḡizmet-i zātuñda mecbūr
Lisānum midḡat-i şānuñda muḡtar
- 28 Benüm ‘ışkum senūñ medḡūñ dükenmez
Dükense ḡazḡ-ı mevhūm u muḡarrer
- 29 Suḡandur saña lāyık bende tuḡfe
Metā‘-ı cān u dil naḡd-i muḡaḡḡar
- 30 Nişār itdüm dūr-i naḡmum yoluñda
Eşer eyler nişār-ı şīm ü gevher
- 31 Beni ḡalvā-yı va‘dün itdi ḡūya
Getürür tūḡıy-i ḡüftāra şekker
- 32 Dehānuñ teng-i şekkerdür şekerden
Şudūr itmez meger şehd-i mükerrer
- 33 Mezāḡ-ı Nev‘ī’yi görme reva kim
Cevāb-ı ye’s ide telḡ u mükedder
- 34 Nitekim ola carī ḡükm-i aḡdār²⁰⁵
Olaşın kāḡī-i ḡācāt-ı ‘asker
- 35 Tenūñ cān olduḡınca şadra olsun
Lisānuñ maḡşad-ı eşrāfa maşdar

²⁰⁵ aḡdār: ākdem ND. s. 67.

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 Şubḥ-dem sīne-i aḥbāb gibi ḳalb-i cihān²⁰⁶
Pür idi şıdḳ u şafā ile olup reşk-i cinān
- 2 Şevḳ ile yanmış idi hābdan uyanmış idi
Şem‘ dān-ı ten-i efsürdede şem‘ -i dil ü cān
- 3 Çār ṭāḳ-ı bedene manzara-i penc-i ḥavas
Feyz iderdi şuver-i cevher ü a‘ rāzı ‘ıyān
- 4 Ol seher şīşe-i çarḥa ḳodılar bir nergis
Ki nazar ehli anuḡ şun‘ ına ḳaldı ḥayrān
- 5 Bade vü sāḡar-ı rez şekli tutup mihr ü şafaḳ
Neş‘ edār idi bu ḥālāt ile hep pīr ü cüvān
- 6 Almayup līk benüm tīr-i murādum menzil
Ḳāmetüm ḡayret-i aḳrān ile olmışdı kemān
- 7 Der-i dīvāna güzer eyler-idi sür‘ at ile
Muṭṭasıl āh-ı seḡer-ḥīz ile (bu eşk-i)²⁰⁷ revān
- 8 Kılmaḡa ya‘ nī varup şāha şikāyet bir bir
Zümre ‘-i ehl-i dile neyledüḡin bu devrān
- 9 Ne cefā ṭopların urduḡını güy-i zemīn
Ne belā tīrlerin atduḡını kavş-i zamān
- 10 Nāḡehān ḡuşuma hātifden irişdi avāz
Didi ey gümrēh ü maḥcüb-ı cemāl-i Raḡmān
- 11 Saḡa besdür der-i dīvār-ı²⁰⁸ **Siyāvūş Paşa**
Ki odur maṭla‘ -ı mecmū‘ a-i luṭf u iḡsān
- 12 Andadur fātiḡa-i feyż-i fūnūn-ı ḡikmet
Andadur lāyiḡa-i ḡātır-ı ehl-i ‘ irfān
- 13 Andadur himmet ü iḡsān u mürüvvet anda
Andadur cūd u ‘ aṭā cevherine ma‘ din ü kān

²⁰⁶ “Berā-yı Siyavūş Paşa Şaḡn Medresesi Virildükde” ND. s. 124.

²⁰⁷ Mecmū‘ ada mısranın bu kısmı siliktir. Mısra divāndan tamamlanmıştır. ND. s. 124.

²⁰⁸ dīvār-ı: dīvān-ı ND. s. 124.

- 14 Yemm-i cūdından anuñ günbed-i mīnā kaṭra
Ebr-i luṭfından anuñ reṣṣa-i kemter ‘ummān
- 15 Saṇa oldur naẓar-ı merḥamet ü şefkat iden
Kīmyādur naẓarı cevher ider ḥāki hemān
- 16 Hoş tutar murğ-ı dil-i zārını erbāb-ı dilün
Cān virürse n’ola şayd olmağa aṇa dil ü cān
- 17 Ben de düşdüm kadem-i ḥazreti şāhib-kereme
Ḥasret-i mansīb ile dīdem idüp eşk-efşān
- 18 İtdi gözüm yaşı ol gevher-i nā-yāba eşer
Güheri deldügi elmās-ı terün oldı ‘ıyān
- 19 Nazm-ı Nev‘ī’yi görüp dürr-i bināgüş itdi
N’ola Bāķī sözi güşına anuñ gelse girān
- 20 Ḥābdan kıldı benüm nergis-i²⁰⁹ baḥtum bī-dār
Eyledi ni‘ metüme ceşm-i ḥasūdı nigerān
- 21 Dehen ü ‘arızı vaşfında ne siḥr itdi sözüm
Gül kulaḳ tutdı ḳalup ḡoncalar açmadı deḥān
- 22 Ḥaṭ u ruḥsāruñ içün fāl idicek Muşhaf’dan
Āyet-i Nūr ile bir şafḥada cem‘ oldı Duḥān
- 23 O mehün dil nice taşvīr ide māhiyyetini
Çün anuñ dā’ire-i vaşfına yok ḥadd ü ḳerān
- 24 Nitekim dā’ir ola şaḥn-ı zemīn üzre semā
Nitekim dā’im ola şeş cihet ü çār erkān
- 25 Ḥarem-i cāhını Ḥaḳ ḥurrem ü ḥandan itsün
Esmesün devletinün gülşenine bād-ı ḥazān

[16a]

17

ḤİKMETÜ’L-EBRĀR²¹⁰

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Ey vüçūd-ı mümkināt inşā-yı luṭfuñdan eşer
Cümle ‘ālem mübtedā-yı feyz-i cūduñdan ḥaber

²⁰⁹ nergis-i: dīde-i ND. s. 125.

²¹⁰ Ḥikmetü’l-Ebrār: Ḥikmetü’l-Aḥrār Gül-i Şad-Berg Berā-yı Sultān Murād ND. s. 33.

- 2 Zātuñuñ feyzinde envār-ı hākāyık müstecin
İsmüñüñ başında eşcār-ı mezāhir pür-şemer
- 3 Müstefāz-ı rahmetüñ şiriyse mevlūd-ı vücūd
Müstefād-ı şefkatüñ çār ümmehāt ü nüh peder
- 4 Bāğ-ı luṭfuñdan sekiz cennet şemīm-i kemterin
Nār-ı қаhruñdan yidi dūzaḡ şerār-ı muhtaşar
- 5 Kaleb-i hākīyi baḡr-i zātuña mazhar kılup
Eyledüñ ḡalbi şehensāh-ı basit-i baḡr ü ber
- 6 Lem‘ a-i şem‘ -i cemālüñ ‘ ıṣkıdur pervāneveş
Sidre‘ de Cibril-i ‘ aḡlı eyleyen bī-bāl ü per
- 7 Niçe demdür sırr-ı “mütü”dan²¹¹ umar feyz-i ḡayāt
Bir ölümlü ḡasteyin ḡam pisterinde muhtaşar
- 8 Ger olam Ken‘ ān-ı hicrānuñda pür-zār ü esef
Kılmadın cilve cemāl-i Yūsuf-ı Mışr-ı hüner
- 9 Meh gibi naḡş ile ola kuvvet-i ṭab‘ um tamām
Gelmedin fi‘ le daḡı nūr-ı kemāl-i muntaşar
- 10 Aḡger-i dilden sürüp āhum beden ḡākisterin
Müncelī olmazsa mirāt-ı şühūdumdan keder
- 11 Kiştzār-ı dilde ḡaşıḡı virmeyüp bezr-i baḡā
Olmaz-ise māsivā maḡşūd-ı dās-ı lā-tezer
- 12 Dāne-i eşküñ döküp maḡşerde āh idüp diyem
Ey Ḥudā-yı ḡayr ü şer Mevlā-yı fi‘ l-i nef‘ ü zar
- 13 Ṭālibe şevḡ-ı ‘ amel āşār-ı isti‘ dād idi
Sa‘ y ü himmet ḡācib-i maḡşūda āyāt-ı zafer
- 14 Şarf idüp rüz u şebüm naḡv-i kemāl-i ilmüñe
Safha-i nāmem sefid-iken siyāh itdümse ger
- 15 Şimdi ol tesvīd-i bī-sūdum idüp bir bir beyāz
Aḡrup müyum sefid oldu siyāhum ser-te-ser
- 16 Ḥāşılum sıfr u sinin-i ‘ ömr sittin oldu āh
Bād-ı āhum olmadı varlık yüzinden perde-der

²¹¹ “Hadis: ölmeden evvel ölüñüz” (Menteş, 2014: 452)

- 17 Hey ne fürkât hey ne hasret hey ne hüsrân-ı ebed
Şebt ise evvel kitâbumda muḳadder bu ḳader
- 18 Olmadum âsûde-dil hergiz sevâd-ı şübheden
Hikmet-i işrâḳdan kesb itmedüm nûr-ı baṣar
- 19 Çıḳmadı başa tarîk-i ‘illet-i meşşâ’iyân
Kesb-i ma‘lûl itmedi âlât ü esbâb-ı naẓar
- 20 Râh-ı ‘ışḳa gel²¹² girürseñ ayaḡuñ mestâne baṣ
Şöyle kim hîç olmasun yanuñda farḳ-ı pâ vü ser
- 21 Mâh-ı nev gibi niçe nâḳışları eyler tamâm
‘Uzlet ü zikr-i Hudâ vü samt ü terk-i ḥ‘âb ü ḥâr
- 22 Sâlike tâ kim kemer-bend olmaya nûn-ı yaḳîn
Canını gergin ider renc-i ḥırâş-ı kirm-i ger
- 23 Gerdenin maḡlûl idüp zencîr-i ḳayd-ı keşmekeş
Maḡzen-i tahḳîḳa yol virmez su‘âl-i der-be-der
- 24 Düzd-i Şeyṭân’dan metâ‘-ı dîl nice olsun emîn
Rûz u şeb bî-pâsbân böyle serây-ı penç-der
- 25 Yâ nice olmaz hevâ-yı nefşüñe ḥissüñ muṭî‘
Çünki her dervâzededen bâd-ı havâ eyler güzer
- 26 Var şalât-ı ḥams ile sedd it ḥavâss-ı ḥamsenji
Leşker-i Ye‘cûc-ı nefis “**Allâhu ekber**”den ḳaçar
- 27 Fârîḡu’l-bâl ol eger uçmaḳ dilerseñ bâl açup
Çünki sen bir ‘âlem-i bâlâya istersin sefer
- 28 İzdiyâd-ı noḳtası besdür işâret aña kim
Zâid-i zâd-ı seferdür sendeki zâd-ı saḳar
- 29 Eylegil tâbût-ı cismüñ ḡarḳa-i nîl-i fenâ
Tâ bula Mûsî-i cân Fir‘avn-ı nefşüñden mefer
- 30 Hubb-ı mâl ü câh içün cehl ile ḳılma terk-i ser
‘Ârif ol ḳıl terk-i zer atduñ dimekdür çünki der
- 31 Terk-i zer ḳıl merd iseñ zencîr-i zer görmez misin
Merde nisbet bend olur zen gerdeninde zîb ü fer
- 32 Loḳma-i dūnân degüldür tu‘me-i kerrûbiyân

²¹² gel: ger ND. s. 34.

- Lāyık-ı şāhin tezerv ü lāyık-ı kerkes kıazer
- 33 Müşmir olmaz girye-i zāhid semā^ˆ -ı ˆ ışkıdan
Ola mı ebr-i bahārīden dıraht-ı huşk ter
- 34 Ehl-i cāhı tāk-ı zer sevdāsı eyler hāk-i rāh
Terk ile ˆ ārifler eyler hāk-i rāhı tāk-ı zer²¹³
- 35 Māline reşk itme her bir şekl-i mekrūhuñ ki olur
Bir tılısm-ı münkeruñ tahtında genc-i sīm ü zer
- 36 Erlik idüp sen zen-i dünyāya evvel vir talāk
Virmedin saña talāk-ı fūrķati ol senden er
- 37 Āb-ı rūyuñ dökme hāke maşlahat bitsün diyü
Yirde kıalmaz tohum-ı işti^ˆ dād çün āhir biter
- 38 Kesr-i ˆ ırzın yüz şühūd-ı zūr ile isbāt ider
Ol ki²¹⁴ maḥzar ref^ˆ idüp eyler hevā-yı naşb ü cer
- 39 Rāst-kirdār ol olup me^ˆ mūr-ı emr-i “**fe’s-takim**”²¹⁵
Olasın tā kim ˆ aşā gibi delīl-i reh-güzer
- 40 Rāst-rev ol fevz-i maṭlūba yakındur rāh-ı rāst
Hā’il olmaz seyr-i tīr-i rāsta hergiz siper
- 41 Hāne-i ṭab^ˆ uñ²¹⁶ ˆ arūz-ı şer^ˆ ile kılsañ dürüst
Her ne ˆ arz olunsa şı^ˆ r ü şer^ˆ olur mevzuñ u ter
- 42 Cedvel-i zerrīn-i kec virmez leṭāfet muşḥafa
Rāstlıkıdur ādeme lāzım degüldür zīb ü fer
- 43 Mıstar-ı ḥaṭ kim anuñ naḳķāş ṭarḥın kıldı rāst
Kej yazılmaz üstine mektüb olan naḳş u şuver
- 44 Āh eger noķşān-ı ḥaṭṭ olursa isti^ˆ dāddan
Bed-güherde eylemez Yāķūt-ı Musta^ˆ şım eşer
- 45 Mümkinātuñ dāne-i ˆ ömrin ögüdüür şubḥ u şām
Āsiyāb-ı çarḥ encüm erzenin ölçer döker
- 46 Çarḥ-ı aḥzar ḥūn-ı muzmerdür şaķın ḥinnā gibi
Sūrḥdür ma^ˆ nīde şüdetde görünür sebz ü zer

²¹³ zer: ser ND. s. 36.

²¹⁴ Ol ki: Şol ki ND. s. 36.

²¹⁵ “Dosdoğru olun” Hūd: 11/112

²¹⁶ ṭab^ˆ uñ: ḳalbūñ ND. s. 36.

- 47 Salṭanatda gün geṭür efsāne-i ‘uṣṣāk ile
Ḥ‘āb-ı ğaflet virmesün bārī leyāl-i bī-semer
- 48 Degme dilden ğaflet-i devletde gelmez intibāh
Şīve-i mürġ-ı seherdür şubḥ vaktinde seher
- 49 Hālūne şükr eyle gör kim dīde-i pür-ḥūn ile
Ḳahḳaha idüp güler āzādelikden kebk-i der
- 50 Kendü ‘aybuñ şüret-i ‘aybına ḥalkuñ perde kıl
Şöyle kim düzd-i naẓar bulmaya hergiz bir memmer
- 51 Ḥāşıl oldı böyle ḥāşiyet lisānū’s-sevrde
Çün ‘uyüb-ı nāsdan ḳaṭ‘-ı lisān itdi baẓar
- 52 Olmaya feyż-ı faẓilet bā‘is-i kibr ü fuḍūl
Bir degül likin mükedder olmada baḥr ü şemer
- 53 Mākiyān bir beyza içün şād olup eyler ḥurūş
‘Ārifūñ deryā-şifat ḳalbi ḥamūş u pür-güher
- 54 Sīnede her ma‘nī-i münker ki muẓmerdür şaḳın
Görünür āḥır felek āyīneşinden ḥayr ü şer
- 55 Ḥüsn-i gül kılma taleb fānīdür iste ḥüsn-i dil
Ḥal‘at-ı²¹⁷ mihre ḥazān görmez misin kılma²¹⁸ zarar
- 56 Bir gül-i ma‘nāya cānuñ riştesin bend eyle kim
Her temāşā itdüġüñ şüretten olsun cilveger
- 57 Ḥayy-i cāvīd ol idüp ten cübbesinden insilāḥ
Kemter olma ḥayyeden kim sin yaşar ol cānavar
- 58 Kalbe müstevlī olunca nūr-ı Ḥaḳ ḳalmaz vüçūd
Sāye nā-peydā olur fark-ı ser olsa tāc-ı hūr
- 59 Ğark-ı deryā-yı maḥabbet feyż-i ‘irfān istemez
Şāḥ-ı nīlūfer degül muḥtāc-ı imdād-ı maṭar
- 60 Keştī-i Nūḥ‘ı n’ider baḥr-i fenāya ğarḳ olan
Māhī-i deryā ider mi mevc-i tūfāndan ḥazer
- 61 Zā‘il olmaz sīneden luṭf ile şerr-i bed-nihād
Āb ile gitmez miyān-ı şeng-i ḥārrādan²¹⁹ şerer

²¹⁷ Ḥal‘at-ı: Ṭal‘at-ı ND. s. 37.

²¹⁸ kılma: virmez ND. s. 37.

²¹⁹ ḥārrādan: āhenden ND. s. 38.

- 62 Hân-ı dünyâdan naşibündür tenāvül kılduğu
Kimseyi hiç imtilâ itmez ta‘âm-ı mâ-ḥazar
- 63 Fazla ḥâr olma şaḳın mânend-i ḥar-güş-ı²²⁰ denî
Pençe-i keşbünle ‘ayş eyle mişâl-i şîr-i ner
- 64 Hâk-i fakr içre ne gevher buldı bilmem ehl-i râz
Kim görürler ḥâcenün yâḳut u la‘lin pîlever
- 65 Çeşm-i dünân baş-ı erzâḳ ile olmaz mümtelî
Sofrası gerdün olup nân olsa ḥurşîd ü ḳamer
- 66 Turş-rûlık lafz-ı şîrinden ola bed-ḥûya bih
Bir midür şofraya hiç sirke-engübîn²²¹ ü gül-şeker
- 67 Şer‘a çün râzî degül ḳâzî-yi şehri ü ‘askeri
Emr-i ma‘rûfı nice fehm ide her münker nöger
- 68 Mâl-i rişvet kim emerler şîr-i mâderden elez
Şorsalar şer‘ ile amma zehr-i ḳâtilden emer
- 69 Zîr ü bâlâdur ḳamu evzâ‘-ı nâ-hemvâr-ı çarḥ
Ol²²² zeḡan gibi ki ḡâḥ üñşâ olur ḡâhî zeker
- 70 Niş ü nûşı münḳalib olsa ‘aceb mi ‘âlemün
Ḳalbi mu‘tellün olur taşrîf ile zîr ü zeber
- 71 Himmet-i ma‘şûḳ pest ü ḥâtır-ı ‘âşîḳ şikest
Gerdiş-i gerdün dürüst evzâ‘-ı nâ-hemvâr-ter
- 72 Gül celîs-i ḥâr u bûlbûl tu‘me-i dendân-ı mâr
Menzil-i şîşe miyân-ı seng-i ḥarâ vü meder
- 73 Degme ḳâ‘il²²³ kesb-i feyz itmez kelâm-ı ‘ışḳdan
Bâdenün feyzî sebû vü sāḡara kılmaz eşer
- 74 Gülşen-i dehrün ḡarâbın²²⁴ fikr idersen ‘âḳıbet
Sünbûli sevdâ-yı serdür gülleri ḡûn-ı ciger
- 75 Ḥâb-ı gaflet sende bir ta‘bîr olunmaz ḡâbdur
Yoḡsa bir bâzîçedür ‘âlem ki meyl itmez sîner²²⁵
- 76 Tîr-keş-i ḳadd-i cüvâna pîre ḳurbân-ı kemân

²²⁰ mânend-i ḥar-güş-ı: hem-çün siyeh-guş-ı ND. s. 38.

²²¹ sirke-engübîn: sirkencübîn ND. s. 38.

²²² Ol: Şol ND. s.39

²²³ ḳâ‘il: ḳâbil ND. s. 39.

²²⁴ ḡarâbın: fenasın ND. s.39.

²²⁵ Divânda bu mısra “Yoḡsa ‘âlem sanduḡun hep cümle emşâl ü şuver” şeklindedir. ND. s. 39.

- Bu edīm-i ḥāk olur²²⁶ mevcūda zarf-ı müstaḥar²²⁷
- 77 Ḥāb-ı gaflet kör idüp nūr-ı ḥaḳīqatden gözün
Cevher-i bākī görinür sāki emṣāl ü şuver
- 78 Bu ḳaṣīdem lücce-i baḥr-i ḥaḳāyıḳdur benüm
Ka‘r-ı ma‘nāsında pür-lülü-yi esrār ü ‘iber
- 79 Yā sevād-ı a‘zam oldı ortasında şāh-rāh
Maṭla‘ıdur şāh-rāh-ı şehir-i ‘ilmü’l-laha der
- 80 Dikdi her bir mıṣra‘ı ol şāh-rāha bir ‘alem
Var-ise ol rāhdan bir pādīşāh eyler güzer
- 81 Şehriyār-ı ‘ālem-i ma‘nā vü şüret **Ḥān Murād**
Āfītāb-ı memleket ḥāver-zemīn ü bāḥter
- 82 Nūr-ı fażlından Hidāye bir çerāğ-ı sūḥte
Nükte-i melfūze tūmār-ı kelāmından Dürer
- 83 İstikāmet ṭab‘ına ‘ālemde olmuşdur ‘alem
Vaşfi terkibinde olmaz munşarif ‘adl-i ‘Ömer
- 84 Nūr-ı isti‘dādı maştūr olsa mestūr olmasa
Ḥall-i mermüz-ı ḳazā olurdu maḳdūr-ı beşer
- 85 Rūh ile tefsīr iderlermiş hadīs-i la‘lini
Cevherī‘den bir rivāyet eylemiş İbn-i Ḥacer
- 86 Saltanat esbābı cem‘inden liyāḳatdūr ğaraż
Yoḥsa ney-şekkerde hem²²⁸ mevcūd durur tığ ü kemer
- 87 Taḥtı bād olmaḳ degül şāhum Süleymānlık budur
Çekmeye ādem hevā-yı dīv-i nefsinden ḥaṭar
- 88 Pūşiş-i cismīn kilīm-i faḳr idenler eylemez
Aṭlas-ı gerdūnı çull-ı esterine āstar
- 89 Gūş idün iy fevc-i müştākān-ı şīr-i ma‘rifet
Şi‘r-i Nev‘ī‘den şālā-yı ni‘met-i Allāh der²²⁹
- 90 Şi‘r-i Nev‘ī‘ye²³⁰ ‘adīl olmaz kelām-ı müdde‘ī
Nisbet olunmaz dem-i ‘İsī ile āvāz-ı ḥar

²²⁶ ḥāk: her ND. s. 39.

²²⁷ Bu beyit divānda 73. beyittir. ND. s. 39.

²²⁸ Hem: hep ND. s. 40.

²²⁹ Bu beyit divānda kasīdenin 89. beyitidir. ND. s. 40.

²³⁰ Şi‘r-i Nev‘ī‘ye: Şi‘r üme hergiz ND. s. 40.

- 91 Pür kıılır tedric ile āfākı āhır şöhetüm
Def' aten gelmez şimāha şadme-i fe's ü teber
- 92 Kimse şormaz hāne-i cismümde her gün kan olur
Yoḥsa kanı merdümün ḳānūnmıdır olmak heder
- 93 Kime 'arz idem metā'-ı şı'ri kim ḥalk-ı cihān
Rü'yet-i faẓl u kemāl-i²³¹ ma'rifetden kūr u ker
- 94 Şimdi ebnā-yı zamāna kılmadan 'arz-ı suḥan
Yegdür itmek zümre-i ḥaccāma 'arz-ı nişter
- 95 Göstere ḥāmem eger i' cāz-ı “**ve'n-şakḳa'l-ḳamer**”²³²
Ḥaml ider taḡlīḥ-i ḥisse anı erzāl-i zümer
- 96 Ḥāşe li'llāh kim olam bu faẓl-ı vehbiden fuḍūl
Gelmemişdür zerre deḡlū nefşüme kibr ü baḫar
- 97 Bāḡ-ı ṭab'umdan ḳopardum bu gül-i şad-bergi ben
Şundum inşāf ehline bir yādigār-ı mu'teber
- 98 Ḥāsidiün ammā ki fāsiddür mizācı²³³ söyle kim
Bir gelür şemm eylese bûy-i buḫūr ile baḫar
- 99 Ṭārem-i heftümde tā kim ola keyvān pāsubān
Zeyn ide zātü'l-bürücü küngür-i işnā 'aşer
- 100 Pāyesi a'lā-yı 'arş olsun burāk-ı ḳadrinün
Eşheb-i iḳbāline Cibril-i 'izzet rāḥber²³⁴
- 101 Pādişāhuḡ ide Ḥaḳ eyyām-ı devr-i devletin
Dā'imā maḥşūletü'l-amāl ü maḳẓıyyü'l-vaṭar²³⁵

[19a]

18

Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

- 1 Meger ki çekdi ḳulaḡın mübeşşir-i iḳbāl²³⁶
Şafaḳda ḡayli kızarmış göründi gice hilāl

²³¹ kemāl-i: semā'-ı ND. s. 40.

²³²“ Ve ay yarıldı” El-Kamer: 54/1

²³³ mizācı: dimāḡı ND. s. 40.

²³⁴ Divānda bu beyit 100. beyittir. Mecmû'ada kasîdenin son beyiti olarak tekrar yazılmış ve daha sonra silinmiştir. ND. s. 41.

²³⁵ “ Emellerin mahsülü ve kazaların gereği”

²³⁶ “Berā-yı Tehniyet-i Cülûs-ı Sulṭān Murād” ND. s. 91.

- 2 Şafaḳ degül hareketden kızardı rûy-ı felek
Zamân-ı salṭanat-ı şâha itdi isti‘ cāl
- 3 Zālâm-ı Çeşme-i hayvân-idi meger ol şeb
Ya çin-i ṭurra-i hūrî ya müşg-i nâf-i ğazāl
- 4 ‘Arûs-ı devlete meşşâta-i zamâne yahûd
Ġubâr-ı maḳdem-i şâhîden itdi müşġin ḥāl
- 5 Çün irdi vaḳt-i seher toġdı nûr-ı mihr-i zafer
Şaçıldı reşha-i raḥmet dōşendi naṭ‘ -ı nevāl
- 6 Göründi şûret-i şādî hezâr cilve ile
Zamâne âyinesinden silindi jeng-i melāl
- 7 Bu demler içün idi devr-i sâġar-ı gerdün
Bu günler içün idi hep bu gerdiş-i meh ü sāl
- 8 Nedür bu şöḥbet ü şādî nedür bu ‘ays ü ṭarab
Nedür bu ḥüsn ü leṭâfet nedür bu zîb ü cemāl
- 9 Nedür bu ṭal‘at-i ḥurşîd ü-fıṭnat-ı Cemşîd
Nedür bu ḥaşmet-i İskenderî vü heybet-i Zāl
- 10 Nedür bu devr-i şafâ-baḥş u meclis-i ḥurrem
Nedür bu heyhey-i muṭrib sürûd u neşve vü ḥāl
- 11 Zamâne rām u zemîn şādgām u baḥt be-kām
Cihân muṭî‘ u melek bende vü felek meyyāl
- 12 Meger ki nevbet-i devr-i **Murād Ḥân** oldı
Baş egdi ḳullıġına ser-keşân-ı cāh u celāl
- 13 Medār u maḳşad-ı āfāk u zübde-’i ‘âlem
Güzîn-i zümre-i âdem güzîde-i emsāl
- 14 Dilîr-i ‘arşa-i devlet emîr-i rûy-i zemîn
Yegâne-i ḥulefâ zıll-ı îzîd-i müte‘āl
- 15 Gülüp açıldı cihân ğonca gibi şādîden
Görünce ṭal‘at-i mihr-i sa‘âdetünġde kemāl
- 16 Yitişdi dehre meger behre fetḥ ü naşbuġdan
Ki ḳâmeti elife döndi yâ iken fi’l-ḥāl
- 17 Çün itdi taḥtî şenün ḥāk-i maḳdemün teşrîf
Bitürdi feyz irişüp çüp-i taḥta tâze nihāl

- 18 Bir elde hâtem-i devlet bir elde tîğ-i zafer
Musahhar oldu saña milket-i yemîn ü şimal
- 19 Senün yed-i zaferün muşt ile ider hâmun
Ser-i ‘adûya eger miğfer olsa küh-mişâl
- 20 Taḥammül eyleyimez bildi zūr-ı bāzûḡa
Çekildi çarḡ-ı berîne kemân-ı Rüştem-i Zāl
- 21 Degüldür ebr-i şiyeh nev-bahār-ı ‘adlünde
Ferâğ-ı ḡatır ile jeng tutdı tîğ-ı cibāl
- 22 Amân-ı lutfun ile şekl-i âşiyân itdi
Tezerve pençesini bāz-ı âhenîn-çengāl
- 23 Ḥuşūmeti giderüp kân yalaşdı kebk ile bāz
Alışdı şîr ü şeker gibi nerre-şîr ü ġazāl
- 24 Zemîne şefkat-i ‘adlün şu deḡlū şāmil kim
Ḥorūs u berreye dik gelmez oldu gürg ü şegāl
- 25 Semāda bāz ile bāzîçe eyler oldu tıyūr
Küleng pençe-i şāhinden oldu fāriğ-bāl
- 26 Koyup sipihri eger yüz süreydi işigüḡe
Ne māha nakş irişürdi ne āfitāba zevāl
- 27 Ḥacālet-i kef-i cūduḡla muḡtarib deryā
Ḥicāb u²³⁷ hilm ü vaḡāruḡla küh şāmit ü lāl
- 28 Dür-i kelāmuḡa beḡzer güher görölmedi hîç
Bilindi kim çoğ-imiş şeh ḡazînesinde le’āl
- 29 Salāh u ma‘ diletün virdi dehre fevz ü felāḡ
Mübeddel oldu şalāḡ ile şulḡa ceng ü cidāl
- 30 Zamāne fāriğ u āzāde devr-i ‘adlünde
Zemîn safā’ ile meşğül-i ‘ayş ü māl ü menāl
- 31 ‘Aṡā ile kereme şöyle naşb-ı nefis itdün
Kesildi dest-i ṡama‘ ref’ olundu resm-i su’āl
- 32 İrişdi menzile tîr-i murādı her kişinün
Baḡa gelince velî itdi rüzgār ihmāl

²³⁷ Ḥicāb u: Ḥicāb-ı ND. s.93

- 33 Ümîd-i ‘îd-i vişâl ile nâr-ı fakr u firâk
Biribirin müte‘âkıb mişâl-i şavm-ı vişâl
- 34 Çenâr destine beñzerdi yufkalıkda elüm
Velîk bād-ı havâ kılmış anı māl-ā-māl
- 35 Nuķūd-ı ‘ömr ise ay aķçası gibi nākış
Ġam-ı kuşūr-ı nevāl ile cism olmada nāl
- 36 Hemîşe hâr ile hasler yolumda dāmen-gîr
Meger ki cāme-i peşmînenen açam per ü bāl
- 37 Şular ki māzî ile hâlden haberleri yok
Ġazā vü medrese anlara eyler istikbāl
- 38 ‘Ayār-ı nākış ile nice tab‘ ı nā-mevzûn
Virür kelāmına te’sîr-i nazm-ı H̱āce Kemāl
- 39 Benüm muhaşşal-ı keşbüm muķaddemāt-ı cedel
Benüm netîce-i şuĠlüm taşavvurāt-ı muhāl
- 40 Kemāl-i şānuma şāhid yeter sözüm ki olur
Şalāh-ı Meryem’e nuķk-ı Mesîh istidlāl
- 41 Mu‘înüm ol ki olam erba‘înden hâric
Mu‘înüñ ola şehā himmet-i gürüh-ı ricāl
- 42 İrişdi pāye-i pencāha pāy-i aķrānum
Revā mı çille-i zilletde ben ķalam pāmāl
- 43 Ko gel hikāyet-i māzîyi Nev‘î’yā çün kim
Rikāb-ı ‘izzetine ‘arz olundı şüret-i hāl
- 44 Nite ki vakt-i seher şāh-ı kişver-i hāver
Kevākib içre bula saltanatda istiklāl
- 45 ‘İdād-ı leşkerüñe Hāķ virüp şümār-ı nücüm
Nücüm-ı leşkerüñ olsun rücüm-i ehl-i dālāl

[20a]

19²³⁸

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Dāstān-ı mihr okur hep nüsha-i gülden hezār²³⁹

²³⁸ 20a-b. 21a.

²³⁹ “Der-Sıfat-ı Bahār Berā-yı Şemsî Paşa” ND. s. 50.

- Neylesün ammā ki yok güllerde gūş-ı i‘ tibār
- 2 Gülşenüñ her kıt‘ ası mühr-i Süleymān naķşıdur
Yaraşur şāh-ı gülün tahtın götürse rūzgār
- 3 Yārsüz dil mürğı tarh-ı gülşene mā’ il degül
Tutalum teshīr içün ķonmış hezār-ender-hezār
- 4 Böyle icrā itdi gül şāh-ı bahārun ‘adlini
Kim ber-ā-ber baķş oluna hıķķe-i leyl ü nehār
- 5 ‘İdgāh oldı ķemenler ğoncalar eţfāl-i ‘īd
Şalınup bād ile gül dūlāba bindi cūybār
- 6 Şaķlar üzre şükūfe bād ile oynar güler
Tıfla beñzer kim āğaçdan ata olmışdur süvār
- 7 Bezm-i gülşende fūrūzān oldı şem‘ i lālenüñ
Bāl ü per yaķsa benefşe yaraşur pervānevār
- 8 Gel tehī görme ķemen tahtında²⁴⁰ cām-ı nergisi
Kim ķalupdur ol niķe Cemşid ü Cem’den yādigār
- 9 Açdı miftāh-ı benefşeyle yine bād-ı şabā
Bir ‘aceb gencīne kim dūrr ü cevāhir bī-şümār
- 10 Var ise gencūr-ı dehr anı müheyyā eylemiş
Hāk-i pāy-i ğazreti paşaya ķılmağa nişār
- 11 Ol ki bir kemter zamānı ‘ahdinüñ eyyām-ı ‘īd
Ol ki bir ebter kitābı fażlınüñ faşl-ı bahār
- 12 Bād-ı luţfindan eşer ħāşıyyet-i vaķt-i rebī‘
Būy-ı ħulķından semer keyfiyyet-i müşğ-i tatar
- 13 Bāğ-ı luţfuñ bilmezin hıķ gülşen-i cennet midūr
Kim ħazānın ğörmedüm herğiz bahārı ber-ķarār
- 14 Tāl‘ at-i rüyundaki ruķsār-ı ğülfāmuñ mıdur
Yoķsa cem‘ olmış mıdur bir ğünde ‘īd ü nev-bahār
- 15 Baķş-i in‘ āmuñ ider deryā-yı ‘ummānı ħacil
Feyż-i iķsānuñ ķılur ebr-i bahārı şermesār
- 16 Zīr-i destünde senüñ milk-i ma‘ ānī nitekim
Ĥātem-i dest-i ‘atā-baķşunda la‘ l-i ābdār

²⁴⁰ tahtında: bezminde ND. s. 50.

- 17 Kılmasaṅ raġbet ‘ aceb mi cevher-i eṣ‘ āruma
Çün olur beglerde envā‘ -ı cevāhir ṣad hezār
- 18 Rūz-i bāhūra virür enfās-ı ‘ adlün i‘ tidāl
Ḥar ü ḥāṣāki ider nīsān-ı cūduṅ sebzezār
- 19 Şu gibi aḳsa n’ola dil ayaġuṅ topraġına
Baḥr-i luṭf oldun olur deryāya mā’il cūybār
- 20 Can eritdüm ḥāṣıl idince ma‘ ārif cevherin
Nār-ı ḥasretde²⁴¹ henüz yanmaḳda bu cism-i figār
- 21 İrmiş-iken göklere ṭop-ı kemālüm gün gibi
Hiç revā mıdur baṅa yirlerde ḳalmaḳ sāyevār
- 22 Āhenin āyinedür beṅzer bu çarḥ-ı pūr-sitem
İtmedi hiç nāvek-i āh u eninüm aḡa kār
- 23 Gösterürdüm ehl-i ṭab‘ a šāhid-i ma‘ nāyı ben
Zā’il olsa bir nefes mir‘ āt-ı ḳalbümden ġubār
- 24 Erba‘ in-i ḥār-ı miḥnetden olur cānum ḥalāṣ
Bāġ-ı luṭfuṅdan gül-i ḥamsin olursa āşikār
- 25 Nazmuṅı haṭm it du‘ ā-yı devlet ile Nev‘ i’yā
Vakt-i šādīdür degül eyyām-ı şerḥ-i inkisār
- 26 Nitekim ola bahār ile havālar mu‘ tedil
Açılup güller güle bülbul ola giryān ü zar
- 27 Günlerüṅ ‘id ü bahār olsun giceṅ Ḳadr ü Berāt
Devletüṅ mihrini tābān eylesün perverdigār

[21a]

20

BERĀ-YI MU‘ ALLİM-ZĀDE MAḤMŪD BEĠ²⁴²

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘lātün Fā‘ilün

- 1 Yemm-i āḥḍar gibi mevc urdı çemen geldi bahār
Zevraḳ-ı cām ile demdür idelüm ‘azm-i kenār
- 2 Hep bu faşl içre imiş mes‘ ele-i ‘ışḳ u cünün
Güş kıl nüṣḥa-i gülden oḳusun anı hezār

²⁴¹ ḥasretde: miḥnetde ND. s. 51.

²⁴² Berā-yı Mu‘allim-Zāde Maḥmūd Beg: Bahāriyye Berā-yı Mu‘allim-Zāde Tuġrāyi Maḥmūd Beg ND. s. 60.

- 3 Güle hem-şoḥbet iken bülbülün ağladuḡı bu
Elde sîm olmayıcaḡ müşkil-imiş vuşlat-ı yār
- 4 Sūsenün yapraḡını mışkale kılmış üstād
Bāḡa gel aç göñül āyīnesin ey ‘āşık-ı zār
- 5 N’ola germ eylese erbāb-ı çemen bāzārı
Oldı gül Yūsufın almaḡa ḡarīdār hezār
- 6 Būyı dil-keş semenün ferşi münakkaş çemenün
Mey-i bî-ḡış çekelüm hoş geçelüm leyl ü nehār
- 7 Dökülür bād-ı şabā ile şükūfe çemene
Tāzeler şebzede destārını san kim eşcār
- 8 Tūṭı-i sebz-i çemen el²⁴³ uzadur güftāra
Jāleler ḡabb-i nebāt oldı şular āyinevār
- 9 Ḳomayup āyine-i gülde şabā gerd-i melāl
Ḳas ü Ḳāşāk-i ḡamı sürdi göñüldeñ enhār
- 10 Sīnedür şahn-ı çemen çākleri āb-ı revān
Ya‘ nī ḡālāt-ı bahār eyler-imiş topraga kār
- 11 Tutaḡör bād-ı şabā gibi girībān-ı gülü
Dāmen-i sebzeyi elden ḡoma mānend-i çenār
- 12 Şubḡ-dem kılmaḡ içün def‘-i ḡumār-ı²⁴⁴ eyyāmı
Eyledüm bād gibi sūy-i gülistāna güzār
- 13 Gördüm itmiş niçe biñ nāz ile gül ‘arz-ı cemāl
Yüz niyāz ile baḡar bülbül-i bî-şabr ü ḡarār
- 14 Bülbülün güldeki te’sīr-i niyāzın gördüm
Bunı bildüm ki eşer eyler-imiş nāle vü zār
- 15 Yüzüm urdum ḡadem-i ḡazreti şāḡib kereme
Kim odur server-i ser-defter-i ehl-i güftār
- 16 Nūr-ı ‘ayn-i ‘ulemā ya‘ nī **Mu‘allim-zāde**
K’olamaz tıfl-ı şebaḡ-ḡāñ aḡa eslāf-ı kibār
- 17 Yemm-i zehḡār-ı kerem ebr-i güher-bār-ı himem
Menba‘-ı cūd u şiyem ‘ālim-i ‘ālī-miḡdār

²⁴³ el: dil ND. s. 60.

²⁴⁴ ḡumār-ı: ḡam-ı ND. s. 61.

- 18 Sıfat-i ‘ilm ü hüner elde de mevcūd ammā
Gayrıda lem‘a ile katra vü şende enhār
- 19 Faḥr ider zātuṅ ile şimdi şenüṅ ‘ilm ü hüner
Faḥr iderlerdi ezel ‘ilm ü hünerle ebrār
- 20 Gösterür mäh-ı ruḥuṅ āb ile āzer şeklin
Ebr-i nīsān gibi karşıṅda gözüm lülū-bār
- 21 Eser āheste hevā-yı ḥaṭ-ı sebzünle nesīm
Ne yörür şağ benüm gibi ne yatur bīmār
- 22 Yüzine urmasa itdükleri iḥsānı gülüṅ
Şemme-’i luṭfuṅa beṅzerdi biraz bād-ı bahār
- 23 İrmedi şimdiye dek gūşuṅa şīt-i suḥanum
Menzilüṅ ber-ter imiş iy şeh-i²⁴⁵ ĩsā-kirdār
- 24 Baṅa zātuṅdaki mi‘yār-i suḥan virdi ğurūr
Yoḥsa ben itmezidüm söylemeden ḥālūmi ‘ār
- 25 Yaḳamuṅ ğonca-şıfat her yaḳası çāk oldı
Gül-i şad-berge şebih oldı başumda destār
- 26 Dem-i bāḫūra doḳunmuş²⁴⁶ gül-i pejmürde gibi
Yörürin zār ü ser-efkende tenüm zerd ü nizār
- 27 Tengnāy-ı ğam-ı dehr ile ben inşāf iderin
Nice ‘arz eyledi ṭab‘um bu ḳadar vüs‘ ü yesār
- 28 Rūzgār olmadı devrümde muvāfiḳ n’ideyin
Zevraḳā²⁴⁷ dildeki gevherlere yoḳ ḥadd ü kenār
- 29 Mā’il ol Nev‘ī’ye iy şāḫ-ı gül-i ter luṭf it
Jāleveş gūşuṅa girdükde bu dürr-i şehvār
- 30 Şāḫ-ı ṭab‘umda du‘ā gülleri sīrāb ola ger
Meyve-’i manşib ile eyleyesin ber-ḥurdār
- 31 Tā ki sultān-ı güle kırmızı yelkenler ile
Lāleler ḥurrem ü ḥandān olalar ḥizmetkār
- 32 Çemen-i cāhuṅı Ḥaḳ tāze vü ser-sebz itsün
İrmesün bād-ı ḥazāndan aṅa hergiz āzār

²⁴⁵ şeh-i: meh-i ND. s. 62.

²⁴⁶ Doḳunmuş: tokunmuş ND. s. 62

²⁴⁷ Zevraḳā: zevraḳ-ı ND. 62

Meʿūlū Fāʿilātū Meʿāʿilū Fāʿilūn

- 1 Maḫṣūd idüp müdebbir-i abdān-ı²⁴⁸ “**kün fe-kān**”²⁴⁹
 Āsāyiş-i maʿişet-i cumhūr-ı ins ü cān²⁵⁰
- 2 Terkīb-i dehre ʿillet olur bir vücūd ile
 Virdi basit-i ḥāke yine rāḥat-ı revān
- 3 ʿİsī-nefes midür bu seḥer nefha-i şemāl
 Kim buldı büstān-ı ciḥān ömr-i cāvidān
- 4 Zülmet-serāy-ı ḥāki meger rūşen itmege
 Oldı fūrūğ-ı meşʿal-i şubḥ-ı ezel ʿıyān
- 5 Yūsuf gibi necāt irişür²⁵¹ kaʿr-ı çāhdan
 ʿAzm itdi cāh-ı ʿizzete sultān-ı hāverān
- 6 Yūnus dehān-ı mäh-i şebden bulup rehā
 Çıkdı kenār-ı lücce-i deryāya şādmān
- 7 Azād olup yine kafes-i ābnūsdan
 Gülzār-ı şubḥı²⁵² tūt-i sebz itdi āşiyān
- 8 Yaʿnī şalāḥ-ı ʿālem-i kevn ü fesād-içün
 Geçdi serir-i şihḥate paşa-yı kāmran
- 9 Muḥtell-idı ṭabāyiʿ-i erkān irişmese
 Fārūğ-ı ʿadl-i āşaf-ı sultān-ı Cem-nişān
- 10 ʿĀlī-himem semiyy-i ʿ**Alī** şāḥib-i kerem
 Yūsuf-cemāl u ḥıẓr-ḳadem Müşteri-mekān
- 11 Hilm ü vaḳāra şāḥib ü temkin ile ḳarin
 İḳbāl ile muşāḥib ü saʿd ile tevemān²⁵³
- 12 Luṭfuḡ muḥīt-i merkez-i ecrām-ı āb ü ḥāḳ
 Zātuḡ medār-ı gerdiş-i dūlāb-ı āsmān

²⁴⁸ Abdān-ı: aḫkām-ı ND. s.120.

²⁴⁹ “‘Ol’ (kün) der, o da hemen oluverir” Bakara: 2/117

²⁵⁰ Zikr-i Şükrān-ı Şihḥat-i Vezir-i Aʿzam ʿAlī Paşa ND. s. 120.

²⁵¹ İrişür: irişüp ND. s. 120.

²⁵² Şubḥı: ʿarşı ND. s. 120.

²⁵³ Tevemān: tevʿemān ND. s. 121.

- 13 Zāl-i felek tarīķ-i sedāda gidenlerün
Olmışdı gerçi ayağın almaķda pehlevān
- 14 Sen küt̄b-ı ‘ālemi yine şābit-ķadem ķılup
Bildürdi ķarķa dā’iresin sun‘-ı kār-dān
- 15 Minnet Hūdāya kim aķıdup gözümüz yaşın
Kılduķ nihāl-i devletümüz sebz ü nev-cüvān
- 16 Sen cān-idün bu ‘āleme ālem saņa beden
Tende ne deñlü fer ola bīmār olunca cān
- 17 Nergis-şifat egerçi ki bīmār-idi tenün
Āfāka ķeşm-i ‘ibretün olmışdı dīde-bān
- 18 Pāyün muķīm-i merkez-i ‘ilm²⁵⁴ ü vaķār olup
Pergār-ı ‘aķluñ eyler idi geşt-i lā-mekān
- 19 Virdün mizāc-ı gülşen-i devrāna i‘tidāl
Kılduñ bahār-ı luţfuñ-ile dehri gülsitān
- 20 Şimden girü ķemende revādur ki tutmaya
Eşcār-ı sebz-i bāğ-ı cihānı teb-i ģazān
- 21 Lāyık budur ki ķılmaya bāğ içre bir daķı
Āsīb-i dehr ‘ārız-ı ābīyi za‘ferān
- 22 Şemşirün ildi ‘ālemi rüşen şu resme kim
Furşat zamānını bulamaz şimdi şeb-revān
- 23 İnşāfuñ itdi memlekete şol ķadar şümül
Rehzenler oldı bedreķa-i rāh-ı kār-vān
- 24 Re’yün simāt-ı devlete zenbürsüz ‘asel
Tıguñ bisāt-ı memlekete şem‘-i bī-duģān
- 25 Pür-nūr-ı ģikmet oldı mezār-ı Büzürcmihr
Mihr-i dirāyetün olalı şarķa pāsubān
- 26 Her şeb diyār-ı ģarba şebīģūna gönderür
Re’yün şafaķda mihre virüp tıg-ı cān-sitān
- 27 Carī olan elündeki mizāb-ı nizeden
Āb-ı ģayāt-ı cism-i ‘adūdur degül sinān
- 28 Ol ceyşe kim muķaddem ola ķadr ü şevketün

²⁵⁴ ‘ilm: ģilm ND. s. 121.

- Tālî-şîfat zafer ‘ aķabince olur revān
- 29 Serdār ola řu kevkebeye kim sa‘ ādetūñ
Sa‘ deyn-i fetḥ ü nuşrat anuñla ider kırān
- 30 Şekl-i²⁵⁵ cemilūñe nazarın eyleyen řaḥîḥ
Āḥîr bulur netîce-i maķşûda iktirān
- 31 Ḥāk-i deründen atlas-ı gerdūn diler kaba
Mihr ile meh ķapundan ider iltimās-ı nān
- 32 Kılduķça ḥāk-i dergehūñe secde reřk ider
Ḥurşîd nüh-ser olmağa mānend-i āsmān
- 33 İrmez řenūñ medāric-i ķadr ü kemālūñe
Keyvān felekden eylese biñ²⁵⁶ pāye merdübān
- 34 Çün bāğ-ı midḥatūñ idemez řemmesin edā
Sūsen gibi olursa ser-ā-pā tenūñ zebān
- 35 Ḥořdur du‘ ā-yı devlet-i řāhib-sa‘ ādete
Nev‘î řafā ile aķasın ğoncaveş dehān
- 36 Tā kim ola şabîb-i řifā-ḥāne-i ķemen
Evvel bahāra ķarřu seḥāb-ı güher-feřān
- 37 Tā kim ḥaṭ-ı benefşe ile nüřḥa-i bahār
Naḥl-i ķemenden eyleye def‘ -i teb-i ḥazān
- 38 Olsun vücūdı řıḥḥat-ile pāydār olup
Düşmen za‘ if ü baḥt ķavî ‘ ömr nev-cüvān

[23b]

22

BERĀ-YI CELĀL BEG MUŞĀḤİB-İ SULTĀN SELĪM²⁵⁷

Mefā‘ilün Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün

- 1 Sarāy-ı emn ü iķāmet degül bu cāy-ı ğurūr
Döřer mi ‘ āķîl olan āb u gilde naṭ‘ -ı ḥuzūr
- 2 Revā degül ki makāmāṭ-ı evc-i ‘ izzetden

²⁵⁵ Mecmû‘ ada bu mısranın ilk kelimesi “çeşm-i” olarak yazılmıştır. Ancak üzerinde bir çizgi konulmuş olup, mecmû‘ anın sağ tarafında “şekl” kelimesi yazılmıştır. Biz burada divāna sadık kalarak “şekl” olarak kabul ettik. ND. s. 122.

²⁵⁶ biñ: nüh ND. s. 123.

²⁵⁷ Berā-yı Celāl Beg Muřāḥîb-i Sultān Selīm: Berā-yı Celāl Beg Muřāḥîb-i Sultān Selīm Ḥān ND. s. 71.

- Hażîz-i perde-i ğafletde olasın mehcūr
- 3 Bıraķ tarîk-i maḥabbetde cübbe-i teni kim
Havāsı ıssı o vādilerün menāzili dūr
- 4 Kabā-yı cismine çāk itmeg ile görme misin
Külāh-ı kelle-i şāh-ı cihān olur semmūr
- 5 Vücūdı maẓhar-ı nūr-ı şühūd idem dir-isen
Ḥicāb-ı ‘uzlet ile Ka‘be gibi kııl mestur
- 6 Bu döne döne geyilmiş libāsına çarḥuḡ
Gel olma cāme-i ātlas diyü şaķın maġrūr
- 7 Ğurūr u ‘ucb ile başın büyütme büm gibi
Dilerseḡ üşmeye ā‘dā saḡa mişāl-i tıyūr
- 8 Bisātuḡa tıtalum geldi şem‘-i kāfūrī
Kişi yaķılduġın aḡmaz mı ḡāne-i zenbūr
- 9 Çerāġ-ı şām gibi geçme kibr ile ilerü
Aḡ ol şabahı ki ḡalmaz yüzünde pertev-i nūr
- 10 Meger ki ġuşuma bir şubḡ-dem terāne ile
Bu nazm-ı pāki cināndan oķurdı zümre-i ḡūr
- 11 Dem-i seḡer ke‘f-i sākī mişāl-i maṭla‘-ı nūr
Sıfāl-i meykede “**ke‘sen mizācuḡā kāfūr**”²⁵⁸
- 12 Şadā-yı na‘ra-i mest “**es-şabūḡ yā aḡbāb**”²⁵⁹
Nidā-yı vahş u tıyūr “**inne rabbene‘l-ġafūr**”²⁶⁰
- 13 Gider riya‘ lekesin cāme-i vücūdunḡan
Ḥarīm-i mey-kedede nūş idüp şarāb-ı taḡūr
- 14 Ne aşşı çeng-şıfat zāhiren rükū‘unḡan
Dilün hevā tolu mānend-i sine-i taḡbūr
- 15 Rükū‘a māil olur sanma naḡl-i kāmetünḡi
Ḥam eyledi anı bād-ı hevā-yı ḡūr u kuşūr
- 16 Şühūd-ı pertev-i didār-ı yār mümkün iken
Hevā-yı ḡūr u kuşur eylemek degül mi kuşūr

²⁵⁸ “Kafur karışımı bir kadeh” İnsan:76/5

²⁵⁹ “Sabah oluyor ey arkadaşlar.” anlamında Arapça bir söz.

²⁶⁰ “Doğrusu Rabbiniz çok bağışlayandır” Fatır: 35/34

- 17 Bilür misin bu bedāyi‘ de mübdi‘ ü mūcid
Saḡa ne vech ile ‘ arz eylemiş cemāl ü żuhur
- 18 Kim itdi Vāmıķ‘ ı ‘ āşıķ cemāl-i ‘ Azrā’ya
Ne vāķı‘ aydı Züleyhā‘ yı eyleyen rencūr
- 19 Maķām-ı Yūsuf‘ ı kim kıldı çāh-ı zulmānī
Kim itdi dīde-i Ya‘ ķūb‘ ı giryeden bī-nūr
- 20 Kim itdi neş‘ e-i vaḡy ile mest zenbūrı
Kim itdi mūra Süleymān‘ ı nuṡķ ile me‘ mūr
- 21 Nedür bu şāhid ü meşhūd u nāzır u manzūr
Ko zāt-ı baḡtı şū‘ ün u şıfāta var mı şu‘ ūr
- 22 Nedür merātib-i esmāya vāķıf olduḡ mı
Nedür bu naķş-ı ta‘ addūd ḡurūf u lafż u suṡūr
- 23 Virildi belki berāt-ı müselleme saḡa
Edīb öḡinde olur var-ise şuçuḡ ma‘ zūr
- 24 Ne girye-i seheri var ne āh-ı nīm-şebī
Dilünđe ‘ ayş-i şebāne dem-i şabūḡ u sahur
- 26 Gel eyle cām-ı Cem ü tāk-ı Key’den istiḡna
Ki bezm-i himmetüne kāse-līs ola faḡfūr²⁶¹
- 25 Elünđen almaḡa yüz mekr ile metā‘ -ı dili
Zamāne eyledi iḡzār nice şāhid-i zūr
- 27 Şarāb-ı ‘ ışķ ile raķş idesin olup ķānzil
Kulaḡuḡa çalına şol nefesde kim dem-i şūr
- 28 Safā-yı ḡāṡır ile ‘ ayş-i vāfir ister iseḡ
Baş eg zamāneye mānend-i ḡūşe-i engūr
- 29 Egerçi²⁶² aşmaz-iseḡ ḡūş-i huşa iy ḡāfil
Bu nazm-ı dil-keşi mānend-i lū‘ lū-yi menşur
- 30 O lücce-i keremün eyle dāmenine nişār
Ola ki ide seni ‘ ayn-i luṡfına manzūr
- 31 Çıķardı dūr şadefi çünki ka‘ r-ı deryādan
Ķomaz kemāl-i suḡan şāḡibinde naķş u fütūr

²⁶¹ Divānda bu beyit kasīdenin 26. beyitidir. ND. s. 73.

²⁶² Egerçi: Eger ki ND. s. 73.

- 32 Geçürdi Yūsuf-ı Ken‘ān’ı hüsni ta‘biri
Serir-i Mısr’a ‘alā rağm-ı hāsīdān-ı ğayūr
- 33 ‘Ale’l-ḥuşuş cebininde her girih olmuş
Nişān-ı zābıta-i ḥall-i müşkilāt-ı umūr
- 34 Cenāb-ı maḥrem-i şāh-ı zamāne **Mīr-i Celāl**
Güzin-i zümre-i mevcūd u zübde-i maḥdūr
- 35 Sarāy-ı fītnatına şāh-ı ‘aql-ı kül mi‘ mār
Binā-yı rif‘atine hindū-yı Zuḥal müzdur
- 36 Fūrūğ-ı zāt-ı cemīlūḡ celāl içinde cemāl
Ḥaṭuṅla āyet-i hüsniḡ kırān-ı zulmet ü nūr
- 37 Bu müceb ile ki cāh u celāl tev‘emdir
Seni özine qarın itdi zıll-ı Rabb-i ğafūr
- 38 Çekildi şark ile ğarba sefāyin-i nazmuḡ
Saḡa musahḡhar olaldan basit-i milk-i buḡūr
- 39 Şu nāmeye ki ider feyz-i nāmiye kalemūḡ
Olur nüfusa baḡā-yı ḡayāt için mensūr
- 40 Lebūnde rūḡ-ı nebatī ney-i nebāt-ı kalem
Ḥaṭuṅda kūt-ı revān sözlerūḡ safā-yı şudūr
- 41 Göründi gerçi ki cām-ı cihān-nümāda cihān
Rumūz-ı cān u cihān ṭab‘uḡa degül mestūr
- 42 Revāyiḡ-i keremūḡ şark u ğarba nāşirdūr
Seherde ‘azm-i şabā vü mesāda seyr-i debūr
- 43 Beli büküldüğü tūmār-ı şī‘rümūḡ bu kim
Çeker medāyiḡ-i ḡadrūḡ yūkin ḡaṭār-ı suṭūr
- 44 Virürşe reşha-i luṭfuḡ tarāvet-i nisān
Fezā-yı gülşeni ḡuşk itmeye dem-i bāḡūr
- 45 Sevād-ı nāme-i medḡūḡle ḡāme buldı şeref
Ki şem‘-i bezme virür nūr u fer şeb-i deycūr
- 46 Libās-ı medḡūḡ eger virmeseydi zīb ile fer
Bu deḡlū bīkr-i ma‘ānī ḡalurdı müflis ü ‘ūr
- 47 İlūḡ maḡālet-i bī-hūdesine itme kıyās
Degül durur bu suḡan belki ḡikmet-i maşṭūr

- 48 Le'āl-i vaşfuña gelmez benüm gibi nâzım
Nite ki gerdîs ide sübhâ-i sinîn ü şühûr
- 49 Egerçi peyrev-i şem' -i kelâm-ı Enverî'yem
Sözüm çerâğı benüm şimdi gül gibi meşhûr
- 50 Bu hüsn-i nazm ile Hassân olursan iy Nev'î
Şakın gözetme zahir olmayınca şadr-ı zuhûr
- 51 Çün ide 'ârif-i âgâh öñünde 'arz-ı cemâl
Revâ degül ki ola çihre-i hüner mestûr
- 52 Huda zamānede devletle pâydar itsün
Seni çün itdi kefil-i meşâliḥ-i cumhûr
- 53 Tavâf-ı Ka'bede nûr-ı cemāle muntazıruz
Bu yolda itdügümüz sa'yi kılma nâ-meşkûr
- 54 Bi-haḫḫ-ı sûre-i Tâhâ vü hürmet-i Baḥḫâ
Bi-haḫḫ-ı nuṭḫ-ı Kelim ü bi-haḫḫ-ı nûr-ı Zebûr

[25a]

23

RE'İSÜ'L-KÜTTÂB İKEN FERİDÜN BEGE VİRÜLMİŞDİ²⁶³

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Hilâl-i 'iyd kim gird-i şafaḫdan göricek anı
Hayâl itdüm gönülde ḥançer-i ḥün-rîz-i cānânı
- 2 Leṭâfet kesb idüp kılmış 'urûc-i 'âlem-i bālâ
Şafâ-yı rûzeden olmuş meger meczûb-ı Sübhânî
- 3 Meh-i nev gibi devlet aḡa kim cismin idüp lâḡar
Uyardı zulmet-âbâd-ı bedende şem' -i rûḡânî
- 4 Leṭâfetde hilâl ol zâhid-i mürteza beḡzer kim
Vücûdı nûr-ı pak olmuş yoḡ anda ḡayd-ı cismânî
- 5 Tecerrüd kesb idüp şavm u şalât ile Mesîḥ-âsâ
Feleklerde melekden geçdi şimdi ḡadr-i insanî
- 6 Felekde nûrdan ḡullâb olupdur mâh-ı nev güyâ
Çeker bālâya ebrâr itdüḡi ḡayrât u iḡsânı

²⁶³ Re'isü'l-Küttâbiken Ferîdün Bege Virülmışdi: 'İdiyye Barây-ı Ferîdün Beg ND. s. 144.

- 7 Şafaḳ mey māh-ı nev bir sāḡar-ı sīmīne dönmişdür
Felek ta‘līm ider yārāna şekl-i bezm-i rindānı
- 8 Gümüş şırma taḳup gīsū-yı ‘anber-bārına şāmuḡ
Zamāne nev-‘arūs itdi ‘acūz-ı çarḡ-ı gerdānı
- 9 Degüldür māh-ı nev re‘y-i münīrin dehre ‘arz eyler
Re‘īs-i münşiyān-ı defter-i dīvān-ı ‘Oşmānī
- 10 Ferīdūn-nām u Dārā-siret ü Āşaf-başıret kim
İdüpdür faẓl u ‘irfānı tecāvüz ḥadd-i imkānı
- 11 Kümeýt-i ḡāmesinden ḡaṭṭ-ı yaḳūta ḡubār irdi
‘Alemdür ‘arşa-i ehl-i ḳalemde ṭab‘-ı raḡşānı
- 12 Suḡan-dānlıkda vaşşāf-ı zamān ṭab‘-ı güher-pāşı
Şadefdür şanki mervārīd-i elfāza ḳalem-dānı
- 13 Taḳarrüb kesb iderse yaraşur yanında erkānuḡ
Ki anuḡ tiḡ-ı cevher-dāndur ṭab‘-ı suḡān-dānı
- 14 Sevād-ı nāmede gün gibi gösterdi yed-i beyzā
Meh-i nev gibi buldı defter-i dehr içre ‘unvānı
- 15 ‘Uṭārid kim debīr-i münşī-i dīvān-ı ‘ālīdür
Anuḡ nesh itdi ḡükmin ḡaṭṭuḡuḡ ḳānun u erkānı
- 16 Senüḡ naḳş itdüḡüḡ elfāz hep rūḡ-ı muşavverdür
Egerçi şekl-i bī-cān yazmada üstād imiş Mānī
- 17 Zekāda ‘aḳl-ı evvel didi erbāb-ı şenā saḡa
Velī faẓl u keremde zātuḡa bulunmadı şānı
- 18 Ne zatuḡ gibi gösterdi felek mirātı²⁶⁴ bir şūret
Ne ṭab‘um gibi ṭūṭı gördi Rūm’un şekkeristānı
- 19 Żamīr-i rüşenüm ecrām-ı çarḡa fāyīz-i envār
Dil-i āḡāhumuḡ pīr-i ḡired tıfl-ı sebaḳ-ḡānı
- 20 Ne lāzım‘arīf-i āḡāh öḡinde lāf-ı şı‘r urmak
Bilür şāhib-ḡüner Nev‘ī kemāl-i faẓl ü ‘irfānı
- 21 Nitekim kātīb-i çarḡa devāt-ı zer olup ḡurşīd
Çeke her aybaşında bir nişān-ı ḡükm-i Yezdānı
- 22 Vücūduḡ nāme-i iḳbāle tevḳī‘-i refī‘ olsun

²⁶⁴ mirātı: mir‘ātı ND. s. 145.

[25b]

24

ḤASAN AĞA İÇÜN²⁶⁵

Mefā‘ilün Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün

- 1 Ne mäh durur ruḥuṇ iy mihr-i āsumān-ı kerem
Ki ʔal‘atüṇle bulur nūr u fer ʔerāğ-ı himem
- 2 Ne gülşenüṇ gülisin kim nevā-yı medḥüṇde
Nüfūs-ı naṭıka bülbülli olur ebkem
- 3 Ne ḥoḳḳadur dehenüṇ kim cevāhir-i suḥanuṇ
Taḳar kulağına ebkār-ı gülsitān-ı İrem
- 4 Ne kānda buldı ‘aceb güherüṇ²⁶⁶ kemālini kim
Bulundı ‘ārızā’-ı naḳş u ‘aybdan eslem
- 5 Cemāl-i salṭanata zīb u fer virür zātuṇ
Nite ki ʔehre-i ḥübāna ḥāl-i müşgīn-dem
- 6 Vücūd-ı pāküṇe baḳsun şu kim diler görmek
Melek şıfātı ile muttaşıf benī-ādem
- 7 İşıtdi vaşfuṇı ḥayretle ağız açdı devāt
Görince defter-i idrāküṇi baş egdi ʔalem
- 8 Nigīn-i ḥātem-i devlet emīn-i sırr-ı umūr
Ḥızāne-i kerem ü luṭf u baḥr-i ḥulḳ u şiyem
- 9 ʔamer-zekā vü Ḥasen-hulḳ u Müşterī-ʔal‘at
Ḥızır-dirāyet ü Yūsuf-liḳā vü İsī-dem
- 10 Yed-i ‘aṭāṇ ile gelmez ḥisāba cūd-ı şehāb
‘Adīl-i bezl ü şehāṇ olamaz senün Ḥātem
- 11 Meger ezelde seni kıldı māder-i eyyām
Cemāl ü ḥüsn ile hemşire ḥulḳ ile tev‘em
- 12 ‘Atāyı ‘ādet edündik şu resme kim dilüṇe²⁶⁷
Gelür zamān-ı tekellümde lā-yemīn-i ni‘em

²⁶⁵ Ḥasan Ağa İçün: Berā-yı ‘Umdetü’l-Ekābir Ve’l-A‘yān Ḥasan Ağa, Berā-yı Ḥasan Ağa ND. s. 108.

²⁶⁶ güherüṇ: cevherüṇ ND. s. 108.

²⁶⁷ 12, 13, 14. beyitler divānda yoktur. 27b.

- 13 Eger tefahhuş-i âhvâl-i zâr-ı Nev'î'den
Olursa ayîne-i tab' -ı rûşenûğ mülhem
- 14 Şikeste hâtır u âşüfte u melûl bahtısın
Belâ u kâhrla münis-i cefâ ile maḥrem
- 15 Müsâ' id olmadı tâlih muvâfık olmadı baht
Hümûm ise müte' âkıb ğumûm ise müdġam
- 16 Dilümde nehr-i hüner 'ayn-ı selsebîl olsa
Mükedder itmede anı ğubâr-ı cevır ü sitem
- 17 Şular ki mâzî ile ḥâlden ḥaberleri yok
Zamâne devlet ü iḳbâl ile ider ḥurrem
- 18 Kemâlden kemine mâlik olmayan câhil
Kemâl ü zevk u şafâyı bulup ider 'âlem²⁶⁸
- 19 Murâdum üstine dönmez bu çarḥ-ı nâ-hemvâr
Sürûra va' deler eyler dönüp virür yine ğam
- 20 Hemîşe cevır ü cefâ' ile telḥ ider 'ayşüm
Zamânedende nice dâd alsam âh kim bilmem²⁶⁹
- 21 Yeter bahâne ki luṭfuḡ beni ider küstâḥ
Sözüm eger sana taşdı' idüp virürse elem
- 22 Göñül kebûterini Ka' be-i ḥarîmünden
Uçursa seng-i cefâ' ile dest-i nâ-maḥrem
- 23 Hemîşe dâne-i luṭfuḡdan olmayup nevmîd
Ġubâr-ı kûyüñi gözler bu dîde-i pür-nem
- 24 Dil-i şikeste ḥam-ı ṭurra-i nigâr gibi
Yapışdı halka-i bâb-ı sa' âdete muḥkem
- 25 Du' â-yı devletün eyler şabaḥ u şâm senüñ
Diler ki ' izzet ü iḳbâlün ola müstaḥkem
- 26 Binâ-yı ' ömrüñe keşr ü zevâl irişmeye hiç
Fütûḥ u yümn ü sa' âdet olup aña munzam

²⁶⁸ ' âlem: i' lâm ND. s. 109.

²⁶⁹ Bu mısranın vezni kusurludur.

DER-ŞİFAT-I CENG-İ TÂBÜR-I SİNÂN PAŞA Kİ DER-ÂN TÂRİHİ GÜFT²⁷⁰

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

- 1 Mücâhid fî-sebîli'llâh Sinân Paşa-yı ceng-âver
Kim oldur cân u ser virür fedâyilerde ser-defter
- 2 Hadîd-i tîğla mesdûd idüp haşmun gûzergâhın
Olup Ye'cûc-ı küffâra mişâl-i sedd-i İskender
- 3 Gehî şâhun kafâsında nigezbânı vü hem-pâsı
Gehî şaff-ı mübârizlerde ser-bâzân ile hem-ser
- 4 Meger tayyâr idi olmuş sihâm ü şeş-per ü şeh-per
Yâhûd Hızır u Mesîhâ idi kim tayy-i mekân eyler
- 5 Yalın yüzlü yanında şalınan ol tîğ-ı cevherdâr
Muhattim câmelü başlar tıraş idici bir dilber
- 6 Şu' a' -ı tîğ u tîri şöyle rûşen kıldı âfâkı
Cünûd-ı ğarbı mahv itdi mişâl-i husrev-i hâver
- 7 Şehâdet aña şerbetdür cerâhat merhem-i râhat
Kılıç timâr aña besdür livâ-yı nîze-ğod²⁷¹ ser-ber
- 8 Açar bir demde biñ hûn-ı 'adû mîzâb-ı rumhından
Elinde dem çeker gûyâ Sinân-ı ejdehâ-peyker
- 9 Eritdi yüregi yağın 'adûnuñ nâr-ı harb ile
Çerâğın dîde-i 'Osmâniyânun kılmağa enver
- 10 Bu gün ol hizmet-i erkân-ı İslâm'ı tamâm itdi
Hudâvendân-ı devlet itmesünler haqqını ebter
- 11 Yazıldı hâme-i rumh ile vaşfı şafha-i hâke
Zebân oldu şenâ vü medhine şemsîr ile hançer²⁷²
- 12 Şikest olmuşdı evvelde dağı fevc (fevc) 'adû amma²⁷³
Şikest-i şîşedür âhîr olur her biri bir nişter

²⁷⁰ Der-Şîfat-ı Ceng-î Tâbür-ı Sinân Paşa Ki Der-Ân Târihi Güft: Der Vaşf-ı Ceng-î Tâbür-ı Cigala-Zâde Sinân Paşa Der-Sefer-i Egri ND. s. 57.

²⁷¹ nîze-ğod: nîzedür ND. s. 57.

²⁷² Divânda 11. beyit olan bu beyit der-kenara yazılmıştır. ND. 27a.

²⁷³ Divânda bu mısra "Şikest olmuşdı evvelde dağı fevc fevc 'adû amma" şeklindedir. Mısra divândan tamamlanmıştır. ND. s. 58.

- 13 Bi-ḥamdi'llāh ki pā-māl oldı bir demde hezārānı
Başın ḥurd eyledi pāy-i sutūr-ı ğaziyān yek-ser
- 14 Yañağı katra katra ḥūn ile ğāzilerün gül gül
Yüzi kāfirlerün yalın kılıç ḥavfıyle ḥākiser
- 15 Zamān ile o meydāna gelen ğāzilerün ḳalbi
Tūrābından şehīd anuñ bula ḥāşıyyet-i 'anber
- 16 Kılıç dendānına tennūr-ı ḥarbün iştihāsından
Tefāvūt itmedi hergiz külāh u kelle vü miğfer
- 17 Duḥān-ı ḍarbuzen ḳāra ḥaber iltürdi āfāḳa
Çalardı nagme-i riḥlet nefir ü kūs ile mehter
- 18 Bahādurlar ecel peygāmın alup sehm-i a' dādan
Oḳurlardı şikāf-ı sineden fetḥ āyetin ezber
- 19 Neberd ile ḥuzūrı açmasun mı murğ-ı ervāhuñ
Ser-i nīze olur mı āşiyān olmağa ḳābil yer
- 20 Mücāhid ismi aña gökden inmiş bir laḳabdur kim
Aña zat-ı gibi bu yir yüzinde olmaya mazḥar
- 21 Revādur ki bu resme Āşaf-ı Yūsuf-naẓir için
Te'essüf eyleye rūḥ-ı Ḳubād u Tuğrul u Sencer
- 22 Nizāmü'l-mülk-i Selçūkî-şıfat faẓl ehline mā'il
'Amīd'üd-dīn-i Tuğrul-veş hüner-bīn ü hüner-perver
- 23 'Aceb şimden girü devran bozup evzā'-ı nā-sāzın
Uyar mı nağme-i ḳānūna bī-ḳanūn olan münker
- 24 Tecāvüz itdügi ni' metlere ḥadd ü kıyās olmaz
Nazarda müntic-i ḥayr olmayan her şekl-i müstahḳar
- 25 Yoğ-iken ḥayr ü şerre cevher-i ṭab' ında isti' dād
Neden bu cāhil olmak 'ālemün ḥayrātına mazḥar
- 26 Budur hep ihtilāl-i devlet-i 'Osmāniye bā' iş
Budur hep pençe-i bāzū-yı pür-zārı iden bī-fer
- 27 İlāhī ḳuvvet-i a' dāyı ḳahruñla za' if eyle
İlāhī dīn ü devlet ḥaşmın it lūtfuñla kūr ü ker
- 28 O gün o sille kim rūy-i 'adūya ḳudretün çaldı
O yüzden eyle yā Rab ḥālını günden güne bed-ter

- 30 Nitekim ola zātı bāb-ı erkānuḡ kapudānı
Müsellem ola destine zimām-ı zabt-ı baḡr ü ber²⁷⁴
- 29 İlāhī bādbān-ı devletin şakla yavuz yilden
Vücūdı zevraḡına kıl ḡadīd-i ‘işmetüḡ lenger²⁷⁵

[27b]

26

DER-VAŞF-I SULṬĀN-I ‘ĀLİ-ŞAN VĀLİDE SULṬĀN²⁷⁶

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Ḥall ü ‘akd-i milk ü millet dürr-i dendānuḡdadur
Dillerüḡ cem‘iyyeti zülf-i perişānuḡdadur
- 2 Kuvvet-i terfih-i dil ḡāşıyyet-i def‘-i ḡazen
Ḥātemünde derc olan yāḡūt-ı rümmānuḡdadur
- 3 Aḡa nisbet bir sinek ḡadrince yok Sīmurḡ-ı Ḳāf
Kuvvet ü fer kim ḡenüḡ perr-i mekesrānuḡdadur
- 4 Kur kemān ebrūlaruḡ gönder nişān-ı devlete
Ol siḡām-ı salṡanat kim kīş ü kırbānuḡdadur
- 5 ‘Uḡdelerdür dāmen-i pāk-i libās-ı ‘işmete
Cevheri her tüḡme kim ṡavḡ-ı ḡiribānuḡdadur
- 6 Kāmet-i serv üzre ḡonmuş al tūṡiler midür
Āteşin her la‘l kim ol sebz ḡaftānuḡdadur
- 7 ṡavr-ı şāhī baydaḡ-ı ḡāl-i siyāḡuḡda tamām
Pīl-bend-i salṡanat ferzīn-i fermānuḡdadur
- 8 Āb-ı rüy-ı salṡanat kesbinde²⁷⁷ harc it şu gibi
Kīse-i māl-i memālik ḡünkü hep yanuḡdadur
- 9 Ref‘ ü kesr itse n’ola ‘adl ile te’nīsüḡ senüḡ
Himmet-i merdānı tezkīr eylemek şānuḡdadur
- 10 Bir nefes āsüdelik var-ise ḡalk-ı ‘āleme
Hep senüḡ ol sāye-i serv-i ḡırāmānuḡdadur

²⁷⁴ Bu beyit divānda 30. beyittir. ND. s. 59.

²⁷⁵ Bu beyit divānda 29. beyittir. ND. s. 59.

²⁷⁶ Der-Vaşf-ı Sulṡān-ı ‘Ālişan Vālide Sulṡān: Berā-yı Vālide-i Sulṡān Meḡemmed ND. s. 80.

²⁷⁷ kesbinde: yolında ND. s. 80.

- 11 Sünbülün tuğrā-yı menşūr-ı cemāl-i salṭanat
Fülfülün ol zühredür kim māh-i tābānuḡdadur
- 12 Devlet-i dünyāyı dirler fi’l-mesel bir ān imiş
Nāzır oldum ol daḡı hep hūsn ile ānuḡdadur
- 13 Kaşr-ı Belkīs-i Sebā āb üzre naḡş-ı bī-baḡā
Cümle zir-i ḡātem-i mühr-i Süleymānuḡdadur
- 14 Żabṭ ü teşḡir-i felek fermān-ı insān ü melek
Cümlesi hep ḡalka-i ‘ unvān-ı dīvānuḡdadur
- 15 Elde furşat var iken māh ü süreyyādan geḡür
Ṭop u ḡevgān ḡün senün zülf ü zenaḡdānuḡdadur
- 16 Mūy-i müşḡinūḡdedür zencir-i teşḡir-i ḡuten
Ḥükm-i iḡlīm-i ḡıta hep ḡaṭṭ-ı reyḡānuḡdadur
- 17 İstikāmetle zebūn itmek cihān fir‘avnını
Şimdi şü‘bān-ı ‘aşā-yı dest-i derbānuḡdadur
- 18 Medd ü cezr-i ni‘met-i bād-ı hevā-yı milk ü cāh
Kāse-i deryūze-i deryā-yı iḡsānuḡdadur
- 19 Yüzine gül ‘ālemün kim ‘ālemün ḡülsün yüzi
Sūr u şādī hep senün ḡül-berg-i ḡandānuḡdadur²⁷⁸
- 21 İḡtirāz it aḡa te’sḡir itmesün ‘aynū’l-kemāl
‘Ālemün hep ḡözleri ‘ unvān-ı a‘yānuḡdadur
- 22 Naẓm u neşrin siḡr ile efsun ider Nev‘ī velī
N’eylesün ammā eḡer şıdk ile imānuḡdadur
- 23 İşigünḡde dā‘ī-yi maḡbulün olmaḡdur murād
Mürḡ-ı dil şanma firāz-ı ṭāk-ı eyvānuḡdadur
- 24 Sīneme āteş şalup mihri meh-i tābānuḡḡ
Ḥāṭırum pervāneveş şem‘-i fūrūzānuḡdadur
- 25 Vird ü zikrüm hep du‘ā-yı devletünḡdür şubḡ u şām
ḡün mekes dā‘im süveydā-yı dilüm ḡānuḡdadur

²⁷⁸ Divānda bulunan 20. ve 26. beyitler

“20 Pādişāh ile beni haşr eylemezsen bir nefes
Rüz-ı mahşerde elüm valāhi dāmānuḡdadur

26 Pīrlıkde baḡa bu keyfıyyet-i nazm-ı suḡan
Bāde-i la‘lünḡle nār-ı ḡeşm-i mestānuḡdadur” mecmû‘ada yoktur. ND. s. 81. 28a-b. 29a.

- 27 Haḳ Ta‘ālā ḳadr-i nān ü ni‘ metüñ ḳılsun mezīd
‘ Ālemün göñli gözi çün sufra-i nānuñdadur
- 28 Haḳ Ta‘ālā’nuñ yem-i cūdından alsun feyzini
Ol nemek kim kefçe-i baḥr-i nemek-dānuñdadur

[28b]

27

BERĀ-YI SULTĀN²⁷⁹

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 İy cemāl-i maṭla‘-ı nūr-ı cenāb-ı salṭanat
Ṭal‘atüñden ṣāḥir oldı āfitāb-ı salṭanat
- 2 Meryem-i ‘İsādur u Belḳīs-i şirīn-menḳabet
Māh-ı vālā-menzilet ‘ālī-me‘āb-ı salṭanat
- 3 Destüñe teslim olunmuşdur maḳālīd-i umūr
Senden olmışdur meger meftūḥ bāb-ı salṭanat
- 4 Bast-ı luṭfunla bulup revnaḳ bisāt-ı memleket
Şem‘-i ruḥsārunla nūrānī ḳıbāb-ı salṭanat
- 5 Bir ḥabābı ‘ālemi nūş itmedin ser-mest ider
Cevher-i tācuñ meger cām-ı şarāb-ı salṭanat
- 6 Sūreṭā didāruna maḥrem geçerdı āyine
Şimdi ol ma‘nāyı men‘itdi²⁸⁰ ḥicāb-ı salṭanat
- 7 Vechinün meşşāṭa-i taḳdīr mişlin görmedi
Aşalı devlet ‘arasına niḳāb-ı salṭanat
- 8 ‘İşmet ü perhizde şānisi olmaz Rābi‘a
‘Arş-ı Belḳīs andan eyler iktisāb-ı salṭanat
- 9 Ya‘nī sultān-ı zamān ümm-i emīrū’l-mū‘minīn
Ḥān Meḥemmed kim odur mālīk-riḳāb-ı salṭanat
- 10 Ṭal‘atidür nev-bahār-ı mevsim-i ‘ayş ü ṭarab
Nev-cüvān-ı devlet-i ‘ömr ü şebāb-ı salṭanat
- 11 Bāḡı ḥurrem ideli nīsān-ı ‘adl-i nev-bahār

²⁷⁹ Berā-yı Sultān: Berā-yı Vālide-i Sultān Meḥemmed Ḥān ND. s. 22.

²⁸⁰ men‘itdi: ref‘itdi ND. s. 22.

Böyle gevher kılmadı peydā seḥāb-ı salṭanat

- 12 Ey felek āheste reftār eyle rāḥat vaktidür
Bu dem içindür şitāb-ı āsiyāb-ı salṭanat
- 13 Baḥt u cāhına ile'l-ān oldu esbāb-ı sebat
‘İztırāb-ı milk ü millet inḳılāb-ı salṭanat
- 14 ‘Āriyetdür ğayrılar üstinde devlet cāmesi
Ḥāne-i şifr-i‘ tibār olur ḥisāb-ı salṭanat
- 15 Şāhlık ismi ḥaḳīkatde saṇa maḥşüşdur
Ġayrıya olur mecāzi intisāb-ı salṭanat
- 16 Ḥaḳ bu bezmün itmesün cām-ı muşāffasın şikest
Ġam degül ber-bād ise bir kaç ḥabāb-ı salṭanat
- 17 Āḥiret virānesin bir şāh ābād eyledi
Ḥāşeli’llāh olmadı hergiz ḥarāb-ı salṭanat
- 18 Pādişāhum tek cihān milkini ma’mūr eyle sen
Ġam degül tecdīd-i devlet ıztırāb-ı salṭanat
- 19 Vaktidür çeksen kılıç küffār-ı bed-kār üstine
Şimdi bulmuşdur daḥı tıgun kırāb-ı salṭanat
- 20 Nev‘ī’yi kılduḡ hele esb-i murādına suvār
Bunca dem olmuşdı pā-māl-i rikāb-ı salṭanat
- 21 Nitekim taḥt-ı zümür-rūd-fām-ı şark içün güneş
Milk-i maġribden gelüp ide şitāb-ı salṭanat
- 22 Vechünji göster muḥālifler yüzine şöyle kim
Eylesün sāhān-ı ‘ālem ictināb-ı salṭanat
- 23 Bī-ḥaber olsun maḳām-ı ḳadr ü cāḥuḡdan ‘uḳūl
Māverā-yı ‘arşa kūr çetr-i tınāb-ı salṭanat

MERŞİYE-İ BERÂ-YI SULTÂN MURÂD²⁸²*Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün*

1

- 1 Başlayaldan devre bu fânūs-ı çarḥ-ı pür-‘ iber
Bağlayaldan peyker-i tekvini ressām-ı şuver
- 2 Hük-m-i āba ile idelden taḳāzā-yı zuhūr
Ümmehāt-ı çār ‘ unşurdan mevālīd-i beşer
- 3 Olalı mensüb-ı tās-ı gerdiş ü naṭ‘ -ı zemīn
Lu‘ bet-i nerd-i ḳazā şatranc-ı esbāb-ı ḳader
- 4 Böyle ḥaşmın itmedi hergiz daḥı nerrād-ı ḥāk
Böyle şeh māt itmedi ferzīn-i çarḥ-ı ḥileger
- 6 Yazmadı naḳḳāşlar böyle temāşīl-i ‘ aceb
Virmedi vaşşāflar ‘ ayn ü nazīrinden ḥaber²⁸³
- 5 Böyle ne bir vāḳı‘ a gösterdi mir‘ āt-ı ḥayāl
Böyle ne bir şekl-i hā‘ il gördi ḥāssās-ı başar
- 7 Ḳıldı naḳş-ı Ka‘ beteyn-i ‘ ālem-i kevn ü fesād
Bir ‘ aceb bāzīçe kim taḥtında muzmer ḥayr ü şer
- 8 Nāyib-i sultān-ı hurşīd oldı var ise Zühāl
Şīve-i Behrām idi ḥūn-ı şafaḳ vaḳt-i seher
- 9 Şefḳat-i evlādını bu zāl-i bed-mihrün görüp
Merd olanlar rişte-i peyvend-i zenden el keser
- 10 Üstine gerçi dönersin bir iki gün ‘ āḳıbet
Āsiyā gibi idersin daneḡi zīr ü zeber
- 11 Āh elünden ey ḥaḳıḳatsüz vefāsuz dehr-i dūn
Şāhlar şeh-zādelar sultān-ı ḳahrundan zebūn

2

- 12 Ey felek cām-ı ḡamuḡ nūş itmedük Cem ḳalmadı
Çekmedük devründe bir peymāne-i ḡam ḳalmadı

²⁸¹ Bu şiir terhib-i bent nazım şekli ile yazılmıştır. ND s. 171.²⁸² Merşīye-i Berā-yı Sultān Murād: Merşīye-i Sultān Murād ve Şeh-zādegān ND. s. 171²⁸³ Divānda bu beyit 1. bendin 6. beytidir. ND. s. 171.

- 13 Her dili bir derd ile zār u giriftār eyledün
‘Arşa-i miḥnetde bir merd-i müselleḡ kalmadı
- 14 Eyledün ol sāye-i Perverdigārı zīr-i ḥāk
Sāyesine varacaḡ bir naḥl-i ḥurrem kalmadı
- 15 Ol livā-yı salṭanat gibi elif-ḡad māḥlar
Pūr-ḡam-ı merg oldılar bir tūḡ u perçem kalmadı
- 16 Göz açup yummişça kalmadı o nūr-ı dīdeler
Rüzḡarım ḡurretü’l-‘aynında ‘ālem kalmadı
- 17 Gerdeninden her biri kesdi ta‘alluḡ bendini
‘Azm-i ḡuds idüp beden dāmında bir dem kalmadı
- 18 Her biri bir zaḡm-ı pūr-ḡūn idi ammā sīnede
Yār gitdi yaralar açıldı merhem kalmadı
- 19 Yaş yirine ḡatra-i encüm dökülşün çarḡdan
Dīdeler şimden girü ḡan ağlasun nem kalmadı
- 20 Āḡ kim bu ‘ālemün asayişinde yok baḡā
Rāḡat için bir nefes cennetde Ādem kalmadı
- 21 Ḥurrem idi ol ḡarem ḡāl-i ruḡ-ı aḡbāb ile
Āşinādan oldu şimdi sāde maḡrem kalmadı
- 22 Dād elünden ey ‘adālelsüz felek feryād ü dād
Sen murād alduḡ velī dūnyāyı kılduḡ nā-Murād
- 3
- 23 Seng-i minber iftirāḡ-ı ḡuṭbeşinden deng ü zār
Sikke yaḡdı ḡasretinden şine-i dīnāra nār
- 24 Perçem-i tūḡı nigūn olmiş degüldür āfitāb
Tārlardur her şu‘ā‘ı kim olupdur tār ü mār
- 25 Ḥing-i çarḡa ol seḡer ma‘kūs eyer urdı güneş
Nışf-ı kurşından pes-i ḡāne göründi aşikār
- 27 Çıḡdı bir nice şadef baḡr-i cenāb-ı şāḡdan
Her birin itmiş maḡar bir dāne dürr-i şāḡvār²⁸⁴
- 26 Mevc-i deryā-yı ḡazā vü bādbān-ı kahr ile
Bir nefesde oldu ecrām-ı sefāyin der-kenār

²⁸⁴ Divānda bu beyit kasīdenin 27. beyitidir. ND. s. 173.

- 28 Bir bölük mürgān-ı kudsiler yāhūd açup kanat
Uçmağa ‘azm itdiler gūyā tutup şekl-i kaţār
- 29 Oldı çün gözden o nūr-ı dīde-i ‘ālem nihān
‘Ālemi kıldı sevād-ı dīde gibi teng ü tar
- 30 Pençe-’i şīr-i każā pīr ü cūvān fark eylemez
Āh kim elde degül hergiz zimām-ı ihtiyār
- 31 Ol gice olmışdı pūr-yāḥ-pāreden rüy-i zemīn
Şanmış idüm şīşe-i gerdūna gelmiş inkisār
- 32 Ol gice olmışdı eczā-yı ‘anāşır mūncemid
Yoğ idi eşyāda fi‘l ü infi‘āle iktidār
- 33 Hıfz için ifsāddan şāhuḡ mizacın var-ise
‘Ālem-i kevn ü fesād itmişdi ḥālinde qarār
- 34 Ey başiretsiz göz aç el-i‘tibār el-i‘tibār
Mevtden göz yummadın el-intizār el-intizār
- 35 ‘Āleme bir dağ-ı pūr-sūz urdı hasret-tāb ile
Sīneler dil āteşi hergiz söyünmez āb ile²⁸⁵

4

- 35 Bilmedük bed-‘ahd ü bed-kirdār imişsin ey felek
Ġam yimez Ġam-ḥ‘ārına gaddār imişsin ey felek
- 36 Gösterüp zulmet dönüp yine idersin ‘arz-ı nūr
İki yüzlü bir zen-i bāzār imişsin ey felek
- 37 Yüz sürerken pāyine ḥalkuḡ urursın darb-ı nīş
Ḥākde pīçide olmuş mār imişsin ey felek
- 38 Ḥaşmuḡı uyutmada gehvāre-i şıbyān olup
Dīde-i encüm gibi bī-dār imişsin ey felek
- 39 Bī-ser ü pā ḥalkasın ne desti ne kullābı var
Kimseye el virmemiş qahhār imişsin ey felek
- 41 Dirler idi cevır ile devr içre mişlūḡ yok senūḡ
Ḥaḡ budur didüklerince var imişsin ey felek²⁸⁶
- 40 Ḥalka bu qadd-i muḡavvesle tevāzu‘ gösterüp
Tīr-i istikbār ile cebbār imişsin ey felek

²⁸⁵ Bu beyit divānda mevcut olmayıp der-kenara yazılmıştır. 30a.

²⁸⁶ Divānda bu beyit 41. beyittir. ND. s. 174.

- 42 Devr-i nā-hemvāruṅ istiḥsān ider bir kimse yok
Gāh iḳbāl ü gehī idbār imişsin ey felek
- 43 Gülşen-i a‘ dāya bārān-ı leṭāfet yağdurup
Hırmen-i aḥbāba āteş-bār imişsin ey felek
- 44 Hüsni ü kubbı saṅa nisbet nisbet-i esbābdur
Fi’l-ḥaḳīḳa sen de bir nā-çār imişsin ey felek
- 45 Çarḥı batmaz nevbet-i devrānı geçmez bir şehūṅ
Hıdmetinde münkalib devvār imişsin ey felek
- 46 ‘Āḳıl olan bir nefes senden şikāyet kılmasun
Şun’ı şünî‘ den bilüp aḡyāra nisbet kılmasun

5

- 47 Hāḳ Ta‘ālā Hān Murād’uṅ rūḥını şad eylesün
Devletin Sulṭān Meḥemmed Hān’uṅ ābād eylesün
- 48 Her zamān naṭ‘-ı zemīnde ḥaşmın itsün şāh māt
Hāḳ anı ferzānalıḳ semtinde üstād eylesün
- 49 Her ki anuṅla hevā-yı şirket-i devlet kılur
Milkini milk-i Süleymān olsa ber-bād eylesün
- 50 Vaktidür yap yap türāb-ı maḳdemūṅden baḥş idüp
Bir avuç toprak ile yüz Ka‘be bünyād eylesün
- 51 Çün eyü ad eylemekdür pādişehlikden murād
Ol eyü ad ister ise baḥşış ü dād eylesün
- 52 Acısın bu yaranuṅ bir pāre teskīn eyleyüp
Ḳalbümüz luṭf-ı Huda şabr ile mu‘tād eylesün
- 53 Ol şehūṅ rūḥ-ı revānı şādmān oldukça Hāḳ
Bende-i maḥzūnı bend-i ḡamdan āzād eylesün
- 54 Çünki taḳdīr-i ezel ḳānūn-ı ‘Oşmānī budur
Devr uşūlidür ferāmūş eyleyen yād eylesün
- 55 Eyleyüp āyīnemüz jeng-i tereddüdden ḥalāş
Ḳalbümüz ḥukm-i ḳazā me’mūr u münḳād eylesün
- 56 ‘Āḳıl iseṅ ḥālī gör māziden itme ḳıl ü ḳal
Mātemin geçmişlerūṅ Mecnūn u Ferḥād eylesün

57 Kanda gitdi qadr ü cāh-ı **Ḥazreti Sultān Murād**
Dāğ-ı ḥasret qodı bāqī²⁸⁷ fūrkat-i Sultān Murād

6

58 Gül gāmından bülbüli nālān idersin ‘aķıbet
Bir iki gūn güldürüp giryān idersin ‘aķıbet

59 Ey felek her nāzenin cismi n’idersin besleyüp
Çūnki sen perverdeñi qurbān idersin ‘aķıbet

60 Bir gūn evvel bārī gel cān milkin ābād idelüm
Çūn ki ten ma‘müresin vīrān idersin ‘aķıbet

61 İtmesūn devründe hergiz qahqaha kebk-i derī
Giryeden çūn gözlerini qan idersin ‘aķıbet

62 Kimseler cām-ı gurūrundan senūñ mest olmasun
Ḥābnāk-i merg idüp hayrān idersin ‘aķıbet

63 Pister itseñ her kimūñ cismine dehrūñ güllerin
Çeşmine her goncasın peykān idersin ‘aķıbet

64 Qalbümüz Ya‘qūb-veş bir Yūsuf’a meftūn idüp
Fūrkatinden maḥzen-i aḥzān idersin ‘aķıbet

65 ‘Ömr-i Nuḥ olsa müyesser yok elünden hīç ḥalāş
Fūlk-i cismi ġarqa-i tūfān idersin ‘aķıbet

66 Şīr-i engūrı içüp devründe her kim şad olur
Ḥūn-ı eşkin sübḥa-i mercān idersin ‘aķıbet

67 Raḥt u baḥtın her şehūñ bir demde ber-bād eyleyüp
Taḥta ile taḥtını yeksān idersin ‘aķıbet

68 Bir kefen bulmaz dem-i āḥırda alup²⁸⁸ ‘ariyet
Pīrehenden cismini ‘üryān idersin ‘aķıbet

69 Bī-vefālīk ey felek māhiyyet olmuşdur saṇā
Sīret-i nā-mihribānı şan‘at olmuşdur saṇa²⁸⁹

70 ‘Aķıbet bulsun sözün besdür şikāyet Nev‘ī’yā
Cümlesine eylesūn Allāh raḥmet Nev‘ī’yā

²⁸⁷ qodı bāqī: yaqdı cāna ND. s. 175.

²⁸⁸ alup: alur ND. s. 176.

²⁸⁹ Bu beyit divānda mevcut olmayıp der-kenara yazılmıştır. Beyitin redifi bentle uyuşmamakla birlikte beyit bente göre fazladır. 31a.

MERŞİYE-İ BERĀ-YI ŞEH-ZĀDEGĀN²⁹⁰*Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün*

- 1 Gül vakti geldi hâkde güller nümâyân oldu âh
Şimdi bizüm bir goncamuz hâk içre pinhân oldu âh
- 2 Bî-tâb²⁹¹ olup sünbülleri şoldı muṭarrâ gülleri
Toprak ṭolup²⁹² nergisleri hâk ile yeksân oldu âh
- 3 Cism-i za' ifin şandılar toğmış felekde mäh-ı nev
Bâyrama iller cem' olup diller perişân oldu âh
- 4 Açıldı güller 'id olup halk-ı cihân handân u şād
Bilmem niçün çeşmüm benüm bu demde giryân oldu âh
- 5 Toyınca yüzün görmege yaşum hicāb oldu benüm
Her yılda bir gün 'id olur ol gün de bārān oldu âh
- 6 Şeh-zāde-i nā-şād-baht çün kıldı terk-i tāt ü taht
Na'şinde 'ālem haşr olup bir özge dīvān oldu âh
- 7 Ebr-i felek giryân olup nār-ı şafaḡ suzān olup
Tağlar başı tufān olup cūlarda tuğyan oldu âh
- 8 Hep sineler biryān kamu hep dīdelerde ḡan kamu
Halk-ı cihân nālān kamu dil-teng ü hayran oldu âh
- 9 Şaḡı çözüldi sünbülün yolundı evraḡı gülün
Gülşende kārı bülbulün feryād ü efḡān oldu âh
- 10 Devrān 'aceb ḡaddar imiş didüklerince var imiş
Dehre bu köhne kār imiş şimdi firāvān oldu âh
- 11 Nev'î yiter ḡan ağladuḡ sūzān u nālān inledü
Besdür şikāyet çarḡdan Hāḡ'dan çü fermān oldu âh
- 12 Bu saltanat gülzārına **Sultān Meḡammed Hān** yeter
Gül var iken bir goncasuz baḡrum dime ḡan oldu âh
- 13 Nice külāh u kelleler yir dehr elinden silleler
Gül gibi tenden ḡülleler şoyundu 'üryan oldu âh

²⁹⁰ Merşīye-i Berā-yı Şeh-zādegān: Merşīye ND. s. 133.²⁹¹ Bî-tāb: Bî-nāb ND. s. 133.²⁹² ṭolup: olup ND. s. 133.

- 14 Taht-ı Süleymân kaldı ad maḥkûm iken tahtında bād
Tâc u külâh-ı Keykubād ḥâk içre ğaltân oldu âh
- 15 Her kaṅgısı²⁹³ sultân ise biz bende-i fermân aṅa
‘Âkil dimez kim bu anuṅ yolında ḳurbân oldu âh
- 16 Āhum yilinden ḳıl ḥazer kim saṅa ḳılmasun eṣer
Sözdür cihānda mu‘ teber devründe bî-ṣân oldu âh
- 17 Ḥıfz u amānına Ḥaḳ’uṅ ıṣmarladum ṣāhum seni
Ol bezme kim her ṣeb aṅa ṣem‘ -i fūrüzân oldu âh

[32a]

İBTİDÂY-I KAŞÂYİD-İ BELÂĞAT- NİZÂM ÜMİDİ EFENDİ ‘ALEYHİ’R-
RAḤME DER-ḤAḲḲİ PÂDİŞÂHÂN U VEZÂ’İR²⁹⁴

30

Meḫ’ülü Fā’ilâtü Me’fâilü Fā’ilün

- 1 Devr itdi çenber-i felegi mäh-ı nev-tamām
Güyâ tolandı ḥalka-i bezm-i şafâyı cām
- 2 Çevgân-ı sîmin urdı ḳamer tûpına hilâl
Bu ‘arşa-i felekde bugün tâ ki ala kām
- 3 Evrâḳ-ı ‘ide ḥall ile med çekdi (a)rada²⁹⁵
Şimden gerü dürülse n’ola defter-i şıyām
- 4 Çizmekde nişf-ı dâ’iresin ğurre-i mehûṅ
Üstâd-ı rûzigâr tamam itdi ihtimām
- 5 Atıdı kenâra zevraḳ-ı mäh-ı nevi bu ṣeb
Beṅzer temevvüc itdi bu deryâ-yı nîlfām
- 6 Yâ ṣeb-külâhı ğüşesidür oldu âşikâr
Behrām-ı çerḥ eyleyicek nâz ile ḥırām²⁹⁶
- 7 Aldı zamâne destine zer tâziyânesin
Urup ser-i semend-i sipihre gümüş licām

²⁹³ kaṅgısı: kaṅkısı ND. s. 134.

²⁹⁴ Divānda bu kasîdenin başlığı “Kaşîde-i Merḥûm Ümîdî Berâ-yı Merḥûm Ḳâdî-zâde Efendi” şeklindedir. Buyruk, İbrahim Etem Buyruk, Ümîdî Ahmet Divânı (İnceleme-Metin-Özel Adlar Dizini), (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). **Bu eser çalışmamızda bundan sonra “ÜD” kısaltması ile gösterilecektir.**

²⁹⁵ Mecmû‘ ada bu kelimenin “a” harfî eksiktir. Divândan tamamlanmıştır. ÜD. s.143.

²⁹⁶ ḥırām: kıyām ÜD. s. 143.

- 8 Yine şokıldı²⁹⁷ farkına bir dāne hūb tel
Benzer ki bāz-ı çerh şikār aldı vaqt-i şām
- 9 Miftāh-ı zerrīn alup ele hāzin-i felek
Kudret hāzīnesinden ider halkı iğtinām
- 10 Yarıldı saḳf-ı ḳubbe-i felek²⁹⁸ bu şeb²⁹⁹
Tābende oldu nūr-ı Hūdā ḳalmadı ḳalām
- 11 Günden şarardı bām-ı sipihr üzre bir giyāh
Āb-ı şehāb-ı feyze cihān teşnedür tamām
- 12 Benzer görindi halka-i fitrākidür yine
Şayyād-ı çerh şayd şikār itmede müdām
- 13 Yāhūd felekde zer kemerin bend ider hilāl
Yā h'āce hīdmetinde bula ḳadr ü ihtirām
- 14 Ya' nī ki **Ḳāḍī-zāde Efendi** cenābına
Olmaḳ diler hilāl-i felek kemterīn ḡulām
- 15 Bāb-ı serāyı halkasıdur çenber-i felek
Ferş-i revāḳ-ı rif' atine mihr ü meh ruḥām
- 16 Bālā-nişīn-i meclis-i aşhāb-ı zü'l-faṭīn³⁰⁰
Mīr-i kelām-ı bezm-i suḥandān ḥuceste-nām
- 17 Naḳş-ı sevād-ı ḥaṭṭı durur nüsha-i emel
Levh-i beyāz-ı 'ārızıdur levḥa-i merām
- 18 Dürr-i 'ulūma rişte-i bārīk-i 'aḳl ile
Oldur viren kemāliyle ḥüsn-i intizām
- 19 Bezminde görse mīr-i şadr şūret-i celāl
Ḥayretten anda ḳalmaya hīç ḳudret-i kelām
- 20 Māh-ı münīr hāleden iḥrāmını geyüp
Gösterdi (ṭ)avf-ı³⁰¹ Ka' be-i kūyına sa'y-ı tām
- 21 Ḥalḥāl-i zerdür anuḡ ayaḡında māh-ı nev
Saḳf-ı serāy-ı rif' atine çerh gök ḥamām
- 22 Şol kim ḥarīm-i kūyına sa'y eylemez anuḡ

²⁹⁷ şokıldı: şokındı ÜD. s. 143.

²⁹⁸ ḳubbe-i felek: çerh-i kühen ÜD. s. 144.

²⁹⁹ Bu mısradā vezin kusurludur.

³⁰⁰ zü'l-faṭīn: zevḳ ü şevk ÜD. s. 145.

³⁰¹ Mecmū'ada bu kelimenin ilk harfi olan “ṭ” siliktir. Bu harf divāndan tamamlanmıştır. ÜD. s. 145.

- N'ola olursa aña tavāf-ı Harem harām
- 23 Gelse yiridür eşigine cerre āsumān
Eyler hemīşe çünki gedāya kerem kirām
- 24 Cūy-ı seḥāsı ile bulur teşneler saḳā
Ḥān-ı 'aṭāsı ile olur muḡtenem enām
- 25 Yūsuf-mişāl ḳala mı hīç cāh-ı ḡuşşada
Her kim ki luṭfı riştesine eyler³⁰² i' tişām
- 26 N'ola murāduñ üstine seyr itse ḥink-i çerḥ
Şāhā şunuldu çünki yed-i ḳadrüñe zimām
- 27 Bī-dār olursa çeşm³⁰³ sataruñ 'aceb midür
Çünkim virildi saña bugün baḥt-ı lā-niyām
- 28 Cām-ı cihān-nümā durur ol ṭab' -ı şāf u pāk
Bulur nuḳūş cümle cihān anda irtisām
- 29 Gūş eylemezse kimse kelām-ı belīḡini
Kilk-i bedī' üñ urur anuñ cānına siḥām
- 30 Ger reşḥa-i zülāl-i dehānuñdan irse feyż
Āb-ı ḥayāt yaḡdura tā-ḥaşre dek ḡamām
- 31 Geldi cenāb-ı 'izzet ü rif' at-me' ābuña
Almak diler **Ümīdī** feleklerden intiḳām
- 32 'Ayn-ı 'ināyetüñi mu' in ü zahīr ḳıl
Luṭf u kerem zamānı durur ḥāşıl-ı kelām
- 33 Bükdi bilini bār-ı ḡam-ı ṭa' n-ı düşmenān
Ḳaddini anuñ eyledi cevri-i li' ām lām
- 34 Ey dil şikāyeti ḳo gel iḥlāş-ı ḥāş ile
Eyle du' ā-yı devletine ihtimām-ı tām
- 35 Gūş-ı sürüş-ı çerḥe du' ā gevherini aş
Ḳılsun feżā-yı Sidrede biñ nāz ile ḥırām
- 36 Aldıkça destine³⁰⁴ ḥalka-i zerrīn-kemendini³⁰⁵
Ḥink-i sipihr-i ser-keşi māh eyledükçe rām

³⁰² eyler: kıldı ÜD. s. 145.

³⁰³ çeşm: çeşm-i ÜD. s.145.

³⁰⁴ Aldıkça destine: Alup eline ÜD. s. 146

³⁰⁵ Bu mısradaki vezin kusurludur.

- 37 Ƙadd-i ‘adūḡı bār-ı melāl eylesün hilāl
Sen ol hemîşe gün gibi rif atde müstedām

[33a]

31

ƘAŞİDE-İ ÜMİDİ DER-MEDḡ-İ MEḤEMMED ÇELEBİ³⁰⁶

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 Yazdı altunile bir lām-ı hilāl-i şevvāl
Leyle-i ‘îd-i hümâyûna ola tâ kim dāl
- 2 Ƙodı bir şem‘ -i münîr encümen-i çarḡa Ƙamer
Ƙi gören lem‘ asın anuḡ meh-i nev itdi ḡayāl
- 3 Mevsim-i bezm-i şafādur dem-i ‘îd irdi diyü
Sîm mızrâbını nâhîd ele aldı fi‘l-ḡāl³⁰⁷
- 4 Şehper-i zāḡ-ı siyeh-beste Ƙılup tûmârın
Çarḡ mektub uçurup itdi ḡaberler irsāl
- 5 Rind-i mey-ḡâneye na‘l-i der-i mey-ḡâne gelür
Zâhir olduḡa felekde gözine şekl-i hilāl
- 6 Geldi bir dâne fitîl itdi çerāḡ-ı Ƙamere
Yine bir şem‘ uyar idi gice mâh-ı şevvāl
- 7 Nev‘ arūs-ı felek aldı ele zer-münakḡâş³⁰⁸
Taḡdı ya zāl-i felek gerdenine ‘aḡd-i lāl
- 8 Oldı bir mevc yine baḡr-i felekde zâhir
Aldı mellâḡ-ı zamân destine yâḡûd çengāl
- 9 Ḥân-ı ‘îdiyye şalâ itmeg içün âfâḡa
Ƙodı engüştüni ḡuşına felek hemçü Bilāl
- 10 Zevraḡ-ı ‘ayş u şafâ irdi kenâr-ı çarḡa
Rûzgâr oldı muvâfıḡ yine el virdi şimāl
- 11 Seyr idüp nokḡa-i eşkāl-i nücûm-ı dehri
Mîl-i zer aldı meḡer destine çarḡ-ı remmāl

³⁰⁶ Ƙaşîde-i Ümîdî Der-Medḡ-i Meḡemmed Çelebi: Ƙaşîde-i Ümîdî Der-Medḡ-i Meḡemmed Çelebi Goft ÜD. s. 114.

³⁰⁷ fi‘l-ḡāl: derḡâl ÜD. s. 114.

³⁰⁸ zer-i münakḡâş: zerrîn minḡâr ÜD. s. 114.

- 12 ‘Arz-ı hüsn itmeg için geldi diyâr-ı Şâma
Zengi-i çarh ıtaup pâyına sîmîn halhal
- 13 Yine bir şan‘ atile şîşe-i gerdün içre
Kodı bir zevrak-ı sîmîni Hüdâ-yı müte‘âl
- 14 Sîm-i keşkûlin³⁰⁹ alup destine yâhûd bu gice
Çıkdı der-vâzeve âfâk-ı sipihri âbdâl
- 15 Varise zengi-i şâmuñ görinür dendânı
Şâd olup handeler eyler bulıcağ ‘îd-i vişâl
- 16 Oldı pehlû-yı ten-i lâgarı çarhuñ zâhir
Mâh-ı rûze şu kadar virdi³¹⁰ aña za‘f³¹¹ u hüzâl
- 17 Dest-i âhum bu³¹² gice³¹³ sille kodı gerdûna
Anun engüşti yiridür görinen şekl-i hilâl
- 18 Der-miyân eyledi dāmānını mâh-ı nev-i‘îd
Hıdmet-i dāver-i devrāne idüp isti‘cāl
- 19 Kevkeb-i burc-ı hidāyet meh-i ferhunde hişâl
Māye-i devlet ü ser-māye-i taht u iclâl
- 20 Mihr-i âfâk-ı hüner ya‘ni **Meḥemmed Çelebi**
Menzil-i medḥine anuñ iremez peyk-i ḥayāl³¹⁴
- 21 Bū-Bekir-şıdk ü ‘Umar-ḥaşlet ü Oṣmān-ḥayā
Bū-‘Alî-rāy ü Ḥasan-şüret ü Maḥmūd-ḥiṣāl
- 22 Sidre-i kadrüñe irişmeye Cibrîl-i ‘uḳûl
Himmet-i vehm ü gümān aña olursa per ü bāl
- 23 Pertev-i mihr-i seḥāsın kıla ger erzānî
Kırarup tırmaya tâ-şubḥa deġin böyle leyāl
- 24 Merkez-i dāire-i fażlına gerdün iremez
Ḥaşre dek ‘âlemi devr eylese pergār mişâl
- 25 Ḥaydarîvār ıtaup gerdenine sîmîn tavḳ
Nūr-ı feyż-i kereminden meh-i nev itdi nevāl
- 26 Ser-i engüşti çü miftāḥ-ı der-i ḥikmetdür

³⁰⁹ Keşkûlin: keşkûlin ÜD. s. 115.

³¹⁰ Divānda bu kelimedden sonra “bugün” vardır. Bu kelime mecmû‘ada yoktur. ÜD. s. 115.

³¹¹ Divānda bu kelime yoktur. ÜD. s. 115.

³¹² Divānda bu kelime yoktur. ÜD. s. 115.

³¹³ Divānda bu kelimedden sonra “bir” vardır. Bu kelime mecmû‘ada yoktur. ÜD. s. 115. 34b.

³¹⁴ ḥayāl: maḳāl ÜD. s. 116.

- Umaruz kufî-ı murâdâtımız ola hallâl
- 27 Şemme-i hulkı ider hâk-ı siyâhı ‘anber
Reşha-i lütfi yedi bahri kıllur âb-ı zülâl
- 28 Hân-ı lutfundan anuñ keffe-i zerrîn meh-i nev
Meclis-i cûd u şehâsına³¹⁵ felek şırça sıfâl
- 29 Olsa ger ebr-i bahâr-ı keremün lü’lû-bâr
Pür ola lü’lûy-ı lâ-le’âlî dâmân-ı hayâl³¹⁶
- 30 Güher-i kaçre-i bârân-ı şehâsından³¹⁷ anuñ
Ceyb-i esdâf-ı bahâr oldu bugün mâl-â-mâl
- 31 Serverâ hâme hilâl olsa debîr-i çarha
Vaşfuñuñ idemeye biñde birini icmâl
- 32 Yüz kızarup kapuñ geldi şafaqla gerdün
Hûn-ı fazl u keremün eyle demidür ifdâl
- 33 Cevher-i hâk-ı rehün şatmağa dirhem dirhem
Keffine aldı yine keffe-i zerrîn hilâl
- 34 Kodı engüş-i hilâli gözine cirm ü kamer
Emriñi pîr-i felek idecek ele işâl
- 35 Reşehât-ı ser-i aklâm güher-bârındur³¹⁸
Çihre-i şâhid-i ma‘ nâya viren revnağ hâl
- 36 Fethâ vü kesrelerün haşmı idüp zîr ü zeber
Ser-i bî-devletine zammeleründür kûpâl
- 37 Kâmet-i serv ü sehiñ olmasa ‘âlî himmet
Âbveş olmaz idi göñlümüz³¹⁹ aña meyyâl³²⁰
- 38 Tâzelerse demidür âb-ı şehâb-ı keremün³²¹
Huşk-leb kaldı katı sebze-i bâğ-ı âmâl
- 39 Şatmağa ağırı altuna metâ‘-ı vaşluñ
Tab‘-ı naqqâdile oldum bu cihâna dellâl
- 40 Midhat-ı zâtuñ ile nuṭka olurdı imkân

³¹⁵ Şehâsına: şehâsiyla ÜD. s. 116.

³¹⁶ Divânda bu mısra “Tobṭolî ola le’âlî ile dâmân-ı hayâl”şeklindedir. ÜD. s. 116.

³¹⁷ şehâsından: şehâsiyla ÜD. s. 117.

³¹⁸ güher-bârındur: güher bârıdur ÜD. s. 117.

³¹⁹ Göñlümüz: qalbimiz ÜD. s. 117.

³²⁰ Bu mısra da veznin son tefilesi eksiktir.

³²¹ Keremün: lutfuñ ÜD. s. 117.

Ƙuvvet-i nāṭıķa vaşfunḡa eger olmasa lāl

- 41 Ƙınk-i şahn-ı hūnere virsem olurḡı meydān
Rište-i bār-ı belā olmasa ger ‘aķla ‘ıķāl
- 42 Ben nice olmayayın zāl sipihr-i ġaddār
Ele tiryāk şunar bendeķe zehr-i ķattāl
- 43 Ne revādur³²² felek idüp yirimi şaff-ı ni‘āl
Şadr-i ‘ālīye geķe dūn-ı denī vū erzāl
- 44 Dildeki bār-ı melālī dimege ķacet yok
Saķa ma‘lūmdurur her ne ise mā-fi’l-bāl
- 45 İrdi ol dem ki ser-i hāme-i sıdk ile yine
Şafha-i³²³ cāna du‘ān ide **Ümīdī** imlāl
- 46 Devr kılduķķa cihānı felek-i mīnāfām
Nāzile eyledüğince meh-i nev ‘arz-ı cemāl
- 47 Bedr olup burc-ı sa‘ādetde hilāl-i ķadrün
Āfitāb-ı şeref-i zātuķa ırmeye zevāl

[34b]

32

ƘASİDE-İ ÜMİDİ EFENDİ DER-ĖAĖKI SELİM ĖAN³²⁴

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Şahn-ı bāğ içre olup ser-‘asker-i ezhār gül
Urḡı başına seķer bir miğfer-i zerkār gül
- 2 Nīze-i şāh üzre dikdi ġonķe hūnīn başlar
Bāğda cünd-i şitā ile idüp peykār gül
- 3 Ėonķe-āsā³²⁵ ġaylīden dil-teng idi ġülzārda
Bād-ı şubķ ile bugün açıldı bir miķdār gül
- 4 Şad-hezār aķsent üstād-ı bahār-ı bāģa kim
Şafha-i ġülzār-ı dehre ķızdı bī-perġār gül
- 5 Cā-be-cā dikmezdi İşķākī ‘alemler olmasa
Ger ‘alemdār-ı resūl-i Aķmed-i Muķtār gül

³²² Divānda bu kelimededen sonra “bu” vardır. Bu kelime mecmū‘ada yoktur. ÜD. s. 118. 35a.

³²³ Şafha-i: Levha-i ÜD. s. 118.

³²⁴ Ƙasīde-i Ümīdī Efendi Der-Ėaķķı Selīm Ėan: Ƙasīde-i Ėül-i Ümīdī Berā-yı Sulţān Selīm Ėan ÜD. s. 109

³²⁵ āsā: ġibi ÜD. s. 109.

- 6 Gülşenüñ naṭ' -ı zümür-rüd fāmını açup şabā
Çār dīvārın ider altun beneklü zār (gül)³²⁶
- 7 Bāl açınca āşiyān-ı gönçeden şehbāzvār
Eyledi 'azm-i şikār-ı 'andelīb-i zār gül
- 8 Bülbülün alup bir avuç kanını çaldı yüze
Anuñ için olmadı gülşende ber-ḥurdār gül
- 9 Dirhem-i jāle n'ola destinde kılmazsa qarār
Bir eli açuḡdur eyler bulduḡın īsar gül
- 10 Açup evrākın ider maḥşūlini bāḡuñ ḥisāb
Oldı sulṭān-ı bahāra yine defterdār gül
- 11 Sübhā-i billūrını alup eline jālenün³²⁷
Bülbüle cevır eylemekden eyler istigfār gül
- 12 Künc-i ḡamda ḥār-ı hicrān ile iḡler 'andelīb
Bād-ı şubḥ ile cemende şalınur her-bār gül
- 13 Bir avuç daru ile mürḡ-ı nihāl-i gülşenün
'Aḡlın aldı bezm-i gülşende zihī 'ayyār gül
- 14 Başa çıkdı yüz bulup şahın-ı cemende gönçeler
Yiridür başına eylerse külāhın ṭār gül
- 15 Açmayınca cur' adān-ı gönçe-i bāḡı nesīm
Olmadı bezm-i cemende vāḡıf-ı esrār-ı gül
- 16 Yūsuf-ı Mısrī gibi bāzār-ı ḥüsn içre bugün
Aḡır altun ile vezn olsa vechi vār gül
- 17 Destine alup şehir bezm-i cemende dā'ire
'Ayş u nüş eyler cemende ḥār ile bī-'ār gül
- 18 Devr-i luṭfında gül-āb-ı jāle ile ol şehün
Bülbülün kılsun şudā'ına bugün tīmār gül
- 19 Şāh-ı 'ādil vāris-i mülk-i Süleymān kim anuñ
Ḳatre-i bārān-ı luṭfindan virür her ḥār gül
- 20 Gül-bün-i bāḡ-ı 'adālet **Şeh Selīm Ḥān**-ı zamān
Ḥātem-i ḡadrinde anuñ mühr-i pür-envār gül

³²⁶ Mecmū'ada bu mısranın sonundaki gül redifi yoktur. ÜD. 35a.

³²⁷ jālenün: gönçenün ÜD. s. 110.

- 21 Rāyet-i nuşret-şî‘ârından memâlik lâlezâr
Naķş-ı na‘l-i sümme-i esbinden zemîn hemvâr gül
- 22 İrmese bûy-ı nesîm-i âsitânından eşer
Bâğda olmazdı reşk-i nâfe-i Tâtâr gül
- 23 Esse bād-ı kahrı ger serv ü³²⁸ çemen bula hâzân
Âb-ı lutfı irse gülzâra vire bî-hâr gül
- 24 Âteş-i kahrından irse gülsitâna bir şerer
Ola yir yir dūd sūnbūl gōnçe aķker nâr gül
- 25 Gül-būn-i bâğ-ı seḥâdur sâ‘id-i sîmîni kim
Dâ‘imâ keff-i güher-bârı virür dînâr gül
- 26 Serverâ muhtâc iken gülşende fûls-i aķmere
Şimdi ‘ahdūnġe senūnġ altun ile oynâr gül
- 27 Nefḥ-i rūḥ itdi dem-i lutfuġla gülzâra şabâ
Gōnçeler açdı³²⁹ dehân itse n’ola güftâr gül
- 28 Jâleler şū tamladur her-dem devât-ı gōnçeye
Yazmaġa evşâfuġ aldı destine tūmâr gül
- 29 Cevher-i ḥâk-i rehūnġ gülşende vezn eyler şabâ
Jâleler sîmîn derâhim keffe-i zerkâr gül
- 30 Nūkhet-i ḥulķuġla gōnçe nâfe-i âhū-yı Çîn
Şemme-i lutfuġla reşk-i ṭabla-i ‘atṭâr gül
- 31 Çūnki dirler reng alur ḥurşîd-i ‘âlem-tâbdan
Ger kızarsa gün yüzūnġ gördükde³³⁰ vechi vâr gül
- 32 Bâğda altun ile yazmaġa vaşfuġ eyledi³³¹
Gōnçenūnġ la‘lîn devâtı iķre zer iḥzâr gül
- 33 Râst geldükçe şabâ ṭurmaz³³² yaķalar dâmenin
Būy-ı lutfuġ karz alup itmiş meger inkâr gül
- 34 Ḥân-ı iḥsânūnġ çeker la‘lîn ṭabaķlarla mūdâm
Meclis-i cūdūnda beņzer oldu ḥizmetkâr gül

³²⁸ serv ü: serv-i ÜD. s. 111.

³²⁹ açdı: açup ÜD. s. 111.

³³⁰ gördükde: gördükçe ÜD. s. 112.

³³¹ Bâğda altun ile yazmaġa vaşfuġ eyledi: Bâğda yazmaġa altun ile vaşfuġ eyledi ÜD. s. 112.

³³² ṭurmaz: durmaz ÜD. s. 112.

- 35 Cevher-i hāk-i rehūn bād-ı şabādan almağa
Destine gülşende almış dirhem ü dīnār gül
- 36 Olmaya keff-i güher³³³-pāşuḡa hergiz şebīh
Jāleden şaḡn-ı çemende olsa gevher-bār gül
- 37 Bāḡ-ı kūyuḡdan Ūmīdī bendeḡi reddeyleme
Hāşe li'llāh³³⁴ andelībinden ola bī-zār gül
- 38 Kānlar aḡlar acıyup her dem dil-i şad-pāreye
Eyleyüp peydā çemende dīde-i ḡūn-bār gül
- 39 Ger bulursam āb-ı luṭfuḡla senūḡ³³⁴ neşv ü nemā
Tende her mūy-ı siyāhum vire berg ü bār gül
- 40 Ḡayrılar eş'ār-ı rengīn nazmuma olmaz şebīh
Bāḡ-ı dehr içre ola mı ḡonçe-i gül-nār gül
- 41 Çekdüḡince şehr-i gülzāra şehā zerrīn livā
Olduḡınca ḡayl-i ezhāra sipeh-sālār gül
- 42 Sīne-i a' dāda tīrūḡ şāḡlar peydā idüp
Zaḡm-ı peykānuḡdan anda açıla her-bār gül

[36a]

33

KAŞİDE-İ ŪMİDİ EFENDİ DER-ḤAḠḠİ Ḥ'ACE-ZĀDE³³⁵

Fā' ilātūn Fā' ilātūn Fā' ilātūn Fā' ilūn

- 1 Mevc urup yatur çemen mānend-i baḡr-i bī-kerān
Pençe-i mercāna döndi şāḡsār-ı ergavān
- 2 Nefḡ-i rūḡ itdi gelüp bāḡa nesīm-i şubḡ-dem
Kālīb-ı fersūde-i gülzāra irdi³³⁶ tāze cān
- 3 Bād taḡrīk ile her sūsen zebānın depredüp
Zīkr-i Ḥaḡ eyler lisān-ı ḡāl ile açup dehān
- 4 Yazdı luṭf āyātını jengār ile ḡarrā çemen³³⁷
Nergis-i gülzār yir yir ḡall ile itdi nişān
- 5 Gerçi ḡalmışdı müşevveş dün sevād-ı ḡākde

³³³ güher: cevāhir ÜD. s. 112.

³³⁴ senūḡ: şehā ÜD. s. 113.

³³⁵ Kaşīde-i Ūmīdī Efendi Der-ḤaḡḠī Ḥ'ace-zāde: Kaşīde-i Merḡūm Ūmīdī Berā-yı Merḡūm Ḥ'ace-zāde Efendi ÜD. s. 139.

³³⁶ irdi: virdi ÜD. s. 139.

³³⁷ Yazdı luṭf āyātını jengār ile ḡarrā çemen: Yazdı jengār ile luṭf āyātını ḡarrā çemen ÜD. s. 139.

Şimdi mefhûm-ı çemen çıktı beyâza bî-gümân

- 6 Hañcer-i bürrânını şeb-nem şuvarı sūsenūñ
Kılmağ için bülbül-i şūrīdenūñ ıanını revān
- 7 Ditreyüp üstine düşse n'ola ezhār-ı çemen
Bir içim şudur leṭāfetde bugün āb-ı revān
- 8 Ğonçe peykānını per-tāb itmege bülbüllere
Her nihāl-i gül nesīm-i şubḥ ile oldu kemān
- 9 Sāyesinde ʿayş u ʿişret kılmağa ğılmān-ı bāğ
Her dıraḥt ezhār ile kurdı muraşşa ʿ sāyebān
- 10 Mevc urur deryā-yı aḥḍardur şanasın sebzezār
Beyza-i murğ-ı çemen lü ʿ lü şadeḥ her āşiyān
- 11 Geldi bir dīnār ile bāzār idüp Hindū-yı bāğ³³⁸
Aldı dürr-i jāleyi gülşende ḥayli³³⁹ rāyegān
- 12 Nev-ʿarūs-ı nergisūñ çeşmin mükeḥḥal kılmağa
Ğonçe-i zanbağ tutar destinde sīmīn sürmedān
- 13 Düşdi rüy-ı ḥāke yir yir berg-i ezhār-ı dıraḥt
Şan kıyāmetdür dökildi yire necm-i āsumān
- 14 Ğonçe ceybinden nişār idüp nukūd-ı jāleyi
Şāhid-i gül bāğda destārın³⁴⁰ itdi der-miyān
- 15 Kān tutup şāḥ-ı nihāl-i ergavānı bāğda
Geldi faşşād-ı bahār akıtdı bir kaç kaṭre kān
- 16 Dest-i cevri ile şitānuñ aldığın gülzārda
Dirhem-i ezhār ile bir bir zımān çekdi zamān³⁴¹
- 17 Kuş dilin söyler çemen şahnında etḥāl-i tıyūr
Manṭıku't-Ṭayr öğredür³⁴² gülşende mürğ-ı büştān
- 18 Yazmağa bu vaşḥ-ı rengini devāt-ı ğonçeden
Eyledi evrākını gülşende güller zer-feşān
- 19 Efḍal-i devri-i zamān u eşref-i ḥalk-ı cihān
Zübde-i erkān-ı ʿunşur ḥāşıl-ı kevn ü mekān

³³⁸bāğ: çerḥ ÜD. s. 140.

³³⁹ḥayli: yine ÜD. s. 140.

³⁴⁰destārın: dīnārın ÜD. s. 140.

³⁴¹Bu beyit divānda yoktur. ÜD. s.140.

³⁴²öğredür: öğrenür ÜD. s. 140.

- 20 **H̱āce-zāde** fāzıl-ı devrān huceste-rūy kim
Lāl olur fāzıl-ı bedi' in göricek ehl-i beyān³⁴³
- 21 Tūtiyā-yı reh-güzārı nūr-ı çeşm-i āfitāb
H̱āk-i pāyı zīver-i iklīl-i farkā³⁴⁴ farkādān
- 22 Zannum oldur küngür-i tāk-ı³⁴⁵ celāl-i kadrine
Kim yakīn olmaya hergiz³⁴⁶ tāk-ı ir-i vehm ü gümān
- 23 Keffi³⁴⁷ deryā-yı sehā engüştü emvāc-ı 'atā
Dest-i gevher-baḥşı olursa n'ola lūlū-feşān³⁴⁸
- 24 H̱üsn-i lūtf ile nazar kılmasa açılmaz kitāb
Ele almasa yazılmaz hāme-i müşgīn beyān
- 25 Serverā ism-i şerīfünle müşerref olmasa
Şāhid-i ma' nā ola çeşm-i başiretde nihān
- 26 Barmağ ile hāme-i nāmuḡ işāret eylese
Eyleyüp taḥkīk-i ma' nā her elif ola zebān
- 27 Mīl-i hāmeyle midādūndan senūḡ dest-i kazā
Çekdi çeşm-i şāhid-i ma' nāya kuḥl-ı Şifahān³⁴⁹
- 28 Sā'il-i bezm-i sehān olmağ ile pīr-i felek
Mīhr ü mehden destine girdi bir iki kūrş-ı nān
- 29 Bezm-i 'ayşūnda felek³⁵⁰ bir āsumānī süfredür
Kim anuḡ sırma dikilmiş pīşgīri keh-keşān
- 30 Ger nem-i bārān-ı lūtfūla bula neşv ü nema
Nev-bahāra ırmeye tā-ḥaşre dek faşl-ı ḥazān
- 31 Dā'im olmazdı efāzıldan kapūnda izdiḥām
Melce-i erbāb-ı ḥacāt olmasa ol āsitān
- 32 Tōptōlu būy-ı 'abīr ile meşāmm-ı kāk ināt
H̱āk-i pāyūnden şabā oldı meger güher-feşān³⁵¹

³⁴³ Lāl olur fāzıl-ı bedi' in göricek ehl-i beyan: Ağzın açsa lāl olur yanında her bir nükte-dān ÜD. s. 140.

³⁴⁴ farkā: fark-ı ÜD. s. 141.

³⁴⁵ tāk-ı: hūlk-ı ÜD. s. 141.

³⁴⁶ hergiz: her bir ÜD. s. 141.

³⁴⁷ Keffi: Ya' nī ÜD. s. 141.

³⁴⁸ lūlū-feşān: gevher-feşān ÜD. s. 141.

³⁴⁹ Şifahān: İşfahān ÜD. s. 141.

³⁵⁰ felek: senūḡ ÜD. s. 141.

³⁵¹ güher-feşān: 'anber-feşān ÜD. s. 142.

- 33 Tîğ-i nazm ile me‘ânî mülkini fetḥ eyledüm
Ser-fürü itdi gelüp baña bugün ehl-i beyân³⁵²
- 34 Tîr-i hâmeyle me‘ânî milketinüñ³⁵³ şayyâdıyam³⁵⁴
Kudretüm destindedür şimdi benüm her bir yabân³⁵⁵
- 35 Feyz-i luṭfuñ kām-baḥş iken bu cümle ‘âleme
Nâ-murâd itme Ümîdî bendeñ olsun kām-rân
- 36 Yılduzı düşkün ziyâde tâli‘ i idbârda
Gerd-i gam hergiz göz açdurmaz felek virmez emân
- 37 Âsitânüñ var iken gerdûna³⁵⁶ baş egmez varup
Minnet-i dñnânı itmez kendüye bâr-ı girân
- 38 Cilveler kılduḡça bād-ı şubḡ ile şâḡ-ı çemen
Zînet olduḡça şukûfeyle bu naḡl-i gülsitân
- 39 Hürrem ü ḡandân olup dâ‘im bahâr-ı devletüñ
Reşkden olsun ‘adûnuñ çihresi berg-i ḡazân

[37a]

34

KAŞİDE-İ ÜMİDİ EFENDİ DER-ḤAḤKÎ ḤÂCE-ZÂDE³⁵⁷

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

- 1 Bir seḡer gül-geşt-i gülzâr itdi bād-ı nev-bahâr
Jâleler³⁵⁸ kıldı ayaḡına niçe gevher nişâr
- 2 Ḥâmesin destine alup yine Erjeng-i bahâr
Kaşr-ı bâḡı kıldı ezhâr ile pür-naḡş u nigâr
- 3 Gül ‘arûsınuñ yazup altun ile ruḡsârını
Virdi ḡaylî zîb ü fer meşşâta-i faşl-ı bahâr
- 4 Gül metâ‘ ın gezdürür dñşında dellâl-i nesîm
Naḡd-i cân ile ḡarîdâr oldu gülşende hezâr

³⁵² ehl-i beyan: gerd-en-keşân ÜD. s. 142.

³⁵³ milketinüñ: deştünüñ ÜD. s. 142.

³⁵⁴ Bu mısra da bir hece fazladır.

³⁵⁵ Divânda mevcut olan;

“33 Nâvek-i kil-k-i bedî‘üm destüme alduḡça ben
Reşkden ḡaddin kemân itse n’ola ehl-i beyân” beyiti mecmû‘ ada yoktur. ÜD. s. 142.

³⁵⁶ Gerdûna: eflâke ÜD. s. 142.

³⁵⁷ Kaşîde-i Ümîdî Efendi Der-Ḥaḡkî Ḥâce-zâde: Kaşîde-i Diğ-er Mevlânâ Ümîdî Çelebi el-Bahâriyye Der-Ḥaḡk-ı Ḥâce-zâde ÜD. s. 119.

³⁵⁸ Mecmû‘ ada beyitin ikinci mısrasının ilk harfi “Lâleler” şeklinde yazılmıştır. Ancak üzerine bir çizgi çekilmiş olup üstüne “jaleler” yazılmıştır. Biz burada divânı esas alarak “Jâleler” olarak kabul ettik. 37b., ÜD. s. 119

- 5 Zîbak-ı jâle hevāya munḳalib oldı yine³⁵⁹
Kızdurınca pütesin her gonçenüñ táb-ı nehār
- 6 Her bakımda beñzeyüp mir'ât-ı rûy-ı dil-bere
Oldı gülşende şafâ-güster bugün her cüybār
- 7 Nergisün gözi kararup düşdi gülşende yire
Çigzinüp başı ḥabāb-ı cüyün oldı bi-ḳarār
- 8 Gonçenüñ çāk eyleyüp³⁶⁰ beñzer giribānın nesīm
Dikmek ister sūzen-i ḥār ile ḥayyāt-ı bahār
- 9 Nāfesinde açup şabā gülşende her bir lālenün
Kıldı āfākı mu'atṭar misk-i āhū-yı Tatār
- 10 Gonçe eşnāmın dür-i şeb-nemle tezyīn eyleyüp
Secde kıldı bād-ı şubḥ ile öjinde şāḥsār
- 11 Toldurup dāmānını ezhār seng-i jāleden
Şaḥn-ı gülzār içre kıldılar³⁶¹ şitāyı sengsār
- 12 Çār-sūy-ı gülşen içre naḳd idüp dīnārını
Gonçenüñ açdı şabā şandūḳasın şarrāfvār
- 13 Açdı gülşende şabā tūmārın tıfl-ı zanbaḳun³⁶²
Şu gibi tırmaz revān okur bu evşāfı hezār
- 14 Gevher-i baḥr-i ma'ārif dürr-i eşdāf-ı hüner
Menba'-ı cūd u mürüvvet şāḥib-i 'izz ü vaḳār
- 15 **Ḥāce-zāde** ḥāce-i esrār-ı ḥikmet³⁶³ kim anuñ
Bāb-ı fazlından³⁶⁴ sebaḳ-ḥān oldı eşrāfā kibār
- 16 Bū-Bekir-şıdḳ u 'Ömer-ḥulḳ u Muḥammed-maḥmidet
Muşṭafā-āşār u Aḥmed-nām u Maḥmūd-iştiḥār
- 17 Bir varaḳdur būsṭān-ı midḥatinde gülsitān
Ḳatre-i şeb-nemdür anuñ bāğ-ı luṭfında biḥār
- 18 Serverā hem-pā bulunmaz şaḥn-ı fazl içre saña
Raḥş-ı ṭab'-ı tiz-reftāra ḳaçan olsañ süvār

³⁵⁹ Yine: bugün ÜD. s. 120

³⁶⁰ eyleyüp: eylemiş ÜD. s. 120.

³⁶¹ kıldılar: itdiler ÜD. s. 120

³⁶² Açdı gülşende şabā tūmārın tıfl-ı zanbaḳun: Açdı tūmārın şabā gülşende tıfl-ı zanbaḳun ÜD. s. 120. Mısra vezne uymamaktadır.

³⁶³ esrār-ı ḥikmet: esrār u ḥikmet ÜD. s. 120

³⁶⁴ fazlından: fazlında ÜD. s. 120.

- 19 Şāh-ı gülzār-ı ma‘ ārif kadd-i mevzūnuñ senüñ
‘İlm ile fażl u hüner olmışdur aña berg ü bār
- 20 Luṭf-ı güftāruñ görüp dem-beste qaldı gonçeler
Güş idüp rengin kelāmuñ güller oldı şermesār
- 21 Noktalar kim hāme-i surhuñdan itmışdür nüzül
Şāhid-i ma‘ nā kıılır güşına la‘ l-i ābdār
- 22 Mekteb-i fażluñda ta‘ līm eyleyüp pīr-i felek
Māh-ı nev barmağ qodı levh-i sipihre tıflvār
- 23 Aç şādefvār ağzuñı dürr-i haqāyık kıl nişār
Ṭab‘ -ı gevher-pāşuñ oldı çünki baħr-i bī-kenār
- 24 Görmedi zāt-ı şerīfūñ gibi³⁶⁵ bir rūşen-zāmīr
Rüy-ı āfāka olalı³⁶⁶ mihr ü meh āyinedār
- 25 Kaṭre-i nīsān-ı luṭfuñ düşse gülzāra ola
Gonçe eşdāfinda her birisi dürr-i şāhvār
- 26 Ācem-āsā göz açā her nergis-i a‘ mā eger
Tūtiyā-yı dergehünden çeşmine irse gubār
- 27 Bir seher gülzār-ı kūyuñdan eger kılsa güzer³⁶⁷
Haşre dek bād-ı nesīm-i şubh ola ‘ anber-nişār
- 28 Çekmek için maṭbaħ-ı cūduñdan encüm dānesin
Üştür-i eflāke urdı şa‘ şa‘ a altun³⁶⁸ mehār
- 29 Çekdi altun cedvel evrāk-ı sipihre āfitāb
Yazmağa vaşfuñ ‘ Uṭārid aldı kilik-i zer-nigār
- 30 Qaldım ayaklarda luṭf it hākdan ref‘ it diyü
Çarħ iki bükilüp қаpuñda eyler ‘ āhd-ı zār³⁶⁹
- 31 Yaraşur vaşfuñla bu nazm-ı güher-bār olsa ger
Güşe-i güş-ı ‘ arūs-ı çerhe dürr-i şāhvār
- 32 Ben o şayyādam belāğat mişesinde eyledüm
Tīr-i hāmeyle niçe āhū-yı ma‘ nāyı şikār

³⁶⁵ gibi: misli ÜD. s. 121.

³⁶⁶ olalı: olaldan ÜD. s. 121.

³⁶⁷ Mecmû‘ada “nazar” şeklinde yazılmış ancak üstü çizilmiş ve divānda olduğu gibi “güzer” yazılmıştır. 38b., ÜD. s. 122.

³⁶⁸ altun: zerrin ÜD. s. 122.

³⁶⁹ Bu beyit divānda yoktur. 39a.

- 33 Serverā layık mıdur nār-ı ğam-ı ħarmān ile
Kim yana şāḥ-ı sipend-āsā ten-i zerd ü nizār³⁷⁰
- 34 Seng-i bī-dād ile gönlüm ḥānesin yıķup³⁷¹ felek
Dest-i iḥsānuḡla ta‘ mīr eylesen anı ne var
- 35 Bir yaḡadan ğayret-i aķrān u ta‘ n-ı düşmenān
Bir yaḡadan miḡnet ü ālām-ı cevı-i rūzigār
- 36 Eyledi Hāmūn³⁷² ğam yire ber-ā-ber ķahr idüp
‘ Ālemde göġsüm gererken dā ‘imā kuḥsārvār³⁷³
- 37 Ey Ümīdī mācerā ma‘ lūm gel çok aġlama
El gibi sen de du‘ āya götür el-leylü ve‘ n-nehār³⁷⁴
- 38 Virdüġince sebzezār-ı ‘ āleme neşv ü nemā
Kılduġınca devı bu tūlāb-ı çerḡ-i bī-ķarār
- 39 Ḥāşılı ser-sebz olup her ān ‘ ömrün ḡaşılı
Şāḡsār-ı ravza-i³⁷⁵ ümmīdün ola mīvedār

[38b]

35

KAŞİDE-İ ÜMİDİ EFENDİ DER-ḤAḠKİ MEḤEMMED PAŞA³⁷⁶

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 Gerden ü ġuşına ıkup zer ü gevher ḡātem
Kendüye virdi bugün zīnet ü zīver ḡātem
- 2 Tāc-ı zerrīn urunup beline bend etdi meger
Rūm‘da oldı bugün hemser-i Kāyşer ḡātem
- 3 Görinür herekeden ḡasır-ı baḡt u celāl
Olalı mālik-i mirāt-ı Sikender ḡātem
- 4 Şāḡib-i süḡnete şeh milket-i Dārā geġinür
Urınursa yaraşur furķana efser ḡātem
- 5 Kendüyi satmaġa bāzār-ı melāḡatde bu keşim

³⁷⁰ Bu beyit divānda yoktur. 39a.

³⁷¹ yıķup: yıķdı ÜD. s. 122.

³⁷² Hāmūn ğam: hāmūnveş ÜD. s. 122.

³⁷³ ‘ Ālemde göġsüm gererken dā ‘imā kuḥsārvār: Dā ‘imā göġsüm gererken ‘ ālemde kuḥsārvār ÜD. s. 122.

³⁷⁴ El gibi sen de du‘ āya götür el-leyl ve‘ n-nehār: El gibi sen de du‘ āya el götür leyl ü nehār ÜD. s. 122.

³⁷⁵ ravza-i: mīve-i ÜD. s. 122.

³⁷⁶ Kasidedeki beyitlerin sıralanışı divānla örtüşmemektedir. Ayrıca divānda bu kasîdenin nesib bölümü eksiktir. Bu yüzden divānda kasîdenin başlığı yoktur. ÜD. s. 151.

- Hat u hāl ile virür hüsne ziver hâtem
- 6 Dâ'ire çizdi ten-i zerdini idüp halka
Bir perî peykeri kılmğa müsahhar hâtem
- 7 Puta şanmağ görinen âteş-i sūzān içre
Âşiyān eyledi mānend-i semender hâtem
- 8 Altun adın bakır eyler hāzer itsün zinhār
Böyle dā'im taķılup ellere n'eyler hâtem³⁷⁷
- 9 Toldurup yeline devātına murād-ı sürhūn
Ėaraķı bu yaza vaşf-ı leb-i dil-ber hâtem
- 10 Kazıdup kaşını bir şūret ile vehminden
Gūşına halka taķup oldu ķalender hâtem
- 11 Var ise nesne ķodı gūşına anuñ zer-ger
K'eyledi 'aşıkına cevır ü cefālar hâtem
- 12 Dest-i ķahr ile tūtup elini tamģaladılar
Var ise eyledi da' vāy-ı müzevver hâtem
- 13 Başlara çıķdı Ėam ile yüreginde beñzer
Oldı miñnet-zede-i yār-ı sitemkar hâtem
- 14 Nışf-ı yād ile her ehl-i riyāzet geķünür
Şararup cismi olursa n'ola lāĖar hâtem
- 15 N'ola ķorlarsa demürden ķafese tūķi-vār
Oldı mirāş-ı niĖin ile sūĖan-ver hâtem
- 16 Göresiz dāķı ne ķalbler taķa aña eller
Öykünürmiş dehen-i yāre mücevher hâtem
- 17 Zer-devātını taķınmış gördüm³⁷⁸
Yazmağa medķ-i vezir-i şeh-i ķişver hâtem
- 18 Ėaşaf-ı cem-i 'azamet ya'ni **Mehmed Paşa**
Ėadri parmağına bu ķārķ-ı müdevver hâtem
- 19 Ebr-i bārān-ı seĖādūr kef-i gevh̄er-bārı
Berķ-āsā leme' ān atsa n'ola zer hâtem
- 20 Melce-i halk-ı cihān bāb-ı serāy-ı ķādri

³⁷⁷ Bu beyit divānda mevcuttur. ÜD. s. 51.

³⁷⁸ Bu mısra eksiktir. Mısranın vezni kusurludur. 39a.

- Anda bir halka-yı zer-kārana benzer hātem
- 21 Yed-i beyzāy-ı safā-baḥşı olup çeşme-i cev
Akıdur lūle-i zerrīn ile kevşer hātem
- 22 Devletünde bir iki lā' l girüpdür eline
Bu dūr-i halka-i göğüs gerdūnı eger hātem
- 23 Dökülürse n'ola bārān-ı serin müşk-i ā' dā
Gösterir hāle ile māh-ı münevver hātem
- 24 Altun üsküf urunup takıldı zerrīn kemer
Ġālība oldu dūr ü tasa cāker hātem
- 25 Serverā gelmiş eyü nāmuḡa bñler yāsemün
Düşerse yerimidür luḡfuḡa mazhar hātem
- 26 Hāşe li'llāh ki senün emrüne ser-keşlik ide
Mūmdur hıdmete ey Āşaf-ı şaf-der hātem
- 27 Cūy-ı elṭāf-ı (kerem)³⁷⁹ dest-i sa' ādet-baḥşuḡ
Anda bitmiş gül ü nılūfere benzer hātem
- 28 Ne kerāmet var ola gül-bün-i engüştünde
Ki virür şayf u şitāda gül-i āḡmer hātem
- 29 Devletün pāyına olmasa rikāb-ı zerrīn
Kadr ü kıymet bu kadar bulmaz idi zer hātem
- 30 Kulzüm-i baḡr-i seḡādur kef-i gevher-baḡşı³⁸⁰
Mevc urdukça çıkarur dūr ü gevher hātem
- 31 Devletün bezmine bir gönçe-dehen sākīdür
Yaraşur destine alsa tolu sāḡar hātem
- 32 Bezm-i luḡfuḡda virür 'āleme sükker-bādām
İçürür ṭāş ile a' dāya zehirler hātem
- 33 Burc-ı rif' atde ya bir burc-ı³⁸¹ hidāyetdür kim
Kıldı rüşen bugün āfākı ser-ā-ser hātem³⁸²
- 34 Dest-būsunla bugün işini altun itdi
Devletünde n'ola olursa tüvānger hātem

³⁷⁹ Bu mısra da bulunan " kerem " mecmû'ada yoktur. Bu kelime divândan tamamlanmıştır. ÜD. s. 151. 39b.

³⁸⁰ gevher-baḡşı: gevher-rizün ÜD. s. 151.

³⁸¹ burc-ı: mihr-i ÜD. s. 152.

³⁸² Bu beyit divânda kasîdenin 10. beyitidir. Ayrıca mecmû'ada divânda yer alan 9. beyit

"9 Şeb-i kadründe olup şem'-i çerāḡ-ı devlet
Geçinür meş'ale-i māh ile hem-ser hātem" yoktur. ÜD. s. 152.

- 35 Eline kande girerdi bu kadar la' l ü güher
Bâb-ı luṭfunda eger eylemese cer ḥâtem
- 36 Sâ' id-i ' izzet ü ikbâle sivâr-ı zerrîn
Devletün gûşına mengüş-ı mücevher ḥâtem
- 37 Bir³⁸³ gözi kanlu dil-âver geçinür ' ahdünde
Gösterürse n'ola ḥaşma ser-i şeş-per ḥâtem
- 38 Bezm-i kadründe yine mâyeye eyler benzer
Ki kômış farkına bir tās pür-³⁸⁴ aḥker ḥâtem
- 39 Gösterür şekl-i devât u kalem engüştünde
Raḫam-ı midḥatüni kılmağa defter ḥâtem
- 40 Nazar itdükçe ' adû genc-i kef-i zibâna
Görinür aña iki başlu bir ejder ḥâtem
- 41 Çeşm-i mirriḥe göz açdurmaya dest-i ḫaḫruṇ
Bir işâret ki kıla ḫaşıyla ger ḥâtem
- 42 Serverâ ağız açup bezm-i şafâ-baḫşunda
Demidür bu gâzeli kılsa mükerrer ḥâtem
- 43 Nûş idüp yâd-ı lebünle mey-i aḥmer ḥâtem
Kızarur çihresi mânend-i gül-i ter ḥâtem
- 44 Dehen-i teng-i güher-bâruña öykünmez idi
Anlayup dâ' iresin bilse eger her ḥâtem
- 45 Geldüince dile peykân-ı ḫadeng-i ğamzen
Zahm-ı sinem ṭaḫar engüştine ḫoşter ḥâtem
- 46 Yâruṇ öpdükçe elin görmesün ağıyar diyü
Ḥalka nâzüklük ile la' lini dişler ḥâtem
- 47 Düstum ağızına mühr urmasa ger dest-i ḫazâ
Dehenün râzını söylerdi muḫarrer ḥâtem
- 48 Niçe kez ağızına dil şokdı ser-i engüştün
Sırr-ı la' lün dimek olmadı müyesser ḥâtem
- 49 Bilini bükmiş iki bâr-ı belâ-yı hicrân
Dâğ-ı ' aşkuṇ idinür başına ser-ber ḥâtem

³⁸³ Bir: Bu ÜD. s. 152.

³⁸⁴ pür: ile ÜD. s. 152.

- 50 Gösterürdüm leb-i yâkûtuña öykünmegi ben
Elüme girse ger ey yâr-ı semen-ber hâtem
- 51 Zerger-i tab^ç -ı **Ümîdî** işigün cânibine
^ç Arz ider mihr-i cihân-tâba ber-â-ber hâtem
- 52 Zîver-i medhûn ile kendüyi idüp tezyîn
Tağdı engüştine her beyt-i mücevher hâtem
- 53 Medhûnî tab^ç -ı füsûn-sâz ile ta^ç lîm itsem
Bî-zebân nuğka gelüp ağız aç her hâtem
- 54 Anlasa kıymetini bu güher-i nâ-yâbuñ
Eline almaz idi bir dahı zerger hâtem
- 55 Tağduğınca biline hañcer-i zerrîni hilâl
Alduğınca eline husrev-i hâver hâtem
- 56 Eyleyüp şadr-ı vezâretde sa^ç âdetle karar
Vire engüş-i yed-i kâdrüñe zîver hâtem

[40a]

36

KAŞİDE-İ ÜMİDİ EFENDİ DER-HAĞKI KÂDİ-ZÂDE EFENDİ³⁸⁵

Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün

- 1 Gâret idüp yine gülzârı sipâh-ı Behmen
Havf u haşyetle yirinde kuruyup³⁸⁶ kaldı çemen
- 2 Şahn-ı gülşende gelüp yine zücâc-ı yahdan
Kendüye sırça serây eyledi şâh-ı Behmen
- 3 Görinen bâl u peri üzre degül berf-i şitâ
Şöyle pîr oldu ki ağardı bugün zâğ u zağan
- 4 Bâd tahrik idicek şâh-ı gül-i gülzârı
Didiler kim şalınur nâz ile sîmîn-beden
- 5 Eline aldı kemân-mühre-i mâh-ı nevi çerh
Oldı (mürgân-ı)³⁸⁷ çemenzâra yine seng-efgen

³⁸⁵ Kaşîde-i Ümîdî Efendi Der-Hağkî Kâdî-zâde Efendi: Kaşîde-i Şitâ'iyye-i Ümîdî Berâ-yı Kâdî-zâde Efendi ÜD. s. 147.

³⁸⁶ kuruyup: kurıyü ÜD. s. 147.

³⁸⁷ Divânda mevcut olan "mürgân-ı" mecmû'ada yoktur. Bu kelime divândan tamamlanmıştır. 41a. ÜD. s. 147.

- 6 Şarşar-ı bād ile gūyā ki kıyāmet kōpdı
Dōkilür tırma yire kevkeb-i gerdūn-ı kühen
- 7 Dōndi berf içre yine çüb-ı nebāta ḥas u ḥār
Açdı gūyā ki dükānını seḥerden gülşen
- 8 Başladı düşmege rīş-i çemen-i bāğa beyāz
Dehr elinden şu kadar çekdi bugün derd ü miḥen
- 9 Şavlet-i berd-i şitādan kükreyüp³⁸⁸ rüy-ı felek³⁸⁹
Muttaşıl Zühre tırup³⁹⁰ çeng çalar sermādan
- 10 Zībağ-ı āb-ı muşaffāyı n'ola eylese 'ıkd
Kīmyā 'ilmine mālīk geçinür bād-ı çemen
- 11 Oldı her şāḥ-ı çemen berf ile şem'-i kāfūr
Eyleye tā-şeb-i deycūr-ı şitāyı rūşen³⁹¹
- 12 Beñzedi her şecer-i bāğ-ı yed-i beyzāya
Şāḥn-ı gülzār dir isem n'ola reşk-i eyemen
- 13 Var ise 'ālem-i bālāya ḥazān irmişdür
Muttaşıl şāḥn-ı gülistāna düşer berg-i semen³⁹²
- 14 Ayağı toprağına bir şeh-i 'ālī-ḳadrūḡ
Ḥāce-i dehr nişār itdi ya ḥod dürr-i 'Aden
- 15 Mīr-i ḥayl-i 'ulemā şadr-nişīn-i fuzelā
Şāḥib-i mesned-i iclāl u şeh-i mülk-i sūḥan
- 16 Hākim-i şer' u sünen ḥazreti **Ḳāḍī-zāde**
Ḥāce-i dīn ü düvel zübde-i erbāb-ı düvel³⁹³
- 17 İremez küngüre-i rif' atine mürğ-ı ḥayāl
Uçamaz evc-i celāline anuḡ tã'ir-i zan
- 18 Der-i dīvārına gül-mīḡ nücūm-ı eflāk
Meh-i nev ḳaşrına zer ḥalkā-i bāb (u)³⁹⁴ revzen
- 19 Cūy-ı elṭāf-ı seḥāsına felek nīlūfer
Bāğ-ı ḳadrinde anuḡ ḥūşe-i engūr-meren³⁹⁵

³⁸⁸ Kükreyüp: kevkeb-i ÜD. s. 148

³⁸⁹ Bu mısra da veznin 3. tefilesi kusurludur.

³⁹⁰ tırup: durup ÜD. s. 148.

³⁹¹ Bu beyit divānda 12. beyittir. ÜD. s. 148.

³⁹² Bu beyit divānda 11. beyittir. ÜD. s. 148.

³⁹³ Düvel: faṭan ÜD. s. 148.

³⁹⁴ (u) bağlacı mecmû'ada mevcut olmayıp divāndan tamamlanmıştır. ÜD. s. 149.

³⁹⁵ engūr-meren: pervīn peren ÜD. s. 149.

- 20 İrmeye dā'ire-i hırmen-i cūdına anuñ
Devr iderse niçe yıl tevsen-i gerdün-ı kühen
- 21 Cūd-ı zātından irür nefha-i müşk-i Tātār
N'ola dirlerse aña nāfe-i āhū-yı Hutten
- 22 Jälelerdür ki olur sünbül-i terden nāzil
Kaṭreler kim dökilür kilik-i güher-bārından
- 23 Dikmege hil'at-i vālāsını ḥayyāt-ı felek
İsī-i ṭārem-i çārüm tutar elde süzen
- 24 İrmege menzil-i maḫsūdına erbāb erbāb
Gösterür (r)āh-ı ser-i kūyı ṭarīḫ-i ehven³⁹⁶
- 25 Hātem-i dest-i güher-rīzine yüz sürmek için
Eylese la' l-i Bedaḥṣān yiridür terk-i vaṭan
- 26 Ey nesīm-i nefesi nāfe-i āhū-yı Hutten
V'ey ḥarīm-i ḥaremi kıble-i 'āyān-ı³⁹⁷ zemen
- 27 Dīde-i re' yüñe eşkāl-i me' ānī rūşen
Şāhid-i ṭab' uña ḥaḫḫā ki musaḥḥar her fen
- 28 Çeşmine irmez³⁹⁸ idi māh-ı sipihrün kara şu
Sürme-i ḥāk-i reng-i³⁹⁹ dīdesin itse rūşen
- 29 Sīm-i ber-āb-ı muşaffā yed-i cūduñ maḫsem⁴⁰⁰
Luṭf bir gevher-i pākīze vücūduñ maḥzen
- 30 Ebre irse nem-i deryāy-ı kef-i cūduñdan
Yer ola lūlū'-yı lālā ile dāmen-i demen
- 31 Kef-i dūr-bāruña öykündüğüñ ebr-i felek
Ḳahḫaha ile aña ḥande kıılır berk-i yemen
- 32 Ṭā ebed çāh-ı zemīn içre ḳalurdı ezhār
İrmese rişte-i emṭār-ı 'aṭāñla resen
- 33 İlticā itse n'oladur ki i' lāña felek
Āsitānuñ gibi 'ālemde ḳanı bir mā'men

³⁹⁶ Divānda bu mısra “Gösterür rāh” eksiktir. ÜD. s. 149.

³⁹⁷ 'āyān-ı: erbāb-ı ÜD. s. 149.

³⁹⁸ irmez: inmez ÜD. s. 150.

³⁹⁹ reng-i: derün ÜD. s. 150.

⁴⁰⁰ 29. Beyitten sonraki beyitler mecmû'ada mevcut olup divānda yoktur. Bunu sebebi divānda kopuklukları olamasıdır. 41a-b.

- 34 Kef-i pâyūn ideli rûy-ı zemîni müşerref
Kademünde hele başıldı bir zıkr-i reften
- 35 Şerverâ kıl demidür dârûy-ı fażluñ efzâl
Zehr-i âlâm ile az qaldı helâk olmaga ten
- 36 Nâr-ı hârmân ile kim görse dil-i sūzanı
Hazm olur her ne qadar qalbi olursa âhen
- 37 Hâme-i nâme-i amâl ricâl-i engüştün
Şafha-i hâtrumuz yâz ki odur lâtif olan
- 38 Dâmen-i luţfuña çün kıldı teşibîh dilden
Umarın qalmaya ayakda Ümîdî ile yen
- 39 Dâmen-i ebr ile oldukça felek gevher-rîz
Gerden ü güşına taqduqça çemen dürr-i ‘Aden
- 40 Mesned-i câh-ı celâlinde ser-efrâz oluban
İrmeye hâtır-ı âsûdeñe âşâr-ı subhân

[41a]

37

DER-MEDÂYİH-İ NİŞÂNCI MEHMMED ÇELEBİ⁴⁰¹

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

- 1 Zeyn olup gevher-i jāyleyle yine berg-i hāzān
Şan kıran eyledi Pervîn ile mäh-ı tābān
- 2 Berg-i eşcār ile şol deñlü leţāfet buldı⁴⁰²
Reh-güzār-ı çemen olsa yiridür kâhkeşān
- 3 Bağladı şāh-ı çemen qolına zer⁴⁰³ bāzū-bend
Eyledi bülbul-i gülzāra meger ‘ıkd-ı lisān
- 4 Eyledi cünd-i şitā milket-i gülzāra hücūm
Görüp ol hāleti beñzinde gülün qalmadı qan
- 5 Şafha-i āba nice dā’ireler çizdi bugün
Gör ne naqş itdi yine qatre-i ebr-i bārān⁴⁰⁴
- 6 Revnaq-ı faşl-ı bahār eyledi gülzāra varāğ
Jāleden nergis-i bāğ olsa ‘aceb mi giryān

⁴⁰¹ Der-Medāyih-i Nişāncı Meħmmed Çelebi: Kaşide-i Ümîdî Berā-yı Meħmmed Çelebi ÜD. s. 134.

⁴⁰² buldı: virdi ÜD. s. 134.

⁴⁰³ zer: bir ÜD. s. 134.

⁴⁰⁴ 5 ve 6. beyitler divānda yoktur. 41b.

- 7 Baturup çerhini tūlāb-ı⁴⁰⁵ bahāruñ gerdün
Huşk-leb kaldı bugün sebze-i şaḥn-ı bostān
- 8 Seyl-i bārān-ı şitā gülşene aḳın şaldı
Virdi yağmāya çemen mülkini itdi tālān
- 9 Bād taḥrīk ile şāḥ-ı çemen-i gülzāra
Neyi var ise nişār eyledi kaldı ‘uryān
- 10 Dün ğınāsı var iken mezra‘ a-i gülşende
Şimdi bir ḥabbeye qādir degül aṣlā mürġān
- 11 Bād-ı şubḥ ile tırup ḥamle kılor gülzāra
Her dıraḥt oldı gülistānda bugün şīr-i jiyān
- 12 Zer-niṣān neşterin aldı ele faşşād-ı çemen
Şāhid-i bāğa meger ‘arīz olupdur yerekān
- 13 Tīr-i bārān olıcaḳ kavṣ-i felekden nāzil
Ḥalka ḥalka tenine geydi zırır āb-ı revān
- 14 Sūsenüñ ḥançerini kıldı ser-ā-pā altun⁴⁰⁶
Zerger-i faşl-ı ḥazān açdı çemende dükkān
- 15 Aldurup cümleten ālāt-ı bahārın seyle
Ḥ‘āce-i faşl-ı bahār itdi bugün ḥaylī ziyān⁴⁰⁷
- 16 Uydı üleşdi şitā çünki bu deñlü göresiz
Bostānuñ şu qor ocağına āḥir bārān⁴⁰⁸
- 18 Cā-be-cā berg-i ḥazān şemse-i zer-kārīdür
Çekdi bir tiğ-i muşaffā çemene āb-ı revān
- 19 Şevḳden indi semā‘ itdi nücūm-ı eflāk
Gird-bād ile dükel raḳş iden⁴⁰⁹ evrāk-ı ḥazān
- 20 Berg-i eşcār-ı çemen düşdi bugün ḥaylī za‘ īf
Cā-be-cā oldı mı⁴¹⁰ ‘urūḳı ten-i zerdinde ‘ayān⁴¹¹

⁴⁰⁵ tūlāb-ı: dūlāb-ı ÜD. s. 134.

⁴⁰⁶ Divānda bulunan 14. beyit

“14 Mākiyān-ı dehir olmasa yiridür mağrūr

Ki niçe tāc-ı ḥurūs oldı çemende ğaltān” mecmū‘ada yoktur. 42a.

⁴⁰⁷ Ḥ‘āce-i faşl-ı bahār itdi bugün ḥaylī ziyān: Ḥ‘āce ‘aṭṭār-ı çemen itdi bugün ḥaylī ziyān ÜD. s. 135.

⁴⁰⁸ Bostānuñ şu qor ocağına āḥir bārān: Şu koyar gülşenüñ ocağına āḥir bārān. Bu mısra da veznin son tefilesi eksiktir. ÜD. s. 135.

⁴⁰⁹ İden: ider ÜD. s. 135.

⁴¹⁰ oldı mı: oldı ÜD. s. 135.

⁴¹¹ “mı” mısraya eklendiğinde hece fazlalığından dolayı vezni bozmaktadır.

- 21 Reh-i gülzāra döşer berg-i hazān⁴¹² zer⁴¹³ zibā
Tā-müşerref kıla ol zübde-i a'c yān-ı zamān
- 22 H̱āce-i dehr **Meḥemmed Çelebi** kim anuḡ
Lāl olur faẓl-ı bedī' in göricek ehl-i beyān
- 23 Halka-i dergehidür mäh-ı nev-i burc-ı 'aṭā
Āsitānıdur anuḡ evc-i sipihr-i iḥsān
- 24 'Ālim-i 'ālem-i bālādur egerçi Bircīs
Olımaz evc-i faẓiletde anuḡla aḡrān
- 25 Gördiler sözlerinüḡ her biri dürr-i meknūn
Didiler ṭab'-ı güher-rīzine anuḡ 'ummān
- 26 Ele pergār-şıfat alsa 'aşā-yı āhen
Kılmaya dā'ire-i faẓlını gerdün devrān
- 27 Şiddet-i bād-ı hazāndan ola ezhārı maşūn
'Āb-ı luṭfin kıla ger şaḡn-ı çemende cereyān
- 28 Baḡr-i eltāf-ı güher-bārına ḡad yok gördi
Ser-fürü eyledi ḡavvāş-ı sipihr-i gerdān
- 29 Reḡ-güzārında degüldür görinen berg-i hazān
Ayaḡın öpmege indi yere mäh-ı tābān⁴¹⁴
- 30 Serverā zāt-ı şerīfün gibi bir gevher-i pāk
Daḡı 'arz eylemedi 'āleme kān-ı imkān
- 32 Kerem ü luṭfun ile velvele şalduḡ dehre
Ṭolıdur şīt ü şadāḡ ile bugün⁴¹⁵ kevn ü mekān
- 33 Mihr ile mäh iki keffe-i zer-kārīdür
Vezn içün ḡāk-i rehün gökde ḡurıldı mīzān
- 34 Görmiye çerḡ ḡarasını sevād-ı leylün
'Āleme pertev-i luṭfun ger ola nūr-efşān
- 35 Ḥākde berg-i hazān şanma ruḡuḡ reşkinden
Götürüp atdı yire kendüyi mihr-i raḡşān
- 36 Böyle her ḡatresi olur mıdı dürr-i meknūn
Ḥāme-i nāmuḡ⁴¹⁶ eger olmasa ebr-i nīsān

⁴¹² berg-i hazān: hazāndan ÜD. s. 135.

⁴¹³ Divānda bu kelime yoktur. ÜD. s.135. 42a.

⁴¹⁴ Bu beyit divānda yoktur. 42a.

⁴¹⁵ bugün: senün ÜD. s. 136.

- 37 H̱āce-i bāğ virüp bir niçe bedre altun
Bāddan gevher-i⁴¹⁷ ẖāk-i rehūñ aldı erzān
- 38 Dal olup şarşar-ı ālām ile şāh-ı kıddüm
Teb-i miñnetle ẖazān bergi gibi dil lerzān
- 39 Nāle vü āhumı taħrīre ser-āğāz idicek
H̱āme destümde olur ney gibi ol dem nālān
- 40 Egleyen va‘ d-i kerīmüñdür anı fi‘l-cümle
Yoğsa⁴¹⁸ eglenmeyüp eylerdi sefer sīnede cān
- 41 Demidür Ka‘ be-i maķşūda irem kapuñda⁴¹⁹
Niçe bir kıble-nümā gibi olam ser-gerdān
- 42 ‘Avn-i luţfuñ bu Ūmīdī’ye n’ola olsa zāhīr
Ki odur şi‘r-i füsūn-şāz ile şimdi Selmān
- 43 Dest-gīr ol koma ayağda güzel başuñçün
Baht-ı bed eylesesün ẖāk ile anı yeksān
- 44 Döndügince bu cihān bāğına tolāb-ı⁴²⁰ felek
Āb-ı bārān-ı şehāb eyledügince feyezān
- 45 Tāze vü hurrem olup devħa-i bāğ-ı ‘ömrüñ
Hoş geçe sāye-i servüñde senüñ ẖalk-ı cihān

[43a]

38

KAŞİDE-İ ŪMİDİ BERĀ-YI AĤMED ÇELEBİ⁴²¹

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 Çekdi şāhāne bugün gülşene ‘asker lāle
Al yapraklarını çözdü ser-ā-ser lāle
- 2 Pusuda leşker-i ezhāra haber virmek içün
Od yaķar kulle-i kuhsāra çıkup her lāle
- 3 H̱āmesin destine alup yine Erjeng-i bahār
Yazdı sürh ile çemen levħine bir ter lāle

⁴¹⁶ nāmūñ: hāmūñ ÜD. s. 137.

⁴¹⁷ gevher-i: cevher-i ÜD. s. 137.

⁴¹⁸ Yoğsa: Yoğsa ÜD. s. 137.

⁴¹⁹ kapuñda: kapuñdan ÜD. s. 137.

⁴²⁰ tolāb-ı: dūlāb-ı ÜD. s. 138.

⁴²¹ Kaşide-i Ūmīdī Berā-yı AĤmed Çelebi: Kaşide-i Lāle-i Ūmīdī Ez-Berā-yı MeĤammed Çelebi ÜD. s. 129.

- 4 Yine hınnālar idi destini gülşende bugün
Nev-‘arūs-ı çemen olmasa idi ger lāle
- 5 Var ise nāfe-i müşkīn götürür koyunda
K’eyledi hulk-ı dimāğını mu‘aṭṭar lāle
- 6 Bezm-i gülşende tehī-dest kalursa ne ‘aceb
Dirhem-i jāleyi şu yirine harcar lāle
- 7 Gül gibi destine aldı yine sākī sāgar
Kim görüpdür bitüre şāḥ-ı şanavber lāle
- 8 Jāle mey gonçe şurāḥī kadeḥ-i zer nergis
Nūş ider bezm-i çemende mey-i aḥmer lāle
- 9 Sūzen-i hār ile gonçe kanadup barmağını
Bāğda kan yalaşup oldu birāder lāle
- 10 Dil-i şad-pāresidür bülbül-i zāruḥ benzer
Görinen gūşe-i gülşendeki kātmer lāle
- 11 Al fānūs ile bezm-i çemene gice gelüp
Virdi eṭrāf-ı çemenzāra yine fer lāle
- 12 Sildi dāmānı ile kanlu yaşın Ferhādun
Şanmaḡuz dağ⁴²² eteginde görinenler lāle
- 13 Mūy-ı jülīde ile vādī-i miḡnetde bugün
Geçinürse n’ola Mecnūn ile hem-ser lāle
- 14 Cā-be-cā şu‘leler yakdı gice gülşende⁴²³
Oldı ezhār-ı çemen ḡayline reh-ber lāle
- 15 Al vālāya şarup müşk-i terin gülşende⁴²⁴
Dirhem-i jāleye naḡd eylemek ister lāle
- 16 Nār-ı şevk ile bugün odlara yandı gülzār
Dūd-ı piçide aḡa sūnbül u āḡkar lāle⁴²⁵
- 17 Pūtesinde eridüp jāleyi eyler tīz-āb
Kīmyā ṭālibidür var ise beḡzer lāle
- 18 Varaḡ-ı sebz ile bir beççe-i tūṭidür kim

⁴²² dāḡ: ṭaḡ ÜD. s. 130.

⁴²³ Bu mısranın vezni kusurludur.

⁴²⁴ Bu mısranın vezni kusurludur.

⁴²⁵ Bu beyit divānda yoktur. ÜD. s. 130. 43b.

- Al minķārını arz eyledi yir yir lāle⁴²⁶
- 19 Beyza-i mürğ-ı çemenzār-ı şafādur şeb-nem
Āşiyān şeklini gösterse n'ola her lāle
- 20 Her seher mekteb-i gülşende yumup evrākın
Güle bu medhi okur şu gibi ezber lāle
- 21 Fāzıl-ı devr-i zamān ya' nī **Ahmed**⁴²⁷ **Çelebi**⁴²⁸
Bāğ-ı luṭfunda⁴²⁹ bu hurşid bir āhķar lāle
- 22 Niçe şerh ide kemālini bir ebkem gonçe
Fazlını niçe beyān ide bir ebter lāle
- 23 Görinen jāle⁴³⁰ degüldür utanup fazlından
Kızarup çihresi ķan terlere⁴³¹ batır lāle
- 24 Kıldı naķķāş-ı çemen jāle ile sīm-efşān
Raķam-ı vaşfına çün baēladı defter lāle
- 25 Bāğ-ı cūdunda şehā süfre-i Hātem bir gül
Cām-ı Cem gülşen-i bezmündeki kemter lāle
- 26 İşigün cānibine bende-i Hindū sūnbül
Hidmet-i hāk-i der-i luṭfuṇa çāker lāle
- 27 Nūr-baḥş olsaē eger mihr-i şehāē ile bugün
Gökde hurşid-i cihān-tāba vire⁴³² fer lāle
- 28 Aķsa cūy-ı keremün bāē olup huld-i berīn
La' lden lüle ile aķıda Kevşer lāle
- 29 Gonçenün olmaz idi böyle dimāēı hoş-bū
Bezm-i luṭfunda eger yakmasa micmer lāle
- 30 Gevher-i jāleye ķande olur idi mālīk
Bāğ-ı cūdundan eger eylemese cer lāle
- 31 Āsitānuṇda kıızıl manķıra şaymaz mihri
Āsitānı ideli pūr-⁴³³zer ü gevher lāle⁴³⁴

⁴²⁶ Bu mısranın vezni kusurludur.

⁴²⁷ Ahmed: Mehemmed ÜD. s. 131.

⁴²⁸ Bu mısradaki vezin kusurludur.

⁴²⁹ Luṭfunda: fazlında ÜD. s. 131.

⁴³⁰ jāle: lāle ÜD. s. 131.

⁴³¹ terlere: derlere ÜD. s. 131.

⁴³² vire: virür ÜD. s. 131. Ayrıca Mecmû'anın 44b.varaēında bulunan bu mısranın son kelimesinin altında "ber-ā-ber hem" yazmaktadır.

⁴³³ pūr: dūr ÜD. s. 131.

- 32 Cennet-i kūyuḡa uçmaḡ diler ey ḡūr-nijād
Her seḡer mürḡ-ı çemen gibi açup per lāle
- 33 Serverā ḡülşen-i ṡab‘ından Ümīdī benden
Getürüpdür nazara bir iki ḡoş-ter lāle
- 34 Gerçi ḡülşende niçe lāleler olur peydā
Ḳopmadı daḡı velī bir buḡa beḡzer lāle
- 35 Pāy-māl itdi felek diyü şikāyetler ider
Ḳapuḡa vardı yaḡup başına odlar lāle
- 36 Döndi vaşfuḡla şu nev-ḡaṡ ḡüzele eş‘ārūm
Kendüyi zīnet idüp başına şoḡar lāle
- 37 Şem‘-i luṡfuḡdan uyarmaḡa çerāḡını eger
Böyle ḡül bezmini ḡılmazdı münevver lāle
- 38 Bāḡ-ı luṡfuḡda şabā ile ḡatı yüz buldı
Başına ḡıkduḡı ḡalḡuḡ budur ekşer lāle
- 39 Sille-i dest-i ḡam u⁴³⁵ miḡnet ile bencileyin
Yüzi ḡana boyanık ḡālī mükedder lāle
- 40 Alduḡınca başına ḡül gibi tāc-ı la‘līn
Olduḡınca bu çemen ḡayline server lāle
- 41 Ḳaldurup leşker-i ezhāra ‘ālem ḡülşende
Çekdüḡince çemen iḡlīmīne ‘āsker lāle
- 42 Dil-i a‘dāḡa dem-ā-dem ura ḡaḡçer süsen
Yaḡa düşmenlerüḡuḡ başına āzer lāle

[44b]

39

**KAŞİDE-İ BAHĀRİYYE-İ ÜMİDİ DER-MEDĤ-İ MEĤEMMED ÇELEBİ
RAĤMETU’LLĀH⁴³⁶**

Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilūn

- 1 Milket-i bāḡı ḡelüp fetḡ itdi sulṡān-ı bahār
Cā-be-cā dikdi ‘ālemler serv-i bustān-ı bahār

⁴³⁴ Divānda bu beyit kasīdenin 29. beyitidir. ÜD. s. 131.

⁴³⁵ ḡam u: ḡam-ı ÜD. s. 132.

⁴³⁶ Kaşīde-i Bahāriyye-i Ümīdī Der-Medḡ-i Meḡemmed Çelebi Raḡmeti’l-Lah: Kaşīde-i Bahāriyye-i Ümīdī Berā-yı Meḡemmed Çelebi ÜD. s. 124.

- 2 Tîğ-ı bürrânını şundı destine berķ-i şehāb
Emrine baş egdi her şāh-ı gülistān-ı bahār
- 3 Hükmin icrā itmege şu gibi gülşende revān
Berg-i gülde hāl ile yazıldı ‘ unvān-ı bahār
- 4 Ğonçe peykānını a‘ dā qalbine tîz itmege
Berg-i bîd olmuş durur gūyā ki sūhān-ı bahār
- 5 Lāle-i hāmṛā ile yir yir kızardı rūy-ı hāk
Cūşa geldi var ise hūn-ı şehīdān-ı bahār
- 6 Naķd-i ezhār ile dāmānın pūr itdi her dıraht
Şol kadar gencīne virdi bāğa mīzān-ı bahār
- 7 Tāzelendi sebzezār ile mehīb oldı⁴³⁷ cihān
Nev-cevān olsa ‘ aceb olmaya pīrān-ı bahār
- 8 Eyledi Nevṛūzda bülḃül hezārān nağmeler
Gūş idüp açdı kulağın verd-i ḥandān-ı bahār
- 9 Gül gül oldı ğonçe cāmından yaṇağı gülşenūṇ
Benzini gerçi ḥazān itmişdi hicrān-ı bahār
- 10 Gösterür ḥalka yed-i beyzāyı her şāh u şecer
Mu‘ cize ızhār idüp Mūsā-yı ‘ İmrān-ı bahār
- 11 Secde kıldı bād-ı şubḥ ile gelüp şāh-ı çemen
Ğonçe eşnāmını tezyīn itdi sulṭān-ı⁴³⁸ bahār
- 12 Çenber-i kavs-i kuzahdan geçmege raķķāş-ı çerḥ
Şahṇ-ı gülzārı⁴³⁹ şular saķķā-yı bārān-ı bahār
- 13 Ta‘ n iderse yiridür şahṇ-ı sipihre encüme
Berg-i ezhār ile ferş-i sebz-i buştān-ı bahār
- 14 Dikmek ister rişte-i bārān ile ḥayyāt-ı çerḥ
Çāk olupdur dest-i cevṛ ile girībān-ı bahār
- 15 N’ola dīvānına cem‘ olsa gülūṇ ḥayl-i tūyūr
Tahtını yil götürüp oldı Süleymān-ı bahār
- 16 Kırdı şahṇ-ı bāğda çetr-i muraşşa‘ her dıraht
Şaldı ‘ işret naṭ‘ ını sulṭān-ı erkān-ı bahār

⁴³⁷ Mehīb oldı: güzellendi ÜD. s. 124.

⁴³⁸ sulṭān-ı: ruḥbān-ı ÜD. s. 125.

⁴³⁹ gülzārı: şahrāyı ÜD. s. 125.

- 17 Cur' a-i cām-ı sürür-encām ile gülzārda
Lālezār itdi çemen şahnını bustān-ı bahār
- 18 Pençe-i mercāna beñzer pāy-ı kebg-i sebzezār
Mevc urup yatur çemenzār oldu 'ummān-ı bahār
- 19 Serv-i bālā bāğda bulsa n'ola 'ömr-i derāz
Hızr-āsā nüş idüpdür āb-ı hayvān-ı bahār
- 20 Jāleye nağd itmek için hāce-i Hindū-yı çerh
Çār-sūy-ı dehr içinde açdı dükkān-ı bahār
- 21 Ağzın açup tamladur gülşende şîr-i şeb-nemi
Tıfl-ı ezhāra olupdur gonçe pistān-ı bahār
- 22 Tarf-ı şahn-ı bāğda hey ne kıyāmetdür ki bu
Yir yüzine çıkdı cümle genc-i pinhān-ı bahār
- 23 Sāye şaldı ferş-i gülzār-ı cihāna her dıraht
Sāyesinde 'ayş iderse n'ola rindān-ı bahār
- 24 Pāyına işār için bir naḥl-i 'ālî-rütbenüñ
Toptolu lülüy-ı⁴⁴⁰ ezhār ile dāmān-ı bahār
- 25 Gül-bün-i bāğ-ı fazilet şāḥ-ı şimşād-ı hüner
Gonce-i gülzār-ı beḥçetdür deḥandān-ı bahār⁴⁴¹
- 26 Naḥl-i bustān-ı sa' ādet gül-bün-i devet kānuñ
Sāyesinde hoş geçer dā'im bu sükkān-ı bahār
- 27 Nām-ı nāmîsi **Meḥmed** luṭf u aḥlākı ḥasen
Lem' a-i māh-ı ruḥı şem' -i şebistān-ı bahār
- 28 Bādveş yüz sürmege şahn-ı serāy-ı kadrine
Yılda bir nevbet bulur ancaḥ⁴⁴² bu a' yān-ı bahār
- 29 Nūr-baḥş olsa cihāna mihr-i luṭfiyla eger
Her gül-i ra' nā ola ḥurşid-i raḥşān-ı bahār
- 30 İrmese bārān-ı luṭfı sebzezār-ı 'āleme
Ola her şāḥ-ı çemen⁴⁴³ ḥār-ı muğaylān-ı bahār
- 31 Şanmañ elḥān-ı tuyūr idüp tazallüm çerḥden

⁴⁴⁰ lülüy-ı: lü' lü'-i ÜD. s. 126.

⁴⁴¹ Divānda bu beyit yoktur. ÜD. s. 126.

⁴⁴² Ancak: anca ÜD. s. 126.

⁴⁴³ şāḥ-ı çemen: şāḥ u şecer ÜD. s. 126.

İşiginde göklere irişdi efgān-ı bahār

- 32 Ey nihāl-i kilik-i⁴⁴⁴ fażl u şāh-ı Tübā-yı cinān
V'ey nukūş-ı ḥaṭṭ-ı levḥūn⁴⁴⁵ mişl-i reyḥān-ı bahār
- 33 Gonçe-i gülzār medḥūnden okursa bir varak
‘Andelib-āsā ola gülşende Ḥassān-ı bahār
- 34 Būy-ı müyuṅla çemen kaşrın mu‘ aṭṭar eyledi
Şubḥ-dem irüp nesīm-i müşk-efşān-ı bahār
- 35 Ger yed-i mi‘ mār-ı tedbirūnle ta‘ mīr⁴⁴⁶ eyleseñ
Görmeye hergiz fenā resmini bünyān-ı bahār
- 36 Ḥüsn-i luṭfuṅla mürebbā olsa ger ebr-i hevā
Dürr ü gevher yağdura gülzār-ı nīsān-ı bahār
- 37 Gonçe tūmārını baş üzre tutar her nev-nihāl
Olalı nām-ı şerīfūn anda ‘unvān-ı bahār
- 38 Çeşm-i ma‘ lūlına tīmār itmege nergis bugün
Ḥāk-i pāyūn idinür kuḥl-ı Şifāhān-ı bahār
- 39 Berg-i terre bāğ-ı cūduṅda besātīn-i felek
Ḥūşe-çin-i ḥırmēn-i cūduṅ bu diḥkān-ı bahār
- 40 Her nihāl olursa ḥāme kāğad evrāk-ı şecer
Yazmada ‘āciz kıala vaşfuṅ debīrān-ı bahār
- 41 Āsitānuṅdan **Ümīdī** bendeñi reddeyleme⁴⁴⁷
Çok mıdur gülzāra bir mürğ-ı ḥoş-elḥān-ı bahār
- 42 Ğayra pervāz eylemez mürğ-ı dil-i āşüfte-bāl
Var iken kıaddūn gibi serv-i ḥıramān-ı bahār
- 43 Virmek içün sebzēzār-ı baḥtuma neşv ü nema
Gözlerüm yaşı olupdur āb-ı bārān-ı bahār
- 44 Dest-i luṭfuṅla demidür sil gözüm yaşını kim
Virmesün ğarkā cihānı seyl-i tūfān-ı bahār
- 45 Tab‘-ı naḳḳād ile oldum naḳd-i Selmān-ı zamān
Şi‘ rimūn efgendesı cümle ğazel-ḥān-ı bahār

⁴⁴⁴ kilik-i: naḥl-i ÜD. s. 126.

⁴⁴⁵ levḥūn: levḥi ÜD. s. 126.

⁴⁴⁶ ta‘ mīr: ma‘ mūr ÜD. s. 127.

⁴⁴⁷ reddeyleme: yādeylese ÜD. s. 127.

- 46 Gel temāşā eyle bu beyt-i bahāristānı kim
Mısrā‘ -ı bābı degül anuñ gūlistān-ı bahār
- 47 Gel du‘ āya ihtimām eyle yiter lāf u gūzāf
Muntazırdur el açup berg-i dıraḥşān-ı bahār
- 48 Şafḥa-i gūlzār naḳş itdükçe naḳḳāş-ı felek
Zīb ü fer virdükçe ḳaşr-ı bāğa elvān-ı bahār
- 49 Olduğınca gūlsitān mānend-i firdevs-i berīn
‘Ayš u ‘işret ḳılduğınca anda ğılmān-ı bahār
- 50 ‘İzzet ü rif‘ atle bul dünyāda ‘ömr-i cāvidān
Saḡa zeyn itsün cinān bāğını Rıdvān-ı bahār

[46a]

40

KAŞİDE-İ ÜMİDİ DER-CÜLÜS-I SULTÂN SELİM HÂN⁴⁴⁸

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Bir seḡer kilḳ-i bedī‘ in destine alup revān
Başladı tecdīd-i aḡḳāma debīr-i āsumān
- 2 Levḡa-i māhuñ suṭurlābına mihr idüp nazar
Merkez-i çerḡ-i felekden niçe ḡükm itdi beyān
- 3 İrtifā‘ alup ḳamer ḡayṭ-ı şu‘ ā‘ -ı şemsden
Didi kim gelmiş şeref burcına ḡurşīd-i cihān
- 4 Ya‘ nī ḳılmış salṭanat taḡtına devletle cūlus
Bir şeh-i şāḡib-ḳırān bir ḡusrev-i ğitī-sitān
- 5 Niçe yıllar gözedürken ḡāce-i Hindū-yı çerḡ
Girdi bir dürr-i girān-māye eline rāyegān
- 6 Müşteri-rāy u ḳamer-rūy u ‘Uṭārid-menzilet
Āfitāb-ı salṭanat zıll-ı İlāha müste‘ ān
- 7 Ḳahramān-ı Ḳaḡtarān-heybet şeh-i Ḳūşeng-ceng
Pādişāh-ı Cem-ḡaşem Keyḡusrev-i şāḡib-ḳırān
- 8 Vāris-i mülḳ-i Süleymān ḡusrev-i⁴⁴⁹ rūy-ı zemīn
Dāver-i devrān şeh **Sultān Selīm**-i kām-rān
- 9 Pāy-ı ḳadr ü rif‘ ati māh-ı nev ile hem-rikāb

⁴⁴⁸ Kaşide-i Ümidî Der-Culûs-ı Sultân Selîm Hân: Kaşide-i Ümidî Der-Medḡ-i Sultân Selîm Ç. ÜD. s. 103.

⁴⁴⁹ Bu mısradaki “ḡusrev-i” kelimesinden sonra “mülḳ” yazılmış ve üzeri çizilmiştir. 46a.

- Rahş-ı ‘ izz ü haşmeti hink-i felekle hem-‘ inān
- 10 Açamaz ‘ anķā hümā-yı himmetiyle bāl u per
İdemez pervāz bāz-ı fikretiyle kudsiyān
- 11 Çerh bir ķandıldür tāk-ı serāy-ı ķadrine
Nürdan anuñ fetīlidür meh-i nev bī-gümān
- 12 Kūngür-i ķasr-ı refī‘ in yapmaķa mi‘ mār-ı çerh
Destine aldı şu‘ ā‘ -ı şemsden zer rīsmān
- 13 Başına toprak koyup meydān-ı ‘ adlinde şabā
Āteş-i ķahrından ister ol şehūñ her dem emān
- 14 Rā‘ yet-i nuşret-şi‘ ārı serv-i bāğ-ı salţanat
Mehçe-i manşūrı olmış anda şekl-i āşiyān
- 15 Tīg-ı hūn-ālūdıdur bāğ-ı cihānda var ise
Bād-ı nuşretle egilmiş bir nihāl-i ergavān
- 16 Meclisūñde çekmege çerhūñ kemān-ı sahtını
Destine ķullāb-ı zer almış hilāl-i āsumān
- 17 Kılmağ için rahş-ı gerdūn-seyrüne varın nişār
Hāle-i māh-ı felek dīnārın itdi der-miyān
- 18 Rif‘ at-i tāk-ı celāl-i ķadrine idüp nazar
Ķaddin ol reşk ile iki bükdi tāk-ı keh-keşān
- 19 Berg-i sūsenden şabā üstine hançer depredür
Medhine ger gonçe-i gülzār açmazsa dehān
- 20 Şahn-ı gülzār-ı veğāda ol ser-āmed tūğlar
Bād-ı nuşretle olur her biri bir serv-i ķemān
- 21 Husrevā eyyām-ı ‘ adlūñde cihānı hıfz için
Ķöz⁴⁵⁰ kulağ olmış nücūm ile hilāl-i āsumān
- 22 Eyleyüp seyyāre-i iķbāl haşmunñdan rücū‘
Kevkeb-i baht-ı hümāyūnuñla itmiş iķtirān
- 23 Rūz-ı meydān-ı neberdūñde o tīr-i şaf-şiken
Ağız açmışdur ‘ adūnuñ içmege ķanın revān
- 24 ‘ Azm-i rezm itseñ pelengī cāmelerle bebrvār
Döymeye haşmunñ olursa fi‘l-meşel şīr-i jiyān

⁴⁵⁰ Ķöz: Göz ÜD. s. 105.

- 25 Āb-ı tığ-ı hūn-feşānuḡda ne ḡikmetdür bu kim
Bir dem içinde ider şaḡn-ı cihānı ḡülsitān
- 26 Mehçe-i rāyāt-ı ḡadrūḡ bir ḡüzel āyinedür
Şūret-i fetḡ u zafer dā'im olur anda 'ayān
- 27 Tārem-i gerdūn ḡubār-ı fītneden idüp ḡazer
Dāmen-i çerḡ-i ḡümāyūnuḡda olmuşdur nihān
- 28 Devr-i 'adlūḡde senūḡ ey pādīşāḡ-ı dād-ḡir
Ḳapuḡa zencir ile gelse n'ola Nūşirevān
- 29 Dest-i gevher-baḡşuḡ ile şol ḡadar ḡılduḡ 'atā
Ceybini la' l ü cevāḡirle n'ola ḡoldursa kān
- 30 Çoḡ iş eylerdi cihāna şeb-rev-i Hindū-yı çerḡ
Şit-i 'adlūḡ olmasa āfāḡa bir dem pāsubān
- 31 Beyza-i māḡı o dem alur ḡanādı altına
Şuḡḡa-i a' lām-ı ḡadrūḡ açsa şeh-per nā-ḡehān
- 32 Tūḡuḡ altun başlu şırma saçlu bir maḡbūbdur
Kim ḡırāmānī olur yanuḡca her laḡza revān
- 33 Bir mücevher kāsedür destūḡde tāc-ı Keyḡubād
Bir dili çalar ḡuluḡ yanuḡda tığ-i Ḳahramān
- 34 Būstān-ı medḡūḡe aḡıtmāḡa āb-ı zülāl
Ḳāme-i şı' r-i şafā-baḡşum olupdur nāvdaḡ
- 35 Bir şikāyet var ḡapuḡa rūzigārumdan şehā
Olmuşam bād-ı semūm-ı ḡuşşadan berg-i ḡazān
- 36 Kim naḡar eylerse rūy-ı zerdūme giryān olur
Gerçi kim dirler feraḡ virür ḡulūba za' ferān
- 37 Āsitānuḡ var iken eflāke baş egmez ḡöḡül⁴⁵¹
Minnet-i dūnānı itmez kendüye bār-ı girān
- 38 Ey Ūmīdī vaḡtidür dilden du' ā-yı devleti
Ḳāmeḡ eylerse lisān-ı ḡāl ile bir tercemān
- 39 Ḳāme-i zerkārın alduḡça 'Uḡārid destine
Māḡ-ı nev çekdükçe levḡ-i tāreme zerrin nişān

⁴⁵¹ ḡöḡül: varup ŪD. s. 108.

- 40 Cān gibi hükümün revān olup ser-ā-ser āleme
Olasın her dem serīr-i salṭanatda kām-rān
- 41 Dilerüm dā'im⁴⁵² murāduñ luṭf-ı Hāḳ bağışlasun
Devlet ile süresin 'ālemdē 'ōmr-i cāvidān

[47a]

41

KAŞİDE-İ ŞEM'İ DER-MEDH-İ SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN⁴⁵³

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Bi-ḥamdillāh bu gün ḳadr ile 'ālem 'ıyd-i ekberdür
Mübārek baḥtlu begler gibi ferḥunde- aḥterdür
- 2 Sa'ādet ehlinün baḥtı çerāğı gün gibi rūşen
Gönüller meclisi şem'-i hilāl ile münevverdür
- 3 Şafā ḥurşidi toğdı⁴⁵⁴ yine şubḥ-ı 'ıyd-ı 'işretten
Hilālün cāmı devrinde anuñ-çün bedr-i enverdür
- 4 Cihān hân-ı cemaliyle çü cennātü'l-na'im⁴⁵⁵ oldu
Melekler ḥūr u ḡilmānı şarāb-ı āb-ı Kevşerdür
- 5 Gülāb u müşk ü 'anberle cihān gül gibi ḥoş-būdur
Ser-ā-ser mağz-ı 'ālem ol hevāyıla mu'attardur
- 6 Hevā müşgīn deminden yir yüzün gülzār-ı Çīn itdi
Gülāba ta'n ider ābı mu'attar ḥāki 'anberdür
- 7 Eger tutmadı ise şavm-ı hecrin şāhid-i 'ıyduñ
Neden inceldi māh-ı nev ne içün böyle lāğardur⁴⁵⁶
- 8 Dimağın her melek-sīmā mu'attar itdügi budur
Sipend encüm şafaḳ āteş hilāl ol bezme micmerdür

⁴⁵² dā'im: her dem ÜD. s. 108.

⁴⁵³ Kaşide-i Şem'i Der-Medh-i Sultān Süleymān Hān: Der-Hāḳḳ-ı Sultān Süleymān 'Aleyhi Rahmeti Ve'l-Ğufrān ÜD. s. 79. Murat Ali Karevellioğlu, Şem'i Divanı (Prizneli Şem'i), Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, İstanbul, 2014. **Bu eser çalışmamızda bundan sonra "ŞD" kısaltması ile gösterilecektir.**

⁴⁵⁴ toğdı: toğdı ŞD. S. 79.

⁴⁵⁵ cennātü'l-na'im: cennāt-ı na'im ŞD. s. 79.

⁴⁵⁶ Divānda "

8 Cemāli 'ıydgāhında bezenmiş şāhid-i 'ıyduñ
Şeker bādām ile sīb ü enār u gül-be-şekkerdür

9 Temāşā eyledüm bāzār-ı ḥüsnin ol dil ār anuñ
Zenaḥdānı şeker-sīb ü lebi ḳand-ı mükerrerdür" beyitleri Mecmû'ada yoktur. ŞD. s. 79. 47b.

- 9 Müzeyyen itdi dünyayı ser-ā-ser ‘ıyd-ı Sultānī
Bu gün ihsān ile şān pādīshāh-ı heft-kīşverdūr
- 10 Şeh-i encüm-ḥaṣem **Sultān Süleymān** şāh-ı baḥr ü berr
Perī vü ins ü cin mihr-i cemāline musaḥḥerdur
- 11 Serāy u⁴⁵⁷ āsitānı maṭla‘-ı ḥurşīd-i devletdür⁴⁵⁸
Başına gün toğar anuḡ ki yüz sürmek müyesserdūr
- 12 Anuḡ kim bārgāhı Ka‘be-i erbāb-ı ḥācetdür
İşigi secdegāhı kıble-i Fağfūr u Qayşerdūr
- 13 Kaçan kim ‘azm-i rezm itse ‘ināyet rehber ü yoldaş
Zafer mīr-i ‘alem nuşret sipehsālār-ı leşkerdür
- 14 İşigi bendesünüḡ bendesidūr Husrev ü Dārā
Yolında cān⁴⁵⁹ verüp cānlar terk idenler cümle serverdür⁴⁶⁰
- 15 Burāk-ı berk-seyrün āteşin na‘li Şerārıdur
Duḡānı çarḫı zeyn itmüşdurur⁴⁶¹ şanmaḡ ki ejderdür⁴⁶²
- 16 Çeküpdür şu‘le-i şem‘-i celālün āteşin ḥançer
Kef-i dūr-pāşuḡ içre baḥr-i tıḡuḡ mevci cevherdür
- 17 Serīr-i ḡadrüḡe olsa yaraşur ‘arş hem-pāye
Livā-yı rif‘atüḡe müntehā-yı Sidre hem-serdür
- 18 Yücelmiş āb-ı luṭfuḡla behişt-i bāḡ-ı ‘adlünḡe
Nihāl-i himmetün Ṭübī budaḡiyle ber-ā-berdūr
- 19 N’ola olsa gönüller ‘ālemi mihr ile nūrānī
Ayaḡı tozuḡ her zerresi ḥurşīd-i enverdūr
- 20 Bürīde-encüm ü ṭası felekdür pūtası ḥurşīd
Kemāl-i himmetünḡe ḡatreler çün baḥr-i aḡzardur⁴⁶³
- 21 Eger kūh-ı belā olsa vüçüdı cümle a‘dānuḡ
Şehā ḡadrünḡe güninde zerrelerden daḡı kemterdür⁴⁶⁴
- 22 Ṭaḡılmuş bād-ı ḡahrūḡdan perīşān-ḡāl ü ser-gerdān

⁴⁵⁷ Serāy u: Serāyı ŞD. s. 80.

⁴⁵⁸ devletdür: enverdūr ŞD. s. 80.

⁴⁵⁹ cān: ser ŞD. s. 80.

⁴⁶⁰ Bu mısra vezne uymamaktadır.

⁴⁶¹ Divānda bu mısra bulunan“anı” mecmû‘ada yoktur. ŞD. s. 80. 47b.

⁴⁶² ejderdür: aḡtedür ŞD. s. 80.

⁴⁶³ Bu mısra divānda 26. Beyitin ikinci mısrasıdır. Divānda mecmû‘ada bulunan 20. Beyitin ikinci mısrası “Kamer bāzār-ı ḡadrünḡe meḡer var-ısa zergerdür” şeklindedir. ŞD. s. 80.

⁴⁶⁴ Bu beyit divānda 24. beyittir. ŞD. s. 81.

- ‘ Adūnuñ defter-i bahtı nitekim ‘ ömri ebterdür⁴⁶⁵
- 23 ‘ Aceb mi mūra dönse heybetün den leşker-i düşmen
Sünürler şekl-i ejder ‘ alemler şîr-peykerdür⁴⁶⁶
- 24 Olupdur âsitân-ı devletün de zerreler hürşîd
Kamer bâzâr-ı kâdrün de meger var ise zergerdür⁴⁶⁷
- 25 ‘ Aceb derya-durur derya-yı hūnı haşm-ı bed-kîşün
Sünürler hey‘ et-i mâhî habâb ol bahre migferdür
- 26 Şehâ baħr-i nevālün den bir içim şu idi deryâ
Sekiz cennet cemâlün gülşeninden bir gül-i terdür
- 27 Buyursañ cümle ‘ işyân ehlini zîr ü zeber eyler
Musaħħar hūkmün e ‘ âlem felek emrün e çâkerdür
- 28 Halâş olur belâ vü derd u ğamdan iki ‘ âlemde
Sa‘ âdet ol kişinün kim senün lutfuna mazhardur
- 29 Bahâr-ı ‘ ıyd-ı lutfun ‘ âlemi bâĝ-ı behîst itdi
Cihân anuñ şafâsıyla bu gün Firdevs-i ekberdür
- 30 Açarsa şarkla ğarbı⁴⁶⁸ n’ola gün gibi tîĝıyla
Felek-kadr u melek-şadr u şeh-i seyyâre-leşkerdür
- 31 Şerefde şoffa-i şadruñ serîr-i ‘ arşa hem-pâye
Livâ-yı râyet-i kâdrün le şâh-ı Tübî hem-serdür
- 32 İderler merhâbalar mest olup cām-ı maħabbetle
Bu gün ehl-i şafâ bezm-i ğıdâsı rûh-perverdür
- 33 Hayâlün her kişinün n’ola cisminde⁴⁶⁹ revân olsa
Şerefde zat-ı pâkün şûret-i rûh-ı muşavverdür
- 34 Nazar kılsañ⁴⁷⁰ yiridür ğâyet ey şâh-ı felek-rif‘ at
Süleymân-ı zamânsın Şem‘î bir mür-ı muħaqqardur
- 35 Muķârin olmadum çün ‘ izz ü devlet âfîtabına
Vücûdum zerreden ħalkuñ gözine daħı kemterdür
- 36 Açılmaz jeng-i ğamdan göñlümün âyînesi bir kez⁴⁷¹

⁴⁶⁵ Bu beyit divânda 25. beyittir. ŞD. s. 81.

⁴⁶⁶ Bu beyit divânda 26. beyittir. ŞD. s. 81.

⁴⁶⁷ Bu mısra divânda 22. beyitin ikinci mısrasıdır. Divânda mecmû‘ada bulunan 24. beyitin ikinci mısrası “Kemâl-i himmetün de kaṭreler çün baħr-i aḥzardur” şeklindedir. ŞD. s. 81.

⁴⁶⁸ şarkla ğarbı: şarkı vü ğarbı ŞD. s. 81.

⁴⁶⁹ cisminde: çeşminde ŞD. s. 81

⁴⁷⁰ kılsañ: itsen ŞD. s. 81

- Cilā-yı hāk-i pāyünüz be-gāyetde mükedderdür
- 37 İrūpdür yitmiş iki millete behr-i nevālünden
N'îçün mahrūm olam ben hōd sözüm vaşfunḡa şekkerdür
- 38 Bilürler hālūni sāhib-keremler nūkte-dānlardur
Du' ā eyle irişür saḡa her ne kim muḡadderdür
- 39 Nitekim ola bu 'ıyd-ı mübārekle cihān hurrem
Nitekim Şāhid-i devlet meh-i ferhunde-aḡterdür
- 40 İki 'ālemde maḡsūd⁴⁷² u murāduḡ Hāḡ revā⁴⁷³ itsün
Umaram her ne kim Hāḡdan murād itsen müyesserdür

[48b]

42

KAŞİDE-İ ŞEM'İ DER-HAḲḲ-I SÜLEYMÂN HÂN⁴⁷⁴

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

- 1 Çekdi suḡān-ı zafer gün gibi bir şubḡ livā
Kūs-ı nuşret ḡalınup ḡoldı cihān şıyt u şadā
- 2 Oldı āḡāh yine cümle memālikde mülūk
Hāzır ol diyü münādi-yi ḡazā itdi nidā
- 3 Yirde gökde ne ki var cümle yarāḡ eylediler
Çekdi süsen ḡılıcın nite ki hūrşid semā
- 4 Ḳavs olup tır ile ḡurudı kemānın meh-i nev
Gök demür oldı felek geydi zırıhlar deryā
- 5 Leşker-i ins ü melek cümle hevādār olup
Eyledi şāh Süleymān-ı zamān 'azm-i ḡazā
- 6 Tīḡ-ı himmet ḡuşanup bindi sa' ādet atına
Geydi ḡayret zırının ol şeh-i Cemşid-ḡabā
- 7 'Alem-i nuşret ile rāyet-i İslāmı çeküp
Oldı önince anuḡ feth ü zafer rāh-nümā
- 8 Gönderi ḡıḡdı bile bende vü şehir⁴⁷⁵ vü ḡarīb

⁴⁷¹ kez: dem ŞD. s. 81

⁴⁷² maḡsūd: maḡsūdun ŞD. s. 82

⁴⁷³ revā: edā ŞD. s. 82

⁴⁷⁴ Divānda bu kasidenin başlığı yoktur. ŞD. s. 82.

⁴⁷⁵ şehir: şehri. Mısrada veznin 3. tefilesi eksiktir. ŞD. s. 82.

- Seni ışmarladuğ Allāha didi bāy u gedā⁴⁷⁶
- 10 Gice gündüz dimeyüp ıat‘ -ı menāzil itdi
Tayy idüp kevn ü mekānı nitekim bād-ı şabā
- 11 İrdi ki menzil-i⁴⁷⁷ maıksüda şehinşāh-ı zamān⁴⁷⁸
Kurulur devlet ile hayme-i gerdün-āsā
- 12 Yir yüzün şöyle tutar çadır-ı eflāk-mişāl
Ne semā ehli görür arzı ne arz ehli semā
- 13 Şıgmaz yire göge leşker-i ins ile melek
Tağ u taş götüremez nice fezā-yı şahrā
- 14 Bu kadar leşker ile kişver-i a‘ dāya irüp
Pāyimāl eylemedük yir komadılar aşıā
- 15 Şıgımaz yire göge leşker-i ins ile melek
Tag u taş götüremez nice fezā-yı şahrā
- 16 Bu kadar leşker ile kişver-i a‘ dāya irüp
Pāyimāl eylemedük yir komadılar aşıā
- 17 Yıkdılar ıal‘ alerin hāke ber-ā-ber idüben
Od urup milketine mālın iderler yağmā
- 18 İşidüp cānlarına od düşer ehl-i nāruı
Odlar⁴⁷⁹ dūd gibi ta ki ırakdan peydā⁴⁸⁰
- 19 Gördi mü ’minler anı cūş-u hurūş eylediler
Didiler zehrelerin çāk idelüm çün deryā
- 20 Hamduli’llāh didiler bir yire geldi iki ‘ıyd
Birisi ‘ıyd-i gazā birisi ‘ıyd-i Adhā
- 21 Bir avuç ıan nedurur eyleyevüz⁴⁸¹ anı dirīg
Bir nefes cān nedurur k’olmaya cānāna fidā
- 22 Haı ‘ināyet idüben itdi erenler himmet
‘ıydda gāziler itdi yine bir hūb gazā

⁴⁷⁶ Divānda mevcut olan 9. beyit

“9 Çığıruşup her yandan yarıcuı Allāh diyü

Şāf tutup ehl-i niyaz eylediler cümle du‘ ā“ mecmū‘ ada yoktur. ŞD. s82., 48b.

⁴⁷⁷ ki menzil-i: ser-menzil-i ŞD. s. 82.

⁴⁷⁸ zamān: cihān ŞD. s. 82.

⁴⁷⁹ Odlar: Oldılar ŞD. s. 82.

⁴⁸⁰ Bu mısırada veznin ilk tefilesi kusurludur.

⁴⁸¹ eyleyevüz: k’eyleyevüz ŞD. s. 82.

- 23 Āb-ı tığıyla qarup yirlere düşmen qanın
Gāziler atları ayağına yaqdı hınnā
- 24 Yüregi olan açar gögsini mānend-i siper
Her kimün cevhere⁴⁸² var tığ gibi buldı şafā
- 25 Yāylar çatdı qaşın durdi siperler yüzini
Gösterür her birisi düşmene yüz dürlü⁴⁸³ belā
- 26 Tığlar dil uzadup dir ki cigerdār qanı
Sünüler yalmanup eydür qanı qalb-i a‘ dā
- 27 Tırler ağız⁴⁸⁴ açar içmeye düşmen qanın⁴⁸⁵
Her tüfek od şaçar ağızından olup ejderhā
- 28 Zaḥm-i tır ile olup tenleri mānend-i kafes
Dilleri ḥāne-i zenbūra dönüpdür gūyā
- 29 Baḥr-i ḥūn üzre yüzer başları mānend-i ḥabāb
N’eyledi anlara gör bād-ı gurūr ile hevā
- 30 Göricek hey’et ile ḥaşm ‘aşā-yi qadrün
Her ser-i mūy olur tenlerine ejderhā
- 31 Serverā rāh-i gazāda ayağın öpmek için
N’ola ger kāmetini nūh felek eylerse dü-tā
- 32 Leşkerün zīnetidür zīb ü bahār-ı nuşret
Oldı ‘aksiyle felek bāğı behişt-i a‘ lā
- 33 ‘Alemler ‘aksi-dürür gurre-i garrā-yı şabāḥ
Nīzesi perçemidür ṭurra-i müşgīn-i mesā
- 34 ‘Arşa-i qadri fezāsında cihān bir ser-i mū
Pertev-i rūyi ziyāsında kamer cirm-i Sühā
- 35 Nāzarı ḥall-i ḥaḳāyıkda olur mūy-şikāf
Qalemler keşf-i dekāyıkda olur çihre-küşā
- 36 Devr-i ‘adlinde n’ola aşar ise⁴⁸⁶ āyineyi
Yüz virüp olduğıçün her kişiye çihre-nümā
- 37 Yok durur vaşf-ı cemilünde çü ḥadd ü gāyet

⁴⁸² cevhere: cevheri ŞD. s. 84.

⁴⁸³ dürlü: derd ü ŞD. s. 84.

⁴⁸⁴ ağız: agzın ŞD. s. 84.

⁴⁸⁵ qanın: qanını ŞD. s. 84.

⁴⁸⁶ aşar ise: aşarlarsa ŞD. s. 84.

Cân-ı dilden⁴⁸⁷ ideyin zât-ı şerîfüne du‘ â

38 Ne revâdur bu ki Cem devletinüñ devrinde
Şem‘î’yi ziyâ‘ ide âteş-i qahr ile şitâ

39 Hağ te‘ âlâ nitekim qahr ide düşmenlerüñi
Serverâ cümleñüñ üzre kılıcuñ üstün ola

[49b]

43

KAŞİDE-İ ŞEM‘Î DER HAĞK-I SÜLYMÂN HÂN⁴⁸⁸

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

- 1 Hidâyet gün⁴⁸⁹ gibi toğdı yine bürc-i ‘inâyetden
Felek fülki halâş itdi bizi girdâb-i miñnetden
- 2 İrer Mūsâ-şifat dil cevher-i iksîr-i maşşûda
İçüp âb-ı hayât-ı himmeti bir Hızr-siretten
- 3 Şafa vü zevk ile irdük sürür-ı ‘iyd-i cân-bahşâ
Bi-hamdi’llâh ki mañrûm olmaduk bu ‘izz ü devletden
- 4 Şular kim ‘iyd-i Adhâ-yı vefâda itdi cân kırbân
İçüp câm-ı şafâyı buldı(lar)⁴⁹⁰ cân bezm-i vañdetden
- 5 Fenâ iñrâmını geydi geçüp şöhet libâsından
Şafâ nûrın⁴⁹¹ görenler Ka‘be-i mihr ü mañabbetden
- 6 Nice yıl tâlib-i âb-ı hayât-ı zühed idi göñlüm
Şarâb-ı ‘ışkı nûş itdüm halâş oldum bu zulmetden
- 7 Açıldı gülşen-i cânda gül-i Firdevs-i rûhânî
‘Inâyet güllerin dürdüm⁴⁹² yine gülzâr-i rañmetden
- 8 Bu tab‘üm nañl-bendi bağıladı bir nañl-i nev-rûzî⁴⁹³
Kim anüñ gülleridür gülşen-i bağı-ı belâğatden
- 9 Nice gül her biri bir âfîtab-ı ‘âlem-ârâdur
Tulû‘ eyler behîşt ü ravze-i mihr ü mañabbetden

⁴⁸⁷ Cân-ı dilden: Cân u dilden ŞD. s. 84.

⁴⁸⁸ Divânda bu kasîdenin başlığı yoktur. ŞD. s. 85.

⁴⁸⁹ gün gibi: kevkebi ŞD. s. 85.

⁴⁹⁰ Bu kelime divânda “buldılar” şeklindedir. Kelime divândan tamamlanmıştır. ŞD. s. 85

⁴⁹¹ nûrın: yüzün ŞD. s. 85.

⁴⁹² dürdüm: derdüm ŞD. s. 85.

⁴⁹³ nev-rûzî: mevzûni ŞD. s. 85.

- 10 Ya  od cism⁴⁹⁴ bezmine dil b   b n  armağan içün
Virür bir deste g l Firdevs-i g lz r-i fe   etden
- 11 ‘ Aceb g l deste kim b y-i nesim-i c n-fez s yle
Dem urur n fe-i  ul k  gibi g lz r-ı cennetden
- 12  eh-i encüm-  sem **Sult n S leym n**-ı zam n ol kim
Ki itmi   a  ayağı toprağın n r-ı ba  retden
- 13 To uz kat  hen n  ı n-ı  a  nd r le ker-i encüm
 eh-i  adrini  ıf  eyler anu   ayl-i nu  setden
- 14 Felek ta t u güneş altun benekl  girde-b li d r⁴⁹⁵
A a bu mesned-i ‘   l  virilmi  ‘ ar -ı rif  atden
- 15  ekildi⁴⁹⁶ gözlerine t tiy y    k-i p yinden
N zar kesb itdi a‘ y n-ı felek erk n-ı devletden
- 16 Um r-ı sal anatda her vez ri   saf-ı   n d r⁴⁹⁷
Mes  -i nu  k  c n-perver dem ursa n’ola  ikmetden
- 17  der her zerren   m hiyyetini gün gibi r  en
 ul  itd kce zihni  fit b  bürc-i fikretden
- 18 Zeb n-ı kil -i lu f  l le-i ser- e me-i c ndur
Ber  eyler anu  bir ka resi bi  c n  zulmetden
- 19 Yolında   k olanu  meh gibi mihr  fit biyle
 al   eyler içün altun idüp c m-ı⁴⁹⁸ mezelletden
- 20 Hev -yi n fe-i  ul k  açar c nlar g list n n
Nes m-i r  -perverdür gel p⁴⁹⁹ g lz r-i rahmetden
- 21 Sa‘  det g lleriyle zeyn ider diller g list n n
 o arsa  fit b-ı himmeti burç-i ‘ in yetden
- 22 Bah r olur açılur her ki  n   g l gibi g  li
Ya ar c n içre her meclis  er  ı bezm-i cennetden
- 23 S rer⁵⁰⁰ cennet z y s n⁵⁰¹ o bezm-i c n-fez  i re⁵⁰²

⁴⁹⁴ cism: c n  D. s. 85.

⁴⁹⁵ girde-b li d r: gird-b li d r  D. s. 85.

⁴⁹⁶ çekildi:  ekelden  D. s. 86.

⁴⁹⁷ Div nda bu kelime ‘  n ’  eklinindedir. Bu m srada vezne göre bir hece fazladır.  D. s. 86.

⁴⁹⁸ c m-ı:   k-i  D. s. 86.

⁴⁹⁹ gelüp: gelür  D. s. 86.

⁵⁰⁰ sürer: sürüp  D. s. 86.

⁵⁰¹ z y s n:  af s n   D. s. 86.

⁵⁰² M srada veznin ikinci tefilesinde bir hece eksiktir.

Bulurlar iki ‘ âlem zevkını bir cām-ı ‘ işretten

- 24 Şafâ hırşîdi berķ urdı araden gitdi ebr-i ğam
Göñüller cāmı şaf oldı yine gerd-i küdüretten
- 25 Sekiz cennet şafāsın kesb iderdük iki ‘ âlemde
Eger bir berg-i sebz olsa bize bâġ-ı ‘ ināyetden
- 26 N’ola ey sāķi-i bezm-i ‘ adālet meclis-i Cemde
Bizi mest eylesen bir cür‘a ile cām-ı himmetden
- 27 Yanupdur lāle gibi cān ü dil nār-ı mezelletden⁵⁰³
Tolıdur ğonceveş ķan ile bagrüm ħār-ı miĥnetden
- 28 ‘ İnāyet ābını sepmezse bir dem şāhid-i himmet
Ķara baĥtum gözin açmaz uyanmaz ħ‘āb-ı ġafletten
- 29 Dükenmez binde birin ĥaşr olunca dir isen Şem‘î
Du‘ ā kııl bir du‘ ā yegdür saña biñ biñ şikāyetden
- 30 Nitekim ‘ iyd ola diller ola biñ can ile mesrūr
Şeh-i ‘ âlem-penāhı şaķlagıl yā Rab küdüretten

[50b]

KAŞİDE-İ ŞEM‘İ DER-MEDĤ-İ SULṬĀN SÜLEYMĀN ḤĀN⁵⁰⁴

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Se‘ âdetle şalup sāye hümā-yi evc-i sulṭānī
Günümüz toġdı gördük āfitāb-ı zıll-i Yezdānı
- 2 Götürdi zerre (zerre)⁵⁰⁵ sāyeveş ħāk-i mezelletden
‘ İnāyet āsümāninün toġup⁵⁰⁶ ħūrşîd-i rahşānı
- 3 Ķudūmī ħāk-i pāyiyle ĥayāt-ı cāvidān bulduk
Sa‘ âdetle selāmetde görüp devletlü sulṭānı
- 4 Müzeyyen altun üsküflü sipāhī beg yigitlerle
Gelür yıldızlarıyla şan cihānün māh-i tābānı
- 5 Hümā-yi evc-i rif‘at⁵⁰⁷ bāl açup itmişdi pervāzı

⁵⁰³ mezelletden: mezelletde ŞD. s. 87.

⁵⁰⁴ Divānda bu kasîdenin başlığı yoktur. ŞD. s. 87.

⁵⁰⁵ Divānda zerre zerre şeklindedir. ŞD. s. 87.

⁵⁰⁶ toġup: dogup ŞD. s. 87.

- Şikārın sayd idüp geldi yine şehbāz-sā⁵⁰⁸
- 6 N'ola ger ins ü cin karşı çıkup ' izzetler eylerse
' Adālet mülkinüñ geldi sa' ādetle Süleymānı
- 7 İrüp her mūr-i müştāka virür cān üstine cānı
Süleymān-ı zamān ile kudüm-ı Āşef-i şānı
- 8 Se' ādetle karar itdi serir-i ' izz ü devletden⁵⁰⁹
Şafāyla oturdu her kişinüñ yirine cānı
- 9 Müşerref eyledi geldi serāy-i cennet-ābādın
Açıldı gül gibi güldi yine devlet gülistānı
- 10 Müzeyyen oldu bağ ' adli serv-i istikāmetle
Mu' azzez mīve-i luṭfı mükerrem berg-i ihsānı
- 11 Terennüm eyledi kebk ü tezervi hoş-hıram oldu
Ser-āğāz eyledi bülbül gibi mürğ-ı hoş-elhānı
- 12 Se' ādetle olup şābit-nücüm-ı merkez-i devlet
Müretteb yirlü yirinde mu' azzez gördük erkānı
- 13 ' Uṭārid mihr ü sīmīn-hāme māh u zer-kemer civāna⁵¹⁰
Düşürmüş ' aksini mirāt-i çerhe şāh-ı dīvānı
- 14 Melek-kadr ü felek-şadr ü Zuḥal-dergāh ü çerh-eyvān
Serāy-i kadri yanında degüldür nüh felek şānı
- 15 Tutar devlet nesimi ḥāk-i pāyin evc-i rif' atden⁵¹¹
Nitekim bād-ı kudret kadr ile taht **Süleymānı**
- 16 Kara toprağı terbiyyetle iksir-i hayāt eyler
Mürüvvet perteviyle āfītāb-i bürc-i ihsānı
- 17 Zebān-ı pāk-gevherle (sü'ā)lin⁵¹² kesdi a' dānuñ
Delīle⁵¹³ kaṭ' ile virür cevābı tīg-i bürrānı
- 18 Cihān ser-keşlerin itdi ser-ā-ser ḥükmine bende
Ḥudā emriyle tābi' itse n'ola çerh-i gerdānı
- 19 Güneş bir altun üsküflü kuluñdur āsitānuñda

⁵⁰⁷ rif'at: himmet ŞD. s. 87.

⁵⁰⁸ Dīvānda bu kelime "sultānı" şeklindedir. Mısra da vezinin son tef'ilesi eksiktir. ŞD. s. 87.

⁵⁰⁹ devletden: devletde ŞD. s. 87.

⁵¹⁰ māh u zer-kemer civāna: māh-i zer-kemer Cevzā ŞD. s. 88.

⁵¹¹ rif' atden: rif' atde ŞD. s. 88.

⁵¹² Dīvānda bu kelime "sü'ālin" şeklindedir. Kelime dīvāndan tamamlanmıştır. ŞD. s. 88.

⁵¹³ Delīle: Delīl-i ŞD. s. 88.

- Gulām-i zer-külāhūñ bende itmiş mäh-i tībānı
- 20 İdince ‘azm-i rezm eyler hilālī mihre hem-sīne
İde çün bezm ider hem-dem hilāle mihr-i rahşānı
- 21 Sikender zūlmet içre tālīb-i āb-ı hayāt oldu
Bu def‘-i zūlmet-i şirk itdi kıldı dehri nūrānı⁵¹⁴
- 22 Degüldür mihr ile meh kāse-i zerrīn ile her dem
Taşınur şarka vü ğarba simāt-ı kadrinün h‘ānı
- 23 Kuşatdün zer kemer zeyn eyledün altun beneklerle
Yanun da pādīşāhum tīg gibi nice ‘uryānı
- 24 Hayā vü şıdk u ‘adl ile çeküp Haydar-sıfat tīgı
Getürdün yirine himmetle nām-ı āl-i ‘Oşmānı
- 25 Hezārān düşmenün başını kahrūñ tīgı top eyler
Kaçan meydān-i nuşretde çalın sa feth çevgānı
- 26 Sefer nārında kāl itdün şarardun pūta-i ğamda
Cihānı hālīş itdün ey ‘adālet cevheri kāmı
- 27 Senün ey sāl-ı şīr-efken olupdur devr-i ‘adlünde
Hezārān kelle-i gürgün bu gün bir berre çobānı
- 28 Behā-yı Yūsuf-ı kadrün şehā vezn itmege kudret
Felekler dāmenin pūr-gevher itdi kurdi mīzāmı
- 29 Degül ey ma‘den-i iksīr-i himmet katre yanun da
Bu fānī zūlmetün āb-ı hayāt olursa ‘ummāmı
- 30 Du‘āy-ı devletün eyler şehā bīñ cān ile **Şem‘ī**
Velikin zehr-i ğam nūş itmek ile geçdi devrānı
- 31 Gice gündüz du‘ā eyler dil ü cān ile mü‘mīnler
Cihān turdukça ol şāhun tura devletü dīvānı

[51b]

45

KAŞİDE-İ ŞEM‘İ DER-ĦAĦĦ-I İBRĦHĦM PAŞA⁵¹⁵

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fe‘ülün

- 1 Kudümünle eyā maşsūd-ı ‘ālem

⁵¹⁴ kıldı dehri: dehri kıldı ŞD. s. 88.

⁵¹⁵ Dīvānda bu kasīdenin başlığı yoktur. ŞD. s. 89.

- Göñüller güldi cānlar oldı hurrem
- 2 Olup begler vefā cāmıyla mesrūr
Şafā buldı demünle meclis-i Cem
- 3 Kadem hayr ile başduñ çün melekler
Didiler hayr maḳdem hayr maḳdem
- 4 Nitekim pür-ferāḥdur bezm-i luṭfuñ
Cefādan guşsa yoḳdur guşşadan ğam
- 5 Tapuñdur şāhid-i maḳşūd⁵¹⁶ her dem
Dayanur⁵¹⁷ hem-dem ü hem-rāz u maḥrem
- 6 Yıkılmaz haşre dek ‘adlün esāsı
Binā-yı ‘izz ü devlet oldı muḥkem
- 7 Selāmet milketinde zāt-ı pākün
Ḥudā-yı bī-niyāz itdi müselleḡ
- 8 Bu gün Cem devletinde bir dem itdün
Şafā buldı o demden iki ‘ālem
- 9 Dirilüp bir araya ehl-i vaḥdet
Du‘ā-yı devletün den urdılar dem
- 11 Didiler yā Rab **İbrāhīm Paşa**
İki ‘ālemde olsun şād u hurrem
- 12 Kerem kānı mürüvvet ma‘denisin
Kerāmetle n’ola olsañ mükerrrem
- 13 Ezel ḳassāmı itmiş böyle ḳısmet
Ki ola dest-i luṭfuñ ḥalḳa maḳsem⁵¹⁸
- 15 Ser-ā-ser sīm olursa yidi deryā
Degüldür himmetün yanında şebnem
- 16 Ne buldı cevherin-i⁵¹⁹ silk-i cūdı
Ne buldı gevherin-i⁵²⁰ naẓm-ı ‘ālem
- 17 Seḫā vüçüd ile olmasa mevşüf

⁵¹⁶ maḳşūd: maḳşūda ŞD. s. 89.

⁵¹⁷ Dayanur: Riyāsuz ŞD. s. 89.

⁵¹⁸ Divānda mevcut olan;

“14 Dirilür luṭfuñ ile mürde-siller

N’ola dirsem tapuñdur cān-ı ‘ālem” Mecmû‘ada yoktur. ŞD. s. 90. 52a.

⁵¹⁹ cevherin-i: cevherini ŞD. s. 90.

⁵²⁰ gevherin-i: gevherini ŞD. s. 90.

- Behişt-i devlete girmezdi âdem
- 18 Eger çekmese bâr-ı haşmetüñi
Olurmıydı felekler kâmeti ham
- 19 Gözine kan oturmuş ağlamakdan
Elünde reşk idüben câma hâtem
- 20 Ayağın toprağından dem uraldan
Olupdur âb-ı rûy-ı Ka‘ be Zemzem
- 21 Çü âb-ı la‘ l-i cân-bağşuğa irmez
Mesîh itser hayât âbına emsem
- 22 Ākıtdı ağızı yarın âb-ı hıızruñ
Olup mu‘ ciz-nümâ vaşfunğa hâtem
- 23 İdüp luţf âyetin ma‘ nide tefsîr
Sözi hatm eyledüm vallâhu â‘ lem
- 24 Cihândan yeg tutar dil hâk-i pâyuñ
Ne vardur kişîye cândan muqaddem
- 25 Velîkin derd-i fakr-ı gurbet ile⁵²¹
Yaşum sîm oldu vü zerd oldu çehrem
- 26 Dil-i bî-çāreye luţfunğ tabîbi
Olur derdine em zaḥmına merḥem
- 27 Du‘ ā kııl **Şem‘** i’yā maḫşūd oldur
İde Ḥaḫ ‘ izz ü devletle mükerrerem
- 28 Cihân turdukça tursun devlet ile
İki ‘ âlemde Ḥaḫ itsün müselleem

[52a]

46

VE LEHU EYDAN DER HAḤḤ-I İBRĀHĪM PAŞA⁵²²

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

- 1 Yine bir şāḥib-(kerem) gün⁵²³ gibi buldı rif‘ ati
Geydi devlet ḥil‘ atın urındı tâc-ı ‘ izzeti

⁵²¹ Velîkin derd-i fakr-ı gurbet ile: Velîkin derd ü fakr u gurbet ile ŞD. s. 91.

⁵²² Divânda bu kasîdenin başlığı yoktur. ŞD. s. 91.

⁵²³ Divânda bu kelime “şāḥib-kerem” şeklindedir. Kelime divândan tamamlanmıştır. ŞD. s. 91.

- 2 Şemse-i zerrîni gündür tavk-ı sîmîni hilâl
Gökden inmişdür aña güyâ bu devlet hîl' atı
- 3 Gün gibi irgürdi eflâke sa' âdet topını
Yirde kımaz kimseyi hergiz ' ulüvv-i himmeti
- 4 Yılduzı barışdı ol mâh-ı cihân-ârâ ile
Bağrına başdı kenâr idüp ' arûs-ı devleti
- 5 Var-ıdı dirîğ-i⁵²⁴ felekde iki dürr-i şâhvâr
Rişte-i nazma dizildi buldı ' ık-d-i vuşlatı
- 6 N'ola fetğ eylerse bu ser-i⁵²⁵ meserret bâbı kim
Destine virdi felek aňlâ⁵²⁶ nişân-ı ' izzeti
- 7 Devr-i gül sūr-ı behîst-âsâ huşûşâ nev-bahâr
Geldi şan kim bir yire iki cihânün zîneti
- 8 Okuyup bir perînün göñlini yazdı hûblar
Şan Süleymân devridür oldu perîler da' veti
- 9 ' Arşa-i ' arşa kuruldı haymeler gerdün-mişâl
Ref' olup şan kim felek ' arz itdi bâğ-ı cenneti
- 10 Yâ döşenmiş gülsitânî(ler)⁵²⁷ nuķûşı ' aksidür
Kim virür mir'ât-ı eflâke behîstî şüreti
- 11 Salţanat mehveşleri çalup semâ' eyler yine
Raķşa girdi çarğ urup bezm-i şafâ cem' iyyeti
- 12 Çarğa girdi mihr ü meh eyler semâ' ı nüh felek
Zühre el virdi⁵²⁸ şafâ çengine gel gör şöhet
- 13 Nâylar ağız bir idüp yine mûsikâr ile
Çeng ile kânûna virmez ise ' aceb mi nevbeti
- 14 Reşk iderse nahla Tûbâ şerbetine selsebîl
Gülşen-i Firdevse ta' n eyler bu sözün zîneti
- 15 Her taraftan bezl idüp zevk-i şafâ⁵²⁹ ni' metlerin
Bezm-i ' ıyşa yazdılar ola⁵³⁰ sa' âdet ' işreti

⁵²⁴ dirîğ-i: dürr-i ŞD. s. 91.

⁵²⁵ ser-i: sūr-ı ŞD. s. 92.

⁵²⁶ aňla: mihr-i ŞD. s. 92.

⁵²⁷ Bu kelime divânda "gülsitânîler" şeklindedir. Kelime divândan tamamlanmıştır. ŞD. s. 92.

⁵²⁸ virdi: urdı ŞD. s. 92.

⁵²⁹ zevk-ı şafâ: zevk ü şafâ ŞD. s. 92.

⁵³⁰ ola: k'ola ŞD. s. 92.

- 16 Şanasın her dāne pirinci bir incidür anuñ
Çekdiler altun noğudlu dürlü dürlü ni‘ meti
- 17 Her çörek bir āfitāb u her börek bir māh-tāb
Dāne-i ḥabb-ı nebāt oldı nücūmuñ zīneti
- 18 Sükkeri mısr-ı melāḥatden şuyı āb-ı ḥayāt
Cānlara virür ḥayāt-ı cāvidānī şerbeti
- 19 Būse-i la‘ l-i leb-i cānāna nisbet eylemiş
Anuñ içün cān virür senbūsesinüñ lezzeti
- 20 Şol kadar bezl oldı envā‘ -ı ni‘ am bezm ehline
Sükkeri ni‘ metlerüñ yenmege gelmez nevbeti
- 21 Mā-ḥaşal dünyā turalı gelmemişdür ‘āleme
Ni‘ meti vü ‘ izzeti vü zīneti vü şöhreti
- 22 Görmemiş Cemşid ü Cem bezm-i şafası ḥāletin
Gelmemiş devr-i zamāna cāmınuñ keyfiyyeti
- 23 İstimā‘ indan semā‘ eyler⁵³¹ zemīn anı bunun⁵³²
Raḫşa koydı Zühre-yi⁵³³ çarḫ üzre çengün ḥāleti
- 24 Çarḫa girmiş gün gibi çözmüş (şaçın)⁵³⁴ meh-pāreler
Def tutar ay güneş ḥurīler eyler şoḥbeti
- 25 Nāy rūḥ-efzā olup ‘ālem dirildi bī-ḥisāb
Rūz-ı maḥşerden nişan oldı bu sözün keşreti
- 26 Şevḫ ile döndi felek mānend-i tāvūs-ı⁵³⁵ ḥayāl
Eyledi pervāne māhı şem‘ inüñ germiyyeti
- 27 Yakdılar āteş işin ol deḡlü āteş-bāzlar
Dūdlar oldı felek encüm şerār-ı zīneti
- 28 Dökilen encüm degüldi şubḥ-dem eflākden
Üstine gevher şaçardı ḥurīler cem‘ iyyeti
- 29 Devr-i Ādemden berü kimse nişānuñ virmedi
Bir ziyāfet itdi **İbrāhīm Paşa Ḥazreti**
- 30 Dür-feşān olup ḫamer ḫurşid olur zer-nişār⁵³⁶

⁵³¹ eyler: itdi ŞD. s. 92.

⁵³² anı bunun: ehli anuñ ŞD. s. 92.

⁵³³ Zühre-yi: Zühreyi ŞD. s. 93.

⁵³⁴ Divānda bu mısra mevcut olan “şaçın” mecmû‘ ada yoktur. Mısra divāndan tamamlanmıştır. ŞD. s. 93. 53a.

⁵³⁵ tāvūs-ı: fānūs-ı ŞD. s. 93.

⁵³⁶ zer-nişār: zer-nişān ŞD. s. 93.

- Ay u gün ta' zīm idüp itdi felekler rağbeti
- 31 Giceler tā-şubḥ olunca nev-‘arūsın bahtına
Şem‘-i devlet od yanar başında eyler ḥidmeti
- 32 İctimā‘ itdi şanasın cem‘ olup ḥūr-i melek⁵³⁷
Ay u gün bir yere gelmiş gibi tutdı şöhreti⁵³⁸
- 33 Bir kamer-ṭal‘ at güneş-behcet sitāre-menzilet⁵³⁹
Gün gibi zāhir degül mi mihrinüñ māhiyyeti
- 34 İşigine rūz u şeb yüz sürmeyeydi mihr ü mäh
Ḥil‘at-ı zerrīn geyüp bulmazlar idi rif‘ati
- 35 Ger anuñ şān-ı şerīfinde sa‘ādet olmasa
Aña virmezdi Ḥudā bu deñlü‘ izz ü devleti
- 36 Cevher-i ḥāh-i kef ü pāyuñdur iksir-i murād
Zātuñ ol pākize-gevherdür ki yoğdur kıymeti
- 37 Cām-ı mihrün nūş iden qalmaz ayağda servler⁵⁴⁰
Kim olur her kişinüñ kendü elinde ḥürmeti
- 38 Halk ile ḥulq eylemek kārı seḥāvet şānıdur
Şan‘atı luṭf u kerem mihr ü mürüvvet ‘ādeti
- 39 Eyledi cevri kemān gibi cihānda gūşe-gir
Atdı oğ gibi yabana ḫulmü dest-i himmeti
- 40 **Şem‘i’yā** evşāfına olmaz nihāyet kıl du‘ā
Ḥaḫ ziyāde eylesün olup ziyāde devleti⁵⁴¹
- 41 Nitekim zerrīn⁵⁴² ola güllerle ‘arūs-ı nev-bahār⁵⁴³
Görmesin hergiz kırān⁵⁴⁴ gülzār-ı ‘ömrün zīneti

⁵³⁷ ḥūr-i melek: ḥūr u melek ŞD. s. 94.

⁵³⁸ Ay u gün bir yere gelmiş gibi tutdı şöhreti: Ay u gün bir yere gelmiş buldı şöhreti ŞD. s. 94.

⁵³⁹ Bir kamer-ṭal‘ at güneş-behcet sitāre-menzilet: Bir kamer-behcet güneş-ṭal‘ at sitāre-menzilet ŞD. s. 94.

⁵⁴⁰ servler: serverā ŞD. s. 94.

⁵⁴¹ Ḥaḫ ziyāde eylesün olup ziyāde devleti: Ḥaḫ mübarek eyleyüp olsun ziyāde devleti ŞD. s. 94.

⁵⁴² zerrīn: zeyn ŞD. s. 94.

⁵⁴³ Bu mısradaki bir hece fazladır.

⁵⁴⁴ kırān: ḥazān ŞD. s. 94.

VE LEHU EYDAN DER-HAQQ-I PİRİ PAŞA⁵⁴⁵

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 Yine āyine-i eflāke düşüp ‘aks-i bahār
Oldı bu sırça sarāyın içi pür-naķş-ı nigār
- 2 Sīne-şāf eylediler bunca küdüret var-iken
Kalmadı āb ile eflākün arasında ğubār
- 3 Zeyn ider şemse-i zerrīn ile gül muşhafını
Kıl kalem almış ele münşī-i zerrīn-pergār
- 4 Şüret-i besmeleye levha-i zerrīn⁵⁴⁶ eyler
Sāye-i serv-i revāna idicek āb güzār
- 5 Hā‘b-ı ğafletden uyansa n’ola a‘yān-ı çemen
“Fenzurū”⁵⁴⁷ āyetini eyledi bülbül tekrār
- 6 Gülbün-i sebz bezendi gül-i hamrālar ile
Oldı tefsīr rumūz-ı “şeceri’l-aḥḍarı nār”⁵⁴⁸
- 7 Berg-i gül al varak serv elif nergis nūn
Kātib-i kudreti gör kim neler izhār eyler⁵⁴⁹
- 8 Ta‘n iderse yiridür gülşen-i eflāke zemīn
Gül kamer lāle şafaķ reşk-i şevābit ezhār
- 9 Hulle-i sebz-i çemen ğayret-i ebkār ile hūr⁵⁵⁰
Reşk-i Firdevs-i cinān oldı ḥarīm-i gülzār
- 10 La‘l ü yāķūt ile zeyn oldı dirāht-ı ‘unnāb
Dürer-i şebnem ile serv-i sehī gevher-bār
- 11 Feth idüp kaşr-ı zebercet-i⁵⁵¹ zümür-rūd- revzen
Eyledi şāhid-i gül bülbüle ‘arz-ı dīdār
- 12 Gevher-i şebnem olup ‘aks-i şafaķla yāķūt
La‘l-i sır-āb ile zeyn oldı ser-ā-ser eşcār

⁵⁴⁵ Ve Lehu Eydan Der-Haqq-ı Piri Paşa: Der-Haqq-ı Piri Paşa ŞD. s. 94.

⁵⁴⁶ zerrīn: sīmīn ŞD. s. 95.

⁵⁴⁷ “Bir bak” (er-Rum 30/50)

⁵⁴⁸ “O, yemyeşil ağaçtan sizin için bir ateş çıkarandır.” Yâsîn: 36/80

⁵⁴⁹ Kātib-i kudreti gör kim neler izhār eyler: Kātib-i kudreti gör kim neyler izhār ŞD. s. 94.

⁵⁵⁰ Hulle-i sebz-i çemen ğayret-i ebkār ile hūr: Hulle-i sebz ile ebkār-ı çemen ğayret-i hūr ŞD. s. 95.

⁵⁵¹ zebercet-i: zebercedde ŞD. s. 95.

- 13 Şahn-ı pîrûze çemen hayme-i billur dırhat
Cennetün begligini ister-iseñ gülşene var
- 14 Açdı gül bezmini târîḡ-i gülistân-ı seher
Nitekim ehl-i şafâ bezmini câm-ı gül-nâr
- 15 Gönca-i zanbaḡ uyarsa n'ola şem' -i kâfur
Oldı çün saye-i eşcâr-ı benefşe şeb-i târ
- 16 Mihr-i resmin⁵⁵² kef alup destine zerrîn cârûb
Ḳomadı zerrece bu şahn-ı zebercedde ğubâr
- 17 Buldı bu vech ile şûret yine bu deyr-i felek
Ki şalar 'ūd gibi her kişinün cânına kâr⁵⁵³
- 18 Cümle-i bâḡa şeref virdi 'arûs-ı lâle
Naḡl-ı kâfur ile zeyn oldı ḡarîm-i gülzâr
- 19 Gül 'arûsına nesîm-i seherî meşşâta
'Aks-i ḡurşîd-i cihân-tâb ile şu âyîne-vâr
- 20 Şeh-i nevrûz gelür leşker-i ezhârı çeküp
Gül re'îs olmış aḡa serv-i şehî sancaḡdâr
- 21 Zeyn idüp karşısunâ nergis-i zerrîn-külehi
İtdi gül pâdişehi taḡt-ı zebercedde ḡarâr
- 22 Câmıdır ki döner ay u güneş bezminde
Ḳullarıdır ki ayaḡ üzre ṡurur serv ü çenâr
- 23 Gül gibi göñlin açarsa demidür gülşende
Ma' den-i faẓl (u hüner)⁵⁵⁴ server-i eşrâf u kibâr
- 24 Mâlik-i mülk-i kerem **Hâzreti Pîrî Paşa**
Âşaf-ı devr ü zamân şaḡib-i temkîn ü veḡâr
- 25 Demidür⁵⁵⁵ ehli şafâ bezmine beẓl itmek-içün
La' l-i sîrâb ile pürdür eli mânend-i enâr
- 26 Nice teşbîh ideyin keff-i güher-pâşuḡa⁵⁵⁶ kim
Virdigin ağlayu ağlayu virür ebr-i bahâr

⁵⁵² resmin: zerrîn ŞD. s. 96.

⁵⁵³ kâr: nâr ŞD. s. 96.

⁵⁵⁴ Mecmû'ada mısranın bu kısmı eksiktir. Bu kısım divândan "u hüner" şeklinde tamamlanmıştır. ŞD. s. 96., 54a.

⁵⁵⁵ Demidür: Dem-be-dem ŞD. s. 96.

⁵⁵⁶ güher-pâşuḡa: gevher-pâşuḡa ŞD. s. 96.

- 27 Leşker-i encüm-i⁵⁵⁷ sâ' detle kâmer perver ânuñ
Tâli' ün şem' inün üstüne döner leyl ü nehâr
- 28 Mâh kim feyz virür ' âleme envârı ile
Himmetün kevkebidür oldı felekde seyyâr
- 29 Râyet-i râyuñ ile pâye-i kâdrün ' âlî
Yaraşur leşker-i ikbâle olursan serdâr
- 30 Serverâ gördi veķârıñla çıkılmaz başına⁵⁵⁸
Ayagın dâmenine çekdi oturdı kühsâr
- 31 Perçem-i nîzeñ olursa yaraşur mûy-ı ' adû
Tabl-bâzuñ nitekim kelle-i haşm-ı ğaddâr
- 32 Çevirüp şubha-i billûr şüreyyâyı felek
Devr-i la' lünde⁵⁵⁹ cefâsına ider istiğfâr
- 33 Himmetün servine hem-sâye olursa Tûbâ
Devletün nahlı gibi la' l ü cevâhir vire bâr
- 34 Taķdı meşşâta-i fikrün güher-i râyuñ ile
Şâhid-i salţanatun ğuşına dürr-i şahvâr
- 35 Yüz sürüp geldi sa' âdet ilünün pâdişehi
Bedeñün bendesine olmaĝn içün hizmetkâr
- 36 Derd-i⁵⁶⁰ ğamdan şakınur⁵⁶¹ bunca göñüller şehrin
Meh gibi meş' ale-i mihrün olupdur devvâr
- 37 Serverâ perde-serâ-yı harem-i ' izzetden
Şâhid ü⁵⁶² ' izz ü şeref eyledi ' arz-ı didâr
- 38 Devlet-i dünya vü ' uķbâ saña yâr olsa n'ola
Biledür zât-ı şerîfünle kulûb-ı⁵⁶³ ahrâr
- 39 Ayaĝun topraĝını bilmedi iksîr murâd
Şâhibâ ol kişi kim olmaya ğalbinde ğubâr
- 40 İşigün melce'ini her kim idin(mez)se⁵⁶⁴ penâh
Yol bulur leşker-i ğam nüh felek olursa hişâr

⁵⁵⁷ encüm-i: necm-i ŞD. s. 96.

⁵⁵⁸ Başına: başa ŞD. s. 96.

⁵⁵⁹ la' lünde: ' adlünde ŞD. s. 97.

⁵⁶⁰ Derd-i: Düzd-i ŞD. s. 97.

⁵⁶¹ Şakınur: şakınup ŞD. s. 97.

⁵⁶² Şâhid ü: Şâhid-i ŞD. s. 97.

⁵⁶³ Mecmû' ada bu kelimenin üzeri kırmızıçizgi ile çizilmiştir. 54b.

⁵⁶⁴ Bu kelime divânda " idinmezse" şeklindedir. Kelime divândan tamamlanmıştır. ŞD. s. 97.

- 41 Bāğ-ı lutfunda olan gülşen-i hulkun gülünün
Dimezem⁵⁶⁵ binde birin olsa benüm bigi hezār
- 42 Gösterürdi niçe ebkār-ı me‘ ānī şüret
Gönlümün āyinesinde eger olmasa ğubār
- 43 Bir yaña āhum odı bir yaña seyl-i eşküm
Vay eger olmaz ise şāhid-i maḳşūd kenār
- 44 Göze göstermez olupdur beni bir mūr-ı za‘ īf
Āşafā şöyle idüpdür beni ğam zār u nizār
- 45 Bilmezem hālūmi kimse benüm illā ki Hudā
Bilmezem derd-i derūnum kime idem izhār
- 46 Rūz-i şeb⁵⁶⁶ her kişi dildārıyla ‘ işretde
Arada Şem‘ ī-yi āşūfte yanar leyl ü nehār
- 47 Felegün uşbu demürden kafesinde ey dil
Tutalum oldu kişi tūṭī-i şekker-ğüftār
- 48 Sözinün dürlerini ḥabbeye sayāmaz kimse
Ger hevā ile ola ebr gibi leyl ü nehār⁵⁶⁷
- 49 Zāt⁵⁶⁸ anuḡ gibi⁵⁶⁹ hevā odı ide yalnızcaḡ
Devlet anuḡ (ki)⁵⁷⁰ ide şer‘ libasını şi‘ ār
- 50 H‘āb-ı ğafletden uyanmaz seher-i ḥaşre deġin
Anı kim eylemeye mihr-i ‘ ināyet bīdār
- 51 Ğoncaveş baġrumı ḡan eyledi gülzār-ı cihān
Ne ‘ aceb gülşen olur kimine gül kimine ḡār
- 52 Gönlümün sırça sarāyı yapılup beglik idem
Ey şeh-i mülk-i kerem lutfun olursa mi‘ mār
- 53 Besledükçe çemen etḡālını bir bir⁵⁷¹ abā
Bir ola zātun ile şeş cihet ü heft ü çehār
- 54 Olasın devlet ile bāğ-ı sa‘ ādetde muḡīm
Eylesün tāze nihālünī Hudā ber-ḡordār

⁵⁶⁵ Dimezem: Diyemez ŞD. s. 97.

⁵⁶⁶ Rūz-i şeb: Rūz u şeb ŞD. s. 98.

⁵⁶⁷ leyl ü nehār: gevher-bār ŞD. s. 98.

⁵⁶⁸ Zāt: Zillet ŞD. s. 98.

⁵⁶⁹ anuḡ: ki ŞD. s. 98.

⁵⁷⁰ Divānda bulunan “ki” mecmū‘ ada yoktur. “ki” divāndan tamamlanmıştır. ŞD. s. 98. 55a.

⁵⁷¹ bir bir: bu nüh ŞD. s. 98.

VE LEHU EYDAN DER-HAKK-I CA'FER BEG⁵⁷²*Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün*

- 1 Şāhid-i gül yine 'arz eyledi gülşende cemāl
Gülşenün güldi yüzi buldı leṭāfetde kemāl
- 2 Zülmet-i hār cefasın götürüp gülşende⁵⁷³
Maṭla' -ı şubḥ-ı şafā oldı gül-i ferruḥ-fāl
- 3 Gönca dem-beste iken oldı⁵⁷⁴ nesīm-i şehērī
Bülbül-i ḥasta-dile virmeg içün nuṭṭa mecāl
- 4 Aldı ḥurşid-i cihān-tāb ele zerrīn cārūb
Sāḥat-ı şaḥn-ı çemende komadı gerd-i melāl
- 5 Nergisin tāk-ı zerin itdi muraşşa' sīnem⁵⁷⁵
Ṭaḳdı serv ayağına āb-ı gümüşden ḥalḥāl
- 6 N'ola ṭa' n eyler ise zīnet-i eflāke zemīn
Gül kamer lāle şafaḳ şekl-i şihāb oldı nihāl
- 7 Görinür 'aks-i felek āyīne-i āb içre
Nitekim āyīne içre görünür noḳṭa-i ḥāl
- 8 Açdı gül ḥācesinün tengini bezzāz-ı nesīm
Oldı bāzār-ı çemende yine bülbül dellāl
- 9 Ṭutunup⁵⁷⁶ çıḳdı yine ḳaşr-ı zeberced üzre
Göstere tā ki 'arūs-ı gül-i nev-reste cemāl
- 10 Tīḡ ile geldi güneş açdı çemen milketini
Leşker-i 'ıyş u ṭarab oldı cihān māl-ā-māl
- 11 Şeş-perin aldı ele geydi zırhlar süsen
Eyle benzer kim ider leşker-i zühd ile ḳıtāl
- 12 Yir idüp başda elin aldı ayakdan götürüp
Şeh-i nevrūza benefşe ideli istiḳbāl

⁵⁷² Divānda bu kasīdenin başlığı yoktur. ŞD. s. 98.⁵⁷³ gülşende: gülşenden ŞD. s. 98.⁵⁷⁴ oldı: açdı ŞD. s. 98.⁵⁷⁵ sīnem: şebnem ŞD. s. 99.⁵⁷⁶ Ṭutunup: Ṭonanup ŞD. s. 99.

- 13 İ‘tidāl ile hevā buldı cinān lezzetini
N’ola hāşiyeti Kevşer vire ger āb-ı zülāl
- 14 Kaldı gülşende şakındı⁵⁷⁷ idemez bād-ı şehir
Açdı gül muşhafını çünkü yemîn itdi şimāl
- 15 ‘Aks-i cām-ı mey ile ‘ıyd u bahār oldu sene⁵⁷⁸
(Sākī-i gönca-dehenler elini eyledi al)⁵⁷⁹
- 16 Vaqt-i gül irdi gönül ‘işrete āgāz idelüm
İtme sermāyesini ‘ömr-i ‘azizün pāyimāl
- 17 Şevki⁵⁸⁰ ölmez heves-i zülf-i semen-sālar ile
Yiridür taşlara çalsan nitekim kurı sifāl
- 18 Zāhidā mey içüben halka kerāmet göster
Yüri seccādesini nām ile nengün şuya şal
- 19 Devr-i gül geldi geçer kimseye küymez saķī
Ne tırursın elüne cām-ı mey-i gül-reng al
- 20 Dirligi gökçek olur hāne-i ‘işretde müdām
Sākīyā her kime kim duģter-i rez ola helāl
- 22 Tınadur bir birini ‘ıyd-ı bahar ile yine
Açılup şād ola tā kim şeh-i ferhunde-ħişāl
- 23 Mālik-i mülk-i şehā mīr-i sühan **Ca‘ fer Beg**
Buldı revnak-ı şeref zātıyla fażl u kemāl
- 24 Sensin ol kim seni Hāķ hüccet için dünyāya
Nāme-i fażl u hūner birle idüpdür irsāl
- 25 Göricek nazm-ı şeker-bāruñı dem-beste kalur
Tūti-i bāğ-ı suhan bülbül-i gülzār-ı maķāl
- 26 Şahbāz-ı harem-i ‘arş-ı fezādur tab‘uñ
Zerre gelmez gözine ‘arş⁵⁸¹ kaçan kim açā bāl
- 27 Serverā gülbün-i hāmeñle bulupdur revnaķ
Gülşen-i bāğ-ı feşāhat çemen-i cāh u celāl

⁵⁷⁷ şakındı: ta‘addi ŞD. s. 99.

⁵⁷⁸ Sene: diyü ŞD. s. 99

⁵⁷⁹ İlk mısradā divānda bulunan “diyü “mecnû2ada yoktur. 56a. Ayrıca bu beyitin ikinci mısrası mecnû‘ada yoktur. 56b. Bu mısra divānda “Sākī-i gönca-dehenler elini eyledi al” şeklindedir. ŞD. s. 99.

⁵⁸⁰ Şevki: Ser ŞD. s. 99.

⁵⁸¹ ‘arş: çarķ ŞD. s. 100.

- 28 Şadef-i tab‘ -ı güher-paşunla⁵⁸² hem-tā mı olur
Ki dizer rişte-i nazma yine biñ dürlü le’āl
- 29 Na‘lçeñ ‘ aks-i degüldür görinen rāhuñda
Yüz sürüp anda nişān eyledi ebru-yı hilāl
- 30 Maṭla‘ -ı şubḥ-ı kerem mihr-i şafā-baḥşuñdur
Kim irer⁵⁸³ şubḥ-ı şafā gibi cihān-ı pür-ḥāl
- 31 Resen-i zer uzadur gün gibi dest-i keremuñ
Kala mı çāh-ı mezelletde kimesne pā-māl
- 32 Nüh felek dāyire-i himmetüñe bir nokṭa
Oldı mīzān-ı ‘ aṭāña dü cihān bir mişkāl
- 33 Nice inşā ideyin vaşfuñı kim lāyık ola
Der iken mihrüñ ile toğdı bu maṭla‘ fi’l-ḥāl
- 34 Şenemā kāmēt ü zülf (u) dehenüñ⁵⁸⁴ oldı me’āl
Rā kaşuñ fikri elif kāmētümi eyledi dāl
- 35 Görinen ay u güneş şanma felek mihrüñ ile
İki taş aldı döger gögsini dīvāne-mişāl
- 36 Hevesin⁵⁸⁵ la‘ l-i revān-baḥşuñ ile āb-ı ḥayāt
Maḥv olup geçdi özinden nitekim āb-ı zülāl
- 37 Baş egüp şafḥa-i gülzārı benefşe qaralar
Eyle benzer ki ḥaṭuñdur şanemā aldı mişāl
- 38 Varak-ı gülden oḡur vaşf-ı cemālüñ bülbul
Serverā bencileyin bulsa n’ola⁵⁸⁶ ḥüsn-i maḳāl
- 39 Kim olmam ben kim idem vaşfuñı ey kām-ı kerem
Ben degül ‘ āciz ola Ḥusrev ü Selmān-ı Kemāl⁵⁸⁷
- 40 Kāmēt ü zülf ü dehānuñ beni ḥāmūş eyler
Söyledür gerçi demişler şanemā issini māl
- 41 Dest-būsuñ hevesin eyleyeli ḥāme gibi
Tenümü ḥasret ile eylemişem şöyle ki dāl⁵⁸⁸

⁵⁸² güher-paşun: güher-zāduña ŞD. s. 100.

⁵⁸³ İrer: ider ŞD. s. 100.

⁵⁸⁴ Divānda bu zülf ü dehenüñ şeklindedir. Divāndan tatamlanmıştır. ŞD. s. 101.

⁵⁸⁵ Hevesin: Heves-i ŞD. s. 101.

⁵⁸⁶ n’ola: gerek ŞD. s. 101.

⁵⁸⁷ Selmān-ı Kemāl: Selmān u Kemāl ŞD. s. 101.

⁵⁸⁸ dāl: nāl ŞD. s. 101.

- 42 Ey güneş yüzlü beni kimse hayāl eyleyimez
Olmışam táb-ı teb-i mihrün ile şöyle hayāl
- 43 Görinen gökde hilal ile sitāre⁵⁸⁹ şanmañ
Göz diküp çarh-ı felek kaçduma açdı çengāl
- 44 Bana rām olmaz idi kavsını⁵⁹⁰ dehr-i ser-keş
Yaşumuñ silsilesi dağmasa pāyine ‘ıķāl
- 45 Kō şikāyet sözini vaqt-i du‘ ādur **Şem‘i**
Hālūñi sen ho şikāyetle dimeñ emr-i muḥāl
- 46 Nitekim bülbül ide goncaya biñ dürlü niyāz
Nitekim gonca ide bülbüle şad ğunc ü delāl
- 47 Olasın devlet ile gülşen-i ‘ izzetde muķīm
Zātuñı tāze tuta luṭf ile Hāķ celle celāl

[56b]

49

VE LEHU EYDAN DER-HAĖĖ-I AĞMED BEĖ⁵⁹¹

Meṯ‘ülü Fā‘ilātü Mefā‘ilü Fā‘ilün

- 1 (Bir şubḥ-dem ki bād-ı şabā yaydı müşk-bār)
Virmişdi rüzigāra şeref mevsim-i bahār⁵⁹²
- 2 ‘ Ālem cemāli bulmış idi zīnet ü şeref
Ḥandān u ḥurrem idi nitekim cemāl-i yār
- 3 Mesned-nişin-i taḥt-ı cemāl idi şāh-ı gül
Bülbül kılurdu karşıasına nāle-i hezār
- 4 Gül ḥidmetinde tırmış idi serv-i müstaķīm
Bād-ı şabā yilerdi āra yirde peykvār
- 5 Medḥ okıduķça şāhid-i gülzāre ‘ andelīb
Şāh-ı şükūfe eyler idi sīm ü zer nişār
- 6 Ebr aĖladuķça ḥurrem ü ḥandān idi çemen
Gül güldüğince olur idi ‘ andelīb zār

⁵⁸⁹ Sitāre: sitārem ŞD. s. 101.

⁵⁹⁰ Kavsını: tevsen-i ŞD. s. 101.

⁵⁹¹ Ve Lehu Eydan Der-HaĖĖ-ı AĞmed Beğ: Der-HaĖĖ-ı AĞmed Beğ Raḥmetullāhi ‘ Aleyhi Ve’l-Ėufrān ŞD. s. 102.

⁵⁹² Beyitin ilk mısrası mecmū‘ ada yoktur. Mısra divāndan tamamlanmıştır. ŞD. s. 102.

- 7 Nāz itdügince bülbüle ebkārı goncanuñ
Bād-ı şabā görüp güle eylerdi i‘ tizār
- 8 Geymişdi sebz hüllesini pîr-i Zāl-i dehr
Tonanmış idi zînet ile nev ‘arūsvar
- 9 Geşt ider idi her kişi yarıyla her taraf
Gāhî miyān-ı bağ u gehî küşe-i kenār
- 10 Ben derdmend düşmiş idim yardan cüda
Derd ü ğam-ı fîrāk ile terk eyleyüp diyār
- 11 Cānān fîrākı bir yañā ğurbet belāsı hem
Ne mūnis-i muşāhib⁵⁹³ ü ne yār-ı ğam-güsār
- 12 Nāgeh nüvîd-i ‘atîfet-i luţf-ı “**Lem-yezel**”⁵⁹⁴
Didi hîţāb idüp ki eyā tîr-i rûzigār⁵⁹⁵
- 13 Nār-ı belāda fûrkat⁵⁹⁶ ile yakma cānuñi
Derd-i cefayı ğurbet ile olma hākisār
- 14 Yine belāda⁵⁹⁷ nice olursın esîr-i gām
Şād ol ki gitdi ğam irişüp luţf-ı bî-şümār
- 15 Kıl ilticā o zāt-ı sa‘ âdet-penāha kim
K’olmuşdur aña cūd ü seḫā ḫaşlet ü şi‘ar⁵⁹⁸
- 16 Faḫr-i mülük **Ḥazreti Ahmed Beg** ol ki anuñ
Zāt-ı şerîfiyile kılur begler iftiḫār
- 17 Mihr ü vefāda şefkat ile şāh-i dil-nüvāz
Heycā deminde heybet ile şîr-i kînedār
- 18 Ser-defter oldı zümre-i ehl-i mürüvvete
Ser-nāmesiyle nāme-i luţf oldı eşkār⁵⁹⁹
- 19 Luţf ü kerem vilāyetin iḫyā ider diyü
Devlet çekerdı zāt-ı şerîfün içün intizār
- 20 Yüz sürmek ile işigüne serv-i⁶⁰⁰ ser-bülend
Ḥurşîd-i evc-i ‘izzet ile çerḫ-i bî-ḫarār

⁵⁹³ mūnis-i muşāhib: mūnis ü muşāhib ŞD. s. 103.

⁵⁹⁴ “Zeval bulmaz, zâil olmaz, bâkî, kalıcı. (Allâh'ın sıfatlarındandır.)” (Devellioğlu, 1996: 654)

⁵⁹⁵ tîr-i rûzigār: tîre rûzigār ŞD. s. 103.

⁵⁹⁶ belāda fûrkat: belā vü fûrkat ŞD. s. 103.

⁵⁹⁷ Yine belāda: Bend-i belāda ŞD. s. s103.

⁵⁹⁸ Bu beyit divānda 24. Beyittir. ŞD. s. 103.

⁵⁹⁹ eşkār: nāmdār ŞD. s. 103.

⁶⁰⁰ serv-i: oldı ŞD. s. 103.

- 21 Dīvār-ı ƙaşr-ı ƙadrüñe bir şemse âfitâb
Hâlvat-serây-ı ‘izzetüñe mâh şu‘le vār⁶⁰¹
- 22 Āşār-ı ‘izz ü devleti izhâr ƙılmağa
Halk-ı cihânda itdi Hudâ zâtüñ ihtiyâr
- 23 Ey baħr-i mekrümet ne‘aceb ebrdür kefüñ
K’aħbâbe zer nişâr ider a‘dâya zehr-i mâi⁶⁰²
- 24 Ey dil yûri niyâz ile yüz sür işigine
Faħr ile derd ü miħnetüñi eyle âşikâr
- 25 ‘Arz eyle hâlüñi yûri ol zât-ı pür-kerem
İhsânı bî-nihâyet anuñ luṭfi bî-şümâr
- 26 Her nesne kim ğarîb ola ol mu‘teber olur
Luṭfunle bu ğarîbe n’ola ƙılsañ i‘tibâr
- 27 Zulmât-ı ğamda ƙoma eyâ şem‘-i salṭanat
Âb-ı hayât-ı cûduñı feyz eyle hıızrvâr
- 28 **Şem‘î** uzatma sözüñi taşdı‘den şaƙın
İtdüñ du‘ây-ı devletini çün hezâr-bâr
- 29 Her niçe kim teħarrük ide çerħ-i bî-sebât
‘Âlemde geh hâzân ola vü ğâh nev-behâr
- 30 Ser-sebz ü ħurrem ola gülistân-ı devletüñ
Saña yavuz şananları ƙahr ide Kirdigâr

[57b]

50

KAŞİDE-İ DER-HAĖĖ-I MUĞAMMED BEĞ Lİ-ŞEM‘İ EFENDİ⁶⁰³

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

- 1 Yine ‘âlem behâr ile bu ğün Firdevs-i ekberdür
Şanevber bâğda tûṭi zülâl-i Ėizr Kevşerdür
- 2 Dem-i ‘İsî gibi olmış nesîm-i şubḥ cân-perver
Şabâ Ėoş-bû hevâ ile dimâğ-ı cân mu‘atṭerdür

⁶⁰¹ vār: dâr ŞD. s. 103.

⁶⁰² Divânda mevcut olan

“23 Ėaşmüñ piyâde ƙıl nitekim şâh-ı mâh-ruḥ

Devletle ‘izzet atına olduğça sen süvâr” mecmû‘ada yoktur. ŞD. s. 103. 57b.

⁶⁰³ Kaşide-i Der-HaĖĖ-ı Muğammed Beg Li-Şem‘î Efendi: Der ĖaĖĖı Muğammed Beg ‘Aleyhi’r-Raḥmeti Ve’l-Ėufrân ŞD. s. 104.

- 3 Yine ‘aks-i şakāyıkla felek saṭḥı mülevvendür
Ḥat-ı reyḥān ile naḡş-ı zemīn levḥ-i muşavverdür
- 4 Çemenler şaḥn-ı cāmī‘dür yine āyāt-i raḥmetle
Ser-ā-ser şafḥa-i bāğa ḥaṭ-ı reyḥān muḥarrerdür
- 5 Şüküfe bād-ı şubḥ ile direm-rīz oldu gülşende
Felek gibi bisāṭ-ı büstān şaḥn-ı pür-aḥterdür
- 6 Cihānda meclisün nergisle gül çeşm-i çerāğıdır⁶⁰⁴
Bu rüşendür ki bezm-i gülşen anlarla münevverdür
- 7 Nitekim gülşen ü bāğ u bahāruḥ cūybār oldu
Cihānun āb-ı rūyı Selsebil ü āb-ı Kevşerdür
- 8 Kamu āb-ı revānlar sāde-dildür şāfi-meşrebdür
Dürer-bār oldugı budur seḥābün pāk-gevherdür
- 9 Dür-i dendān-ı dildāra meger öykündüğün bilmiş
Anūḡ-çün jālelerden gunceler dil-teng olup terdür
- 10 İşitmiş ḥāl-i ‘anber-bāruḡa öykündüğün ‘ūduḡ
Pür-āteşdür gözi nergislerün güyā ki micmerdür
- 11 Başında tāc-i zerrīni götürmüş çeşmine nergis
Nazīri yok başiretde bugün serdār-ı serverdür
- 12 Açılmış nāz ile gonce nesīm-i şubḥ dellālı
Dükān-ı bāğda sermāyesi misk ile ‘anberdür
- 13 Çemen ḥurrem şabā hoş-dem gülistān pür-şafā olmuş
Mürüvvet ehli bezmi gibi gülşen rūḥ-perverdür
- 14 Dür-efşānlıklar eyler gül gibi her şāḡ gülşende
Muḥammed Beg Efendi desti gibi keffi pür-zerdür
- 15 Nazīri yok-durur ol āfītab-i bürc-i iḥsānuḡ
Açar cānlar gülistānın gözi gönli münevverdür
- 16 Sipīhr-i salṭanat burcında ‘ālī aḥter-i şāḥī
Anūḡçün baḥtī şāhına felekde māḥ efserdür
- 17 Bulaydı terbiyet ger bād-pay-i esb-i maḡşūdün
Semend-i çarḡ gerdine irişmezdi muḥarrerdür

⁶⁰⁴ çeşm-i çerāğıdır: çeşm ü çerāğıdır ŞD. s. 104.

- 18 Anuñçün ehl-i diller luṭfuña cān ile māyildür
Nigīn-i faẓla ins ü cin riyāsuz (hep)⁶⁰⁵ musahḥhardur
- 19 Olupdur ṭab‘ -ı deryāy-ı güher-bārūnla hem-meşreb
Anuñçün cūybār-ı āb-ı tīgūn mevci cevherdür
- 20 Umaram şāhid-i baḥtuñ bula ḥurşidveş rif‘at
Kerem ehline maḳşūdı dü ‘ālemde müyesserdür
- 21 Ümīdüm var-durur şāhā Süleymān-i zamānden kim
Sipihri-i salṭanatda āfitāb-ı sāye-güsterdür
- 22 Olup ḳurb-i ḥimāyetde iresin zıll-i maḳşūda
Mürüvvet ehline zīrā hidāyet şem‘ī rehberdür
- 23 Açıp göñlün gözün yazmağ içün divān gülşende
Devāt-ı zer-durur nergis gülün evrāķı defterdür
- 24 Süleymān-şān ü Āşaf-siret ü Cemşid-himmetsin
Dıraḥt-i ‘izz ü temkīnün felekde sāye-güsterdür
- 25 Zer-efşān mihrveş desti seḥāb-i luṭfi gevherdür⁶⁰⁶
Kefi ḥātem-durur ya‘nī dem-i cūdında Ḥayderdür
- 26 Olupdur dest ü tab‘ u ḥūy-ı ḥilḳatde⁶⁰⁷ kemāliyle
Seḥā şābit vefā zāhir ḥayā ḥilm ile mużmerdür
- 27 Ḳarār ü şabr ü terbiyyetle olur ‘ākıbet **Şem‘ī**
Meh-i nev-bedr ü bārāndur ki zīrā aşl-ı gevherdür
- 28 ‘Arūs-ı bīkr-i ma‘nī şüretin ‘arz itmege yöndi
Göñül āyīnesi jeng-i küdüretten mükedderdür
- 29 Saḡa ḥüsn-i du‘ā itmek gül-i bustān-ı ma‘nīdür
Dehende⁶⁰⁸ şubḡa dek bülbül gibi her gice ezberdür
- 30 Elün den gül gibi cām-ı murāduñ olmasun ḥālī
Behār ile nitekim bezm-i gülşen bir-gül-i⁶⁰⁹ terdür

⁶⁰⁵ Divānda mevcut olan “hep” mecmû‘ada yoktur. ŞD. s. 105. 58a.

⁶⁰⁶ Gevherdür: gevher-bār ŞD. s. 106.

⁶⁰⁷ ḥūy-ı ḥilḳatde: ḥūy u ḥilḳatde ŞD. s. 106.

⁶⁰⁸ Dehende: Dilümde ŞD. s. 106.

⁶⁰⁹ bir-gül-i: pür-gül-i ŞD. s. 106.

VE LEHU MERŞİYE-İ DER-HAĞĞ-I VEFÂ ÇELEBİ ‘ALEYHİ’R-RAHME⁶¹⁰

Mef’ülü Fā’ilātü Mefā’ilü Fā’ilün

- 1 Hoş devr idi zemâne eger olsa ber-karâr
Ammâ kararî yok nitekim eşk-i cûybâr
- 2 Lîkin ‘azâ vü mihnet ü rencin esâsını
Seng-i belâ vü derd ile itmîşdür üstüvâr
- 3 Seyl-i fenâya vardı nice niçe ömr-i Nûh
Bâd-ı hevâya vardı nice niçe tâcdâr
- 4 Ger küh-ı âhen bu cism-i nizâr-ı zâr⁶¹¹
Darb-ı ecel iricegiz olmaya pâydâr
- 5 Şehr-i ‘ademde bî-ser ü bî-pâ olur kamu
Tâc ü kabâ begenmez iken niçe şehriyâr
- 6 Bâzâr-ı ğamda gör ki bu dellâl-i fitne-cûy
Rahtını niçe hâcelerüñ kıldı târumâr
- 7 İtmîş sirişte hâkini âb u hevâ ile
‘Ömrüñ anüñçün olmadı bünyâdı ber-ğarâr
- 8 Bâzâr-i ğamda geçmeye bir fûls-i aħmere
Ol mâl-i bî-kıyâs ile bu genc-i bî-şümâr
- 9 Ey dil ğurûr itme bu dehrüñ şafâsına
Devrinde câm-ı Cemlere virmişdür inkisâr
- 10 Hâk-i mezellet içre düşüp olma pâyîmâl
Ya’ni bu dehr-i dūna iñen kılma i’tibâr
- 11 Kânı vefâ ki mazhar-i lutf-ı İlâh’idi⁶¹²
Olmuşdı mihri gün gibi ‘âlemde âşikâr
- 12 Ol serv-i lâle-ruĥ gül-i bâğ-ı vefa iken
Gör nice şaldı yirlere anı bu rûzigâr
- 13 Yâ Rab bu dehr-i dūn bahtı bî-vefâyımış
K’itdi o serv-i sîm-beri böyle hâkisâr

⁶¹⁰ Divânda bu kasîdenin başlığı yoktur. ŞD. s. 108.

⁶¹¹ Divânda bu misra “ Ger küh-ı âhen ola bu cism-i nizâr ü zâr” şeklindedir. ŞD. s. 108.

⁶¹² Kânı vefâ ki mazher-i lutf-ı İlâh’idi: Kânı vefâ ki mazher-i nûr-ı Hudâyıdı ŞD. s. 109.

- 14 Cān gülşenine eyledi pervāz ol hümā
Bülbüllerin firāk ile inletdi zār zār
- 15 Bildi bu ‘ömr bāğını kim bī-şebāt-imiş
Gitdi cināna seyr içün ol serv-i gül-‘ izār
- 16 Göz yaşlarını ḥasret ile lālezār idüp
Dağ-ı firākını ḳodı dillerde yadigār
- 17 Tutdı giriv ‘ālemi ol meh-liḳā içün
Āh ü fiğān u nāleyile ṭoldı her diyār
- 18 Senginī-dilse her ne ḳadar bu muşibetün
Āhın işitdi inledi derd ile kūhsār
- 19 Derd-i derūnı cūşe gelüp bu firāk ile
Aḳıtdı gözleri yaşını ḳıldı çeşmesār
- 20 Āhum duḡānıyıla felek ḳareler geyüp
Ağlar yaşın yaşın niteki⁶¹³ ebr-i nev-bahār
- 21 Yā Rab maḳāmı ravza-i ḥuld-i berin ola
Ṭoylaya hān-ı luṭfi ile anı Kirdigār
- 22 Devr itdügince bu felek-i āb-gine reng
Bāḳi ḳalanlarınuḡ ola ‘ömri ber-ḳarār
- 23 İşbu du‘āya şıdḳ ile āmin diyenlere
Şem‘ī cemāli nūrını ‘arz ide Bīr ü Bār

[59b]

52

VE LEHU EYDAN DER-MEDH⁶¹⁴

Mefā‘ilün Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün

- 1 Yine ‘arūs-ı bahār oldı nāz ile peydā
Gülāb u müşkle ḳıldı cihānı ‘anber-sā
- 2 Ḳomış cebin ü ‘izārında nergis-i altun ḡāl
Düzetmiş iki yanuḡda benefşe zülfi dü-tā
- 3 Meger ki gülşen-i Firdevse seyre varılmış imiş

⁶¹³ niteki: nitekim ŞD. s. 109.

⁶¹⁴ Bu kasıde ‘Amrī’ye ait olup Şem‘ī’nin kasidelerinden sonra yazılmıştır. Mehmed Çavuşoğlu, Amri Divân, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul, 1979. Bu eser çalışmamızda bundan sonra “AD” kısaltması ile gösterilecektir.

- Şükûfelerle anı zînet eylemiş havrâ
- 4 Tebessüm eyleyürek nâz ile gelür gördi
Terennüm eyledi zevk ile bülbül-i güya
- 5 Terânî⁶¹⁵ şol kadar⁶¹⁶ itdi hezâr şevk ile kim
Göz açdı uykudan uyandı nergis-i şehlä
- 6 Bisât-ı sebzenün ârâyişine şaldı nazar
Ezel muşavvirine eyledi hezâr şenâ
- 8 Bahâr zînetini ben nice kılam taşvîr
Ki tıfl oyuncağıdır⁶¹⁷ aña göre nakş-ı Hıfâ
- 9 Bu hüsn ü behcete taşsîn ü âferînler kim
Nazîri yok meger ol gül-ruḥ-ı semen-sîmâ⁶¹⁸
- 10 Nigâr geldi feraḥdan ben öldüm ey bülbül
Sen idesin aña bu nazm-ı dil-keşi ilkâ
- 11 Zihî tecellî-i hüsnün kemâl-i şun‘ -ı Hudâ
Şaçun girihleri ervâḥ-ı kudse dām-ı belâ
- 12 Kanı senün gibi dildâr-ı ‘ anberîn-gîsû
Kanı benüm gibi şūrîde-ḥâl-i pür-sevdâ
- 13 Dilerseñ od şalasın gül gibi cihâna yine
Libâs-ı sebzi çıkarup ki geydün al kabâ
- 14 Tutuşdum odlara yandım kül oldum iy gül-i ter
Henüz semî‘ üñe irmez mi âh u vâ-veylâ
- 15 Ḥabâb-ı eşk degül baḥr-i guşşada görinen
Gözüm sefînesünün bâdbânıdır cânâ
- 16 Ayağun izi kalup ḥâkde şu tolmışdur
Yüzümde göz didüğüm oldur iy büt-i ra‘ nâ
- 17 Esirge bendeñem iy şeh-suvâr-ı hüsn ü cemâl
Gözüm yaşı gibi kaldım ayakda bî-ser ü pâ
- 18 Güzellere düşen oldır şımaya peymânın
Gerekdür eyleye begler hemîşe ‘ ahde vefâ

⁶¹⁵ Terânî: terane AD. s. 17.

⁶¹⁶ ol kadar: şol kadar AD. s. 17

⁶¹⁷ oyuncağıdır: oyuncasıdır AD. s. 17

⁶¹⁸ semen-sîmâ: sîmîn-sîmâ AD. s. 17

- 19 Bilür misin neler etdüñ baña zamāna uyup
İşitmeye (mi) ⁶¹⁹didüñ anı seyyidü'l-vüzerā
- 20 Penāh-ı millet-i İslām (u) ⁶²⁰tāc-ı devlet üdīn
Cihān-ı lutf ü kerem ya' nī ḥāzreti paşa
- 21 Serāyı menzil-i taht u maḳām-ı İbrāhīm
İşiği kıble-i ḥācāt u Ka'be-i 'ulyā
- 22 Kaçan ki ḥall çekse nişān-ı 'ālī-şān olur
Elindeki ⁶²¹ḳalemi gösterür yed-i beyzā
- 23 Kaçan ki şehd ü şekker şaçsa tatlu sözle olur
Zebān-ı ḥāmesi minḳār-ı tūtī-i gūyā
- 24 Kaçan ki ağız açā mürdeler ḥayāt bulur
Meger sözünde var enfās-ı mu'ciz-i 'īsā
- 25 Zihī celāl zihī k'āfitāb-ı devletiñüñ
Öñünde zerre deñlü mülk-i dünyā vü 'uḳbā
- 26 Sen ol sipihr-i keremsin ki ebr-i lutfundan
Açıldı gülşen-i cūd u yüceldi serv-i şehā
- 27 Sen ol kerīm-i cihānsın ki tīb-ı ḥulḳundan
Diyār-ı Rūm'a ḥased iltür oldı mülk-i Hıttā
- 28 Senünle buldı cihān zīb ü zīnet ü tezyīn
Senünle oldı zemīn reşk-i Cennet-i Me'vā
- 29 Ne dem ki mevc ura deryā-yı himmetün ḳıla cūş
Yedi deñiz ola bir ḳātrāsında nā-peydā
- 30 Ne dem ki berḳ ura ḥurşid-i fikretün şaçā nūr
Felek daḳıḳaların göre çeşm-i nā-bīnā
- 31 Açılmaduḳ gül-ter goncasınca daḥi degül
Ḥadiḳa-i keremünde bu ḳubbe-i ḥaḍrā
- 32 Nihāl-i ref' atün ol ābla mürebbādür
Ki reşḥasıyle nemā buldı devha-i Tübā
- 33 Çerāğ-ı 'izzetün ol şem' den münevverdür
Ki lem' asiyle ziyā-güster oldı mihr-i semā

⁶¹⁹ “mi” mecmû' ada mevcut olmayıp divândan tamamlanmıştır. AD. s. 18.

⁶²⁰ “u” mecmû' ada mevcut olmayıp divândan tamamlanmıştır. AD. s. 18.

⁶²¹ ki: kııl AD. s. 18.

- 34 Ne şu ile yuduñ ezel şubhı dest-i dermānı
Ki kıratas ırup itdi biḥār-ı gevher-zā
- 35 Diler ki baḥr-i kefüñden gedālīg ide senüñ
Eline kāse alıpdur ḥabābdan deryā
- 36 Seni koyup kime şunsun ‘ inān-ı devlet-i çarḥ
Bu deḡlü dīde-i bīnāsı dar degül a‘ mā
- 37 Felek-i ḥamāyıl-i Cevzāya and içer her dem
Ki sence şevkete lāyık getürmemiş dünyā
- 38 Ne ‘ arz-ı ḥāl gerek saña ḥod olur ma‘ lūm
Ḥayāl levḥına taşvīr olunmadın ma‘ nā⁶²²
- 39 Kızardı dīde-i kühsār-ı ḥālūm aḡlamadan
Sen anda görineni şanma lāle-i ḥamrā
- 40 Fiḡān ki bu ten-i zerd-i nizār-ı ‘ Amrī’yi
Benefşezār gibi gök gök itdi seng-i cefā
- 41 Şarardı ḥasret ile sebzezār-ı ümmīdüm
Zülāl-i terbiyetin irmez ise vāy baña⁶²³
- 42 Çenār-ı bergi güneş pençesi degül görinen
El açdı belki benümle du‘ āya arz⁶²⁴ u semā
- 43 Niteki vaşl-ı nigār ide ‘ āşıkı şadān
Niteki faşl-ı bahār ide bülbüli güyā
- 44 Surūr-ı zevk ile ‘ ālemde müstedām olasın
İrlmaya özünñden İlāhī zıll-ı Ḥudā

⁶²² Divānda 38 ve 39. Beyitler “

38 Zamān-ı rüşenüñi vaşfa lāyık olmazdum
Güneş devāt u kıalem olsa şa‘ şa‘ a aña

39 Zemīn şaḥīfesine göz yaşıyle yazsam yig
Biraz iderdüm ola ḥāl-i ḡuşşamı inşā “ şeklindedir bu beyitler mecmu‘ āda yoktur.

⁶²³ baña: aña AD. s. 20.

⁶²⁴ Arz: ‘ arz AD. s. 20

KAŞİDE-İ NECÂTÎ BEG DER-MEDH-İ BÂYEZİD HÂN⁶²⁵

Mef'ülü Fā' ilātü Mefā'ilü Fā'ilün

- 1 Zî 'âlem-i hüceste zihî mevsim-i bahār
Kim bād hoş-nesim dūrūr āb hoş-güvār
- 2 Himmet ideli 'ārzı dildāra haṭṭ-ı yār
Meşhūr oldı āb u hevā ile nev-bahār
- 3 Gülzāra gel ki kevşer-i bāğ u nesīm-i şubḥ
Emvāt-ı ḥāki itdiler iḥyā Mesihvār
- 4 Lūṭf āyetini süsen-i çinî-devāt ile
Yazdı çemen şaḥā'ifine şun'-i Kirdigār
- 5 Berfün gümüş varaklarını ḥall idüp hassā⁶²⁶
Cedvel çeker şaḥīfe-i gülzāra cūybār
- 6 Zeyn itdi gül 'arūsını meşşāṭa-i nesīm
Ayīne oldı ābı revān şāne oldı ḥār
- 7 Eyledi lāle ṭağ⁶²⁷ eteginde buḥūrlar
Yakdı⁶²⁸ havā eli ile şakāyık yakada nār
- 8 Gül āteşi ile rūşen olubdur cemāl-i bāğ
Nite ki cām-ı bāde-i nāb ile rüy-i yār
- 9 Od düşdi bāğa gel (berü) yağmā maḥallidür⁶²⁹
Esbāb-ı 'ayşdan alıgör sende yād-gār
- 10 Cennetde gice olmaduğın istimā' idüb
Kaşd itdi kim uzun giceyi maḥv ide bahār
- 11 Ğālib ger(ek)⁶³⁰ neşāṭa ğam üstine şimdi kim⁶³¹
Günden güne ziyāde olur leylden nehār

⁶²⁵ Kaşide-i Necâtî Beg Der-Medh-i Bâyezîd Hân: Kaşide-i Der-Vasf-ı Sultân Bâyezîd Aleyhi'r-Raḥme NB. S. 64. Ali Nihad Tarlan, Necâtî Beg Divânı, Akçağ Yayınları, Ankara, 1992. **Bu eser çalışmamızda bundan sonra "NB" kısaltması ile gösterilecektir.**

⁶²⁶ hassā : havā NB. s. 64.

⁶²⁷ ṭağ : dag NB. s. 64.

⁶²⁸ Yakdı: Yaktı NB. s. 64.

⁶²⁹ Bu mısra Divânda "Od düşdi bāğa gel berü yağmā maḥallidür" şeklindedir. Mısra divândan tamamlanmıştır. NB. s. 64.

⁶³⁰ Divânda bu kelime "gerek" şeklindedir. Mısra divândan tamamlanmıştır. NB. s. 64.

⁶³¹ Bu beyit divânda 13. beyittir. NB. s. 64.

- 12 Ālām-ı cev̄r-i yār⁶³² ile ey nā-tüvān olan
Gitmek gerekse hātır-ı ‘ atırdan inkisār
- 13 Sürinü sürinü şu gibi sebzezāra git
Düşē tura⁶³³ şabā gibi gel gülsitāna var
- 14 Gönli qarası gitmeye qala içinde dāğ
Şunlar ki bāğı lāle gibi itmez ihtiyār
- 15 Gördüm şehirde gülşene uğradı bād-ı şubh
İki bükildi didi çemen idüp i‘ tizār
- 16 Yüzimi başa geldün ü bu ben fitādeyi
Toprakdan götürdün eyā bād-ı müşg-bār
- 17 Gülşen yolında mest bulub nergisi şemāl
Qapdı ‘ amāmesini urub çeşmine gubār
- 18 Ol korkudan görünmez olubdur şemāl kim
Şala habāb habsine inşāf-ı Şehriyār
- 19 Şāh-ı bülend-mertebe **Sultān Bāyezīd**
Māh-ı nücūm-kevkebe mihr-i felek-medār
- 20 Ey hān-ı şevketine hümā-yi zafer mekes
Vey bāz-ı himmetine cihān kem-terin şikār
- 21 Her tende lūtf-u-merḥameti cān gibi revān
Her yerde re’y-i pāki ḥired gibi kām-gār
- 22 Aḥter gözini re’y-i ile açdı⁶³⁴ kuḥl-i şeb
Tā-ḥaşr mīl-i mihr ile kör itmeye nehār
- 23 Oldı raşad sipihr ü suṭurlāb āfitāb
Tā-irtifā‘ -i qadrini tīr eyleye şümār
- 24 Rūy-i zemīni kapladı gerdūn gibi temām
Simurğ-ı qadri şeh-per-i ‘ adl ile beyzavār
- 25 Çekdi kılıcı seyl-i ḥavādis yolına sed
Mülkün esāsı oldı felek gibi üstüvār
- 26 Saqlar cihānı ḥāris inşāf-ı Şehriyār
Mīn ba‘ d ey felek ki gerekmez bu nūh hişār⁶³⁵

⁶³² yār: devr NB. s. 64.

⁶³³ tura: dura NB. s. 64.

⁶³⁴ açdı: açsa NB. s. 65.

⁶³⁵ felek: sipihr NB. s. s65.

- 27 Ey tãcdâr mülk-i cihân begleri senün
Kapuñda kılun olmağ ile eyler⁶³⁶ iftiḥâr
- 28 Uş el dege ayağuna yüz sürmege⁶³⁷ diyu
Çekdi⁶³⁸ kapunda kayser ü fağfūr intizâr
- 29 Şehler piyāde ruḥ yere qorlar olalıdan
Sen naṭ^c -ı salṭanatda murād atına süvâr
- 30 Çin ü Hıtāya ger vara tevḳi^c -i nāfizün
Baş üzre yiri var nitekim zülf-i tâbdâr
- 31 Yire düşürmeyüp kapışur tütüyâ gibi
Kuḥl-i ğubâr-ı dergehün a^c yân-ı rûzigâr
- 32 Hürşide⁶³⁹ nûr u kûh sükûn fi'l-meşel senün
‘Ahdündeki vefâ ola ṭabundaki vaḳâr
- 33 Gitdi zalâm-ı şirk ideliden şeref göki
Mâh-ı livâ ü ḳadriñü⁶⁴⁰ gün gibi âşikâr
- 34 Olsa revāna şarşar-ı ḳahrûn a^c dūy-i mülk
Deryâ-yı memleketde ide ḥas gibi kenâr
- 35 Tîrûn ‘uḳâbı ceng günü şadr gözedür
Ḥâk-i ḥaḳîre konmağa ider meger ki ‘âr
- 36 Ḥâk-i ḥaḳîr terbiyetün ile bulur vücûd
Bâd-ı bahâr ile nitekim şaḥn-ı sebze zâr
- 37 Şimden gerü götürse revâdar şudâ^c ı gül
Büy-i bahâr-ı ḥulkuñ ile ṭoldı her diyâr
- 38 Gülzâr-ı dergehünde⁶⁴¹ cihân ḥalkı serverâ⁶⁴²
Gül gibi güldi bir benem iden hezâr zâr
- 39 Gūşet fiğānum ey gül-i ḥandân (ki) yaraşur⁶⁴³
Gülzâr-ı ğayretünde⁶⁴⁴ Necâtî gibi hezâr

⁶³⁶ eyler: eder NB. s. 65.

⁶³⁷ sürmege: urmaga NB. s. 65.

⁶³⁸ çekdi: çeker NB. s. 65.

⁶³⁹ Hürşide: Hürşid NB. s. 65.

⁶⁴⁰ livâ ü ḳadriñü: livâ-yı ḳadriñi NB. s. 65.

⁶⁴¹ dergehünde: devletünde NB. s. 66.

⁶⁴² serverâ: husrevâ NB. s. 66.

⁶⁴³ Divânda bu mısra “Gūşet fiğānum ey gül-i ḥandân ki yaraşur” şeklindedir. Mısra divândan tamamlanmıştır. NB. s. 66.

⁶⁴⁴ ğayretünde: dergehünde NB. s. 66.

- 40 Virsün zamāne destüne nev nev (gül-i) murād⁶⁴⁵
Her şubḥ-dem (ki) açıla bu köhne merǧzār⁶⁴⁶
- 41 Ser-sebz-ü ḥurrem ola gülistān-ı devletün
Devr itdügince bu yedi ṭolāb-ı⁶⁴⁷ bī-ḳarār

[62a]

54

KAŞİD-İ NECĀTİ DER-ḤAḲḲ-I BĀYEZİD⁶⁴⁸

Meḥ ūlū Fa‘ilātū Meḥā‘ilū Fā‘ilūn

- 1 Ey ceng-cūyı ‘arbede sâz ü yegāne tîğ
Vey hışm ü kîn ü ḥiddet odına zebāne (tîğ)⁶⁴⁹
- 2 Serdârı karzâr-ı⁶⁵⁰ ser-efrâz-ı ma‘ reke
Bebr ü beyân ü pîl-i demân-ı zemāne tîğ⁶⁵¹
- 3 Rüşen zamîr ü pāk sirişt ü ‘adū fiğen
Din-î Nebî yolında zihî bî-bahāne tîğ⁶⁵²
- 4 Küfrün ne ṭāḳati ola kim ola paydār
Şol dem ki Allāh Allāh ede şādîḳāne (tîğ)⁶⁵³
- 5 Şol bir demür kuşaḳlu (cihān)⁶⁵⁴ pehlevān gibi
Demdür ki kuşaḳın iki yerden kuşana (tîğ)⁶⁵⁵
- 6 Döndürdi Allāh emri ile selsebîl vār⁶⁵⁶
İslam busitānını bāğ-ı cināna tîğ
- 7 Yūsuf-cemāl ü Mısr nijād olduğı için

⁶⁴⁵ Divānda bu mısra “ Virsün zamāne destüne nev nev gül-i murād” şeklindedir. NB. s. 66.

⁶⁴⁶ Divānda bu mısra “ Her şubḥ-dem ki açıla bu köhne merǧzār” şeklindedir. Mısra divāndan tamamlanmıştır. NB. s.

66.

⁶⁴⁷ ṭolāb-ı: dolabı NB. s. 66.

⁶⁴⁸ Kaşîd-i Necâtî Der-Ḥaḳḳ-ı Bâyezîd: Kaşîde Der-Vasf-ı Tîğ Berâ-yı Sulṭân Bâyezîd NB. s. 71.

⁶⁴⁹ Mecnû‘ada ilk beyitin ikinci mısrasının redifi “tîğ” eksiktir. 62a.

⁶⁵⁰ karzâr-ı: karzâr ü NB. s. 72.

⁶⁵¹ demân-ı zemāne tîğ: demân ü jiyāne tîğ NB. s. 72.

⁶⁵² zihî bî-bahāne: yegin ü yegāne NB. s. 72.

⁶⁵³ Mecnû‘ada bu beyitin redifi “tîğ” eksiktir. 62a.

⁶⁵⁴ Divānda bu mısra “ Şol bir demür kuşaḳlu cihān pehlevān gibi” şeklindedir. Divāndan tamamlanmıştır. NB. s. 72.

⁶⁵⁵ Mecnû‘ada bu beyitin redifi “tîğ” yoktur. 62a.

⁶⁵⁶ Divānda mevcut olan;

“6 İslāma meyli olmasa durmazdı solda
Kendüyi nisbet eyleyüben ṭaylesāna tîğ

7 Def-i hilāl ‘îd-i zafer âşîkâr olur
Bir kerre şalsa pertevini âsumāna tîğ” beyitler mecnû‘da yoktur. NB. s. 72. 62a.

- Allāh ki bunca (lū)tflar⁶⁵⁷ ider sināna tīg
- 8 Feth āyetini yazsa ‘ izārına fi’l-meşel
Benzer şu bir güzel haṭı gelmiş cevāna (tīg)⁶⁵⁸
- 9 Hūrşid-i āsumān gibi baş üzre yiri var
Dil uzadursa taṇ mı fülān bin fülāna (tīg)
- 10 Kar itmez oldu ḥaṇçer-i ḥūn-riz-i rūzigār
Ḳudret şunalı Ḥusrev-i şaḥib-ḳırāna (tīg)
- 11 Yer yüzünün ḥalifesi **Sultān Bāyezīd**
Ki anuṇ şerīf adına geldi cihāna (tīg)
- 12 Cānın alır ‘ ādūnuṇ irer yıldırım gibi
Ṭurduḡı yirde şalsa Ḥidīv-i zemāne (tīg)
- 13 Hük m eyler ise çekmeye ḥurşid-i şubḥ-dem⁶⁵⁹
Şem‘ -i sitāre-peyker-i āteş-zebāna tīg
- 14 ‘ Ummāna dūr-nişārdürür dest-i Pādişāh
Dil gibidür o ḳulzüm-i gevher-feşāna (tīg)⁶⁶⁰
- 15 Sultān-ı Rūm u Ḥusrev-i bezm olmagın dutar⁶⁶¹
Şol elde cām-ı devlet ü sağda nişāne (tīg)
- 16 Düşman günü ki ḳından el urub çıkara Şāh
Benzer şu pūstdan çıkan ef‘ ī yılana (tīg)
- 17 Devran Sikender’inün elinden Hızır gibi
Her dem ḥayāt şuyun iḳer ḳana ḳana (tīg)
- 18 Ḳul oldu işiginde⁶⁶² salāṭin-i nāmdār
Bel bağlayalı ḥıdmet-i Şāh-ı cihāna tīg
- 19 Ḥaḳḳ şundi dest-i Şāha hidāyet çerāḡıdır
Ta kim yolını göstere yol varmayana tīg
- 20 Meydān yüzine ḥaşm ḳanından fıkı⁶⁶³ sürüp
Yer yer ‘ adū ḳafasın eder hāl-dāne tīg
- 21 Zātında cevheri var anuṇ çün açıp zebān

⁶⁵⁷ Divānda “lūtflar”şeklindedir. Kelime divāndan tamamlanmıştır. NB. s. 72.

⁶⁵⁸ Mecmū‘ada 8, 9, 10, 11, 12. beyitlerin redifi “tīg” eksiktir. 62a.

⁶⁵⁹ Bu beyit divānda 21. beyittir. NB. s. 73.

⁶⁶⁰ Mecmū‘ada 14, 15, 16, 17. beyitlerin redifi “tīg” eksiktir. 62b.

⁶⁶¹ Sultān-ı Rūm u Ḥusrev-i bezm olmagın dutar: Sultān-ı bezm-ü Ḥusrev-i rezm olmagın tutar. NB. s. 72.

⁶⁶² işiginde: eşiginde. NB. s. 72.

⁶⁶³ fıkı: mekr NB. s. 73.

- Tahsîn eder bu maṭla‘-ı nâzûg beyāna tîğ
- 22 Düşmen yolında beñzer ol āb-ı revāna tîğ
Kim gāh başdan aṣa geh ere miyāna tîğ
- 23 Geh bogazın alur ele geh beline girur
Göz açdurur mı degme cihān pehlevāna tîğ
- 24 Ey sever-i zemāne ve yā mālīke’r-riḳāb
Şal kim cihāna ḥükm ide ḥoş mālīkāne (tîğ)⁶⁶⁴
- 25 Adı vefāsız idi yanur beklemek ile
Hindū-yı muḳbil aṅılur uş cāvidāne (tîğ)
- 26 Her dem şalāh-ı ‘ālem içün ‘adldür işün
Yan başsa ṭan mı sen Şeh-i kişver-sitāna (tîğ)
- 27 Devr-i felek ki arpa kadar zülme meyl ide
Dest-i ‘adāletün sala çaḳ kehkeşāna (tîğ)
- 28 Lazım degül sa‘ādet-i şāh-ı cihāna ḥışm
Layık degül şalābet-i şir-i jiyāna (tîğ)
- 29 Ben şöyle aṅların ki ecelden serī‘dür
Hażır durur itmez⁶⁶⁵ isen imtiḥāna tîğ
- 30 Her gün gelür kinarına ma‘şūkā-yı zafer
Bu resme beglerün ki şalar ‘āşīkāne tîğ
- 31 Cömerd elin mi aldı ki yolında sen Şehün
Baḳmayup⁶⁶⁶ aza çoğa kıyar başa cāna tîğ
- 32 Ḥavf ile ḥaşmı giceler uyutmasun deyü⁶⁶⁷
Ekşer ḳara libās giyer şeb-revāne tîğ
- 33 Düşmanlarun gözine ecel uyḳusu gelür
Çün ser-güzeşti ḥaşmını⁶⁶⁸ ide fesāne (tîğ)⁶⁶⁹
- 34 Meydān-ı rezmi bezm-geh idindi ḥusrevā
İdüb ‘adū ḳafasını cām-ı şebane (tîğ)
- 35 Ne deḅlü ḳarğa dernegi gibi çoğ ise ḥaşm
Şehbāz-ı tîz-bāl durur ḥusrevāne tîğ

⁶⁶⁴ Mecmû‘ada 25, 26, 27, 28. beyitlerin redifi “tîğ” eksiktir. 62b.

⁶⁶⁵ itmez: inanmaz NB. s. 73.

⁶⁶⁶ baḳmayup: baḳmayıp NB. s. 73.

⁶⁶⁷ deyü: diye NB. s. 73.

⁶⁶⁸ ḥaşmını: ḥaşmuna NB. s. 73.

⁶⁶⁹ Mecmû‘ada 33, 34, 36, 38, 39, 40, 41. beyitlerin redifi “tîğ” eksiktir. 63a.

- 36 Gavğayı başına şatun almakda da'ima
Olur miyancı ortada haşm-ı cebāna (tīg)
- 37 Güya ki oldı nāhun-ı tīz-i 'uqāb-ı merg
Ki sīnesine haşmuñ ider āşiyāne tīg⁶⁷⁰
- 38 Sevdā-yi mülk iderdi 'adū ile aña⁶⁷¹
Sevdā' ilācın eyledi ol nā-tuvāna (tīg)
- 39 Tac üstine horozlanup haşmı döndürür
Başını şāh şāh idüp mākīyāna (tīg)
- 40 Haşmun gözinden akanı yaş şanma kandur ol
Ki ezdi eritdi bağrını döndürdi kıana (tīg)
- 41 Bir tāb vardur anda ki kan bağrını ezüp
Döndürdi la' l-i nābı mey-i erguvāna (tīg)
- 42 Bir berg-i sebze diyü şunup düşmāna ecel
Döndürdi haşm çihresini za' ferāna tīg
- 43 Küfr açılır ve fitne-i āhır zamn uyur
Çünkim niyām h'ābgehinde uyana tīg
- 44 Şaflar söker tolablar açar kalpler yarar⁶⁷²
Bebr-i yabān ü pīl-i demān-ı zemāne (tīg)⁶⁷³
- 45 Gūş⁶⁷⁴ eyler ise bu ğazel-i ābdārımı
Her şā' iri getüre gibi tercemāne tīg
- 46 Şal kim doķuna ya ciğer(üme)⁶⁷⁵ ya cāna tīg
Lāyık degül ki mūrçelerden ya cāna (tīg)
- 47 Ey serv-i nāz ğamzeye öğretme gözlerün
Zinhār virme mest olıcaķ Türkmāna tīg⁶⁷⁶
- 48 Kaddüñe karşı idemezin ah-ı āteşin
Yazık degil mi kim çala serv-i revāna tīg

⁶⁷⁰ Ki sīnesine haşmuñ ider āşiyāne tīg: Kim haşm sīnesinde ider āşiyāne tīg NB. s. 74.

⁶⁷¹ Sevdā-yi mülk iderdi 'adū ile aña: Sevdā-yi mülk iderdi 'adū nāgehān irüb NB. s. 74.

⁶⁷² tolablar: dolablar NB. s. 74.

⁶⁷³ Mecmū'ada 44, 46, 49, 50, 51, 52, 53. beyitlerin redifi "tīg" eksiktir. 63a-b.

⁶⁷⁴ Gūş: Gū NB. s. 74.

⁶⁷⁵ Divānda bu kelime "ciğerüme" şeklindedir. Kelime divāndan tamamlanmıştır. NB. s. 74.

⁶⁷⁶ Bu beyit divānda 50. beyittir. Divānda;

"48 Devr-i ruhuda kirpügüne dayanur gözün
Lāzımdürür 'arūs-ı memālik kocana tīg" şeklindedir. NB. s. 74.

- 49 Zülf etmeseydi seher ile her kılın ejderha
Göstermez idi gamzelerin cāduvāne (tīg)
- 50 Dil hānesinde gamzesi dursun o neyleye⁶⁷⁷
Çok ok evāb olur imi aklayana (tīg)
- 51 ık dost olmuuz ki u ızmaz aramuza
Düman olalı ol a-ı ‘ anber-fıāna (tīg)
- 52 Neyler ki ‘ārzuda seü a-ı müre
Ki etmez afā ile heves-i müriyane (tīg)
- 53 a bu durur ki amze yaraur güzellere
ol vech ile ki usrev-i aib-kırāna (tīg)
- 54 ol āh kim kemālini vaf idemez alem
İdüb redif āfiye-i āyegāna tīg
- 55 Ben nice ‘āciz olmayayın kim dil uzadup
Vafun ne hāme er idebilür ehā ne tīg
- 56 Vafunla derc olalı⁶⁷⁸ güher-bār sözlerüm
İitdüi dür oldı⁶⁷⁹ zebāne zebāne (tīg)⁶⁸⁰
- 57 Oldum zebān-ı tır⁶⁸¹ ile ākrānıma yegin
Sāir yarā içinde nitekim yegāne (tīg)
- 58 Kec ab‘ lar tefevvuk ider(se)⁶⁸² **Necāti’**yā
abr idelüm u resme kim ider kemāna (tīg)
- 59 Gördüm kılıc ile yenür etmek anu için
āhā getürmiem bu yuca āsitāna (tīg)
- 60 Tā kim kilid-i zihn ola dendāne-i alem
Tā kim semend-i fete ola tāziyāne tīg
- 61 Yanudan (u) elinden⁶⁸³ ebed eksük olmaya
Bir Keyubādi cām ile bir usrevāne tīg
- 62 Rūy-ı zemīn ılıcıu efgendesı ola
aldua āfitāb zemīn ü zamāna tīg

⁶⁷⁷ neyleye: parlayıb NB. s. 74.

⁶⁷⁸ olalı: olursa NB. s. 75.

⁶⁷⁹ İitdüidür oldı: İitdüi dem ola NB. s. 75.

⁶⁸⁰ Mecmū‘ada 56, 57, 58, 59. beyitlerin redifi “tīg” eksiktir. 63b.

⁶⁸¹ tır: tīg NB. s. 75.

⁶⁸² Divānda bu kelime “ıderse” eklindeyir. Kelime divāndan tamamlanmıtır. NB. s. 75.

⁶⁸³ Divānda “Yanudan u elinden” eklindeyir. Divāndan tamamlanmıtır. NB. s. 75.

*Meʿūlü Faʿilātü Mefāʿilü Fāʿilün*⁶⁸⁴

- 1 Bir dün ki kılmış idi cemāline āfītāb
Müşgin gülālesin gicenüñ ʿanberin niķāb
- 2 Maşrık ilinden uçmış idi şāh-bāz-ı mihr
Mağribde konub üşmüş idi başına ğurāb
- 3 Sayyād-ı çarḥ zāğ-ı şebi kılmāğa şikār
Şekl-i hilālî kılmış idi çengel-i ʿukāb
- 4 Bāzār-ı (şām)⁶⁸⁵ içinde hābeş-i şayrafisine
Çarḥ āhenin kafes idi encüm dūr-i hoş-āb
- 5 Zengi-mişāl idi gice dendānı sābitāt
Dāğ eyler idi cephesini mīl ile şihāb
- 6 Uğurlamışdı külçe-i zerrin-i māh kim
Dökerdi gice dāmen-i gerdün ile tūrāb⁶⁸⁶
- 7 Gelmiş havāle üstine zer almağa hilāl⁶⁸⁷
Destindedür⁶⁸⁸ nişān-ı Şeh-i mālīkūʾr-rikāb
- 8 Yā ḥod dem-i şafağdan irüb zaḥmet-i remed
ʿAyn-ı sipihre aşmış idi şeb siyeh ḥicāb
- 9 Yā lūʿb-i ḥoķķa-bāz-ı sipihr olmağa ʿayān
Döndürdi cāmesini zamān-ı ḥiyel-şiyāb
- 10 Dil fikr iderdi kendüye çarḥun oyunların
Küllî kılırdı işret ü şādiden ictināb
- 11 Ālām-ı devr-i cevri⁶⁸⁹ ile gam-gīn idi gönül
Nā-gāh irişdi cānib-i Feyyāzdan ḥiṭāb
- 12 Tārık itme gönlüñi cān revzenini aç⁶⁹⁰

⁶⁸⁴ Divānda bu kasidenin başlığı “Der-Medḥ-i Sulṭān-ı Berrin ü Ḥākān-ı Baḥreyn Sulṭān Bāyezid” şeklindedir. NB. s. 52.

⁶⁸⁵ Mısra da “Şām” eksiktir. NB. s. 75. 64a.

⁶⁸⁶ Divānda bu beyit

“6 Māhun gümüş külçesi olmuşdı nā-be-did
Encüm dökerdi dāmen-i gerdün ile tūrāb” şeklindedir. NB. s. 53.

⁶⁸⁷ Divānda 7. beyit

“7 Maʿdenler üzre ʿāmil iken gösterüb ziyān

Ḥabs olmuş idi maḥbes-i zūlmetde āfītāb” şeklindedir. Bu beyit mecmûʿ da yoktur. NB. s. 53. 64b.

⁶⁸⁸ Destindedür: Destinde var NB. s. 53.

⁶⁸⁹ devr-i cevri: cevri-i devr NB. s. 53.

- Tā feyż-i nūr-ı ‘ izzet idesin sen iktisāb
- 13 Kim şubḥ-ı devlet içre tülū‘ eylemişdürür
Ḥürşidvār Pādişeh-i Müşterī cenāb
- 14 Sultān-ı Rūm Ḥusrev i āfāk **Bāyezīd**
Kesrī-yi rūzigār şeh-i Müşterī cenāb⁶⁹¹
- 15 Vāli ki ahd-i salṭanatında olup dūrür
‘ Adlūḡ esāsı muḥkem-ü zūlmūḡ evi ḥarāb
- 16 ‘ Afv-i kerem-nişānıdırür muşliḡ-i ḥaṭā
Dest-i⁶⁹² güher-fişānıdırür zīnet-i şavāb
- 17 Levh-i zamīri zabṭ ider ahvāl-i ‘ ālemi
Ḳavl-i mü’ellifī nitekim şafḥa-i kitāp
- 18 Binüp şikār ḳaşdine alsa ele kemend
Düşer ḡazāl-i bīşe-i gerdūna ıztırāb
- 19 Yaḡdura tīr ü düşüre bārān gibi yire
Ger cān-ver mişālını vaz‘ eyleye şehāb
- 20 Ey şeh-süvār oldu bu gün ḳadrūḡ atına
Ḥürşid ṭabl-ı bāz-ı zer ü māh-ı nev-rikāb
- 21 Sen şehriyārı taḡt-ı sa‘ ādetde görmege
Gündüz çerāḡlar yaḳub isterdi āfitāb
- 22 Görsün ḳapuḡda kebkebūḡ izi sa‘ ādetin
Gökde müneccim eylesün yılduzı ḥisāb
- 23 Döndirdi āteş⁶⁹³ üstine cūdun yeli yemün
Bī-ḳıymet oldu dürr-i ‘ Aden nitekim ḥabāb
- 24 Virdi dimāḡ-i çarḥa halel cām-ı himmetün
Nite ki hūş i zeyreke keyfiyyet-i şarāb
- 25 Tīḡün ḳolın bürehne ḳılub ḳalbler yarar
Rūz-ı ḡazāda ḥūn-ı ‘ adūdan idüb ḥızāb
- 26 Her aybaşında ḥançer-i sīmīn-gılāfı māh

⁶⁹⁰ Divānda 12. beyit

“Halvet-serāy-i fikrete cem oluban havāss

Baḡtumdan özge itmez idi bir kimesne hāb” şeklindedir. Bu beyit mecmū‘ada yoktur. NB. s. 53.

64b.

⁶⁹¹ müşterī cenāb: ma‘ dilet-me’ ab NB. s. 53.

⁶⁹² Dest-i: Lāfz-ı NB. s. 53.

⁶⁹³ āteş: atın NB. s. 54.

- Çarha tutar ki ide muhâliflere ‘ikâb
- 27 Gün zer döküb yoluna sürer yüz işigüne
Diler ki ide der-geh-i ‘ulyâna intisâb
- 28 Çok şükr Hâlika ki zamân ber-murâddur
Şeh kâm-rân ü bendeleri cümle kâm-yâb
- 29 Hurrem kulüb- i halk nite mevsim-i bahâr
Handân cihân-ı pîr nite ‘âlem-i şebâb
- 30 Eyyâm-ı devletünde cihân ‘ayş ü nüşda
Ben nâr-ı hasret ile kıluram ciger kebâb
- 31 Oldı egerçi miḥnet-i gerdün-ı dūn ile
Ten ḥânesi ḥarâb ü gönül kişveri yebâb
- 32 Koyup bülend işigüñi gerdūna dönmezem
Himmet ḳapusın aç ve gönül yıkığını yap
- 33 Şāhā benem ki meclis-i medḥūñde eylerem
Bir tār ile hezār nevā nitekim rübâb
- 34 Demdür ki söze terbiyetünle kemâl ire
Kim tâb-ı âfītâb ile ḥoş-būy olur gül-âb
- 35 Tā kim her ayda defter-i efkârdan ide
Ṭūṭi-i tâb‘ bir ḡâzel-i nâzūg intiḥâb
- 36 Ālkum esâsın eyledi fikr-i lebūñ harâb
Başdan çıkardı âḥir o bî-çāreyi şarâb
- 37 Ḳaşuñla zūlfūñi gören aydur ne yaraşur
Bu müşḡ sāyebân ile ol ‘ânberîn ṭinâb
- 38 Cānā ḳara saçuñla ḳarar itse ‘ârizuñ
Gören şanur ki leyle-i Ḳadr içre ṭurur âb
- 39 Lā‘ li ṭuyurdi ḥiç degül ağzı sırtını⁶⁹⁴
Kim gizlü rāzı fāş ider olur şarâb-ı nâb

⁶⁹⁴ Divânda mevcut olan;

“40 Göñlüm gözūme uydı ruḡ u ‘ârızun görüb
Birikdi bu havâda begüm âteş ile âb

42 Derdā ki bir nigâr ile göñlümüz eglemez
bu çarḡ-ı bî-emân ü cefâ-gâr ü pür-şitâb

43 Kimūñ uzatdı ‘ömrî ipini Necâî çarḡ
Kim virmedi şon uci şanem zūlfî gibi tâb” mecmû‘ada yoktur. NB. s. 55. 65a.

- 40 Kān yut cefā-yi dehr ile bagruna taş baş
Ağzından ey dil ister isen lā‘ lveş nişāb
- 41 Bāzār-ı tīz-i çār sū-yi dehr içinde bil
Yokdur metā‘ -ı medḥ-i Şehenşehden özge bāb
- 42 İder du‘ āyi zāhır ü bāṭında ins ü cān
Oḡur şenāyi gice vü gündüzde şeyḡ u şāb
- 43 Zirā du‘ ā-yi devlet-i Sultān-ı rūzigār
Var iken ayruḡ işe günāh ola irtikāb
- 44 Nite⁶⁹⁵ ki ceyş-i rūz surūr-ı⁶⁹⁶ ḡayl-i şām
Nice ki şābit ola günāh üstine şevāb
- 45 Gündüzi ‘iyd ü gicesi ḡadr ola dem-be-dem
Bārī ḡatında her dileḡi ola müstecāb

[65a]

56

KAŞİDE-İ NECĀTİ BEG DER-MEDḤ-İ SULTĀN BĀYEZİD ḤĀN⁶⁹⁷

Me‘ūlū Fā‘ilātū Mefā‘ilū Fā‘ilūn

- 1 Bidār oluḡ ki derde irişür devā seḡer
‘Ādetdür açılur der-i darū’ş-şifā seḡer
- 2 Faşl bahār bülbül oḡur şī‘r-i gül-redif⁶⁹⁸
Vaḡt-i şabāḡ ḡumrīyi düzer⁶⁹⁹ ḡoş şala (seḡer)⁷⁰⁰
- 3 Zühhāda vird ü ‘āşīḡa mestāne na‘reler
Buḡa şeb-i dirāz yaraşur aḡa seḡer⁷⁰¹
- 4 Āfāḡı dutdı da‘vet-i Aḡmed gibi güneş⁷⁰²
Şiddiḡ oldu şāḡib-i şıdḡ u şafā (seḡer)⁷⁰³
- 5 Yılduz şayar şabāḡa deḡin çeşm-i dūr-fişān

⁶⁹⁵ Nite: Nice NB. s. 55.

⁶⁹⁶ surūr-ı: pīrüz-ı NB. s. 55.

⁶⁹⁷ Kaşide-i Necātī Beg Der-Medḥ-i Sultān Bāyezīd Ḥān: Kaşide-i Der-Vasf-ı Sultān Bāyezīd Aleyhi’r-Raḡme NB. s. 55.

⁶⁹⁸ Kaşidenin beyitlerinin sıralanışı divānla örtüşmemektedir. Divānda bu beyit 4. beyittir. NB. s. 66.

⁶⁹⁹ düzer: ider NB. s. 66.

⁷⁰⁰ Mecmû‘ada bu beyitte kaşidenin redifi “seḡer” yoktur. 65a.

⁷⁰¹ Buḡa şeb-i dirāz yaraşur aḡa seḡer: Buḡa cemāl-i yār-ı semen-ber aḡa seḡer NB. s. 66.

⁷⁰² Divānda bu beyit kaşidenin 2. Beyitidir. NB. s. 66.

⁷⁰³ Mecmû‘ada bu beyitte kaşidenin redifi “seher” yoktur. 65a.

- Ki ol āfitāb bize ne yüzden toğa seher
- 6 Pervānesine şem^ç her āhşam(ın)⁷⁰⁴ itdüğün
Bir bir gele başına uş anı bula seher
- 7 Benzer ki urdı deste-i sünbüllerüne dest⁷⁰⁵
Ki esdi şavurdı hırmen-i gülde şabā (seher)⁷⁰⁶
- 8 Haṭṭ u^ç izār-ı yāra iki şubḥ olur mişāl
Kim biri kâzib ola biri muṭlaḳā⁷⁰⁷ seher
- 9 Dil oldı şem^ç bezmüne pervāne şem^ç üne⁷⁰⁸
Maḳşūdı yanmadur nice olursa tā-seher
- 10 Şevk-i^ç izāruḡ ile delirmişdür āfitāb⁷⁰⁹
Uryān olub taḥmini⁷¹⁰ düşer taḡlara seher
- 11 Hecr-i ruḡuḡla irteye çıkmayı yazdı şem^ç⁷¹¹
Fi'l-cümle⁷¹² yummadı gözin olinca tā-seher
- 12 Her sāde-rū şanem ki beyāz ola serd olur
Nev^ç ā bürüdet itse^ç aceb olmaya seher
- 13 Bir gün irişe zulmet-i hicrān açıkluḡa
Gice ne deḡlū olsa olur⁷¹³ intihā seher
- 14 Her taḡla işigün den umar fetḥ-i bāb-ı dīl⁷¹⁴
Gökler ḳapısı açılur ey meh-liḳā seher
- 15 Her laḡza tāze-rūy cevān olsa taḡ mıdur
Bir mihr-i māh-rūy ile sürer şafā seher
- 16 Kesb ideli nesāyim-i^ç adlūḡla i^ç tidāl
Derd ehline devā olur oldı Şehā seher
- 17 Şıddıḳ gibi ki ola muḳārin Muḡammede
Mihr ile tıtdı ülfet-i vaḡşet-zedā (seher)⁷¹⁵

⁷⁰⁴ Divānda bu kelime “āhşamın” şeklindedir. Kelime divāndan tamamlanmıştır. NB. s. 66.

⁷⁰⁵ Bu beyit divānda 10. beyittir. NB. s. 67.

⁷⁰⁶ Mecmū‘ada bu beyitte kasîdenin redifî “seher” yoktur. 65b.

⁷⁰⁷ muṭlaḳā: sādıka NB. s. 67.

⁷⁰⁸ Bu beyit divānda 8. beyittir. NB. s. 67.

⁷⁰⁹ Bu beyit divānda 9. beyittir. NB. s. 67.

⁷¹⁰ taḥmini: tekin mi NB. s. 66.

⁷¹¹ Bu beyit divānda 7. beyittir. NB. s. 67.

⁷¹² Fi'l-cümle: Bir pare NB. s. 66.

⁷¹³ olur: bulur NB. s. 67

⁷¹⁴ Her taḡla işigün den umar fetḥ-i bāb-ı dīl: Her taḡla Şeh cenābına arz it niyāzı kim NB. s. 67.

⁷¹⁵ Mecmū‘ada bu beyitte kasîdenin redifî “seher” yoktur. 65b.

- 18 Hengāme-gīr çāderini kurdı şubhgāh
Mihr oldı anda lü' bet ü lü' bet-nümā seher
- 19 Manend-i hāk-i Ka' be-i dergāh-ı Şehriyār
Olur şafā ' atıye⁷¹⁶ ü hācet-revā (seher)⁷¹⁷
- 20 Yār olsa baht-ı devlet-i Sultān-ı rūzigār
Gün bī-zevāl ola vü cihānı tuta seher
- 21 **Şeh Bāyezīd** Husrev-i āfāk kim anuñ
' Adli nesīmi ile olur hoş-havā seher
- 22 Hışm u gāzab iderse sipirh-i mu' ānide
Reng-i şafağ tuta hor ü şekl-i mesā (seher)⁷¹⁸
- 23 Bürc-i şerefde āhter-i kādri eyleye⁷¹⁹ tūlū
Görine⁷²⁰ āfitāb nitekim semā⁷²¹ seher
- 24 ' Adli⁷²² şu resmedür ki söyündürmek istemez
Bu⁷²³ pīre-zen fetilesini bī-rızā seher
- 25 Şahn-ı serāy-ı ' izzetün içinde Husrevā
Bir murğdur ki erzen idinür gıdā (seher)⁷²⁴
- 26 Şāhā görüb zamīr-i münīrūñ unutmasa⁷²⁵
Tutmazdı mihr āyīnesin ardına seher
- 27 Kesb ideli nesāyim-i ' adlūñle i' tidāl
Derd ehline devā olur oldı şehā (seher)⁷²⁶
- 28 Zühhāda meylūñ işideli gelmez oldılar
Bī-ṭaylesān Müşterī vü bī-ridā seher
- 29 Şıdķ ile hıdmetūñde seher-hīz olmasa
Olmaz idi bu veche⁷²⁷ mücabü'd-du' ā seher
- 30 Fi'l-cümle beñzeye idi zamīr-i münīrūñe
Bulsa cihān-ı fānide resm-i baķā seher

⁷¹⁶ ' atıye: ' atıyyet NB. s. 67.

⁷¹⁷ Mecmû'ada bu beyitte kasîdenin redifî "seher" yoktur. 65b.

⁷¹⁸ Mecmû'ada bu beyitte kasîdenin redifî "seher" yoktur. 65b.

⁷¹⁹ Eyleye: Ki ide NB. s. 67.

⁷²⁰ Görine: Görünür NB. s. 67.

⁷²¹ semā: sūhā NB. s. 67.

⁷²² ' Adli: ' Adlūn NB. s. 67.

⁷²³ Bu: bir NB. s. 67.

⁷²⁴ Mecmû'ada bu beyitte kasîdenin redifî "seher" yoktur. 66a.

⁷²⁵ unutmasa: utanmasa NB. s. 69.

⁷²⁶ Mecmû'ada bu beyitte kasîdenin redifî "seher" yoktur. 66a.

⁷²⁷ veche: resme NB. s. 68.

- 31 Oldu sipihre Ka‘be işigün tavāfı farz
Kim sîm ü zerle kesb idipdür ğınā seher
- 32 Dünyâyı tutmağa saña baht oldu bedrağa
Nitekim⁷²⁸ âfitāba olur pîş-vā seher
- 33 Her şubḥ sîm ü zer döker eflāk işigüne
Oldur ki sîm⁷²⁹ zer gibidür sîm-sā seher
- 40 ‘Adlün eli ile ‘āleme kesb-i ma‘āş için
Her şubḥ-dem bir eşrefi ider ‘atā seher
- 41 Güya ki mihr revzenesidür sarāyuñuñ
Kandan ider zemānede kesb-i zîyā seher
- 42 Hoş-vaqt olmasun mı ki ‘ahdün de her şabāḥ
Bir eşrefi başıñuñ ucında bula seher
- 43 Bir dem içinde zāhir olar âfitāb-ı şubḥ⁷³⁰
Çün dest-i devletün çeke tîğ i қаза⁷³¹ (seher)⁷³²
- 44 Rāyın tabībi itdi sifidāc-i şubḥ ile
Yüzünün ebreşine semānuñ devā seher
- 45 Bir cündidür ki memleket-i Şāmdan gelür
Kul olmağa қapuna geyer aқ ‘abā seher
- 46 Şāhā yolında şāf-derün olduğı için⁷³³
Buldı bu deñlü menzil ü ‘izz⁷³⁴ ü ‘ulā seher
- 47 Olursa devletine⁷³⁵ ne ğam⁷³⁶ baht hem-‘inān
Rüşendür âfitābdan olmaz cüdā seher
- 48 Gerdün irerdi⁷³⁷ kendüyi tenbîh-i işgüne⁷³⁸
Her şubḥ-dem sitāresini bozmasa (seher)⁷³⁹
- 49 Bulurdı cennet ehli gibi ‘ömr-i sermedî

⁷²⁸ Nitekim: Nite ki NB. s. 68.

⁷²⁹ sîm: mihr NB. s. 68.

⁷³⁰ şubḥ: fetḥ NB. s. 68.

⁷³¹ қаза: gaza NB. s. 68.

⁷³² Mecmû‘ada bu beyitte kasîdenin redifi “seher” yoktur. 66a.

⁷³³ için: ile NB. s. 69.

⁷³⁴ menzil ü ‘izz: menzil-i ‘izz NB. s. 69.

⁷³⁵ devletine: devletinle NB. s. 69.

⁷³⁶ ğam: tan NB. s. 69.

⁷³⁷ irerdi: ururdi NB. s. 69.

⁷³⁸ tenbîh-i işgüne: ‘alî cenābına NB. s. 69.

⁷³⁹ Mecmû‘ada bu beyitte kasîdenin redifi “seher” yoktur. 66b.

İdey idi ‘ālī⁷⁴⁰ dergehüñe ilticā seher

50 Şāhā **Necātī** medhūñi kıldı seher-redif
Ki olur qarīb icābete ekşer du‘ā seher

51 Her bī-naẓar ki sofrā-i luṭfūndan el çeke
Aḥşama qarşu aç ola vü bī-nevā seher

52 Tārīk ide şām-ı ecel rūz-i ‘ömrini⁷⁴¹
Kıla⁷⁴² çerāğı devletini⁷⁴³ intifā seher⁷⁴⁴

[66b]

57

KAŞİDE-İ NECATİ BEG DER-MEDH-İ ŞEH-ZADE SULTAN MAHMUD⁷⁴⁵

Me‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ülün

1 Gülşende re’is olmağa ezhāra benefşe⁷⁴⁶
Demdür ki kadem-rence kıla vara benefşe

2 Bağdād-ı cemende ide da‘vā-yi hılāfet
‘Abbāsī ‘alemler dike gülzāra benefşe

3 Dem geldi ki gül şevkine her hār ayağına
Yüzün süre boynın çeke yalvāra benefşe

⁷⁴⁰ ‘ālī: yüce NB. s. 69

⁷⁴¹ ‘ömrini: ḥaşmuñi NB. s. 69.

⁷⁴² Kıla: Bula NB. s. 69

⁷⁴³ devletini: devletinin NB. s. 69.

⁷⁴⁴ Mecmû‘ada divānda bu kasidede mevcut olan;

“27 Şād ol ki gird-i bālīş-i zer-beftin āfitāb
İtdi yesār-ı devletüñe müttekā seher

28 Saḥnı çemen ‘araqlarını jāle le sanma kim
Hulkuñ işidüb itdi çiçekler hayā seher

29 Arz ü semā arasına düşürdü şeb keder
Adlünle virdi aralarına sefā seher

22 Dünyāyi tutsalar ne aceb ola ki oldılar
İskender āfitāb ü Aristo aña seher

36 Hürşidi titreten kılıcun korkusıdürür
Yā yok yere mi aḡarub oldı dü-tā seher

49 ‘İd ola her günün nitekim rūz-i rüzede
Vaqt-i mesāda cū‘ ola vü imtilā seher” numaralı beyitler yoktur. 65a-b. 66a-b.

⁷⁴⁵ Kaşide-i Necatī Beg Der-Medh-i Şeh-zāde Sultān Mahmūd: Kasīde-i Benefşe NB. s. 105.

⁷⁴⁶ Mecmû‘ada bulunan kasīdenin beyit sıralaması divānla örtüşmemektedir.

- 4 Ahı dütüni yer yüzini göke boyadı
Alındı meger bir yüzi gül-nāra benefşe
- 5 Bu lütf ile kim kıldı çemen şahnını çīnī
Tā' n itse n'ola nāfe-i tātāra benefşe
- 6 Har-güş gibi gözi açık uyhuya varmış
İrmezse ne tan devlet-i bī-dāra benefşe
- 7 Ditrer eli bir harf elifi togru çekemez
Ugradı meger kūçe-i hammāra benefşe
- 8 Āşufte olup sünbül-i dildāra benefşe
Yüz yire kodı derd ile bī-çāre benefşe
- 9 Leylī saçunı ışk-ı ile tağlara düşmiş
Mecnūn gibi āşufte vü āvāre benefşe
- 10 Zülf ile haṭa 'āşık olan gülşene gelsün
Tā-göğlin açā āra çemen ara benefşe
- 11 Gülzāra varup gönlümüz eglense olurdu
Sünbüllerüne beñzese bir pāre benefşe
- 12 Hindū-beçe-i micmere gerdān-ı çemendür
Rağbet komadı tabla-i 'atṭāra benefşe
- 13 'İsā nitekim süzen ile çıkdı semāya
Ol resme çıkar kulle-i kühsāra benefşe
- 14 Vaşl itmedi gülzār-ı cihān benzedügi içün
Ma' şūka gül ü 'āşık-ı ğam-ḥāra benefşe
- 15 Gel 'ayş idelüm leyl ü nehār ile ki döndi
Rūza semen-i tāze şeb-i tāra benefşe
- 16 Pervāne gibi bāl ü peri kabkara yanmış
Divāne gibi pireheni pāre benefşe
- 17 Tā-maḥşer-i gülşende şunuldu kara defter
Maḥzun oluban döndi güneḥ-gāra benefşe
- 18 Niçin gögerüb bunun eger serv dibinde
Aşmadı ise kendüzini dāra benefşe
- 19 Gömmiş beline deñlü yere ki de siyāset
Neyledi 'aceb çarḥ-ı sitemkāra benefşe

- 20 Mecnûn gibi bulamadı leylî ile kırbet
Sa‘y idüp iremez gül-i gülzâra benefşe
- 21 Deste işüdü lîkin ucuz olmamağ için
Bir kez gelür eyyâmda bâzâra benefşe
- 22 Her yaprağı bir göz bebegi gibi olupdur
Kadri gülüne itmege nezzâre benefşe
- 23 Mestâne turup⁷⁴⁷ girüp⁷⁴⁸ fâş ider çāk⁷⁴⁹
İşbu gâzel-i hûb-u güher-bârâ benefşe
- 24 Âşufte olup sünbül-i dildâra benefşe
Yüz yire kodı derd ile bî-çâre (benefşe)⁷⁵⁰
- 25 Leylî saçunıñ ‘ışk-ı ile dağlara düşmiş
Mecnûn gibi âşufte vü âvâre benefşe
- 26 ‘Adlünle ider dehr mizâcın felek ıslâh
Şekkerle ider⁷⁵¹ fâ’ide bî-mâra benefşe⁷⁵²
- 27 ‘Ahdünde hacil oldu yüzi yerlere düşdi
Girdügi için kisvet-i⁷⁵³ küffâra benefşe
- 28 Gülzâra güzer eyler ise şarşar-ı kahrın
Âteş ola gül dūd ola hemvâre benefşe
- 29 Egmezdi boyun olmasa hükümün velî⁷⁵⁴ çavuş
Ol sancağ-ı jeñgâri-i zer-kâra benefşe
- 30 Senden uşanur kalduruban başını bakmaz
Gülzâr harîmindeki ebkâra benefşe
- 31 Uğrı gibi bağılu getürürler nazırına
Yire bakuban geydigi için kara benefşe
- 32 Gülzâr-ı sarâyunda zihî dâr-ı sa‘âdet
Kim oldu bakup⁷⁵⁵ çarh-ı perestâre (benefşe)⁷⁵⁶

⁷⁴⁷ turup: durup NB. s. 106.

⁷⁴⁸ Girüp: kürte-i nîlîsin NB. s. 106.

⁷⁴⁹ Mısra vezne uymamaktadır.

⁷⁵⁰ Mecnû‘ada bu beyitin redifî “benefşe” eksiktir. 67a.

⁷⁵¹ İder: verir NB. s. 107.

⁷⁵² Divânda mevcut olan;

“23 Bir ekmedüğün yirde biter kopmayasıdur

‘Kara saçuna korğarın el kara benefşe” mecmû‘ada yoktur. 66b. 67a-b. 68a.

⁷⁵³ kisvet-i: kısmet-i NB. s. 107.

⁷⁵⁴ velî: yeli NB. s. 109.

⁷⁵⁵ bakup: lâkab” NB. s. 109.

- 33 Ben bî-dile cevır itmek için tâbî⁶ olupdur
Zülf-i siyeh ü çarh-ı nigûnsâra benefşe
- 34 Ah eyledi kim çıkdı düttünü tepesinden
Yağup cigerin⁷⁵⁷ bencileyin nâra benefşe
- 35 Dün hüzün ile olmışdı kara yire bar-â-ber
Bu gün neden irişdi bu miğdâra (benefşe)⁷⁵⁸
- 36 Kâdr ile şeref buldı yetişdi göke başı
Şah ışigine süreli ruhsâre (benefşe)⁷⁵⁹
- 37 **Mağmûd**-ı cevân-beht ü cihân-bahş kim anuñ
Hulķı ile virür hâr gül ü hâre benefşe
- 38 Top eyleyüp eflâkı öñinde kodı taķdir
Şol resm ile kim yâr şunar yâra benefşe
- 39 Düşman ‘alemi gibi gelür Şah ışigine
Başı aşğa münkesir ü kara benefşe
- 40 Sol vech iledür kaşr-ı refî‘ üñ kim ider faķır
Öykündüğine sāye-i dīvâra benefşe
- 41 Rif atde kaçan kapuna mânend ola gerdün
Hem-esr ola mı günbed-i devvâra benefşe⁷⁶⁰
- 42 Bir hâme ile kâğad-ı rengin ider ihzâr
Evşafuñ ile nazm olan aş‘ âra benefşe
- 43 Vaşfuñ çemeninde yaraşur jâle yirine
Müstagraķ ola lü‘ lü-yi şehvâra benefşe
- 44 Bu şi‘ r-i dil-âvîzi **Necâtî** yaraşur kim
Hall ile yaza şafha-i jeñgâra benefşe
- 45 Şâhâ bu siyeh-baht kuluña nazâr it kim
Baķmakla cilâlar virür ebsâra benefşe
- 46 Sûsen gibi nazm itmege dilüm tolaşurken
Vaşfuñla getürdi beni güftâra benefşe

⁷⁵⁶ Mecmû‘ada bu beyitin redifî “benefşe” eksiktir. 66b.

⁷⁵⁷ cigerin: cigeri NB. s. 106.

⁷⁵⁸ Mecmû‘ada bu beyitin redifî “benefşe” eksiktir. 67b.

⁷⁵⁹ Mecmû‘ada bu beyitin redifî “benefşe” eksiktir. 67b.

⁷⁶⁰ Divânda bulunan;

“ 38 Erhâma nazar eylese keķ toğmaya hergiz
‘ Âlemde meger derd ile bî-çâre benefşe” mecmû‘ada yoktur. 66b. 67a-b. 68a.

- 47 Hâkdan dilerem devlet ü ' ömrün ola cāvī
Nitekim ola pîş-rev ezhāra benefşe

[68a]

58

KAŞİDE-İ NECÂTÎ BEG DER-MEDH-İ ŞEH-ZÂDE SULTÂN MAHMÛD⁷⁶¹

Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün

- 1 Hâmdüli'llâh kim irişdi yine devrân-ı kerem
Baht ile çıkdı şeref tahtına sultân-ı kerem
- 2 Yegi şeh-zâdelerrün **Hâzreti Sultân Maḥmūd**
Begi âzâdelerün Zill-i Hudâ Hân kerem
- 3 Yazılur nâm-ı hümâyûnu ile defter-i cûd
Oḡunur ḡulḡ şerifi ile destân-ı kerem
- 4 Tab'ına cûd u şehâ şöyle yaḡışdı ki gören
Dirse⁷⁶² olur ki ' atâ dînidür îmânı kerem
- 5 Dir idim⁷⁶³ Hâtem-i Tayy defterini dürdi felek⁷⁶⁴
Şehriyâr adına oḡumalı dîvân-ı kerem
- 6 Zer ü yâḡût baḡışlar ḡülerek ḡül gibi
Habbezâ bâḡ-ı cihân içre ḡülistân-ı kerem
- 8 Tâ-ḡuzûr ile ide ḡalḡ ferâḡat ḡ'âbın
Yaḡdurur ebr-i kefi ' âleme bârân-ı kerem
- 7 Meclisine nice ḡülşen dimesün her kişi kim
Her nefesde açılur gonca-i ḡandân-ı kerem
- 9 İşigine yüz uranlar ebedi kalmaḡ içün
Silsile lütf-ı demâdem dür ü zındân kerem
- 10 İşiginde ne ' aceb dirlik umarsa ' âlem
Ki ḡapun topraḡıdur Ceşme-i ḡayvân-ı kerem

⁷⁶¹ Kaşide-i Necâtî Beg Der-Medḡ-i Şeh-zâde Sultân Maḥmūd: Kaşide-i Kerem Der-Medḡ-i Sultân Maḥmūd NB. s. 89.

⁷⁶² Dirse: Dise NB. s. 90.

⁷⁶³ Dir idim: Der demez NB. s. 90.

⁷⁶⁴ felek: cihân NB. s. 90.

- 11 Baħr açır kân iniler ebr-i bahārī ağlar
Meclisün devr idicek sāğar-ı ħandān-ı (kerem)⁷⁶⁵
- 12 Göricek taħt-ı şerefde seni Belķīs-i cihān
Didi uş mihr-i seħā ile Süleymān-ı kerem
- 13 Bir sarāyun begisin devlet ile Şāhā kim
Ĥādimi cūd u seħā oldu ve der-bānı (kerem)⁷⁶⁶
- 14 Ėayrı şehler kereminden eger iħsān ideler
Sen idersin bu cihān ħalkına iħsān-ı kerem
- 15 Nūr-i re’yüñ var iken mihre ziyā-baħş dime
Her ħasīse kerem it eyleme bühtān-ı kerem
- 16 Ĥalka gibi tolanur dāiresin ħalk-ı cihān⁷⁶⁷
Devletüñ sofrasına iħsān ideli⁷⁶⁸ ħān-ı (kerem)⁷⁶⁹
- 18 Ĥusrevā senüñ⁷⁷⁰ güneşüñ terbiyeti ile virür⁷⁷¹
Bu kadar lā‘ li ve bu deñlü zerī kân-ı kerem
- 19 Eger olmasa Şehā ebr-i kefüñden himmet
Ėanda bulurdı bu gevherleri ‘ummān-ı kerem
- 20 Döndi ol devr ki biñ ħüzn ile erbāb-ı kemāl
Ah idüb dirler idi n’oldu seħā kani (kerem)⁷⁷²
- 21 Uşda ħapun felekinden gice gündüz lāmi‘
Meh-i tābān-ı seħā mihr-i dırahşān-ı kerem
- 22 Nitekim encüm ile zeyn ola bu tāk-ı kebūd
Zer-i iħsānuñ ile naķş ola eyvān-ı kerem
- 23 Dinle güftārını lütf it ki **Necātī** benden
Bülbül-i bāğ-ı ‘aṭā oldu şenā-ħān-ı kerem
- 24 Serverā şarşar-ı ħamdan söyünür şem‘-i⁷⁷³ murād
Dest-gİR olmaz olursa aḡa dāmān-ı (kerem)

⁷⁶⁵ Mecmû‘ada bu beyitte kasîdenin redifî “kerem” yoktur. 68a.

⁷⁶⁶ Mecmû‘ada bu beyitte kasîdenin redifî “kerem” yoktur. 68a.

⁷⁶⁷ Mecmû‘ada, divânda mevcut olan

“17 Ger sitârem var ise halkası olam didi çarĥ
İşiginde yayıcak sofrâ-i iħsânı kerem” beyit yoktur. 68a-b. 69a.

⁷⁶⁸ iħsān ideli: zeyn olalı. Mısra vezne uymamaktadır. NB. s. 90.

⁷⁶⁹ Mecmû‘ada bu beyitte kasîdenin redifî “kerem” yoktur. 68b.

⁷⁷⁰ senüñ: sen NB. s. 90.

⁷⁷¹ Mısra vezne uymamaktadır.

⁷⁷² Mecmû‘ada bu beyitte kasîdenin redifî “kerem” yoktur. 68b.

⁷⁷³ şem‘-i: cām-ı NB. s. 91.

- 25 Ben esîrûn sitem-i dehrden âzâd eyle
Ben gedâya nazar it lûtf ile sulţân-ı kerem
- 26 İtme bünyâd-ı cefâ ‘ âdet iken lûtf u vefâ
Eyleme meyl-i sitem var iken imkân-ı kerem
- 27 Mücrim ü ‘ âşi isem lûtf ile rahmet yaraşur
Pâdişâhum çün olur ‘ afv ise şân-ı (kerem)⁷⁷⁴
- 28 Zerre kimdür ki şala hâtır-ı hûrşide gubâr
Kaṭreden telḥ ola mı baḥr-i firāvân-ı kerem
- 29 Nice cûş itse deniz taşraya şalmaz güheri
Sürme hışm ile kapundan beni ‘ ummân-ı kerem
- 30 Pâdişâhâ nice bir rûze-i fakr ile geçem
‘ İd-i ‘ işret günidür ey meh-i tâbân-ı (kerem)⁷⁷⁵
- 31 Nitekim⁷⁷⁶ ‘ âlem ola ‘ id-i hümâyün ile şâd
Nice kim âdem ola tâbi‘ -i fermân-ı kerem
- 32 Giceyi⁷⁷⁷ ḳadr ü günün ‘ id ide Sübhân-ı Ḳadîm
Görelüm taḥt-ı şerefde seni Sulţân-ı⁷⁷⁸ kerem
- [69a]

59

KAŞİDE-İ NECÂTÎ BEG DER-MEDḤ-İ SULṬÂN BÂYEZİD ḤÂN⁷⁷⁹

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

- 1 Yine gösterdi menâr-ı şâhdan didâr gül
Şanasın kim oldu nûr-i Aḥmed-i Muhtâr gül⁷⁸⁰
- 2 Bâğa gel kim eyledi peydâ Yed-i Beyzâ semen⁷⁸¹
Gözün aç kim gösterür aḥḍar şecerde nâr (gül)⁷⁸²

⁷⁷⁴ Pâdişâhum çün olur ‘ afv ise şân-ı (kerem): Pâdişâhum çün olur ‘ afv-i güneş şân-ı kerem NB. s. 91. Ayrıca Mecm’ûada bu beyitte kasîdenin redifî “kerem” yoktur. 68b.

⁷⁷⁵ Mecmû‘ada bu beyitte kasîdenin redifî “kerem” yoktur. 68b.

⁷⁷⁶ Nitekim: Nice kim NB. s. 91.

⁷⁷⁷ Giceyi: Giceni NB. s. 91.

⁷⁷⁸ Sulţân-ı: Hâkân-ı NB. s. 91.

⁷⁷⁹ Kaşîde-i Necâtî Beg Der-Medḥ-i Sulţân Bâyezîd Ḥân: Gül Kasîdesi NB. s. 82.

⁷⁸⁰ Divânda bu beyit

“1 Yıldı bir kerre menâr ı şâhdan didâr gül

Gösterür nite ki nûr-i Aḥmed-i Muhtâr gül” şeklindedir. NB. s. 82.

⁷⁸¹ Mecmû‘ada kasîdenin beyitlerinin sıralanışı divânla örtüşmemektedir.

⁷⁸² Mecmû‘ada bu beyitte kasîdenin redifî “gül” yoktur. 69a.

- 3 El şalar eṭrāfa durmış sebze şahında çinār
Gel ki ‘ işret ni‘ metini eyledi işār gül
- 4 Başdan ayağa zer ü yāķüt ile pīrūzedēn
Ṭonanur ṭiler kim ola şāhid-i bāzār gül
- 5 Ğonca gibi ğam dikenlerinde bülbul kan yudar⁷⁸³
Karşusına⁷⁸⁴ bād-ı şubḥ ile güler oynar gül
- 6 Cām-ı nev-rūzı içüp mestāne yüz biñ nāz ile
Şāḥ-ı şūḥuñ şalınur boynına şāhidvār gül
- 7 Cem‘ idüp evrāk-ı āl üstine itmiş zer-fīsān
Yazmış ol mecmū‘ aya vaşf ı ruḥuñ ey yār (gül)⁷⁸⁵
- 8 Dā’imā mecmū‘ ası düşmez elinden rūz ü şeb
Beñzer ider ruḥların vaşfını istiḥzār gül
- 9 Umaram senden vefā ey serv-i bostān-ı cemāl
Gerçi gülzār-ı cihānda virdigi yok bār (gül)⁷⁸⁶
- 10 Var iken yüzüñ güle meyl eylemez dil bülbuli
‘ Arife bir gül yeter lāzım degül tekrār gül
- 11 Eyle redd āgyārı kim dillerde maḳbūl olasın
Başlar üzre yiri vardur itse terk-i ḥār (gül)⁷⁸⁷
- 12 Āh-ı ‘ āşıkdur seni ḥüşñünden āgāh eyleyen
Na‘ ra-i bülbulden olur her seḥer bī-dār gül
- 13 Şāh-ı ‘ ādil devridür var gūşmāl it ey şabā
Bülbulē cevri eylemekden itsün istiġfār (gül)
- 14 Pādişāh-ı dādger deryā-dil ü vālā-güher
Kim nem-i ḥulkindan eyler sebzeler iḫhār gül
- 15 Āsumān-ı salṭanat **Ḥān Bāyezīd** ol kim anuñ
Ḳadri bāġında niçe ḥūrşīd gibi var gül
- 16 Āb-ı lūṭfı irmese ser-sebz olmaya çinār
Bād-ı ḥulkı esmese bitürmeye gülzār gül

⁷⁸³ yudar: yutar NB. s. 82.

⁷⁸⁴ Karşusına: Karşusunda NB. s. 82.

⁷⁸⁵ Mecmū‘ ada bu beyitte kasîdenin redifi “gül” yoktur. 69a.

⁷⁸⁶ Mecmū‘ ada 9, 13, 18, 19, 21, 22. beyitlerde kasîdenin redifi “gül” yoktur. 69a.

⁷⁸⁷ 11, 13, 18, 19, 21, 22 numaralı beyitlerde kasîdenin redifi olan “gül” yoktur. 69a-b.

- 17 Nev-bahār-ı lutfı bezl itse kerem ni‘ metlerin
Saṭḥ-ı sebze şaḥn-ı çinī ola ḥān-sālār gül
- 18 Āb-ı cūd irse seḥāb-ı himmetinden sebze
Bī-tekellūf serv yemiş vire isfidār (gül)
- 19 Atı na‘ linden cihān miḥrāp gibi secdegāh
İti izinden olupdur yer yüzi hemvār (gül)
- 20 Şemse-i şems-i ziyā-efrüz-i ‘ālem ḥusrevā
Safha-i tīr-i⁷⁸⁸ cihān-gīrūnde bir zergār gül
- 21 Meclisūnde bāg bir maḥbūb ḥıdmed-gārdur
Çeşm nergis ḳad şenavber ḥaṭṭ çemen ruḥsār (gül)
- 22 Pāyına iṣār için ey serv-i bāg-ı salṭanat
Eylemiş lā‘ lin tabaḳlar üzre zer iḥzār (gül)
- 23 Gonçalar⁷⁸⁹ ‘arz itmeyince ṭapuna geyile⁷⁹⁰ zer
Naşb olunmadı çemen iklimine serdār gül
- 24 Tāc-ı yāḳūtī geyer pīrūzeden bağlar kemer
Gülsitān-ı bezmūne olalı ḥıdmetgār gül
- 25 Tūṭī-i gülzār-ı bezmün olmağ için eyledi
Hārı nāḥun bergi şeh-per gonçeyi⁷⁹¹ minḳār gül
- 26 Āb-ı la‘ lünden⁷⁹² ḥumārını ider ıslāḥ mül
Būy-i ḥulḳuḥdan şudā‘ ina ḳılur tīmār (gül)⁷⁹³
- 27 Mevḳi‘ in āṣār-ı gülçün⁷⁹⁴ lūtf-ı maḥz olur ḡazap
Nitekim faşl-ı zemistānda görinür nār (gül)
- 28 Ağ destārı ridā-yi sebzi varken yaḳdılar
Ahd-i ‘adlünde meger kim bağladı zūnnār (gül)
- 29 Bād-ı ḥulḳuḥ itmeyince ṭa‘n ile bağrını ḳan
Virmedi gülşende būy nāfe-i tātār (gül)
- 30 Ni‘ met-i ḥulḳun ḳoḥusundan ire diyu naşīb
Dāmenin açup gedālar gibi durur zār (gül)

⁷⁸⁸ tīr-i: tīg-i NB. s. 83.

⁷⁸⁹ gonçalar: goncalar NB. s. 84.

⁷⁹⁰ geyile: hemyān-ı zer. NB. s. 84.

⁷⁹¹ gonçeyi: goncayı NB. s. 84.

⁷⁹² la‘ lünden: adlinden NB. s. 84.

⁷⁹³ 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, numaralı beyitlerde kasidenin redifi olan “gül” yoktur. 69a-b.

⁷⁹⁴ Mevḳi‘ in āṣār-ı gök çün: Mevḳi‘ inde ettigünçün NB. s. 84.

- 31 Bād-ı şubḥ ol deḡlü ḥulkuḡ ṭībini pūr itdi kim
Çāk-çāk olmış görür dāmānını her-bār (gül)
- 32 Şehriyārā himmetüḡ maḥbūb-i hāş ü ‘āmdur
Hiç meclis var mıdur kim anda ola ḥār (gül)
- 33 Pādişāhā bir şikāyet var kulıḡdan ṭapuna
Kim bu ma‘ niden idüpdür dīdesin ḥūn-bār (gül)
- 34 Serv urur gögsine keḡ-dest-i teḡi ‘āsıḡ mişāl
Gonçenüḡ⁷⁹⁵ zer kīsesin açmaḡla ḡoçar hār (gül)
- 35 Yaḡdı zillet nārına ben ḡāki tab‘-ı ābdār
Nitekim her dem gül-āb içün yanar nā-çār (gül)
- 36 Cān ile meddāhınım dil-teng ḡoma beni kim
‘Andelībinden cihānda olmadı bī-zār (gül)
- 37 Gülşen-i vaşfunda her beyti **Necāṭī** çākerüḡ
Benzer ol mevzūn nihāle kim ucunda var (gül)
- 38 Zīneti eyyāmıdur ḡaṭṭ u⁷⁹⁶ şı‘ iri⁷⁹⁷ şöyle kim
Reng (ü)⁷⁹⁸ būy ile olur ārāyiş-i ḡülzār gül
- 39 Bezmiḡe bir naḡl-i zerrīn⁷⁹⁹ baḡladı kim yaraşır
Andan itse lūṭḡ yollarını istifsār (gül)
- 40 Tāc-verler üzre şāhā şehriyār olsa şehriyār
Nitekim⁸⁰⁰ her nev-bahār olur şeh-i ezhār gül⁸⁰¹

⁷⁹⁵ Gonçenüḡ: Goncanuḡ NB. s. 84.

⁷⁹⁶ u: ile NB. s. 84.

⁷⁹⁷ şı‘ iri: şı‘ riḡ NB. s. 84.

⁷⁹⁸ Divānda bu kelime “ Reng ü” şeklindedir. Kelime divāndan tamamlanmıştır. NB. s. 84.

⁷⁹⁹ Zerrīn: rengīn NB. s.84.

⁸⁰⁰ Nite: Nice NB. s. 84.

⁸⁰¹ Divānda mevcut olan;

“2 Oldı mānend-i Medīne ḡoş mūnevver ḡülsitān
Devḡa-i ḡüldür menāre pertev-i envār ḡül

9 Bāde-i ḡamrā ile çeng ü neye virdi ‘amel
Tevbe vū zūhd ü şālāḡı eyledi bī-kār ḡül

13 Saḡlu sollu hārdan ḡançer taḡınmış ḡüyiya
Zāhid-i yābis-dimāḡ ile ider peykār ḡül

16 Bunca nāz ü bunca şīve ile bir aylıḡ ‘ōmri var
Kendüyi zīnet iderse ṭan mı şehriyār ḡül” beyitleri mecmū‘ada yoktur. NB. s. 71. 69a-b. 70a.

KAŞİDE-İ ŞÂFİ DER-HAQQ-I ‘ÂLİ

Mefâ‘ilün Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

- 1 Seher ki peyk-i beşâret nevîd-i çarh-ı berîn
Urındı farkına bir âfitâbe-i zerrîn
- 2 Elinde bir teber-i mu‘ teber dü-rûze hilâl
Belinde mühre-i mihr ü meh iki zeng-i zerrîn
- 3 Şafakdan âl eteglig çeküp miyânına
Kuşandı kâhkeşân ile şedde-i simîn
- 4 Huzûr-ı bād-ı seherde olup miyân-beste
Bu zîb ü zînet ile itdi kendüyi tezyîn
- 5 Şu deñlü eyledi bülbül gibi şetâretler
Mişâl-i gönçe açıldı hezâr kalb-i hazîn
- 6 Kudûm-ı dâver-i devrânı dehre ‘ arz idicek
Semâ‘ a girdi meh ü mihr ıfık gibi ol hîn
- 7 Tefavvuk itdi vişâliyle kâ ‘inâta felek
Tefâhur itdi yüzüm başa geldi dîv-i zemîn
- 8 Hüve‘l-mu‘ in li-ehli‘l-kemâli bi‘l-kerem⁸⁰²
Hüve‘z-zahîr li-şahîbi‘l-kelâmi bi‘t-tahşîn⁸⁰³
- 9 Muẓî‘-i zıll-ı dâlâlet muği-i şem‘-i hedî
Mağarr-ı ‘ izz ü sa‘ âdet ma‘ az-ı devlet ü dîn
- 10 Mehâfil-i umerâda şeh-en-şeh-i fuğâla
Mecâlis-i fużalâda emîr-i şadr-nişîn
- 11 ‘Azîz-i lâzımü‘l-i‘ zâz Mısr-ı ‘ âsr-ı hüner
Şerîf-i vâcibü‘l-ihrâm Ka‘ be-i temkîn
- 12 Muşannif-i kütüb-i behre-i ‘ulûm u kemâl
Mü‘ellif-i hucub-i çehre-i mütûn-ı metîn
- 13 Cenâb-ı hazreti ‘Âli Beg ol ki dergehine
İki büküldi yüzün sordı âsumân-ı berîn

⁸⁰² “Kemal ehline güzellikle yardımcı olan odur.”

⁸⁰³ “Güzellikle sözün sohbeti için yardımcı olan odur.”

- 14 Fezāy-ı fazl ü hünerde cihāna şaldı nefir
Sarır-i hāme-i hal-kārı çün ney-i zerrin
- 15 Haṭāyı kâğıda haṭ çekse hāmesi ne ḥatā
Olur fezāy-ı Ḥoten'de ğazāl-i sünbül-i Çin
- 16 Şebih-i micmere sūzān-ı devāt-ı zerrini
Mişāl-i 'ūd-ı mülebbis o hāme-i miskin
- 17 Murādı 'ūd u haşalbān ile mürekkebdür
Zebān-ı kilik-i faşihî çü ney-i şekker-şirin
- 18 Ḥadiş-i āyet-i nazmına ḥadd-i i'c cāz-sā
İder lisān-ı bedi' ü'l-beyān ile tebeyyīn
- 19 Kelām-ı ma' neviy-i nükte-sāzın itse semā'
Düzerdi meşnevīden Ḥazreti Celāle'd-din
- 20 Aḳar şudur ḥarem-i Ka'be-i şafāda sözi
Aḳa bir altun oluḳdur o hāme-i zerrin
- 21 'Abid-i ğāşīye-berdüşı bād-ı ebr-āver
Ġulām-ı ḥalka-be-ġuşı hilāl-ı hāle-nişin
- 23 Sen evc-i fazl u hünerde şu resme 'ālisin
Ki merteben idemez kimse ḥiss ile ta'yin
- 24 O gence her gice ḳandil-i otaġa eyle ġürz
Āġāy-ı şevketüne ḥāşşunı olup pervin
- 25 Firāġ-ı bāl ile eyler demünde ḥāb-ı leziz
Küvvāre-i 'asel-i nābı debbdüp bālın
- 26 Tolansa dehri zarar yok zamān-ı 'adlünde
Serine bir tabaḳ altun alup gül-i nesrin
- 27 Yesār eşerleri var sende bāġa gelme diyü
Neşim-i baḥt-ı sa'idün şimāle virdi yemin
- 28 Feminde rişte tutar bende kīse-i zer için
Ḥazinedāruḡ olupdur meġer ki dürr-i şimin
- 29 Olalı māl-i şāh-en-şāh-ı dehre defterdār
Yazıldı ḥatır-ı defter mişāl-i ḳalb-i ġamin
- 30 Hevā-yı luṭf-ı 'atāḡa muḳārin olmaġla
Açıldı ġisularuḡ mühri çün gül-i rengin

- 31 İrince dāmenine çok yaķasın eyledi āk
Dürr-i ĥazāne-i emvāl olunca saņa ķarīn
- 32 Yolında eylemedi çünkü naķdini işār
Ĥacil olup yire geçse ‘ aceb mī genc-i defīn
- 33 ‘ Aṭāy-ı keff-i güher-baķşuṇā nihāyet yok
Elinde dür n’ola eylerse ĥātemi sengīn
- 34 Düşer reh-güzerüṇe ber-güzār içün ĥārā
Ėubār-ı reh-güzerüṇde nişān-ı īn-i imīn
- 35 Vücūduna berr-i ķan zaķmeti olup sarsa
Şarardı tāb-ı teb-i ķahruṇ ile şīr-i ‘ irīn
- 36 Sipihre şa‘ şa‘ a-i mihrüṇ oldı kevkebe baķş
Zemīne taṇṇana-i ṭīnetüṇden irdi ṭanīn
- 37 Muhān-ı şān-ı mehābbet nişānuṇa tesbīt
Olur ĥuzūruṇa gelse mehān-ı dehr-i mehīn
- 38 ‘ Aceb midür laķap olsa lisan-ı efşāṇuṇā
Mübīn-i şer‘ -i resül u resül şer‘ -i mübīn
- 39 Ucı demürlü ‘ aşāyile dehrī ṭurmaz arar
‘ Adūy-ı dīne ĥadengüṇ şu deṇlü eyledi ķīn
- 40 Tekāddüm eylediler ĥıdmetüṇde baņa selef
Yolında naķd-i şayāti nişār idüp peşīn
- 41 Tapuṇ-ı mülāzemetin bende iltizām iderin
Şu şartla ki olam ĥuşşadan cihānda emīn
- 42 Mişāl-i nāfe sıkışmaz derisine cārī
Ėapuṇda mesken idinürse Şāfi-i miskīn
- 43 Yübüset-i ĥam ile kāmı şöyle ĥuşķ olsa
Ki ķurş-ı ezret ile birdür aṇa lezzet-i tīn
- 44 İrişdi ķulle-i āfāķa rütbe-i fāķa
Ki şāķa taķmaĥa yokdur elinde cübbe simīn
- 45 Şikāyet-i elem-i rüzĥār ile ĥātır
Ĥikāyet-i ĥam-ı cānān gibi olur ĥamĥīn
- 46 Du‘ āya başlayalım izdiyād-ı ‘ ömrüṇ içün
Ki Fātiĥā gibi Rūḥü’l-Emīn diye āmīn

- 47 Cihānda rahş-ı murād üzre her gün iş tırma
Semend-i çarha güneş urdu ganca-i zerrin yire
- 48 Harīm-i hürmetüñe hıdmet itmek olsun
Gülām-ı zümre-i gılmān keniz-i hürü'l-^ε in
- 49 Sipih-r-i evc-i sa'adetde gün gibi dā'im
Vücūd-ı zāt-ı şerifün metin ide mu' in

[71b]

61

KAŞİDE-İ HİCRİ DER-MEDH-İ SULTÂN SÜLEYMÂN

Me'ülü Fā'ilātü Me'fāilü Fā'ilün

- 1 Pür-âteş olsa hışm ile çekse zebāna tığ
Benzer nazarda ejder-i âteş-feşāna tığ
- 2 Güyā çekildi göklere yirden bir ajū hā
Şol gün ki şalsa şa' şasın āsumāna (tığ)⁸⁰⁴
- 3 Bir sâde-rüy u serkeş ü âfet nigârdur
Kim vaşlı cevherini şatar naqd-i cāna tığ
- 4 Anı 'adū-yı dār-ı bekāya üleşdürür
Oldı delil-i gün gibi tıyy-i mekāna tığ
- 5 Dağı bahār-ı 'ömri kemāle irişmedin
Döndirdi rüy-ı düşmeni berg-i hazāna (tığ)⁸⁰⁵
- 6 Şular koyar ocağına a'dāy-ı devletün
Teşbih olursa yeridür āb-ı revāna tığ
- 7 H'āb-ı ecel gözini başa pehlivanların
Destān-ı pür-fisūnını itse fesāne tığ
- 8 Rūh-ı şehide rehber ü rüşen delilidür
Kim doğru yoldan iledür anı cināna tığ
- 9 Ka' eyleyüp 'alāyıkı sâf itdi kalbini
N'ola siyāh geysen eger şūfiyāne tığ
- 10 Çıkısa niyāmdan çekilüp zü'l-fiķārvār
Benzer hemān şol iki dillü yılana tığ

⁸⁰⁴ Bu beyitte kasîdenin redifi olan "tığ" yoktur.71b.

⁸⁰⁵ Bu beyitte kasîdenin redifi olan "tığ" yoktur.71b.

- 11 Bir āfitābdür ki ‘adū-yı semt-rāhına
Gelse olur zevāline ol dem nişāna (tīg)⁸⁰⁶
- 12 Kime cihānı rūşen ider kime siyāh
Benzer nazarda hem güneşe hem tūmāna tīg
- 13 Şankim deminden od saçılur iki mārdu
Çeng içre biri birine kaçan tūlana tīg
- 14 Açılsa dise dost elinden ne çekdüğü
Kān aglar idi düşmen-i sengīn hūbāna tīg
- 15 Bārız mirāc gibi görünür egerçi kim
Girer zāmīr-i düşmenine nazikāne tīg
- 16 Gergin biçerse hışm ile çāk ola zehreler
Koyar kınına yağı kaçan yegāne tīg
- 17 Ger çeke sāde-dil geçünür ikiyüzlüdür
Kattāldur kıyar gerü yoldaş olana tīg
- 18 Çalışdı darb u harble yoldaşlık eyledi
Aşhāb-ı küfri kırmağa şāhib-kırāna tīg
- 19 Zevrağ gibi bedenleri kān üzre döndürür
Deryā-yı harp içinde dönüp bādbāna (tīg)⁸⁰⁷
- 20 Cellād-ı rūzgār ile mirrīh ü āfitāb
Kimisi nīze çekdi dile kimi cāna tīg
- 21 Bir āsitānı melce’ idindüm ki olam emīn⁸⁰⁸
Ger ‘izçü buldum anı ki darū’l-emāna tīg
- 22 Sultān-ı berr ü baħr **Süleymān**-ı ins ü can
Nām-ı şerīf-i naķşına geldi cihāna tīg
- 23 ‘Ünvān bulup çü nāmuñ ile oldı nāmdār
Baş egmesi ‘acep mi fülān bin fülāna tīg
- 24 Oldı bu beglerüñ begi ey server-i zamān
Ālāt-ı harb içinde nitekim yegāne tīg
- 25 Nīzeñ nihālinüñ ser-hışm oldı meyvesi
Bāğ-ı zaferde döneli āb-ı revāna tīg

⁸⁰⁶ Bu beyitte kasīdenin redifi olan “tīg” yoktur. 72a.

⁸⁰⁷ Bu beyitte kasīdenin redifi olan “tīg” yoktur. 72a.

⁸⁰⁸ Bu misranın heceleri fazla olduğu için vezne uymamaktadır.

- 26 Qalmaya nāmı defteri tayy ola hāmakat
Mülk-i seḥāda şalsuñ eger malikāne tīg
- 27 Qahr-ı ‘ adūya tīrūñi gönder tīr-i yamān
Şalma cihānda degme cihān pehlüvāna tīg
- 28 Dest-i ‘ adāletūñde bugün yaruşma kılam
Rüz-i vegāda niteki şāh-ı cihāna tīg
- 29 Tīg ile çarpdür çü qalem hükmi yāraşūr
Olsa qalem elūñde yanūñda yegāne tīg
- 30 Egri olup yanūñda şu kim toğrı virile
Başın kesüp qalem gibi ata yabāna tīg
- 31 Hıdmet ider ikisi yanūñdan kesilmeyüp
Benzer qapūñda hāme ile tev’emāna tīg
- 32 Cām aldı cem eline yā İskender āyīne
Bezim-i rezme alsın ele husrevāne tīg
- 33 Bī-ḥod olup uyanmaya tā-rüz-i ḥaşre dek
Devrūñde şunsa ḥaşmına cām-ı şebāne tīg
- 34 Hākka budur ki sūret ü sīretde benzemiş
Hem nār-ı pūr-şerāra hem āb-ı revāna tīg
- 35 Görince buldı āteş ile āb ittiḥād
Oldı bugün ‘ adālet-gede ḥoş nişāna tīg
- 36 Ey meh-cebīn zerre qadar tuysa ‘ ādliñü
Mīhr-i felek çeker meddi hergün cihāna tīg
- 37 Yüz bulmasa yanında bu vech ile ġālibā
Her pehluvānı be-zumer idi ġālibāne tīg
- 38 Yanūña gelse ditrer ü qan derlerün döker
Şoldem ki cürm-i qatlini egüp utana (tīg)⁸⁰⁹
- 39 Çāk ‘ arşa aşdı tīgini şol kimse kim gelüp
Derbānuñ oluban aşı bu āsitāna (tīg)
- 40 Medḥ ü şenāñı yazar iken çüş edüp gönül
Bir şi‘ r-i dil-keş oqıdı edüp bahāne (tīg)
- 41 Gülzār-ı ceng içinde ki ġarq ola qana tīg

⁸⁰⁹ 38, 39, 40 beyitlerde kasîdenin redifî olan “tīg” eksiktir.72b.

- Benzer řu gül nihāline ya ergūvāna tīg
- 42 ocup belūņi bend ile yanuca řalınur
Sürer řafāyı ortada oş-nāzikāne (tīg)⁸¹⁰
- 43 ūlgūn addi dā'iresine iriřemez
řebdīz aar-ı kie olur tā-ziyāna tīg
- 44 ūnı gōzūn mūjekle ılır merdūmi helāk
Fitne opar ū verilicek mest olana tīg
- 45 Rūm illeri ū tīg ile aıldı vechi vār
Bōyle irişe bu a-ı 'anber feřāna tīg
- 46 Āır nefesde aste dile bir iim şudur
řalsuņ olam deminde dil-i nā-tūvāna tīg
- 47 Ĝālīp olur kimūņle iderse mukābele
Yol bulalı sen āfet ile itirāna tīg
- 48 Mu' ciz nūmādurur suānım ařı sōyledūr
Gōrūp ma' ānımı n'ola gelse beyāna tīg
- 49 Bařdan ayaĜa dil gōrūnūrken 'acep budur
āder degūl řanurlarmıř su-i lisāna tīg
- 50 Evřāfuā ū mařhar olur gōrdi kendūni
Bu malā' ı oıdı durup oş terāne tīg
- 51 ařd-ı 'adūa olmasa her dem revāne tīg
Dā'im siyāh geymezdi şeb-i revāne tīg
- 52 Ĭslām 'askerine demūrden iřārdur
Kim her bedende aşulu yer yer niřāna tīg
- 53 Kimin geirdi kimisini itdi pūr-urūř
Bezīm-i rezmde dōndi mi ergūvāna tīg
- 54 aā demūr yūreklū cihān pehlūvānıdur
Dōnmez ıyar ne deņlū diseņ bāř ū cāna (tīg)⁸¹¹
- 55 Zāl-i zamān gibi ılıcundan ū an amar
anlar kuşandurursa n'ola ahramāna tīg
- 56 Rezm āteř oldu āh-ı 'adū dūdıdır anuņ

⁸¹⁰ Bu mırada kasīdenin redifī olan "tīg" yoktur. 72b.

⁸¹¹ Bu mırada kasīdenin redifī olan "tīg" yoktur. 73a.

- Cevherleri şererlerü anda zebâne tîğ
- 57 Āteş degül ‘adūlarına zehr yağdurur
Cenk içre kaçıyup kaçan erdir kuşana (tîğ)⁸¹²
- 58 Devr-i zamānde çün didiler kana kandür
Hün-ı ‘adūyı içse n’ola kana kana tîğ
- 59 Bir hūnī meşreb ü dilü kanlu dilirdür
Kan içmeden be-cāna u şanma uşana tîğ
- 60 Her dem hayāt şuyun içer kana kana çün
Kalsa ‘acepmi fitne-i āhır zamāna tîğ
- 61 Başlar kesici kan dökücü bir harāmīdür
İtmezse tañmı hürmeti pīr ü cūvāna tîğ
- 62 Kanlu bıçaqlı yağı iken düşmen ile ol
Kalbinde girü yir idinür ‘arīfāne tîğ
- 63 Dāmād-ı ‘azm-i rezme ‘arūs oldı şanasın
Şol-dem ki āl cāmeler ile tonana tîğ
- 64 Yağdı vücūdı mülkiñi haşmıya gül eyledi
Virdi metā‘-ı ‘ömrini küllī ziyāna tîğ
- 65 Düşmen degül öküzde vü balıkda tırmaya
Şıdk ü şafā ile şalınan şadıkane (tîğ)⁸¹³
- 66 Dil-lāl olursa tañmı çü gönlüm hazīnedür
Te’şir eylemez tutacak mürriyāne tîğ
- 67 **Hicrī** du‘ā-yı ceñg ğaraż-ı ‘arz-ı hāldir
Gāhi kıılır fesāne kalem ki bahāne tîğ
- 68 Mülk-i zemīni almag içün şāh-ı āfītāb
Hergün ki şalsa ‘asker-i Hindūsitāna (tîğ)⁸¹⁴
- 69 Tā yir yüzünde zerre kadar şirk kalmayup
Döndürdü gence şir‘-i yolun kehkeşāna (tîğ)⁸¹⁵
- 70 Gelmez yola ‘adūlarıñı gönderüp felek
Rāh-ı fenāya ire revānın revāne tîğ

⁸¹² Bu mısra da kasīdenin redifī olan “tîğ” yoktur. 73a.

⁸¹³ Bu mısra da kasīdenin redifī olan “tîğ” yoktur. 73b.

⁸¹⁴ Bu mısra da kasīdenin redifī olan “tîğ” yoktur. 73b.

⁸¹⁵ Bu mısra da kasīdenin redifī olan “tîğ” yoktur. 73b.

KAŞİDE-İ HİCRİ DER-ḤAḤḤ-I SÜLEYMÂN ḤÂN

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Ey ser-efrâz u ser-âmed serv-ḡad u server-i ‘ilm
Feth ü nuşret ḡayline serdâr u ser-‘ asker -i ‘ilm
- 2 Şevket-i ceş ü ‘ asâkir revnaḡ-ı rûz-i veḡâ
Pîşivâ-yı ehl-i ḡarb ü mehter ü şaf-der-i ‘ilm
- 3 Rastı bu kim bugün olmuş dürer-i dünya deruḡ
Âfitâba ḡadrile olsa n’ola hem-ser-i ‘ilm
- 4 Var ise dâmad-i bezm-i rezme olmuşdur ‘arûs
Anuḡ iḡün sîm ü zerle eylemiş zîver-i (‘ilm)⁸¹⁶
- 5 Şalunur meydân-ı rezm iḡinde cevân eylese⁸¹⁷
Bir ser-âmed serv-i ḡâmet servere beḡzer ‘ilm
- 6 Teşne-dil olduḡı çün her dem ‘adûnuḡ ḡanına
Rûz-i ceng olsa libâsın lâle-reng eyler (‘ilm)⁸¹⁸
- 7 Şıdk ile toḡrı olanlar defter olsa râstî
Lâyıḡ oldır kim ola elbetde ser-defter-i ‘ilm
- 8 Sâyesinde Ḥusrev-i devrân olanlar ḡoş geḡer
Ki bülend-pervâzdur şanma ki dûn-perver ‘ilm
- 9 Bu ‘aceb ḡikmet degül mi himmet-i merdân ile
Şark u ḡarbı bir ayaḡ üstine seyr eyler (‘ilm)
- 10 Feth ü nuşret bâḡı iḡre ser-firâz olup batar
Pür-ḡalâvet oluban mânend-i ney şekker-i ‘ilm
- 11 Şanasın tâvûs-ı ḡudsîdir ki cevân eylemiş
Yâ ḡoros-ı çarḡ-ı ‘âlâdür ki açar şeh-per-i (‘ilm)⁸¹⁹
- 12 Tâc-ı zerrîn ü libâs-ı surḡ ile zîbâ olup
Şalınup meydân-ı rezme virdi zîb u fer (‘ilm)
- 13 Feth u nuşret gülşeni kim şolmaz ol cennet-mişâl

⁸¹⁶ Bu beyitin redifi olan “‘ilm” eksiktir. 73b.

⁸¹⁷ Bu mısra da hece fazla olduḡu iḡin vezen uymamaktadır.

⁸¹⁸ Bu beyitin redifi olan “‘ilm” eksiktir. 74a.

⁸¹⁹ 11, 12. beyitlerin redifi olan “‘ilm” eksiktir. 74a.

- Bāl açup uçmak diler řāvūs-ı zerrīn-per-i (‘ ilm)
- 14 İy niçe serverlerin üstine oldı ser-firāz
Hüsrev-i dehre olaldan bende-i kemter-i ‘ ilm
- 15 Āfītāb-ı evc-i devlet **Şeh Süleymān**-ı zamān
Ki ayağı toprağına yüz sürmegi ister ‘ ilm
- 16 řāmi-ı şirk ü đalāl u hāmi-i şer-ı mübjn
Şāhib-i seyf ü livā ejder-i māh-peyker-i ‘ ilm
- 17 Rezme çıkşa yoldaşı hazır u ricālū’l-gāyb olur
Feth ü nuşret hem-‘ inān olup olur rehber-i ‘ ilm
- 18 Şāha sancağdār olam diyü işigüne gelür
Şubh-dem hergün çıkup bu hüsrev-i hāver-i (‘ ilm)
- 19 Rüz-ı Bihrüz adlu Hānım bir gulāmuñdur senüñ
Gice bir Hindū kuluñdur kim aña kanber ‘ ilm
- 20 Hüsrevā tiğün gibi niçe mużaffer olmasun
Dā’imā Naşr Āyetini altına yazar ‘ ilm
- 21 Kadr ile eflāke hem-ser olur ise yiridür
İlerü çıkdün senüñ dikmekdür ey server (‘ ilm)⁸²⁰
- 22 Tiğ-i āteş-tāb-nākuñ heybetinden cengde
Dem olur kim şu içinde gün gibi ditrer (‘ ilm)
- 23 Kanda kim varsa olur feth ü zafer aña qarīn
Harz içün nāmuñ meger kim bāzū-bend eyler (‘ ilm)
- 24 Nīze vü tiğ ile ‘ asker çalışup devr-i şehün
İnhizām-ı düşmene besdür hemān gönder (‘ ilm)
- 25 Kuruyup yerinde her ser oldı tūbī ser-nigün
Āstānuñda olalıdan Hüsrevā ‘ ār ar-ı (‘ ilm)
- 26 Mażhar olur gördüğüm medhūne çüp-ı huşk iken
Bī-tekellūf okıdı bu maṭla‘ ı hoşter ‘ ilm
- 27 Āstānuñda olalıdan bende-i kemter ‘ ilm
Geydi gülgünī kabā urındı zer-efser ‘ ilm
- 28 Şāha gündüz sāyebān u gice olup pāsbān
Dikilüp otag öñinde şubha dek binler ‘ ilm

⁸²⁰ 21, 22, 23, 24, 25. beyitlerin redifı olan “‘ ilm” eksiktir. 74a-b.

- 29 Bir ādem şehden gerü kalduğı için harbde
Eyleyüpdür ‘afv cürmi çün kefindür bir ‘ilm
- 30 Şāh-ı ‘ālemden bu veche arka bulduğı için
Fitne-i ye’cücine olur sedd-i İskender ‘ilm
- 31 Altun üsküflü kuluñ olmasa mihr ü meh gibi
Urmaz idi başına bu resme tāt-ı zer ‘ilm
- 32 Rūz-i ceng olsa pey-ā-pey hamle idüp düşmene
Terk-i ser idüp başın dāmānına şarar ‘ilm
- 33 Hamle kılsañ şırveş küffāra sancağ depredür
Dir göreñ kim rūz-i Hayberdür çeker Hayder ‘ilm
- 34 Dürilür vaqt-i hızır āmmā seferde açılır
Hüsrev-i ‘ālem gibi ekşer sefer ister ‘ilm
- 35 Bu ne hikmetdir ki çüp-haşak iken bir vech ile
Deprenür kim kalbi sıkup zühreler yarar (‘ilm)⁸²¹
- 36 Gice ā’ dāya şeb-i hūn eyledikçe nitekim
Şubh-dem feth āyetini okuya ezber ‘ilm
- 37 Nitekim **Hicrī** du’ ā çek zātını tavşif idüp
Niçe kim ola şenā vü medhūne mazhar ‘ilm
- 38 Nitekim çalına kavs u tabl u zurna vü nefer
Nitekim vire şehün hayline zīb ü fer ‘ilm
- 39 Gālib olduğına küffāra livā-ı ehl-i dīn
Çekdüğünce kullarūndan vāli u mehter ‘ilm
- 40 Arz tırdıkça felek döndükçe dā’im kā’im ol
Aksün olmasın o gençce olmadan rehber-i ‘ilm

[75a]

63

KAŞİDE-İ HİCRİ EFENDİ DER-HAKK-I SÜLEYMÂN HÂN

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

⁸²¹ Bu beyitte kasîdenin redifi olan “‘ilm” yoktur. 74b.

- 1 Pertev-i mihr-i cemālün vireli ‘ âleme nūr
Gidüp zulmet-i ğam geldi şafâyla sürür
- 2 Mazhar olmasa sıfâtına Hudâ’nuñ zātuña
Bunca evşâfe kemâl itmezidi sende zuhūr
- 3 Āsitānuñla yüzünġi görelî dīdelerüm
Kalmadı dilde hevâ-yı heves-i cennet ü hūr
- 4 Yüzünġe egri nazar her kim iderse gözinünġ
Hançerünġ noktasını han idüben eyleye kūr
- 5 Mısr-ı hüsn içre bugün Yūsuf-ı şānī olalı
Oldı şānī tapuña cümle ināş ile zükūr
- 6 Cān virüp her kişi şakladığı içün peykānuñ
Okılarınġ ile eyā kaşı kemān tıldı kubūr
- 7 Pertev-i nūr-ı ruñuñ şevķi düşelden göñüle
Şubh-dem cānda revān oldı hemān āyet-i nūr
- 8 Pışkeş-i cān getürürse n’ola dil çün kim olur
Ey **Süleymān**-ı zamān pāy-ı melih tuhf-e-i mūr
- 9 Şevķ-i tıġınla göñül hançerünġün pādīşahum
Sīnede hūrmet ü ‘ izzetle yerin itdi şudūr
- 10 Germ olup görmez idi sīnesini māh-ı felek
Zerrece mihr-i cemālünden eger almasa nūr
- 11 Başı devletlūdūr anuñ ki saña oldı qarīn
Vay aña qahruñ eli redd idüben eylese dūr
- 12 **Şeh Süleymān** ki zamānında gidüp şer ile şūr
Devr-i ‘ adlinde re‘ āyā düġeli itdi huzūr
- 13 Şāhib-i seyf ü qalem melce-i mazlūm u faķır
Mīr-i deryā-dil ü şihri-i es‘ at u şāh-ı vaķūr
- 14 Oldur ol şāh-ı felek-mertebe kim rüz-i veġā
Kılıcından pençe-ver şīr-i jiyān bebr-i ġayūr
- 15 Mülk-i ‘ âlemde bugün sen şeh-i ‘ āli-nesebe
Şeh-i ‘ âlem geçinen peyk-dil ile bende olur
- 16 Ğuşşadan ġam yemezem çünki gözüm gördi yüzünġ
Gitti derd ile elem geldi neşāt ile hūr

- 17 Ğayra baş egdün ise sehile koyup eşigin
Ağla ey dil ki bu yüz karası güzyaşı pür
- 18 Umaram sine-i sūzānıma dem-sāz olalar
Nālemi ey bād-ı şabā murğ-ı hoş elhāna tıyur
- 19 Nāgehān bād-ı şabādan sovuğ el irişüben
Yetişe bāğ-ı ruḥuñ güllerine diyü futūr
- 20 Vaqt-nür gülşene girmege ‘ayn etdi şimāl
Şubḥ-dem işidicek anı kabıl ettdi debūr
- 21 Pārelendi niçe kez tır-i belā ile yürek
Merhem-i luṭfuñ ile yāreme tīmār buyur
- 22 Ey ṭabīb-i dil ü cān dar-ı şifādūr işigün
Redd idüp qahrıñ ile eyleme dil-ḥesteye zūr
- 23 Ne kadar olsa re‘āyayı ri‘āyet eyle
Kuluña şorma cefā vü sitemi ğayrıya şor
- 24 Taḥtını virdi yele az günün içinde felek
‘Aceb ile şol ki urındı başna tāt-ı ğurūr
- 25 Umaram luṭf idüben **Hicrī** du‘ācına şehā
Kıluben ḥüsn-i nazar eylesin anı ḥor
- 26 Mihr-i luṭfuñdan eger ey şeh-i derya-yı kerem
Zerrece himmet iderse ide gün gibi zuhūr
- 27 Her ne deĝlü dir iseñ himmete lāyıkdur ol
İltifāt eyleyüben ḥālını tefṭış-i pür
- 28 Nitekim devr idüben çarḥ ura āfiṭāb-ı felek
Nitekim vire kevākible güneş ‘āleme nūr
- 29 Nitekim faşl-ı şitā gide ü irişe bahār
Nitekim gice leyālī ile eyyām ü şuhūr
- 30 Āsitānuñ oluban maḳşud-ı erbāb-ı niyāz
Çalına nevbet-i şāhī şevke dek çalına şūr

[76a]

64

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 Naḳşibendī ne ‘aceb tā’ıfedür ey dil-i zār

- urma perg r-şıfat k rdadur leyl   neh r
- 2 Cümle bir t 'ifen n merkezi t liblerid r
Cümle perg r gibi devr ider anı her-b r
- 3 Na şibend olmuş iken na şa bulur bend olmaz
Her nefesde niçe bi  na ş  ılurlar izh r
- 4 Niçe reng ile z h r eyler iken her demde
Bu ne sırdur ki yine rengden eylerler ' r
- 5 Z hir  g fili n '      u d n larıdur
ş ret  hışım-ı vel  ma' n de olmuşlar y r
- 6  b iken N l şıf t-ı h n görinür n -ehile
R h iken m rdelere  arlara olmuşlar b r
- 7 Bunlar  y ned r ey dil nice ba su  ol olur
Zişt   zib ne ise gösterür anı her n -  r
- 8 Bunların tarz u  ab sı revış-i  l-i ' b 
 ır a-p ş n-ı cih n gibi degüldür mekk r
- 9 Setr ile an n içün etdi ta hallu  bunlar
Geh bir ismi melik 'l-mülkün olupdur Sett r
- 10 Vahdet-i şırfda bu keşret-i mevh mı görüp
D 'im  an n içün eylediler isti   r
- 11 Anlara keşret-i  ş r ne te'ş r itsün
Naçar-ı p kları mebd  'iyed r leyl   neh r
- 12 Anlar n f 'idesi p s-ı nefisd r her dem
P sb nlı lar iderler nitekim ş h-ı diy r
- 13 Demler n sa lasalar n fe-şıfatdur bunlar
Nu  a gelse ider i y -y  rev n-ı '    r
- 14 S ylemezlerse n'ola söyleseler t   veş
Cümle ş r n   şekerd r kelim t u g   r
- 15 Bunların necm-şıfat  alveti keşretde olur
şem' veş revn k-ı enc m n olur ise ne v r
- 16 H leden mehveş iderler sefer ndur va anı
Tenleri s kin ise dilleri eyler reft r
- 17 Bunların   li dil  ta sib -i c meded r

- Kendüler gibi şanur anları ehl-i pindār
- 18 Ka‘be-i ‘aşka gider kâfiledür ehl-i fenā
Bunlar ol kâfileye lîk olupdur seyyār
- 19 Hargeh-i deşt-i fenā içre nuzûl eyleseler
Reşk ider haymesine hargeh-i çarh-ı jeŋgār
- 20 Her biri sedd-i emān-ı fuḡarā ebr-i seḡā
Her biri yemm-i vefā kân-ı kerem kūh-ı vaḡār
- 21 Māmī-i Ebū Şafā gibi olup rāst-ı revān
Meşel-i ḡarcunda leb-i cūda degül keĵ-reftār
- 22 Teşne-i ‘aşka bulur rāḡ-ı ḡayāt-efzādūr
Kef-i deryā keremi müflise iksir-i nişār
- 23 Dīdesi pāk olanuḡ dīde-i pākū bunlar
Ser-i tāk-ı mehe dīndar-ı cihān olsa ne vār
- 24 Şāhid-i şāh-ı vucūd oldu bu dār içre bunlar
Lîk-i Manşūr şıfat itmedeler sır ızḡār
- 25 ... vücudunda kerāmet-i raḡbı
Oldılar baḡt-ı sa‘īd içre bulur ber-ḡor-dār
- 26 Yedi beytini idüp ‘Ārif-i Rūm’uḡ tazmīn
Ḥazreti Ḥoca Şun‘ī Cām‘ī-i aḡbār-ı kibār
- 27 Gūş-ı cān ile işit gör ki o baḡr-i ḡikmet
‘Aḡd-i medḡinde bu ḡavmine dürer kıldı nişār
- 28 Şedef-āsā yūrı var ser-be-ser ey dil gūş ol
Tā ki ol dürr-i yetime olasın cāy-ı ḡarār

[77a]

65

YILDUZ UĞRISI HAḠKINDA DİNİLMİŞDÜR

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Saḡa ḡaşd-ı hezl edüp ey şādıḡ-encüm-i kühen
‘Arz u iḡlās itse de ol tıfl-ı şūh-ı meh-cebīn
- 2 Dest-i ḡırşı kes anuḡ vaşlında ey miskīn saḡa
Ol meh-i nā-mihribāndan göḡdeki yıldız yaḡīn

SONUÇ

Mecmû'a-i Kasâid, farklı şairlerin kasîdelerinden derlenmiş bir kasîde mecmû'asıdır. Mecmû'a-i Kasâid, kısmen nazire mecmû'ası özelliği de göstermektedir. Mecmû'ada birbirine nazire olarak yazılmış kasîdeleri de barındırmaktadır. Bu mecmû'adaki kasîdelerin, derleyen tarafından bilinçli bir şekilde seçildiğini ve sıralandığını göstermektedir. Mecmû'a tamamen şiirlerden oluşmaktadır. Mecmû'ada nesir bölümü yoktur. Mecmû'a-i Kasâiddeki bütün şiirler Türkçe'dir. Mecmû'anın zahiriyesindeki eksikliklerden dolayı derleyeni ve derlenme tarihi tespit edilememiştir. Mecmû'a-i Kasâidde, şiir olarak 1 müfred beyit, 1 tarih manzumesi, 1 kıt'a ve 64 tane kasîde tespit edilmiştir. Kasîdeler dışındaki diğer şiirlerin kime ait oldukları tespit edilememiştir.

Mecmû'aya alınmış kasîdelere biçim, içerik, tür ve uzunluk açısından bakıldığında, kasîdelerin bilinçli bir şekilde seçildiği ve mecmû'aya alındığı ortaya çıkmaktadır. Mecmû'ada en fazla Nev'î'nin kasîdeleri bulunmuştur. Mecmû'anın %45 yani hemen hemen yarısı Nev'î'nin kasîdelerinden oluşmaktadır. Mecmû'ada Nev'î'nin bu denli fazla sayıda kasîdesinin bulunması, derleyicinin Nev'î'ye olan hayranlığını ve özel ilgisinin göstermektedir. Nevî, parlak, renkli ve hayallerle dolu kasîdeler yazmıştır. Kasîdelerinde Türkçe, Arapça ve Farsça'yı çok başarılı bir şekilde kullanmış, tasavvufî ve hikmetli sözler söylemiş aynı zamanda sözlerini atasözü, deyim ve veciz ifadelerle süslemiştir. Bununla beraber derleyici, 15 ve 16. yüzyıllarda yaşamış ve eser vermiş şairlerden de haberdardır. 15 ve 16. yüzyıllar, klasik Türk edebiyatı için kuruluşun tamamladığı ve zirvenin görüldüğü bir dönemdir. Necâtî 15., Nev'î 16. yüzyılın önemli şairlerindendir. Bunu dışında mecmû'ada şiirleri yer alan şairler, Anadolu ve Rumeli mevkilerinde doğup yetişmiş şairlerdir. Mecmû'a-i Kasâidin diğer bir önemli özelliği; derleyicin seçtiği şair ve kasîdelerinin dilidir.

Hicrî

58 Devr-i zamānde çün didiler kına kıandür
 Ḥūn-ı 'adūyî içse n'ola kına kıana tîğ

Necâtî

- 11 Eyle redd âgyârı kim dillerde maqbûl olasın
Başlar üzre yiri vardur itse terk-i hâr (gül)
- 16 Düşman günü ki kından el urub çıkara Şâh
Benzer şu püsttan çıkan ef'î yılana (tiğ)

Şem'î

- 16 Şanasın her dâne pirinci bir incidür anuñ
Çekdiler altun nohudlu dürlü dürlü ni' meti

Ümîdî

- 7 Ditreyüp üstine düşse n'ola ezhâr-ı çemen
Bir içim şudur leâfetde bugün âb-ı revan

Nev'î

- 9 Meşeldür söylenür yanlış döner Bağdâd'dan dîrler
N'ola kılsa hidâyet başa necm-i re'y-i rahşânı
- 9 Muğarrerdür bu 'ârif gönli yapmak Ka'be yapmakdur
Revâdur Ka'be bünyâd idesin şâhum Hâlîl-âsâ

Derleyicinin seçtiği şairler, Türkçeyi çok başarılı bir şekilde kullanan ve bunu şiire uyarlayabilen şairlerdir. Mecmû'adaki kasîdeler, ilk bakışta anlaşılan, daha sade, akıcı ve anlaşılır bir dile sahiptir. Özellikle kasîdelerde atasözü ve deyimler önemli bir yer tutmaktadır.

Mecmû'a-i Kasâidde toplam 7 şairin kasîdeleri vardır. Bu şairler 15 ve 16. yüzyılda yaşamış divân şairleridir. Bu şairler; 'Amrî, Necâtî, Nev'î, Sâfî, Hicrî, Ümîdî

ve Şem'î'dir. Mecmû'ada Hicrî'ye ait 4 kasîde ve Ümîdî'ye ait bir kasîdenin teşbib bölümü divânlarında mevcut değildir. Hicrî'ye ait 4 kasîdede kullanılan redif ve deyim ve sunulduğu şahıslara bakılarak Hicrî Kara Çelebiye ait olduğuna kanaatine varılmıştır. Kaynaklarda 21 tane Sâfi mahlaslı şair vardır. Mecmû'a-i Kasâidde bulunan kasîdenin hangi Sâfi'ye ait olduğu tespit edilememiştir. Sâfi ve Hicrî dışındaki diğer şairlerin kasîdeleri divânlarında mevcuttur. Mecmû'a-i Kasâidde; 'Amrî'nin 1, Necâtî'nin 7, Nev'î'nin 29, Sâfi'nin 1, Hicrî'nin 4, Ümîdî'nin 11 ve Şem'î'nin 11 kasîdesi tespit edilmiştir. Bu kasîdeler şairlerin divânları ile karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırma sanucunda; divân ve mecmû'a arasında gerek bazı kasîdelerdeki beyit sıralanışları, gerek farklı kelimelerin kullanılması, bize derleyenin elinde şairlere ait divânların farklı nüshalarının mevcut olduğunu göstermektedir. Mecmû'ada, Nev'î'nin 28 numaralı Sultan II. Murat için yazdığı mersiyesi, terki-i bent nazım şekli ile yazılmıştır. Bunu dışında diğer bütün kasîdeler, kasîde nazım şekli ile yazılmıştır. Bu kasîdenin mecmû'aya alınması, kasîdenin bir biçim/tür olarak kabul edildiğini göstermektedir.

Mecmû'adaki kasîdelerde toplam 2423 beyit tespit edilmiştir. Her bir kasîde ortalama 37 beyitten oluşmaktadır. Buna göre mecmû'adaki kasîdeler genel olarak kısadır. Bu kasîdelerin başlıklarında şairlerin mahlasları mevcuttur. Mecmû'a-i Kasâidde 55 kasîdenin (ser-levha) başlığı mevcut olup 9 tane kasîdenin (ser-levha) başlığı yoktur. Bunlardan 1 tanesi Necâtî, 1 tanesi Hicrî ve diğer 7 tanesi Nev'î'nin kasîdeleridir. Mecmû'ada münacat, na't, tevhid gibi kasîde türleri yoktur. Mecmû'adaki kasîdelerin hepsi şahıslara yazılmış medhiye, şitâiyye, bahâriyye, kasriyye, verdiyye, seheriyye, sûriyye, dâriyye, mersiye, tiğiyye türünde kasîdelerdir. Mecmû'ada en fazla Sultân II. Murat'a yazılmış kasîdeler mevcuttur. Ayrıca dönemin diğer padişah, sadrazam ve önemli şahsiyetlerine yazılmış kasîdeler de bulunmaktadır. Bu kasîdeler genel olarak 5 bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler teşbib, girizgâh, medhiye, fahriye ve dua bölümleridir. Mecmû'ada bulunan 4 tane kasîdede tegazzül bölümü bulunmuştur. Buna göre Mecmû'a-i Kasâiddeki kasîdeler yapı olarak içinde çok fazla değişiklik barındırmayan, donuk ve tekdüze bir özellik taşımaktadır. Mecmû'ada 1 numaralı kasîde dışında nesib bölümü olan kasîde yoktur.

Mecmû'a-i Kasâiddeki kasîdelerde; 8 farklı aruz kalıbı kullanılmıştır. Mecmû'adaki kasîdelerde en fazla bulunan vezin kalıbı *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* kalıbıdır. Bu kalıp, genel olarak divân şiirinde en fazla kullanılan kalıplardan

biridir. Mecnû' adaki kasîdelerde kafiye açısından mukayyed ve müesses kafiye yoktur. Kasîdelerde en fazla ân mürdef kafiye tespit edilmiştir. Bunun dışında 23 tane kasîdede redif bulunmuştur. 41 kasîdenin redifi yoktur. Yani mecnû' adaki kasîdelerin 3/1'inde redif vardır. Bu kasîdelerin 2 tanesinde iki kelimeli, 7 tanesinde bir kelimeli, 4 tanesinde bir ek ve bir kelimeli redifler bulunmuştur. Bu rediflerin hepsi Arapça ve Farsça kelimelerden oluşmaktadır. Buna göre; Mecnû' a-i kasâiddeki şiirler, ahenk unsurları açısından zengin sayılabilecek niteliğe sahiptir.

KAYNAKÇA

Aksan, D. (2006). Şiir Dili ve Türk Şiir Dili. Ankara: Engin Yayınevi.

Aldemir, K. (2015). Süleymaniye Kütüphanesi Es'ad Efendi Bölümü 3424 Numaralı Şiir Mecmuası (Mecmua-i Kasa'id) (52a-91a Varak) (Transkripsiyonlu Metin-İnceleme) (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Altuner, N. (1989). Safâi Tezkiresi (İnceleme-Tenkitli Metin-İndeks) (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.

Arıtan, A., S. (1993). "Ciltçilik", DİA (7, s. 551-557). İstanbul: Türkiye Diyanet İşleri Vakfı Yay.

Arslan, M. (2004). Antepli Ayni. İstanbul: Kitabevi Yayınları.

Aslan, H. (2016). Süleymaniye Kütüphanesi Es'ad Efendi Bölümü 3424 Numaralı Şiir Mecmûası (Mecmû'a-i kasâ'id) (299b-337a Varak) (İnceleme-Transkripsiyonlu Metin) (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ateşoğlu, L. (2003). Mecmû'a-i Kasâid-i Türkiyye (1-107) (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Niğde: Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aydemir, Y. (2001). "Şiir Mecmuaları ve Metin Teşkilinde Mecmuaların Rolü". Bilig, Sayı: 19, s. 147-155.

Aydemir, Y. (2010). “Biyografi Kaynağı Olarak Mecmualar”, Klasik Türk Edebiyatında Biyografi (Mustafa İsen Adına Uluslararası Sempozyum), Ankara: AKM Yayınları, s. 87-100.

Aykanat, T. (2015). Sâfi Baba ve Divânı (İnceleme-Karşılaştırmalı Metin-Sadeleştirme-Sözlük-Dizin). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi).

Babacan, İ. (2001). XIX. Y. Y. Türk Edebiyatında Kasîde Nazım Şekli (Şekil ve İçerik) (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi SBE.

Banarlı, N.M. (1987). Resimli Türk Edebiyatı Tarihi Destanlar Devrinden Zamânımıza Kadar), C.I-II. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Bilgin, O. (2013). “Yazma”, DİA (43, s. 369-373). İstanbul: Türkiye Diyanet İşleri Vakfı Yay.

Boysak, N. (2007). Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi’ndeki 1479, 1591, 2752, 3005 Numaralı Şiir Mecmualarının Tanıtımı ve 2752, 005 Numaralı Mecmuaların Metni. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bozdağ, H. (2004). Mecmû’a-i Kasâ'id-i Türkiyye (207-327 Varaklar) (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Niğde: Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Buyruk, İ., E. (2009) Ümîdî Ahmet Dîvânı (İnceleme-Metin-Özel Adlar Dizini). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Çağbayır, Y. (2007). Ötüken Türkçe Sözlük. İstanbul: Ötüken Yayınları.

Çavuşoğlu, M. (1979). Amri Divân (Tenkitli Basım) . İstanbul: Edebiyat Fakültesi Matbaası.

Çavuşoğlu, M. (1971). Necâtî Bey Divânının Tahlili. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

Çavuşoğlu, M. (1986). “Kasîde”, Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı, II. (Divan Şiiri), C. 52, S.415-416-417, s.17-76.

Çavuşoğlu, M. (1991). “ ‘Amrî” DİA, (3. 96-97). İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları.

Çiçekler, M. (2006). “ Fars Edebiyatında Nazire”, DİA (32, 457). İstanbul: Türkiye Diyanet İşleri Vakfı Yay.

Derdiyok, İ., Ç. (2000).“Nev’î’nin Gül-i Sad-berg’i”, Türk Kültürü dergisi, XXXVIII/449, s. 524-533.

Devellioğlu, F. (1996). Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.

Dikilitaş, H. (2019). Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi Bölümü 3424 Numaradaki Mecnûa-i Kasâid (126b-165a Varaklar Arası Transkripsiyonlu Metin ve İnceleme) (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Dilçin C. (1983).Örneklerle Türk Şiir Bilgisi. Ankara: TDK Yayınları.

Doğan, A. (2019). Sâfi Divânı. İstanbul: Kesit Yayınları.

Doğan, S. (2015). Mecnû'a-i Eş'âr Selimiye Kütüphanesi 22 Sel 2196 (İnceleme-Metin-Dizin). (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adıyaman: Adıyaman üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Dokumacı, N. (2017). Hüdâyî Efendi 1313 Numaralı Mecnû'a-i Eş'âr (İnceleme-Metin). (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Şanlıurfa: Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Durmuş, İ. (2006), “ Arap Edebiyatında Nazire”, DİA (32, 455-456). İstanbul: Türkiye Diyanet İşleri Vakfı Yay.

Elmalı, H. (2001). “Arap Edebiyatında Kasîde”, DİA (24, s. 562-564). İstanbul: Türkiye Diyanet İşleri Vakfı Yay.

Ercan, Ö. (2013). “Bektâşî ve İşrâkî Bir Şair: Sâfi, Hayatı ve Divânı'nın Nüshaları”. Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 8/1 (Winter), s. 1375-1395.

Ercan, Ö. (2014). Sâfi Divânı (Hayatı-Sanatı-karşılaştırmalı Metin-Sözlük-Dizin). İstanbul: Gaye Kitabevi.

Erünsal, İ. E. (2009). “II. Murad Devri Şâirlerinden Nakkaş Sâfi ve Divânı”. Osmanlı Araştırmaları, XXXIV, sayı: 2, s. 105-118.

Erünsal, İ., E. (2003). “Cezeri Kasım Paşa”. DİA, (24, 545-546) İstanbul: Türkiye Diyanet İşleri Vakfı Yay.

Erünsal, İ. (2007). “Reddâde”, DİA (34, s. 515). İstanbul: Türkiye Diyanet İşleri Vakfı Yay.

Faroqhi, S. (2001). Osmanlı Tarihi Nasıl İncelenir. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Gıynaş, K., A. (2011) “Şiir Mecmuaları Hakkında Yapılan Çalışmalar Bibliyografyası”, Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Sayı : 25, s. 245-260.

Gökyay, O., Ş. (1993). “Cönk” DİA (8, 73-75). İstanbul: Türkiye Diyanet İşleri Vakfı Yay.

Gökyay, O., Ş. (2007). Destursuz Bağa Girenler. İstanbul: Kabalacı Yayınları.

Göncüoğlu S., F. (2016). “Osmanlı Defterdar ve Defterdarlık Üzerine bir Bibliyografya Denemesi”. (Ed. Süleyman Faruk Göncüoğlu), Osmanlı Devlet Teşkilatının Kadim Bir Kurumu; Defterdarlık. (ss.285-297). İstanbul: Erkam Yayıncılık.

Gürbüz, M. (2012). “Şiir Mecmûaları Üzerine Bir Tasnif Denemesi” Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı. Turkuaz Yayınları, s. 97-114. İstanbul.

Gürbüz, M. (2013). “ Şiir Mecmualarının Kaynakları Üzerine”. Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/1 Winter 2013, p. 315-322.

Gürbüz, M. (2013). “Osmanlı Şiirinin Hazineleeri: Mecmualar ve Cönkler Çalıştayı”, Turkish Studies, Vol. 8/1 (Winter), s. 2709-2909.

Gürdal, O. (2008). XV. Yüzyıl Divânlarındaki Kasidelerde Nesib Bölümü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).Manisa: Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gürdal, O. (2008). XV. Yüzyıl Dîvânlarındaki Kasîdelerde Nesib Bölümü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Manisa: Celal Bayar Üniversitesi SBE.

Halit Biltekin, H. (2018). Şeyhî Dîvânı. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Harun, G. (2009). Mehmet Nâil Tuman ve Tuhfe-i Nâilî’si (İnceleme-Metin-İndeks Sayfa 1-100) (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İnal, İ., M., K. (1982) “Ali Rıza”. Son Sadrazamlar, (IV, 2105-2117). İstanbul: Dergah Yayınları.

İnalcık, H. (2018). Has-bağçede ‘Ays u Tarab Nedimler Şairler Mutribler. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

İpek, A. (2008). Klâsik Türk Şiirinde Gül Redifli Kasideler (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İpekten, H. (2015). Eski Türk Edebiyatı: Nazım Şekilleri ve Aruz. İstanbul: Dergah Yayınları.

İpekten, H., İsen, M., Toparlı, R., Okçu, N., Karabey, T. (1988). Tezkirelere Göre Divân Edebiyatı İsimler Sözlüğü. Ankara: KTB Yay.

İsam. <http://ktp.isam.org.tr/> (Erişim Tarihi: 05.01.2020)

İz, F. (2017). Eski Türk Edebiyatında Nazım 1. Ankara: Akçağ Yayınları.

Kacar, K. (2019). Bibliotheque Nationale Turc 306 Numarada Kayıtlı Mecmuanın Transkripsiyonlu Metni ve MESTAP'a Göre Tasnifi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Giresun: Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kaplan, Y. (2010). “Bursalı Dîvân şâiri Hicrî ve şiirleri”, Erzurum: Erzurum Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü (TAED), Sayı: 43, s. 231-257.

Karakuş, Y. (2014.) Seyyid Nizamoğlu Mersiyelerini İçeren Bir Şiir Mecmuası: Mecmû'a-i Kasâid (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karevellioğlu M., A. (2015). Mecmû'a-i Kasâid-i Türkiyye. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Karevellioğlu M., A. (2014). Şem'î Divânı (Prizneli Şem'î). İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı.

Kaya, M. (2016). Mecnû'a-yı Kasâid ve Hikâyât: İnceleme-Metin-Sözlük-Tıpkıbasım (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Keskin, A., G., (1994). Klasik Türk Edebiyatında Kaside Nazım Şekli (XII.-XIV.-XV. Asırlar) (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Keskin, G., K. (1994). Klasik Türk Edebiyatında Kasîde Nazım Şekli(XII.-XIV.-XV. Asırlar) (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi SBE.

Kılıç, A. (2012). “Mecmûa Tasnifine Dâir” Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları. VII: Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı. (Hazırlayan Hatice Aynur vd.): Turkuaz Yayınları: İstanbul s.75-96.

Kırlı, Ş. (2019) Milli Kütüphane 03 Gedik 18185 Numarada Kayıtlı Kâni'î Mecmuası'nın Şiir Mecmualarının Sistematiik Tasnifi Projesi'ne (Mestap) Göre Tasnifi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kırşehir Ahi Evren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Köker, H., S. (1950). Şair Ahmet Hicrî. Ankara: Ulus Basımevi.

Köksal, F. (2016). Ya kebikeç: Mecmualar Arasında. İstanbul: Kesit Yayınları.

Köksal, M. F. (2012). Şiir Mecmûalarının Önemi ve “Mecmûaların Sistematik Tasnifi Projesi” (MESTAP). Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı. İstanbul: Turkuaz Yayınları, s. 409-431.

Köksal, M., F. (2018) “Yazma Mecmualara Dair Yeni Bir Tasnif Denemesi” 2. Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Kongresi (ICOESS 2018) s.87-92. Antalya.

Köksal, M., F. (2012). Eski Türk Edebiyatında Tenkit ve Teori. İstanbul: Kesit Yayınları. s. 83-101.

Köksal. M., F. (2003). “Nazire”. DİA, (32, 456-458) İstanbul: Türkiye Diyanet İşleri Vakfı Yay.,

Köprülü, M. F. (2012). “Edebiyat Tarihinde Usûl”. Edebiyat Araştırmaları 1. Akçağ Yayınları. Ankara, s. 40-70.

Kurnaz, C., Aydemir, Y. (2013). “Mecmualara Sorulması Gereken Sorular”. Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/1, Winter 2013, p. 51-64.

Kurnaz, C., Çeltik, H. (2010). Divân Şiiri Şekil Bilgisi. Ankara: Berikan Yayıncılık.

Kurnaz, C., Çeltik, H. (2013). “Şairlerin Gözüyle Mecmua”. Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/1, Winter 2013, p. 21-49.

Kut, G. (1986). “Mecmua”. Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/ İsimler/ Eserler/ Terimler, (6. C, 170) İstanbul: Dergâh Yayınları.

Kütükoğlu, M.,S. (1994). “Defterdar”. DİA, (9, s.94-96). İstanbul: Türkiye Diyanet İşleri Vakfı Yay.

Levend, A., S. (1998). Türk Edebiyatı Tarihi. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi. I. C. s. 166-176.

Mengi, M. (1997). “Bir Şiir Mecmuası Hakkında”. Ankara: Ankara Üniversitesi Türkoloji Dergisi, C.7, s.78.

Mengi, M. (2005). Eski Türk Edebiyatı Tarihi (Edebiyat Tarihi-Metinler) Ankara: Akçağ yayınları.

Menteş, M., Ü. (2014). Mesnevî’deki Bilgelik Hz. Mevlâna’nın 18 Sırrı. İstanbul: Cinius Yayınları.

Ocak, T. (2002). “XVII. Yüzyıl Şâiri Nef’î ve Kaside”, Türk Bilig, S:3, s. 63-82.

Onan, N., H. (1991). İzahlı Divân Şiiri Antolojisi. İstanbul: MEB Yayınları.

Özcan, A. (1997). “Harbiye”. DİA, (16, s. 115-119) İstanbul: Türkiye Diyanet İşleri Vakfı Yay.

Özel, S. (2016). Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi Bölümü 3424 Numaradaki Mecmû’a-i Kasâ’id (261b-299a Varakları Arası) İnceleme-Metin (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sivas: Cumhuriye Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özkan, Ö. (2015). II. Murat Devri Şairlerinden Bursalı Nakkaş Sâfi, Bursa: Bursa Büyükşehir Belediyesi Yay.

Özmen, M. (2001). Ahmed-i Dâ'î Divânı (Metin Gramer-tıpkıBasım). Ankara: Atatürk Kitabevi Yayınları.

Pala, İ. (2001). "Türk Edebiyatında Kasîde", DİA (24, s. 564-566). İstanbul: Türkiye Diyanet İşleri Vakfı Yay.

Parlatır, İ. (2014). Fuzulî Divânı ve Türkçe Divân. Ankara: Akçağ Yayınları.

Readhouse Büyük Sözlük II (Türkçe-İngilizce). (2015). İstanbul: Sev Yayıncılık.

Saraç, M., A., Y. (2011). Eski Türk Edebiyatına Giriş: Biçim ve Ölçü. Eskişehir: Açık Öğretim Fakültesi Yayın No:1362.

Seadgul, M., K. (2015). Kerküklü Şair Hicrî Dede Hayatı, Sanatı ve Eserleri(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sefercioğlu, M., N. (1990). Nev'î Divânının Tahlili. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Sefercioğlu., N. (2007). "Nev'î", DİA (33, s. 52.54). İstanbul: Türkiye Diyanet İşleri Vakfı Yay.

Selvi, M. (2008). Ümîdî, Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği ve Dîvânı. Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Sevgi, A., Sevindik, H.(2016). Sâfi Divânı. Konya: Palet Yayınları.

Solmaz, S.(2005). Gülşen-i Şu‘arâ İnceleme-Metin. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.

Süreyya, M.(1996). Sicil-i Osmanî yahud Tezkire-i Meşâhir-i Osmaniye II. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

Sürmeli, E. (2003). Mecmû‘a-i Kasâid-i Türkiyye (İnceleme- Metin) (Varak 108-206) (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Niğde: Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şahin, E., S. (2004), Keçeci-zâde İzzet Molla’nın Divânları: Bahâr-ı Efkâr Ve Hazân-ı Âsâr (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara: AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şener, O., Z. (2013). Tuhfe-i Nâilî Metin ve Muhtevâ II. Cilt s.1000-1263. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Şenödeyici Ö., Akdağ A. (2015) “Mecmualar ve Cönkler”, Osmanlı Edebi Metinlerini Anlama Kılavuzu, İstanbul: Kesit Yayınları, s. 367-388.

Şentürk, A., A. (2008). Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatı Tarihi. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Şirin, V. (2002). Ana Hatlarıyla Siyâsî ve Kültürel Osmanlı Tarihi. İstanbul: Marifet Yayınları.

Tanyıldız, A. (2012). “Şiir Mecmûalarının Neşri Hakkında”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, C. 5, S:21, s. 224-239.

Tarlan, A. (1948). Şiir mecmualarında 16. ve 17. Asır Divân Şiiri Rahmi ve Fevri. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.

Tarlan, A., N. (1963). Ahmed Paşa Divânı. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Tarlan, A., N. (1963) Necatî Beg Divânı. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

TEİS.<http://www.turkedebiyatiisimleri.org.tr/> (Erişim Tarihi: 20.01.2020)

Tuğluk, İ., H. (2009). “Bir Mecmuada Bâkî, Nev’î (Yahya) ve Nef’î İle İlgili Bazı Latifeler”, Turkish Studies (Klâsik Türk Edebiyatı Prof. Dr. Meserret Diriöz Hatırasına), Vol. 4/2, Winter, s. 1025-1038.

Tuğluk, İ., H., Bahir, S. (2009). “Bir Mecmuanın Işığında 18. Yüzyılda İstanbul” Akademik Bakış, S. 16, Calalabat-Kırgızistan, s. 212-224.

Tulum, M., Tanyeri, M., A. (1977) Nev’î Divân. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

TURUZ. <https://turuz.com/> (Erişim Tarihi: 20.01.2020)

Uslubaş, T. (2016). Geçmişten Günümüze Osmanlı-Alfabetik Osmanlı Tarihi. İstanbul: Venedik Yayınları.

Uzun. M. (2003). “Mecmû’a”, DİA (28. s. 265-268). İstanbul: Türkiye Diyanet İşleri Vakfı Yay.

Ünver, İ. (1988). “ XIX. Yüzyıl Divân Şiiri”. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, 32, 131-140.

Vanlıoğlu, M. (2001). “Fars Edebiyatında Kasîde”, DİA (24, s. 564). İstanbul: Türkiye Diyanet İşleri Vakfı Yay.

Yağan, H. (1993). İsmet-i Buhari ve Kasideleri (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yakar, H., İ. (2002). Gelibolulu Sun‘î Dîvânı ve Tahlili. İstanbul: İstanbul Üniversitesi (Doktora Tezi).

Yavuz, K. (2013). XIV.-XV. Yüzyıllar Türk Edebiyatı. Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1414.

Yavuz, K. (2010). “Türk Şiirinde Nazire”. İstanbul: Divân Edebiyatı Araştırmaları Dergisi. Sayı:10, s. 359-424.

Yeğin, A. (2013). Yeni Lugat. İstanbul: Hizmet Vakfı Yay.

Yıldırım, A., Akdemir, A. (2014). Söz Bir Ateş. Malatya: Yılmaz Matbaacılık.

Yıldız, A. (2002). “Üsküdarlı Sâfi’nin “Şi’r-i Sâfi” İsimli Eseri Üzerine”. Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, sayı: VI/ II, s. 269-288.

Yılmaz, O. (2008). “Metin Te’sisinde şiir Mecmualarının Katkısına Bir Örnek: Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi Koleksiyonu 5214 Numaralı Mecmua ve Muhtevası”. İstanbul: Divân Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, S.1, s. 255-280.

Yiğit, A., S. (2013). Hicrî Dîvânı (İnceleme-Tahlil-Metin-Dizin) (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yilter, S. (2006). Mecmu’a-i Kasa’id ve Gazeliyyat (Mecmu'a-i Devavin) (Halet Efendi Mülhakı, Süleymaniye Ktp. No:245) (İnceleme-Metin-Tıpkı Basım) (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yök Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> (Erişim Tarihi: 05.01.2020)

Yöntem, A., C. (1996). “Bazı Mecmû’alara Dâir”, Eski Türk Edebiyatı Üzerine Makaleler, İstanbul: Sözler yayınları, s. 486-490.

Zülfe, Ö. (2016). Hecrî Kara Çelebî Muhyi’d-dîn Mehmed Dîvân (İnceleme-Metin-Çeviri-Dizin): Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Açıkgöz, N. (2017). Riyâzü’ş-şuara (Tezkiretü’ş-Şuara). Kültür ve Turizm Bakanlığı (e-kitap: <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-191371/riyazi-riyazus-suaratezkiretus-suara.html>) (Erişim Tarihi: 08.03.2020)

Arslan, M. (2018). Mecma'-i Şu'arâ ve Tezkire-i Üdebâ. Kültür ve Turizm Bakanlığı (e-kitap: <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-208568/mehmed-siraceddin-mecma-i-suara-ve-tezkire-i-udeba.html>) (Erişim Tarihi: 08.03.2020)

Canım, R. (2018). Tezkiretü'ş-şu'arâ ve Tabsıratü'n-Nuzamâ. Kültür ve Turizm Bakanlığı (e-kitap: <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-216998/latifi-tezkiretus-suara-ve-tabsiratun-nuzama.html>) (Erişim Tarihi: 08.03.2020)

 ınarcı, M., N. (2019). Tezkiretü'ş-şu'arâ (şeyhülislam  rif Hikmet Bey. Kültür ve Turizm Bakanlığı (e-kitap: <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-240610/seyhulislam-arif-hikmet-bey-tezkiresi.html>) (Erişim Tarihi: 08.03.2020)

Genç,  . (2018). Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye. Kültür ve Turizm Bakanlığı (e-kitap: <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-206275/tezkire-i-suara-yi-mevleviyye.html>) (Erişim Tarihi: 08.03.2020)

Gıynaş, K., A. (2017). Perv ne Bey Mecmuası. Kültür ve Turizm Bakanlığı (e-kitap: <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-194492/pervane-bey-mecmuasi.html>) (Erişim Tarihi: 08.03.2020)

Çiftçi,  . (2017). Fat n Tezkiresi (H timet 'l-Eş r). Kültür ve Turizm Bakanlığı (e-kitap: <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-195831/fatin-tezkiresi.html>) (Erişim Tarihi: 08.03.2020)

İsen, M. (2017). Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı. Kültür ve Turizm Bakanlığı (e-kitap: <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-194288/kunhul-ahbarin-tezkire-kismi.html>) (Erişim Tarihi: 08.03.2020)

İpekten, H., İsen, M., Ayan, H., Karabey, T. (2017). Heşt Bihişt. Kültür ve Turizm Bakanlığı (e-kitap: <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-78460/tezkireler.html>) (Erişim Tarihi: 08.03.2020)

Kadıoğlu, İ. (2018). Tezkire-i şu'arâ-yı Âmid. Kültür ve Turizm Bakanlığı (e-kitap: <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-208593/ali-emiri-efendi--tezkire-i-suara-yi-amid.html>) (Erişim Tarihi: 08.03.2020)

Köksal, M., F. (2017) Mecma'u'n-Nezâ'ir. Kültür ve Turizm Bakanlığı (e-kitap: <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-195954/mecmaun-nezair-edirneli-nazmi.html>) (Erişim Tarihi: 08.03.2020)

Oğraş, R. (2018). Bâğçe-i Safâ-End z. Kültür ve Turizm Bakanlığı (e-kitap: <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-212024/esad-mehmed-efendi-bagce-i-safa-enduz.html>) (Erişim Tarihi: 08.03.2020)

Oğuz, F., S., K., Koncu, H.,  akır, M. (2017). Kâfile-i şu'arâ. Kültür ve Turizm Bakanlığı (e-kitap: <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-196469/mehmed-tevfik-kafile-i-su39ara.html>) (Erişim Tarihi: 08.03.2020)

Kılıç, F. (2017). Tezkire-i şu'arâ-yı şefkat-i Bagdâdi. Kültür ve Turizm Bakanlığı (e-kitap: <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-194367/sefkat-tezkiresi-tezkire-i-suara-yi-sefkat-i-bagdadi.html>) (Erişim Tarihi: 08.03.2020)

Kılıç, F. (2018). Meşâ'irü's-şu'arâ. Kùltür ve Turizm Bakanlığı (e-kitap: <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-210485/asik-celebi-mesairus-suara.html>) (Erişim Tarihi: 08.03.2020)

Sungurhan, A. (2017). Beyânî Tezkiresi (Tezkirretü's-Şu'arâ). Kùltür ve Turizm Bakanlığı (e-kitap: <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-194495/beyani-tezkiresi-tezkiretus-suara.html>) (Erişim Tarihi: 08.03.2020)

Sungurhan, A. (2017). Kınalızâde Hasan Çelebi(Tezkirretü's-Şu'arâ). Kùltür ve Turizm Bakanlığı (e-kitap: <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-194494/kinalizade-hasan-celebi-tezkiretus-s-uara.html>) (Erişim Tarihi: 08.03.2020)

Öztürk, F. (2018). Tezkire-i Silâhdâr-zâde. Kùltür ve Turizm Bakanlığı (e-kitap: <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-209345/tezkire-i-silahdar-zade.html>) (Erişim Tarihi: 08.03.2020)

Solmaz, S. (2018). Gülşen-i Şu'arâ. Kùltür ve Turizm Bakanlığı (e-kitap: <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-201251/ahdi-gulsen-i-suara.html>) (Erişim Tarihi: 08.03.2020)

Zavotçu, G. (2017). Rızâ Tezkiresi. Kùltür ve Turizm Bakanlığı (e-kitap: <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-219133/riza-tezkiresi.html>) (Erişim Tarihi: 08.03.2020)

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı	Mikail Koştan
Uyruğu	T.C
Doğum tarihi ve yeri	20.01.1995-Siverek
E-Posta	kostan0023@gmail.com

Eğitim Derecesi	Okul/Program	Mezuniyet Yılı
Lise	Siverek Türk Telekom Lisesi	2013
Üniversite	Fırat Üniversitesi/ Türk Dili ve Edebiyatı	2017
Yüksek Lisans	Adıyaman Üniversitesi/ Eski Türk Edebiyatı	2020
Doktora		

İş Deneyimi, Yıl	Çalıştığı Yer	Görev
2017-2018	Direkli İlkokulu	Sınıf Öğretmeni

Yabancı Dil	
--------------------	--

Yayınlar	Koştan, M. (2020) “Endeurunlu Hasan Yâver’in Divânında Tabiat Unsurları”, International Jurnal of Filologia, 3 (3), s. 91-136.
-----------------	--

EK LİSTESİ

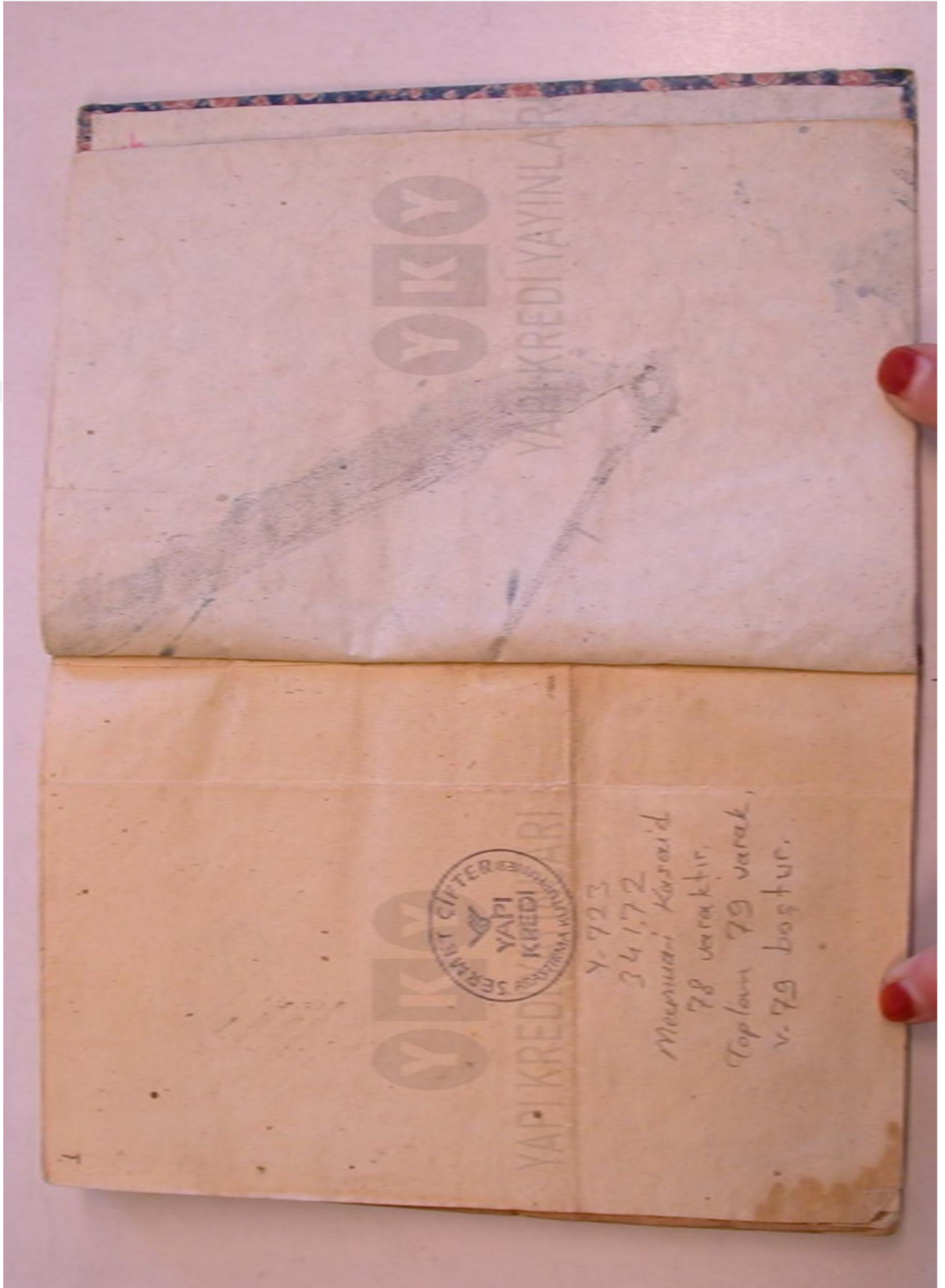
EKLER LİSTESİ

EK1: TIPKIBASIM.....	271
-----------------------------	-----

EK-1

۷۲

نوروز

۱۲۸۱

YAPI KREDİ YAYINLARI

روزنامه‌ی کرم‌دیزی مسیحی دنیای مجری

توق

آن غلامی که از دهه ۱۲۸۰ سالکین
از آنکس که از دهه ۱۲۸۰ سالکین
از آنکس که از دهه ۱۲۸۰ سالکین

آن غلامی که از دهه ۱۲۸۰ سالکین
از آنکس که از دهه ۱۲۸۰ سالکین
از آنکس که از دهه ۱۲۸۰ سالکین

آن غلامی که از دهه ۱۲۸۰ سالکین
از آنکس که از دهه ۱۲۸۰ سالکین
از آنکس که از دهه ۱۲۸۰ سالکین

آن غلامی که از دهه ۱۲۸۰ سالکین
از آنکس که از دهه ۱۲۸۰ سالکین
از آنکس که از دهه ۱۲۸۰ سالکین

آن غلامی که از دهه ۱۲۸۰ سالکین
از آنکس که از دهه ۱۲۸۰ سالکین
از آنکس که از دهه ۱۲۸۰ سالکین

آن غلامی که از دهه ۱۲۸۰ سالکین
از آنکس که از دهه ۱۲۸۰ سالکین
از آنکس که از دهه ۱۲۸۰ سالکین

توق

توق

سوره چهارم از کتب خطی
موجود در کتابخانه

تقصیر نوی رحمت الله علیه رحمت واسعه	آینه بزم کمال خوشتر قهر دارد	تغیر رنگ کعبه امضا دارد	خفته است شک کعبه با کعبه خفته	کو کعبه فاشند غیبت کعبه	مکعبه کو کعبه اولی غیبت	غیر یکر ناله ایله آه جسد	کوبن کعبه صومعه کعبه	مسیح کعبه کعبه کعبه	اسبان کعبه کعبه کعبه	عشق کعبه کعبه کعبه	اولی کعبه کعبه کعبه	بخت کعبه کعبه کعبه
چو لاله کندینه سها کعبه	سلطان صفا با کعبه کعبه	کعبه کعبه کعبه کعبه	کعبه کعبه کعبه کعبه	کعبه کعبه کعبه کعبه	کعبه کعبه کعبه کعبه	کعبه کعبه کعبه کعبه	کعبه کعبه کعبه کعبه	کعبه کعبه کعبه کعبه	کعبه کعبه کعبه کعبه	کعبه کعبه کعبه کعبه	کعبه کعبه کعبه کعبه	کعبه کعبه کعبه کعبه

برای سپید و بش بانش	اولی کعبه کعبه کعبه	هر بار اولی کعبه کعبه	کعبه کعبه کعبه کعبه	کعبه کعبه کعبه کعبه	کعبه کعبه کعبه کعبه	کعبه کعبه کعبه کعبه	کعبه کعبه کعبه کعبه	کعبه کعبه کعبه کعبه	کعبه کعبه کعبه کعبه	کعبه کعبه کعبه کعبه	کعبه کعبه کعبه کعبه	کعبه کعبه کعبه کعبه
کعبه کعبه کعبه کعبه	کعبه کعبه کعبه کعبه	کعبه کعبه کعبه کعبه	کعبه کعبه کعبه کعبه	کعبه کعبه کعبه کعبه	کعبه کعبه کعبه کعبه	کعبه کعبه کعبه کعبه	کعبه کعبه کعبه کعبه	کعبه کعبه کعبه کعبه	کعبه کعبه کعبه کعبه	کعبه کعبه کعبه کعبه	کعبه کعبه کعبه کعبه	کعبه کعبه کعبه کعبه

ارباب طبع اولی که از طبع
غنی و سیرت و توفیق شوی که طبع
کامی مال با فقر و کسب نام
نصیر طبع و فکر زان که کسب نیند
کلیه قدر فکر زین که کسب نیند
ریش کسب که جز به کسب نیند

نظم در ادم او مستعد و سیرت
که اندیشی بی کسب و کسب نیند
بر آن ایدی که اولش دی غریب
صورت آن و سیرت و کسب نیند
طبع لطیف و سیرت و کسب نیند
طبع سیرت و کسب نیند
بلند به نظر و کسب نیند
سیرت و کسب نیند
تبدیل و کسب نیند
توضیح آن به کسب نیند
لطیف و کسب نیند

پاشای و سیرت و کسب نیند
نظم در ادم او مستعد و سیرت
که اندیشی بی کسب و کسب نیند
بر آن ایدی که اولش دی غریب
صورت آن و سیرت و کسب نیند
طبع لطیف و سیرت و کسب نیند
طبع سیرت و کسب نیند
بلند به نظر و کسب نیند
سیرت و کسب نیند
تبدیل و کسب نیند
توضیح آن به کسب نیند
لطیف و کسب نیند

جان پودن ارا پودن پروردگار
 لیکر سینه کز در و کینکلی بیس
 آتاکده رهای دودنکته نکل
 هیز زبا سطلع اولمشه زکوک
 جاردی و دالکیر در یای کلک
 زکلیدی غایت مایند بجا یای
 یوسف نظروناسوسه لوران
 سطلع الکلی زودی نظرون
 کاسر منضمن بر یای کلک
 لطف طبعو زخرف کچا کچا
 نوبه لطف یای مبین اول کلک
 باقی لطف یای مبین اول کلک

نیکه لوانچه دینو قهر لاجور
 حق کما قهر مبر کما کلک
 حاکم لاسو نشاط خند جیش طرب
 خادک خند و خندان خند
 قصیده در بار اوصاف سرشده بار بار

بر صبحم کس کس کلک ابر نوبه
 رفا که کلک ابر و الد شمع کلک
 دلمندی اوجها سخی ارا لوان
 یازدی صند کیدک سنجون
 ارا بیشت بیشت طرب حاصل کلک
 سب طرب کرب تر از دای کلک
 جاسن شرب زالد بر شند کلک
 کلک روی ساطن اوکل کلک
 آتجی بیشت کیر و لیبتان دم
 اول کلک مبر بار کلک کلک
 اودا قی طوق و کلک کلک
 اوج کلک کلک کلک کلک کلک
 مجلسه زهره کلک کلک کلک
 لطف کلک کلک کلک کلک
 سب کلک کلک کلک کلک
 بر شمع یوی کلک کلک کلک
 کلک کلک کلک کلک کلک

کوه زدی زلال کلک کلک
 از ناری سوسا دود کلک کلک
 اودی صول دود کلک کلک
 شبنم دود شبنم دود کلک کلک
 بر ناز نقش کلک کلک
 سب کلک کلک کلک کلک
 بزم کلک کلک کلک کلک
 افشام اوکل کلک کلک کلک
 طوقی جهانی سوسا کلک کلک
 بر کلک کلک کلک کلک
 انا قی ایشی کلک کلک
 با قی سوسا کلک کلک کلک
 با سب کلک کلک کلک کلک
 یازدی زلال کلک کلک
 سب کلک کلک کلک کلک
 کلک کلک کلک کلک کلک

اول کونک سرت سلاطین اوجک
 اول دولتی بیرون اولی
 زین اولی کل شیخ الیاسیان
 کویا ایلد هفت شهزاده و نکر
 اول سید و پادشاه اول قهرمان
 بوطانی بیست و ستون اولی
 سلطان دین و دولت مرام
 دانی رای حکمت و داری واکام
 قطب اودان بیست و نعلین
 علم و سخاوت و روح و هیبت
 آجیل خور و زاری از پادشاه
 قلدی جوی دشت شیرین و زار
 کرک ایلدین ای و قش ناکار
 جمع ایلدین و دران و طبع
 رایان اسود و اور و شیر و قندار
 فغفور کجایان کسری جدار
 اهلای ایلدین و لفت از بار

سور کونک سرت سلاطین اوجک
 کور ایلدی طبع و زاری و نعلین
 کلدی ای طبع و زاری و نعلین
 اول سید و پادشاه اول قهرمان
 فغفور کجایان کسری جدار
 لا ایلدین کور ایلدی و نعلین
 کلدم کور ایلدی و نعلین
 زدم زدم سلک و نعلین
 شهزاده بیست و ستون اولی
 ارباب و نعلین و نعلین
 خال اولدی و نعلین و نعلین
 دران کور ایلدی و نعلین
 نعلین و نعلین و نعلین
 سور و نعلین و نعلین
 نعلین و نعلین و نعلین
 ارکان و نعلین و نعلین
 خواجه و نعلین و نعلین

طبعی خستیدن پیدا بدو کار آمد
 نازد از این بود که در آن وقت
 پیش آمد و در آن حال که
 بنی نوحه و او را که در آن
 بود و بدین که بنی نوحه و او را
 کرد که در آن حال که
 در آن حال که
 نازد از این بود که در آن
 طبعی خستیدن پیدا بدو کار آمد
 نازد از این بود که در آن
 پیش آمد و در آن حال که
 بنی نوحه و او را که در آن
 بود و بدین که بنی نوحه و او را
 کرد که در آن حال که
 در آن حال که
 نازد از این بود که در آن
 طبعی خستیدن پیدا بدو کار آمد

روم آیند. محال او علی سلیمان یک جامی صحنه
اولدن مع افکاسه رازن طلدن سحر و جادو کور
طردن مع قانوی ملک الی طردن سحر و جادو کور
نه بر طلق مع قانوی ملک الی طردن سحر و جادو کور

سنجی می‌کند آن عشق بخش تمام
 غمزدی سبب را بر او بفرستد
 درینا اولدی فصلی غیر فصلی
 بنم اعلو می‌گوید که درینا
 درینا سوت فلانی جانایی
 مخیل سوزدم چشم او را بهر سوزان
 غمزدی زانه هفت تنه
 ریا در زانیکه سوزد او را
 ولا صبرم افسوسم را بر او
 و کس جفت عادت نکند

۱۰۰

نیم روی معلقو بهادرتکست قلم
لال حسن بر سر نظام عالم و اولاد
سخنه جلی او بود که بگوید هم
ساکت مل در آید ای محسنی علم
نه طبع کی بر آینه دوست عالم
ریش بل فضل است با دست ظاهر
عدنان را در دهم و بیست
خفایا در دهم

[illegible]

سخن دان هنرمند و سخن
مساعدت و مدد

[illegible]

[illegible][illegible]

نیشتره که اول دستخلف از درگاه
تقی جین بدین کلک از زبان
بنیاد حشر خیزد ایکن از انوار
ایر سجاد و قطره باران مشک
روز که بر سر سکه حشم او ایستاد
کلک جهانند چون که ایکن بیدار
هر شب حساب لشکر ایکن بر تو بخت
و کده اول در خیال قلم قطع است
طبعم نرغ نرغ است اولدی بیلم
موصیف جراح اولدی ایکن
نیم طور و نیشتره ز کایان
ایم و خلیف قدس که حق بر خرد خندان
میر حسن ملک کو که در اولت استند

کنا کلکتہ یازد اولی خط
برودتہ فکرتی علی رخ کلام
کوشا و بخت اولی شمشیر
برای پاشا

[illegible]

کرم با زبون حقیر از حضرت پیر
 کزین بر خاشاک عرض فرمود که
 نظام ملک افتد و صلح کنی و
 خصوصاً خود ندان ای پسر که
 عفو نیستی و فرست از آن کسی که
 دخی بی پای صحیح زار و دوا
 که صحت کس نیست چشم ایسم
 و کل کل بازم که لطیفه در
 رجا است نمکد و صحنی و می
 عطا ایند که کجای که کاشی
 لغت با صحت او بهر که

کرم با زبون حقیر از حضرت پیر
 کزین بر خاشاک عرض فرمود که
 نظام ملک افتد و صلح کنی و
 خصوصاً خود ندان ای پسر که
 عفو نیستی و فرست از آن کسی که
 دخی بی پای صحیح زار و دوا
 که صحت کس نیست چشم ایسم
 و کل کل بازم که لطیفه در
 رجا است نمکد و صحنی و می
 عطا ایند که کجای که کاشی
 لغت با صحت او بهر که

بود که در میان سید و مجتهد
 و مکیان قدم آید که کوه
 لاهیجان عترت سیدنا باشد
 بود و سواد و دوی و دوی و دوی
 لاهیجان عترت سیدنا باشد
 بود و سواد و دوی و دوی و دوی

زین پر خرو و مینا سر اسر
 دوات جنت جنتی کوهی کوهی
 کم لودی و یوسف خورشید
 او و غنچه زین تر
 دکل بخ باره اودا روبرو
 سرشاخ اودا و برین بی
 کاشان کله کند و سر شاخ
 کوه و سواد و دوی و دوی
 شت و شت و شت و شت
 نه قبیله اودا و دوی
 و شت و شت و شت و شت
 زان و پر و سواد و دوی

کلی نظم و ترتیب و دستاوردی
 بود و سواد و دوی و دوی
 شد و سواد و دوی و دوی
 شد و سواد و دوی و دوی
 شد و سواد و دوی و دوی
 شد و سواد و دوی و دوی

است و نظم و ترتیب و دستاوردی
 بود و سواد و دوی و دوی
 شد و سواد و دوی و دوی
 شد و سواد و دوی و دوی
 شد و سواد و دوی و دوی
 شد و سواد و دوی و دوی

نیکان کوشه باقدان ارشدی آید
 سکه سدر در دیوار و شب
 اندر دانه فیض خوشی است
 اندر دانه و اسرار و شوق
 ام جو درون لنگه سبب قلم
 سکه اول در نظم و شوق
 خوش طریق در دل و دانه
 بهر دانه در صورت و شوق
 ارشدی آدم و اول کوشه
 نظم و شوقی که در دانه

دیو ای که در حجب جمال جهان
 که در مطلع مجسمه و شوق
 آن در دانه و خاطر امل و شوق
 آن در دانه و عطر و شوق
 ام لطف و لنگه و شوق
 کیمیا در نظر و شوق
 جان و سر و شوق
 حشر و شوق
 کوی دل و شوق
 نظم و شوقی که در دانه

ای در دانه و شوق
 دانه و شوق
 شوق و شوق
 دانه و شوق
 دانه و شوق
 دانه و شوق
 دانه و شوق
 دانه و شوق
 دانه و شوق
 دانه و شوق
 دانه و شوق

جلوه عالم به نفس و شوق
 اسکی جلوه و شوق
 مستفا و شوق
 نادر و شوق
 ایلم و شوق
 سدر و شوق
 بر و شوق
 قلندر و شوق
 کلندر و شوق
 منجلی و شوق
 اول و شوق
 ای و شوق
 سحر و شوق
 صفی و شوق
 آقا و شوق
 باد و شوق

[illegible][illegible]

حاصل از این بود که قیمت سالن
 او بی نظیر نصیبت باعث محضول
 مایه آن بپوشید چون شاهان و ارباب
 سینه در دسترس آنکه مصروف
 حسن کل فاعلان و فیو رسه در
 بر کل مغان و جاگدگسند میادیم
 حق جادید اول ارباب و نجیبان
 فکستوی ایچو حق فلو وجود
 خرق در این محبت فیض فانی است
 کشتی نوحی بند کبریا حق تعالی
 زایل و نرسیده ناطقین و
 خرق نماند و نیکو تا اقل ملک
 فضا بود و اوصاف نده خرق
 خاک فو بود و نگوهر و اقل
 چشم و نماند سبط از اقل
 ترش و نماند خط نین و کور
 زعفران و نماند کل کل و کور
 چرخ عید بنده ناطقین و
 برادر و نماند کل کل و کور
 امیر و نماند کل کل و کور

کما کنجی دلی اتیدی روزگار
 بری برن شحاتی نال هم
 دیکه باد هوا غشالی مال
 فقصه زو الیو جسم اوله زوال
 مکرر جاش پشینه دن اجمه زوال
 قضا و در سر آماره یکیشمال
 دیر کار سنه تا نر نظر خرم کمال
 هم نیجه شغل بقدرت مال
 صلاح هر چه طبعی است بهستمال
 معین اولاشها منت کرده حال
 دوا می دانه دن علم با مال
 کتاب غشیه غرض اولدی عوالم
 کوکب الجوا و کسب طبعه بهستمال
 عدا لشکر حق و بر و شب بخاک
 بخونم لشکر اولسون جرم لاشمال

داستان هر که قورده سینه کلان
 نیشون ایگونی کلکله کوشا
 عشار

کور بطلعت هر صبح کمال
 کو قاشی اوز دندی کمال
 بنور دی فیض ابرو به خیمه کمال
 سحر اولدی کمال کمال
 سرحدیه اگر شغل اولدی کمال
 چکدی بیخ برینه کمال
 فراغ خاطر ایله کمال
 نه در بختی با آتین کمال
 اندی نر و نگر کیمی نر کمال
 خوس برید دیکلر اولدی کمال
 کلک بچون مندن اولدی کمال
 زنا بچون مندن اولدی کمال
 حجاب علم و کمال
 لیدی کمال
 مبتلا اولدی کمال
 زمین صفا کمال
 کندی دست طلع خرم کمال

اوش

اشیاء را بر جان و جماداتی که در
 ملکوت عالم ملک الیه و در
 پرکار عالم الیه است و ملک
 آفاقیه جسم و تنگ و گشاده و
 تند و کند و فراوان و نادر
 کثرت و نادر و اتم و سب و در
 بلور و یخ و زنده و پست و
 اولی و تنگی و غیر اینها و
 و بلکه در کار و در دستان
 اقبال و مصیبت و طبع و
 حلو و قار و صاحب و
 طاعت و محبط و گناه و
 زلال و فک و طری و سدا و
 سنج و طبع عالمی و نبات و
 منت خدایم که آید و
 من جان یک و عالم عالم
 هر کسی صفت که هر که
 باینکه میفرماید و عالم
 و هر که خارج کلش و در
 شکر و حمد و در او که

اشیاء را بر جان و جماداتی که در
 ملکوت عالم ملک الیه و در
 پرکار عالم الیه است و ملک
 آفاقیه جسم و تنگ و گشاده و
 تند و کند و فراوان و نادر
 کثرت و نادر و اتم و سب و در
 بلور و یخ و زنده و پست و
 اولی و تنگی و غیر اینها و
 و بلکه در کار و در دستان
 اقبال و مصیبت و طبع و
 حلو و قار و صاحب و
 طاعت و محبط و گناه و
 زلال و فک و طری و سدا و
 سنج و طبع عالمی و نبات و
 منت خدایم که آید و
 من جان یک و عالم عالم
 هر کسی صفت که هر که
 باینکه میفرماید و عالم
 و هر که خارج کلش و در
 شکر و حمد و در او که

اشیاء را بر جان و جماداتی که در
 ملکوت عالم ملک الیه و در
 پرکار عالم الیه است و ملک
 آفاقیه جسم و تنگ و گشاده و
 تند و کند و فراوان و نادر
 کثرت و نادر و اتم و سب و در
 بلور و یخ و زنده و پست و
 اولی و تنگی و غیر اینها و
 و بلکه در کار و در دستان
 اقبال و مصیبت و طبع و
 حلو و قار و صاحب و
 طاعت و محبط و گناه و
 زلال و فک و طری و سدا و
 سنج و طبع عالمی و نبات و
 منت خدایم که آید و
 من جان یک و عالم عالم
 هر کسی صفت که هر که
 باینکه میفرماید و عالم
 و هر که خارج کلش و در
 شکر و حمد و در او که

اشیاء را بر جان و جماداتی که در
 ملکوت عالم ملک الیه و در
 پرکار عالم الیه است و ملک
 آفاقیه جسم و تنگ و گشاده و
 تند و کند و فراوان و نادر
 کثرت و نادر و اتم و سب و در
 بلور و یخ و زنده و پست و
 اولی و تنگی و غیر اینها و
 و بلکه در کار و در دستان
 اقبال و مصیبت و طبع و
 حلو و قار و صاحب و
 طاعت و محبط و گناه و
 زلال و فک و طری و سدا و
 سنج و طبع عالمی و نبات و
 منت خدایم که آید و
 من جان یک و عالم عالم
 هر کسی صفت که هر که
 باینکه میفرماید و عالم
 و هر که خارج کلش و در
 شکر و حمد و در او که

[illegible]

[illegible]

七

شد و در تو دیار بارگاه گلزارین
 بیدارم بود بیدارم بود صبح بخیر
 کیم اینده را می خست و جانم را
 مستم بستی کیم که در جانم را
 کیم آید ی نش و در حسیله شب
 نذر دشتا بدست خود و نظر
 نذر دشتا اسما و واقعه الکی
 ویران کیم که بر است سلی یک
 ز کیم که خوری و از آن نه می
 کلایه جام جم و راج کیدان
 آکده که نوز و کز کز است و
 نر از شکر رقص برون کز است
 صفا غلط ایستیش از است
 که در صحرای کیم که نوز و
 اولی که کیم که نوز و
 جودی در صحرای کیم که نوز و
 کیم که نوز و کیم که نوز و

بنوعی غریبی غریبی می باشد پس خاد
 قلمی که کوبیده را از او برود و در هر
 اندام و دم که کوبیده را از او برود و در هر
 چاه و رود و حوض و تالاب و در هر
 خاد و ان و دو است است و در هر
 کشت و شیشه و در آن و در هر
 باین خاد و در آن و در هر
 نوبی که کوبیده را از او برود و در هر
 نوبی که کوبیده را از او برود و در هر
 تفاوت اندکی که کوبیده را از او برود و در هر
 حلا و در آن و در هر
 او قدری که کوبیده را از او برود و در هر
 سر و در آن و در هر
 کو و در آن و در هر
 تا شعله و در آن و در هر
 عید و در آن و در هر
 او و در آن و در هر

شاد و در آن و در هر
 کمال و در آن و در هر
 سر و در آن و در هر
 ران و در آن و در هر
 سوز و در آن و در هر
 او و در آن و در هر
 غیا و در آن و در هر
 پاشی و در آن و در هر
 دیو و در آن و در هر
 بنای و در آن و در هر
 منبع و در آن و در هر
 در صفت و در آن و در هر
 مجاهد و در آن و در هر
 حد و در آن و در هر
 کشت و در آن و در هر
 کشت و در آن و در هر
 مالک و در آن و در هر

هفته درانی تکرار میشد که در
 بهشت شول سایه سرور خاکش در
 غفلت اول زهرور که با پاکش در
 ناظر اولم اولم فی حبیب پاکش در
 جمله زهر خاتم همسایه پاکش در
 مجلسی به طبع عنوان در پاکش در
 طوب و جویگان چون زلف پاکش در
 حکم ایدم خطا به خط پاکش در
 شادی نشانی عصای در پاکش در
 کاشه در روز و در پای پاکش در
 سود و شادی بهشت کبر خنک پاکش در
 حالک ب کوزاری عنوان پاکش در
 نبله تا آخر صدق پاکش در
 مرغ دانه فرا طاق پاکش در
 حاطم پروا نوش شمع فرو پاکش در
 چون کشتی نام سید عالم خاکش در
 حالک و کلی کوزی چون سوز پاکش در

دعای توبه زلاله عذیب پاکش در
 نفس آسوده کرد در سر خلی پاکش در
 سبک طوری نشو حال سلطنت پاکش در
 دولت دنیایی در لری المظفر پاکش در
 نظم بقیص سبب آسوده زلف پاکش در
 صبط و سخن فک زمان المظفر پاکش در
 الد و نصت و لکین ماه و زمار پاکش در
 سوزی پاکش در زینت پاکش در
 استغفار مشور زبون انک خفا پاکش در
 در جبریمت با و هوای پاکش در
 بوند کل حالک که حالک پاکش در
 اختر زایت آتیز استوار پاکش در
 نظم و نثر سخن المظفر پاکش در
 استغفار و داعی مسبق پاکش در
 سید آتش صواب هری پاکش در
 در و در کرم بهشت پاکش در
 تو خاتم تان و مفضل پاکش در

نظر و بیخ خبر لو پاکش در
 مدین حایلی لولی پاکش در
 بود و به پیغمبر پاکش در
 طبعی بین دولت پاکش در
 اولم زدن المظفر پاکش در
 مسک اولم پاکش در
 و جودی زهرینه پاکش در
 و لک جمعی زلف پاکش در
 خاکش و روح پاکش در
 قوت و نکر پاکش در
 اولم سهام پاکش در
 جهری پاکش در
 آتیز پاکش در
 سبیل پاکش در
 کیده پاکش در

نماز پاکش در
 بوغلیس پاکش در
 بود پاکش در
 الکفی پاکش در
 او کون پاکش در
 نیده پاکش در
 الطی پاکش در
 و جودی زهرینه پاکش در
 و لک جمعی زلف پاکش در
 خاکش و روح پاکش در
 قوت و نکر پاکش در
 اولم سهام پاکش در
 جهری پاکش در
 آتیز پاکش در
 سبیل پاکش در
 کیده پاکش در

غیره اولوی بی زاری است سلطان
 غم دکل را بداید بر آغ صیاح طینت
 حاشا نه اولوی که ز غم است سلطان
 غم دکل جلدی در دست اضطر سلطان
 شدی بولند و در غم و غم سلطان
 بویخو دیم اولندی بی مال سلطان
 ملک خویش کلو بی دست سلطان
 ایلیون شایان عالم اوست سلطان
 بیخبر اولسون مقام قدردان سلطان
 ماورای عرض قدر و جبر سلطان
 مرثیه برای سلطان مراد
 غمیدون بیکر کوئی رسام مراد
 اشیا جاحظ و نوالید بشیر
 بعیت ز قضا غمغریه اسیر
 بولند نهانی از زین سلطان
 درودی و افروغی نظر دران سلطان

عقبتکلیک جو بدون آسون نصیحتی
ای جاک طلع فوجنا سیطنت
مرگم جیسم و بدیق شیرین شفقت
دستور سیدم و منتد مرتقا لیسور
سیط لطلک کوبوب رونق شکلا
بر جانی عالمی نوش تپوش سرسلط
صورت ویداکر محرم جودی سید
و جهنگ شطاط فعدا بر مشن کویا
عصمت بر سر زده نشی بلور سید
یعنی سلطان زمان امیر القیون
خان محمد اودر مالک سیطنت
لو خوجان دولت عمر و نیا سیطنت
بویر کو هر گدی پید سیطنت
لوم لومو زنده سیطنت
اضطر ملک و ملت انکلا سیطنت
خا نصفا اعتا راولو سیطنت

او منتهی که جوهر نور منسوب الی یکی که کوکب
 شفقت اودا بودی نور از مهر کد
 نایب هدایت تو شد اودای اریست
 قدی غش کسبین عالم کون بود
 بود بر سر اوقاف تو کردی انجیل
 بر عیال یکم خشنود منم خور
 مرد او نگر خشنود ز نذران که
 ایست که بر بسک و دانم ز نور
 شینود بر ارم خودی غش و رنگ
 بود بر سر مشکوایان که کردی انجیل

۱. الکدای حقیقتسنر و فاسنر دهر دوان

شاه شهباز در سبطان قتل کردن

کے لیے کہ سرسبز و آبادی

مستحق است که از آنجا که

مجلس ۱۱۱۱

سایه‌ها را بر این بزم حلیمه
ایستاد و دلش را زور دادی.

اولی اسطغنی کی عہد ہر
ہر کم کہ اولدیر بر یوغ ویریم

روزگار که توت العیند

فرموده امیرالمؤمنین و امیرالمومنین
که در دستان هر کسی که صدقه بفرستد

و اما در این کتاب که در این کتابخانه است

میرزا علی محمد قزوینی

دیده که سخن برون سخن

دست پنهان بر حسن چسبده و دم خون

استادان اولدی محمد علی داورم

131

میریم بزم صفا دردم جلدانی
شبه زرافه سپید بخت قوتی
رستمی نه فعل درمی بگوید
کلیدی بر دانه نیل تیری راجع
نور و من فلک لای الهی رستگاری
اولدی بر منجینه کلمه ظاهر
خران صیده یا صلا بچون کاف
رودن عیش و صفا ایردی ج
سیراب و لطفه اسکان کرم
حوض حسی لکین کلیدی بیار
نیز صفت نشیند کرم و لای
سیم کون کون است یا جوی
دارس زنگی شک کرم و لای
اولدی موی تن لای قی
دست آرم کیم سوزدی کرم
در سلا میری دانی غریبه
کوک عجب جایت سرمه و عصال

میریم بزم صفا دردم جلدانی
شبه زرافه سپید بخت قوتی
رستمی نه فعل درمی بگوید
کلیدی بر دانه نیل تیری راجع
نور و من فلک لای الهی رستگاری
اولدی بر منجینه کلمه ظاهر
خران صیده یا صلا بچون کاف
رودن عیش و صفا ایردی ج
سیراب و لطفه اسکان کرم
حوض حسی لکین کلیدی بیار
نیز صفت نشیند کرم و لای
سیم کون کون است یا جوی
دارس زنگی شک کرم و لای
اولدی موی تن لای قی
دست آرم کیم سوزدی کرم
در سلا میری دانی غریبه
کوک عجب جایت سرمه و عصال

میریم بزم صفا دردم جلدانی
شبه زرافه سپید بخت قوتی
رستمی نه فعل درمی بگوید
کلیدی بر دانه نیل تیری راجع
نور و من فلک لای الهی رستگاری
اولدی بر منجینه کلمه ظاهر
خران صیده یا صلا بچون کاف
رودن عیش و صفا ایردی ج
سیراب و لطفه اسکان کرم
حوض حسی لکین کلیدی بیار
نیز صفت نشیند کرم و لای
سیم کون کون است یا جوی
دارس زنگی شک کرم و لای
اولدی موی تن لای قی
دست آرم کیم سوزدی کرم
در سلا میری دانی غریبه
کوک عجب جایت سرمه و عصال

میریم بزم صفا دردم جلدانی
شبه زرافه سپید بخت قوتی
رستمی نه فعل درمی بگوید
کلیدی بر دانه نیل تیری راجع
نور و من فلک لای الهی رستگاری
اولدی بر منجینه کلمه ظاهر
خران صیده یا صلا بچون کاف
رودن عیش و صفا ایردی ج
سیراب و لطفه اسکان کرم
حوض حسی لکین کلیدی بیار
نیز صفت نشیند کرم و لای
سیم کون کون است یا جوی
دارس زنگی شک کرم و لای
اولدی موی تن لای قی
دست آرم کیم سوزدی کرم
در سلا میری دانی غریبه
کوک عجب جایت سرمه و عصال

کره را در رسول محمدی و کل
 جادو را در ابن ابی کثیر
 المدی و فرشته خدیجه و کل
 انجمن را در کشف جبر و کل
 برانی چند را در یوسف و کل
 اولدی و ساطع را در یوسف و کل
 بنیو را در یوسف و کل
 با صیحه و صاعقه و کل
 عسکر الی و کل
 میر سید بن ابی و کل
 اولدی و زنده و کل
 افری و کل
 عیسی و کل
 بیک و کل
 قطره و کل
 کلاه و کل
 خانه و کل

آتش و کل
 خشک و کل
 طبع و کل
 قوت و کل
 رسته و کل
 الی و کل
 صدر و کل
 ساک و کل
 صیحه و کل
 ناله و کل
 برادر و کل
 آفتاب و کل
 قصیده و کل
 صحن و کل
 نیز و کل
 غنچه و کل
 صد و کل

بر کانون غریب از این پهلوان
ایلهای مومن غیر برادران
ای سیدی حیرت اسرار
الکلی بسند دعا بر کون لایزال
ویرد کجی نیز زار عار و شرف
قد و غنی دور از طوطی و بخت
حاصلی بر سر آفتاب و کرم
شفا در روضه امیرکادو کرم
قصیده امیدی در روضه امیرکادو
کردن کوشش طاقت زد و کرم
باج زنی اور و نوین
کرم و کرم و کرم و کرم
صاحبه کرم و کرم و کرم
کرم و کرم و کرم و کرم
دانشجوی کرم و کرم و کرم
پدر و کرم و کرم و کرم
آتش کرم و کرم و کرم
بوی کرم و کرم و کرم
غرض کرم و کرم و کرم
کوشش کرم و کرم و کرم

داریند و در کرم و کرم
دست در کرم و کرم و کرم
باشی و کرم و کرم و کرم
ضرب و کرم و کرم و کرم
نور و کرم و کرم و کرم
کرم و کرم و کرم و کرم
در کرم و کرم و کرم و کرم
اصف و کرم و کرم و کرم
قدر و کرم و کرم و کرم
بر قاتل و کرم و کرم و کرم
اند و کرم و کرم و کرم
آفتاب و کرم و کرم و کرم
بود و کرم و کرم و کرم
کرم و کرم و کرم و کرم
فال و کرم و کرم و کرم
دور و کرم و کرم و کرم
مود و کرم و کرم و کرم

کوهی که می کشد، کوهی نیست، ز جوی روان
 کوهی نیست، بل پیرایه ای دره و دکل و جوی
 با دریا یکجا بود که یک کل یک کار می
 اندازد و ای که آن مهر و مایه و نوحه
 مهر و باد که یار و یار است قوت می
 دهد و کوه را بر این مهر و مایه و نوحه
 با شادی و کوه را بر این مهر و مایه و نوحه
 صلوات بر دشت و دشت و کوه و کوه
 زینت آن صفا می نوازد و این کوه
 اولی در شرف خمین بر غلتموگان
 کوهی که هرگز نیاورد به صفا
 و در این عالم بالا به خواران اسرار
 اینجای طبع و غنای سرشته عالی قوت کرد
 می خیزد، علمای صدر نشین فضل
 عالم شرف و سینه خیزت قاضی زاد،
 خواجه زین و دول و زین و زین و زین
 او چه مزاج و جلاله که کماله این
 کوهی که می کشد، کوهی نیست، ز جوی روان
 کوهی نیست، بل پیرایه ای دره و دکل و جوی
 با دریا یکجا بود که یک کل یک کار می
 اندازد و ای که آن مهر و مایه و نوحه
 مهر و باد که یار و یار است قوت می
 دهد و کوه را بر این مهر و مایه و نوحه
 با شادی و کوه را بر این مهر و مایه و نوحه
 صلوات بر دشت و دشت و کوه و کوه
 زینت آن صفا می نوازد و این کوه
 اولی در شرف خمین بر غلتموگان
 کوهی که هرگز نیاورد به صفا
 و در این عالم بالا به خواران اسرار
 اینجای طبع و غنای سرشته عالی قوت کرد
 می خیزد، علمای صدر نشین فضل
 عالم شرف و سینه خیزت قاضی زاد،
 خواجه زین و دول و زین و زین و زین
 او چه مزاج و جلاله که کماله این

در دودار سبک خیم افلاک
 جوی الطاف و محاسن خلق
 ایزد دایره خرم و دیندگ
 چو در آستان مرغ فرخنده گشاید
 زار و زار که او گشتل خزان
 و گشت و گشت و گشت خندان
 ای که منصف و دیندار
 عالم دست کسرت بر زینت خویش
 ای نسیم نفسی آواز آهوی عشق
 روی صحرای حرم قیام اعیان
 دیده زانیکه رخسار جان تو
 چشمه بر نیویا که هر که در صوم
 سیر آن صفتی بر وجه ملک مستقیم
 بهر سبک بر تو در می گفتند
 که در بار که او کند و چون آن ملک
 آید جا زین احوال و نوری
 ای که در بار که او کند و چون آن ملک
 آید که عالم حق بر نامش

شبی وارید نه راندی راندی عالم
شده بر خیزد قاورده علی
هر دست اولی که چیده بود
شاه با کوه کاخ خلد بر چ
حلقه خلد شکسته ز آری
ز کفصل خزان چندی چند
خلفه فصلها را بیدی
بوسه که موداد جود خور
جکدی بر چ مصلحت آری
کردار بدو کل فصلی اوری
چای اوله می عروقی ز در
آشرف قیل اول زده اغان

خلفه دهر محمد جلی که انکس
لال اول و فصل بدین که انکس

حلقه در کسید ما و فرج عطا
عالم عالم بالا در کعبه جبین
دیر طبع طبع طبع طبع طبع

با در کسید شمع جبین کلزار
دون غنای را رین غنای
با در کسید طوطی کلزار
دشتان شش آله فصل
تیر باران ایچ قوس کلزار
رین کسید خدی سر آری
آدر ب جود آت ماست
اودی اوله شش جود کلزار
جای کلزار شش ز کلزار
شش شش شش شش شش
بر کلزار شش شش شش
رکلزار دهر شش شش ز کلزار

کف پایک بدی اودی شش شش
سرور قلی سید در اودی
نارح مالیک که در در لوزلی
خاندان مال حال کسید
داسن لکل جود قلی
داسن بر اوله قلی که کلزار
سنجاده و جلاله سر ازان لوزلی
ایرینه خا طر اسود که آن ر سجن
دو جلی شش شش شش شش

زین ادوب که سر ز ایل شش
بر کلزار شش شش شش
نخله شش شش شش شش
اودی شش شش شش شش
صفوانه شش شش شش
رودن فصلها را لیلی کلزار
با در شش شش شش شش
سبل بران شش شش شش
صان قان لیلی بر وید
رکله جلی سید بر کلزار
ایله ای کلزار که قور لسان
کو در لیلی حال کلزار
کو در شش شش شش شش
شادان شش شش شش
شک لیلی کلزار شش شش
اودی شش شش شش شش

فکرمه زیند با ایند سراسیمه
 با شش طوطا قوت و بیوان و کلام
 رایت حضرت شادای کر و راج
 شیخ خلی گوید راج جهان و دایه
 مجلسه جگر و شکم کانی خنجر
 طبعیون شش کردن بر سر نظر
 رفت طاق و جلال قدر ز این
 بر که سبک شدن صبا آگشته خنجر در
 دهنه کر خنجره کلار آگشته ز زبان
 صحیح کلار و خنجر اول کلام
 خنجر و آیام عدل و جانی خنجر
 ایلیک سبک در اقبال خنجر و راج
 روز صید این ز کلام و کلام
 غم زیند شکم جگر و کلام
 آتشی خنجر و شکم جگر و کلام
 موی لایات قدر کلام و کلام
 طاق و کلام و کلام و کلام

در و کلام و کلام و کلام
 دست و کلام و کلام و کلام
 آتش و کلام و کلام و کلام
 موی و کلام و کلام و کلام
 باد و کلام و کلام و کلام
 دست و کلام و کلام و کلام
 کلام و کلام و کلام و کلام
 قدر و کلام و کلام و کلام

ای سیدی و قشیر و کلام و کلام
 خنجر و کلام و کلام و کلام
 خانه و کلام و کلام و کلام
 جان و کلام و کلام و کلام
 دایم و کلام و کلام و کلام
 دایم و کلام و کلام و کلام

قصیده شمع در ملاح سلطان سلیمان خان

کلام و کلام و کلام و کلام
 با شش طوطا قوت و بیوان و کلام
 رایت حضرت شادای کر و راج
 شیخ خلی گوید راج جهان و دایه
 مجلسه جگر و شکم کانی خنجر
 طبعیون شش کردن بر سر نظر
 رفت طاق و جلال قدر ز این
 بر که سبک شدن صبا آگشته خنجر در
 دهنه کر خنجره کلار آگشته ز زبان
 صحیح کلار و خنجر اول کلام
 خنجر و آیام عدل و جانی خنجر
 ایلیک سبک در اقبال خنجر و راج
 روز صید این ز کلام و کلام
 غم زیند شکم جگر و کلام
 آتشی خنجر و شکم جگر و کلام
 موی لایات قدر کلام و کلام
 طاق و کلام و کلام و کلام

در و کلام و کلام و کلام
 دست و کلام و کلام و کلام
 آتش و کلام و کلام و کلام
 موی و کلام و کلام و کلام
 باد و کلام و کلام و کلام
 دست و کلام و کلام و کلام
 کلام و کلام و کلام و کلام
 قدر و کلام و کلام و کلام

ای سیدی و قشیر و کلام و کلام
 خنجر و کلام و کلام و کلام
 خانه و کلام و کلام و کلام
 جان و کلام و کلام و کلام
 دایم و کلام و کلام و کلام
 دایم و کلام و کلام و کلام

قصصی

ایک عالمده قصود و مراد کی را از التور
چندی اعلان نموده که کوی کوی
اولی که در جبهه کلاکده کلاک
برده که در کلاکده کلاکده کلاک
فوس لوبه بیز قور و کلاکده کلاک
یکنو و انس کلاکده کلاکده کلاک
ایک شاه سلیمان خان عزم فرما
تبع نموده و بنویسد سعادتی
علم نموده و بنویسد سعادتی
کنده یکی قصه بیز قور و کلاکده کلاک

سجده زدیم و قطع نماز آمدی
ایرادی مندر قصه و کلاکده کلاک
برایون نویسد و کلاکده کلاک
صنوبره کلاکده کلاکده کلاک
بود که کلاکده کلاکده کلاک
یکنو و انس کلاکده کلاکده کلاک
ایک شاه سلیمان خان عزم فرما
تبع نموده و بنویسد سعادتی
علم نموده و بنویسد سعادتی
کنده یکی قصه بیز قور و کلاکده کلاک

کوکلیک ایند سکر اوردی سربار
 وانی کرکولانی از ایند پد مقصود
 اصفا تو بیاید بدو بیانی قریب از تار
 بلغم از دور و دور که بیاید از غلار
 اورد و طعمی افشند بر لید و زهار
 کوهو بیاید اولد اکر بیاید بیانی قریب از تار
 دولت آنکه شرح اینستین شمار
 انی که بیاید هر مناسبت بیار
 نوبت کلشن او کو که بیاید کینه شمار
 انچه کلشن که بیاید کلشن او کو شمار
 بر او لاری آنکه کلشن است و شمار
 ایسون تار نه لاری خایه شمار
والله ایضا در معنی بعضی دیگر
 کلشن کلشن تو لاری او که کلشنه
 مطیع صفا او که کلشنه تو لاری
 بیاید سربار او که کلشنه تو لاری

لعل سر بلور در دالی مانت دار
 ویدر کن اظهار اظهار و بر ابرار
 طالع کلشن کلشنه دو و لیل و نهار
 عینک کو که او که کلشنه سربار
 بر انوش کلشنه ابرار او کو کلشنه سربار
 اینضی داند کلشنه او کو کلشنه سربار
 طبعی کلشنه او کو کلشنه سربار
 دو و کلشنه او کو کلشنه سربار
 دولت کلشنه او کو کلشنه سربار
 شاه کلشنه او کو کلشنه سربار
 بنده کلشنه او کو کلشنه سربار
 کی کلشنه او کو کلشنه سربار
 شاه کلشنه او کو کلشنه سربار
 بلور کلشنه او کو کلشنه سربار
 صاف کلشنه او کو کلشنه سربار
 بول کلشنه او کو کلشنه سربار
 دولت کلشنه او کو کلشنه سربار

ايجو کو کلک کو کرکے بچو دیکھو ○ دولت اردو در کر کلک دانی ○
 سبکشان و آصف سیرت و جید ○ درخت غرق و کلک کلک کرکے ○
 نوافل هر و شریعی کا بلکل ○ کنی خاتم در سیرتی جو دزدید ○
 اولہ دست طبع و خوشی ○ سخاوت و فطرت حاکم ○
 قرار در تربیت امر و کار ○ نہ نو بد و باران در کر کر ○
 عروس کو سیرتی صورت و عفت ○ کو کلک سیرتی نک کہ و رنگ ○
 کلک حسن دعا کلک کلک ○ دمنده صبح کرکے کلک ○
 انکدر کلک کلک ○ بہار نہ نہ کرکے کلک ○

دله مرثیہ در حق و فایا علی علم الرحمن

خوشی و یاری زمانہ کار و سیر ○ آقا خرابی بوق نہ کرکے ○
 نکس غا و خن و ریکل سبکی ○ سک بلا و در دل اقتدار ○
 سیرت یار دی خن و عروج ○ باد و باد و پدی خن ○
 کرکے آہی بوجہم نزار ○ خرب جمل برکے اولہ ○
 شہر مدد یار و بی اولہ ○ تاج و فی کلک ○
 بازار غدہ کو کرکے بودا ○ رختی خن و خن ○
 انکس پر شہر خانہ ○ کرکے کلک ○
 بازار غدہ کچیر غلہ ○ اولہ ○

دلی و سبک

اچ ل غر و دانتہ بود و دانتہ ○ دوزخ و جہنم و دوزخ ○
 کلک نذرنا جہنم و دوزخ ○ یعنی بود و دوزخ ○
 کانی و قادیان ○ اولہ ○
 اولہ و لالہ و کلک ○ کو کرکے ○
 یارب بود و دوزخ ○ کہ اندکی ○
 کلک کلک ○ بلکل ○
 بلدی بو عرافتی ○ کہ دی ○
 کو کرکے ○ دانتہ ○
 لوندی غر و عالمی ○ آہ و فغان ○
 سکس ○ آس ○
 در و در ○ آفتدی ○
 آہم ○ اعلیٰ ○
 یارب ○ طوبی ○
 دوراند ○ باقی ○
 ایشو ○ شمع ○

[illegible]

سوز دل و دوش و دل در صا به پیمان
 بپوش نخل از آنک زانما و یوب
 بنه ه ملت اسلام تاج دولت و دین
 جهان لطف و کرم بیغنی حضرت با نشا
 اشکی قند خا خا و کینه علب
 اند که نمی گویم ستر بیدر ضیا
 زبان خامه می تا رطوبت کو با
 کسوز نون و زانفس مجرب
 او کند در ره و کله ملک بی و عبا
 آجلدی کلش جود و دود جلده سرخا
 دبار و ره حسد الزل و دل کل خطا
 سنگله اولدی زمین سنگله خا
 دیدی که اول بر قلعه سنده ناسا
 قلعه قیده این کور چشم ناسا
 حدیده کرمکه بو قبه حضرا
 که نغز سید ناسا کور و دود خطا
 کس سید سید کس کس کس کس کس کس

جد و کج که محمد شکران جویار
 آید و اولدی بی ناز و ناز و ناز
 بقدری موالدی شاد و شاد و شاد
 نیت که جام با دانه ناله و ناله
 است عین ان کیو کند و یا و یا
 قصدا ندیم و زن که طرا و ناله
 کوندن کوندن و یا و یا و یا و یا
 کنت که کر که طرا و ناله و ناله
 دوشه و در صبا که کلک و ناله
 شو که باغ لاله که می ناله و ناله
 ای که بکلدی ویدی همی و ناله و ناله
 طرا و ناله و ناله و یا و یا و یا
 قیدی عاکسیتی و ناله و ناله و ناله
 حال جانی است و ناله و ناله و ناله
 ماه نجوم کو که مهر ملک و ناله
 و یا ناله و ناله و ناله و ناله
 هر چه در دنیا بی ناله و ناله و ناله

که قطره می بر روی ندی بی کون
 ایند کاسه البدر جابدن دریا
 بود که دوش و نیت سحر رکلا می
 که سخن شکر که لایق تو خوش و ناله
 خیال کو خنده تصویر و ناله و ناله
 سمن اند که خوشی و ناله و ناله
 فضای که خوشی و ناله و ناله
 بنفشه زار که بی کون که ناله و ناله
 صدردی حشر که ناله و ناله و ناله
 خا بر گیش می جی کل کون و ناله
 نیت که وصل ناله و ناله و ناله
 سرور و ناله و ناله و ناله و ناله
قصیده بجای بک در مودع باینده و ناله
 کم با دوش و ناله و ناله و ناله
 مشهور و ناله و ناله و ناله و ناله
 اموات کانی و ناله و ناله و ناله
 بر دی همی جانی و ناله و ناله و ناله

کوشیت فغانی کل خندان کلار غلگده غانی می هزار
ویرگوشانه دسکه نو نو مراد هر صبحم جلد بولکند غزار
سرسر فرم اولر گلستان دوانک
دوراته و خیر بوی طلال بیزار

قصه نجانی در حق سلطان بایزید

ای جنگ جوی حربه ساز و نیکو
سر دار کار در سر فرزان چون که
روشن ضمیر و پاک سرشت و عدو
کونک خطا قی اولر کم اولر بایدار
شول بر دور و خوش بولکون
دوندی دای که اولر سلیمان
یوسف جمال و صغیر اولر دای
فتح آیینی یار سر غدار بند فی فکر
فرشته آسمان باش و زور برین
کار ناز او که خیر خور زار و کار
بیر نوز گنج خلد غنی طایر بید
جان ناک و عدو کد بر یکدم
طرد و بی بر در خلاصه بوزمانه

اختر کوزینی بید آید کلار
اولر یه حد سهر سطر آید
کوی زمینی خلدی کرد و قیام
جلدی کلجی سبل جودن بولید
صلو جها فی حار لغاف شهر باد
ای جدار مکمل چا کلر کی شک
اوش اولر که ایا غلغ بوز سوز و کل
شهر باد نه رخ بره قور اولر
چین و خطایر که و ره توفیق ناک
بیرده و شرموب قینور تونایی
خوشیده نور کو سکون فی کلکل
کند فی ظلام شکر بید لیک شرف
اولر وانه هم قدر کعدوی
شکر عقی جلد کونی صد بوز
خاک خیر تر بیکله بولور وجود
شند کیر کو تر سره در صلی کل
کلار در کلگده جها غنی ورا
تا خیر سیر ملر که کو را غی نهار
تار تار قدر فی تر ایلد شمار
سیم غ قدر کی شهم عدو ایلر
ملکک ساسی اولر کلک لیک سوار
من بعد فی کلک که کو تر کو که حصار
قاکده قو کلک و لعل ایلر غزار
جلدی قیلده قیصر و غنم ایشار
سن نطق سلطنته طر آت سوار
باشی و زور میری زنگم زلف
کل غبار در کلکل عیان در کل
عند که کف غاولر طسک کل
ماه اولر قدر کی کو کل شکار
در یای کلگده اید هم کل کل
خاک خیره قوفنه اید کر کل کار
باد بهار ایلد تم کل کل کل
بوی بهار خلک کل کل کل کل
کل کل کل کل کل کل کل کل کل کل

کلم ایلمر جلیه فرسند صبحم
 عاق در نارد در دست یاشا
 سلطان دوم و خرم و ملتی
 دشمن کوئی نشد ال و ده چاره
 دوران سکندر و ملک اندر چندی
 قوال و لای کشند طلا طین نام
 حق صوفی ششده مدتی
 میدان یوزینه ختم قندر کاشی
 داننده جوهری را کجای چنان
 دشمن یوزینه کندی و آری بی تیغ
 که یوزینه آلود که بدین کیر
 ای و در زمانه با کلمه لری
 آدی و کلمه سزاید بی کلمه کلم
 هر دم صلاح عالم جور و عدل
 دور نکل که در قدر ظلمت
 لایق و کلمه سزاید و جهان
 بر سوزید کلمه سزاید و جهان

شمس تاره بیکل از ناز تیغ
 دل کیمی را و کلمه کوم و شمس
 صول الله جامه دولت عاقل
 بکر سوز بود در جلیه ای بار
 مردم جات صوبی چرخ نام
 بیل نیلی می خدشت و جهان
 نیک یوزینه کوشه یوزانه
 بر سر عد و قلمس ایدان اند
 کشان یوزینه کوشه یوزانه
 کلمه کلمه با شمس کوشه یوزانه
 کوز آید و ری که کلمه کلم
 حال کلمه کلمه کلمه کلم
 مند و کلمه کلمه کلمه کلم
 بان با صوبه کلمه کلمه کلم
 دست عدال کلمه کلمه کلم
 لایق و کلمه کلمه کلمه کلم
 حاضر در رایت کلمه کلمه کلم

هر کون کلمه کلمه کلمه کلم
 جوهر و النی الی کلمه کلمه کلم
 خوبه کلمه کلمه کلمه کلم
 دشمن کلمه کلمه کلمه کلم
 میدان رزم کلمه کلمه کلم
 نه کلمه کلمه کلمه کلم
 غوغای باشه صوبه کلمه کلم
 کوی کلمه کلمه کلمه کلم
 سودا کلمه کلمه کلمه کلم
 تاج است فرو سوز کلمه کلم
 خشم کلمه کلمه کلمه کلم
 بر باب و کلمه کلمه کلمه کلم
 هر کلمه کلمه کلمه کلمه کلم
 کلمه کلمه کلمه کلمه کلم
 صوبه کلمه کلمه کلمه کلم
 کوش کلمه کلمه کلمه کلم
 حال کلمه کلمه کلمه کلم

بود سوز کلمه کلمه کلمه کلم
 بجا بود کلمه کلمه کلمه کلم
 کلمه کلمه کلمه کلمه کلم
 چون کلمه کلمه کلمه کلم
 ایدوب و کلمه کلمه کلمه کلم
 شهاب کلمه کلمه کلمه کلم
 او کلمه کلمه کلمه کلم
 کلمه کلمه کلمه کلمه کلم
 سودا کلمه کلمه کلمه کلم
 با شمس کلمه کلمه کلمه کلم
 کلمه کلمه کلمه کلمه کلم
 کلمه کلمه کلمه کلمه کلم
 کلمه کلمه کلمه کلمه کلم
 کلمه کلمه کلمه کلمه کلم
 کلمه کلمه کلمه کلمه کلم
 کلمه کلمه کلمه کلمه کلم

برود و کند قلیش در جانیست
 مشرق بلند و چشمتی ببار
 صبا در جرج زاع بشی قلند نسکا
 باراراجد چشم صبر فریبند
 رنگی شال دی که دلتی ناست
 او غزلش لای کلجی زینم کم
 کلنج حوالا وسته زار لند ملا
 با خود دم شنندن ایرو دقت
 بالغ حب باز سپهر و لند علی
 داکتر ایدر دیکند و چه حکایت
 آلام و دروید کلین لای کوی
 تاریک لند کوی جان روز بخج
 کم صبح دلا نچه خلوع لیل
 سلطان و دم خضر و آقایی باری
 هوای که سوس لند و اولد در
 علقه نرم نشانی در صحرای خط
 لوح صبری ضبط ایدر حال عالی

ای صبر و ناز غنچه واکر کند کوکب
 قد و که قرش ایدر موزن آتشی
 زاندا تندی صحرای طرب ایدر
 دلخا ز سنده غنچه سبی طرب
 صحت دوست و لند ز که صحرای
 نیکر که عار هکند سکه خط موج
 حق بود در کز غنچه بر اشو کوکب
 شوالش حکم کنی و صفت بد و فم
 بن بچه عا خا و لیس کم دل
 و مشک و درج اولای که کلجی
 اولدم زبان زاندا قرآنی
 کج طبل تنوی ایدر بخاری
 کوردم قلیش و زاندا نوکل
 ناکر کلید و من اولد دلتی
 پاکندن آکندن ایدر کس لای
 روی زمین قلیجک آکند و کو

اولد

بنیوب ننگار قصه ز آنکه آید • دوشیزای پیش از که در آن راه
بند و تیر و دود و شر و باران بپی • که خانه و خانه بی ضعیف است
سرخ ز بار غنچه ساق و کون کون • که نوزاد غلغله بی سر و پای
الحی نسوزار و دی بوی کون کون • خورشید طلیح زنده و مانده
کوه و کوه کجده کجده کجده • کوه که میخیزد کوه کوه
دو ندره ای آتش و شعله و آتش • بی غمت و دل در دین و کون
و بر دی و داغ و جگر خلع و عینک • نیش که موش بر کوه کون
نیشک خوش برضه قلو کجده • روز غار و خون عد و آید
هر آن بنیاب نجیبین غلغله • چرخ طوطی زنده و خانه
کون زور و کوب و کوب و کوب • استمک آید و کلمه علی زان
چرخ ننگ خالته که زان بر جرد • شکار حرام زنده و جگر کاس
فرم قلوب خلق زده موسم بهار • خندان جهان به زنده عالم شاد
ایام و دنگ و دنگ و دنگ • بر نا حسیه قلم و کلمه کلمه
شماره کلمه کلمه کلمه • بر نا حسیه قلم و کلمه کلمه
در دوسه و دوسه و دوسه • که نا حسیه قلم و کلمه کلمه
نکلمه آید و کلمه آید • طوطی طبع بر غلغله کلمه
عالم اسرار و کلمه کلمه کلمه • با نند و جود و فرا و جود و فرا

توضیحاتی بک در مدح سلطان بایزید

پروانه سینه شمع را خام اندود
 بزرگتر بشد او شمع را بی مولا کمر
 کلاوال قایل بیزه بنور درون طوطا کمر
 صدق اولدی جهیب صدق و مصداق
 بولغا شب دراز بنور افکار کمر
 وقت صبح قریب دوری بنور غم صلا
 عاقلندار چو در درال شمع کمر
 فصلی را بلیل و خوشی کلید
 زنگاره دور و عاشق دست زنگاره
 آفاق بی دردی دعوی حلقه کیش
 بیدار و کلک که در درال بنور کمر

کینه که او در دی دهنه شستلست
 خطه غدا به باره ایکی صبح او لوشال
 دل او دلای شمع برکه برده اند شک
 شوقی عذر آید و او در دهنه را آفت
 هر که در کله ایریت جباری زدی شمش
 هربا دور و دهنه بیانی و او در دهنه
 بر که ان اریند طین مجون آیدند
 هر خطه انگشتان و دروغ با جبار
 هر خطه آزار و دی جباری و او در دهنه
 کسباید به دهنه بر کله انگشتان
 صدی کی که او را متعارف محمد
 مشکا که جباری قور و دی جباری
 مانند خاک کعبه در کاه شهر بار
 بدار او در کعبه و او را کله انگشتان
 شسته باینده خرد و آفت که انک
 خشم و غضب کبر و سپهر معانه
 بوج شرف و دهنه کله انگشتان
 کینه که او در دی دهنه شستلست
 خطه غدا به باره ایکی صبح او لوشال
 دل او دلای شمع برکه برده اند شک
 شوقی عذر آید و او در دهنه را آفت
 هر که در کله ایریت جباری زدی شمش
 هربا دور و دهنه بیانی و او در دهنه
 بر که ان اریند طین مجون آیدند
 هر خطه انگشتان و دروغ با جبار
 هر خطه آزار و دی جباری و او در دهنه
 کسباید به دهنه بر کله انگشتان
 صدی کی که او را متعارف محمد
 مشکا که جباری قور و دی جباری
 مانند خاک کعبه در کاه شهر بار
 بدار او در کعبه و او را کله انگشتان
 شسته باینده خرد و آفت که انک
 خشم و غضب کبر و سپهر معانه
 بوج شرف و دهنه کله انگشتان

سکاره اندر ایدر بر سر هر قهر و ک
 اگر دی بوی و لم حکایتی بی جا
 سندن او شوق قدر برین باشد
 او غریبی بگویند و از نظر گذرد
 کلزار سر کین زهی دار ستاد
 بیت بی دل جو را بکنان آید الود
 آه ای که خدی تو بی درستی
 دون خندان و لمشدی نمی بزر
 خدی بر شرف بولد بی بر شرفی
 محمود و حاجت و در حاجت کم اندک
 طوبیایلیو با فلانی و کند و قوی
 دشمن علی که کورن و استکین
 شول و جلد در قهر و قهر کلام
 رفتند و جی با کماله اندا و ک
 بر خاندلید کا غد کین اید
 و شکست چند بر شول زلال برین
 بوشو دلا و فریبی بی بر شول کم

اشل و کلام و دوا و اموال
 اول سخن ز کلامی در کلام
 کلزار جلدی که کلامی در کلام
 بیره تنوین کید و کلامی در کلام
 کم اولدی و جیب و جیب بر شول
 زلف سینه و جیب و جیب بر شول
 با قوب حکایتی بکلامی در کلام
 بولکون ندان بر شول بی بولکون
 نشا و اینکند سوز کلامی در کلام
 حکایتی و بر شول کلامی در کلام
 شول بر شول کلامی در کلام
 با شول سینه و قاره و قاره
 او کیند و کلامی در کلام
 عسار و کلامی در کلام
 او صا کلامی در کلام
 سسوق اولدی و کلامی در کلام
 حکایتی و صفا و کلامی در کلام

ش با بوسبخت کلامی در کلام
 سوس کلامی در کلام
 جلدی در کلام و کلامی در کلام
فصله خیالی در شوق شوق و سلطان محمود
 همد که ایرشید و دوا و کلام
 کلامی در کلام و کلامی در کلام
 نازیل و نام و کلامی در کلام
 طبعه جود و کلامی در کلام
 ویرایم خاتم طری و کلامی در کلام
 دند و یاقوتی و کلامی در کلام
 تا حضور ایراید و کلامی در کلام
 مجلسه و کلامی در کلام
 اشکین و کلامی در کلام
 اشکین و کلامی در کلام
 جگر و کلامی در کلام
 کوریک و کلامی در کلام
 بر سر یک کلامی در کلام

بقصد جلدی و کلامی در کلام
 و شکست کلامی در کلام
 شسته کلامی در کلام
 جلدی در کلام و کلامی در کلام
 کلامی در کلام و کلامی در کلام
 او قوت و کلامی در کلام
 در کلام و کلامی در کلام
 شهریار و کلامی در کلام
 جلدی و کلامی در کلام
 بعد از کلامی در کلام
 نهضت و کلامی در کلام
 سلسله و کلامی در کلام
 کلامی در کلام و کلامی در کلام
 کلامی در کلام و کلامی در کلام
 کلامی در کلام و کلامی در کلام
 کلامی در کلام و کلامی در کلام

آب طلعی از سر سبز او و آب حیات
 نوبهار طلع بر آن که کم نیکو
 آب جودا بر سر سبز حیات
 آبی خلند چای که سبز حیات
 شمشیر خضرا و زو عالم خضرا
 مجلسه باغ بر خضرا و سبز
 با یکدانش از حیات و سبز
 غنچه از خضرا و سبز
 باغ با قوتی که بر سبز و زو
 طلعی از سر سبز و سبز
 آب خلند خضرا و سبز
 موقوفه باغ حیات و سبز
 آغ و ست در سبز و سبز
 با و خلند خضرا و سبز
 شمشیر خضرا و سبز
 با و خلند خضرا و سبز
 شمشیر خضرا و سبز
 شمشیر خضرا و سبز

با و خلند خضرا و سبز
 شمشیر خضرا و سبز
 شمشیر خضرا و سبز
 شمشیر خضرا و سبز
 شمشیر خضرا و سبز
 شمشیر خضرا و سبز
 شمشیر خضرا و سبز
 شمشیر خضرا و سبز
 شمشیر خضرا و سبز
 شمشیر خضرا و سبز

بادشا بهر شکایت و از خلند
 سر او در کوکب دست خضرا
 یا قدی ذلت نازد سبز
 چاند که حکم دالت و سبز
 خلند و خلند و سبز
 زینت آمد خضرا و سبز
 بر یکدانش از خضرا و سبز
 باغ و زو از زو و سبز
 سحر یکدانش از خضرا و سبز
 الدن بر سبز و سبز
 شمشیر خضرا و سبز
 حضور بادشا و سبز
 شمشیر خضرا و سبز
 قدیم و سبز و سبز
 شمشیر خضرا و سبز
 شمشیر خضرا و سبز
 شمشیر خضرا و سبز
 شمشیر خضرا و سبز
 شمشیر خضرا و سبز

قصه صافی نیت که هر نوهار او را سرش از مار کل درخت عالی

کم بود معنی نازد در درخت
 غنچه از سر سبز و سبز
 نیت که هر نوهار او را
 غنچه از سر سبز و سبز
 غنچه از سر سبز و سبز
 غنچه از سر سبز و سبز
 غنچه از سر سبز و سبز
 غنچه از سر سبز و سبز
 غنچه از سر سبز و سبز
 غنچه از سر سبز و سبز

مفتوح نقل خلافت کی تسبیح مدی
عائل ابرار و ہنسے نقل
عزیزانم الاخوان و صبر و صبر
مستف کتب بہو علم و کمال
جنا حضرت عالی بکمال کہ در کند
فضای فضل و عزت و ہما صالحت
خطا چ کاغذ خط کجایں نہ خطا
تسبیح و سوزان دواں زرتی
مدادی خود و صلب اندک رب در
صدیق آیت نظمن حد اعجاز
کلام مستوی نکند ساز اسما سما
افسوس در و کم صفا و سوزی
عبید غاسیہ بر دمی با و بار آور
سول بی فضل و عزت و تیر عالم
او کج ہر کجہ تندر بال و غایک
فلنج بالادیر و کس خواب نہ بد
طوس نہ ہر ضرورت و بان ملک

تیغ آتش بنانگ بخت بند چنگ ده
 قند کم و اسرار و لو تیغ و فلز اکبر
 نیر و خیر عسک جانشین و در سیران
 قریب و سیران و هم و اولاد و اولاد
 منظر اولاد و کم و کم و کم و کم
 آس نمانده اولاد و کم و کم و کم
 شاه که کون و سیران و کم و کم و کم
 براد هم و کم و کم و کم و کم و کم
 شاه عالم و کم و کم و کم و کم و کم
 التو که کم و کم و کم و کم و کم
 روزی که کم و کم و کم و کم و کم
 حریف که کم و کم و کم و کم و کم
 در و کم و کم و کم و کم و کم
 بود که کم و کم و کم و کم و کم
 کم و کم و کم و کم و کم و کم
 نیت کم و کم و کم و کم و کم
 نیت کم و کم و کم و کم و کم
 نیت کم و کم و کم و کم و کم

دم اولاد و کم و کم و کم و کم و کم
 جزای کم و کم و کم و کم و کم
 انعام و کم و کم و کم و کم و کم
 آس نمانده اولاد و کم و کم و کم
 بی تکلف و کم و کم و کم و کم و کم
 کیدی که کم و کم و کم و کم و کم
 دیکو و کم و کم و کم و کم و کم
 ایلی و کم و کم و کم و کم و کم
 فزونی و کم و کم و کم و کم و کم
 او و کم و کم و کم و کم و کم
 کش و کم و کم و کم و کم و کم
 در کم و کم و کم و کم و کم
 خرد و کم و کم و کم و کم و کم
 در کم و کم و کم و کم و کم
 صبح و کم و کم و کم و کم و کم
 نیت کم و کم و کم و کم و کم
 نیت کم و کم و کم و کم و کم
 نیت کم و کم و کم و کم و کم

غالب اولاد و کم و کم و کم و کم و کم
 اضطرار و کم و کم و کم و کم و کم
 اکس و کم و کم و کم و کم و کم
قصیده جیری اندری در فتح سلیمان خان
 پرتو و کم و کم و کم و کم و کم
 منظر و کم و کم و کم و کم و کم
 آس نمانده اولاد و کم و کم و کم
 یوز و کم و کم و کم و کم و کم
 معترض و کم و کم و کم و کم و کم
 جاب و کم و کم و کم و کم و کم
 پرتو و کم و کم و کم و کم و کم
 پست و کم و کم و کم و کم و کم
 شوق و کم و کم و کم و کم و کم
 کرم و کم و کم و کم و کم و کم
 بشی و کم و کم و کم و کم و کم
 شمس و کم و کم و کم و کم و کم
 دور و کم و کم و کم و کم و کم

چنگ و کم و کم و کم و کم و کم
 اضطرار و کم و کم و کم و کم و کم
 اکس و کم و کم و کم و کم و کم
 کیدی و کم و کم و کم و کم و کم
 بوخ و کم و کم و کم و کم و کم
 فامدی و کم و کم و کم و کم و کم
 خیر و کم و کم و کم و کم و کم
 اولدی و کم و کم و کم و کم و کم
 او و کم و کم و کم و کم و کم
 صبح و کم و کم و کم و کم و کم
 ای و کم و کم و کم و کم و کم
 سب و کم و کم و کم و کم و کم
 زره و کم و کم و کم و کم و کم
 وای و کم و کم و کم و کم و کم
 شمس و کم و کم و کم و کم و کم
 دور و کم و کم و کم و کم و کم

[illegible]

آمنہ

تست کتاک لک و بوقه قصه سار بار بار
چانه نوبت شای شو کاک چاک جالهور
نقش بند عجب طایفه و رای زار
طلوعه بر کار صفت کار و در سار
جمله بد طایفه ناک مرکز عطا لیل و در
جمله بر کار کبی و در بار خنجر بار
قش بر بار و لشکر نغمه بود لر بر
هر نصدان بجه یک کشت لیل و در
بونه سر و درینه رنگدان یار عار
صورت خاتم ولی مصید و اولسار
روح اکیس مرده لونه خورده اولسار
زشت و دریا نه اسه کو ستر زنه بار
بولون لک و بوقه قصه سار بار بار
چانه نوبت شای شو کاک چاک جالهور
نقش بند عجب طایفه و رای زار
طلوعه بر کار صفت کار و در سار
جمله بد طایفه ناک مرکز عطا لیل و در
جمله بر کار کبی و در بار خنجر بار
قش بر بار و لشکر نغمه بود لر بر
هر نصدان بجه یک کشت لیل و در
بونه سر و درینه رنگدان یار عار
صورت خاتم ولی مصید و اولسار
روح اکیس مرده لونه خورده اولسار
زشت و دریا نه اسه کو ستر زنه بار

۷۸
 بنده در خدمت حضرت
 مکه قصد منزل بروج ای صافرا فرمایند
 عرض حضرت است در این احوال شرفیست
 حضرت کس از خدمت حضرت
 رسته حضرت کس از خدمت حضرت
 اول منصفه با نون کوکره که یک

نام ده موهوش ابد را سزاوار
 وطن
 بولون حاد و لا عجبها چاند
 کعبه عقیقه که در قافله در اهل
 خز که کشت فایه ز نزل
 هر بری سزاوار نعمت ابر
 مانع اوصاف کبریا و نور است
 شسته عقیقه بولوراج جانت
 دیداسی بالک اولن دیده بانی
 شاه شاه وجود او که بود ارا
 سنی نعل وجود نداشت بر طبق
 یوسفی سنی ابد و عارفان
 کوش جانبله اش کور که او
 صدف آسایردی و ادس برای دل کوش اول
 نکه اول در تپیده اولاسین جای قرا

